

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XXIII, nr. 3-4 (91-92), 2024, BISTRIȚA

© Un simplu schimb de lumină – articole despre Olimpiu Nușfelean de George Vulturescu, Emma Mihăescu, Victor Constantin Măruțoiu, Laura Corina Roșca, Sabo Noemi, Teodora Uilean, Marieta Abrudean, Elisabeta Scurtu, Patricia Bozbici, Doina Macarie, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Feldrihan, Cornel Teulea, cu mesaje aniversare și un interviu de Elena Abrudan © În chenar – Gheorghe Grigurcu © În oglinda lecturii – comentarii critice la cărți semnate de Ion Mureșan, Gheorghe Pârja, Anda Comșa-Chiș, Flavia Teoc, Diana Dobrița Bîlea, Gheorghe Filip © Poezia Mișcării literare – Marian Drăghici, Gheorghe Vidican, Ștefan Vida Marinescu, Cătălina Soare-Hüll, Teodor Dume, Mircea Covaci, Petru Covaci, Cosmin Andrei Tudor, Călin Pop și menutine de Ion Pițoiu Dragomir © Proza Mișcării literare – Cristina Maria Frumos, Dumitru Păcurar, Emilia Poenaru Moldovan, Nic Popescu © Interpretări critice de Mihai Merticaru, Emma Mihăescu, Paul Precup, Maia Loloiu, Viorel Chirilă, Liliana Orehovschi © Literatura tinerilor © Premii © Caietele Liviu Rebreanu © Echivalențe lirice – Maria João Cantinho, Metin Cengiz © Plastică – Marcel Lupșe © Foto-album cu scriitori © Parodii pur și simplu de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

CUPRINS

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XXIII, nr. 3-4 (91-92), 2024, Bistrița

**Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România**

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Biblioteca Județeană George Coșbuc
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct

Menuț MAXIMINIAN - redactor

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine - Olimpiu Nușfelean)

Număr ilustrat cu lucrări plastice
de Marcel Lupșe.

Secretariat de redacție, corectură:

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară
și al Centrului Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud.

Ediție apărută și cu sprijinul Copyro.

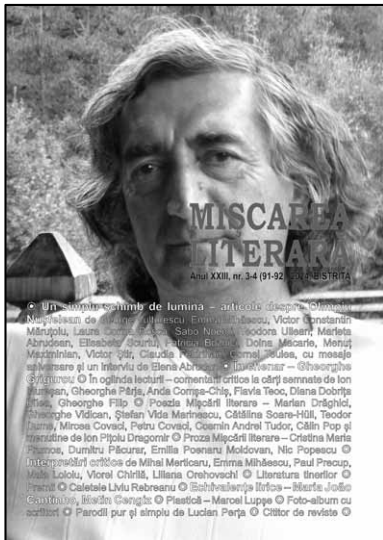
Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș.

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

- Olimpiu NUȘFELEAN: Un debut continuu/ 1
George VULTURESCU: Călătorie pe cont propriu.../ 3
Emma MIHĂESCU: Un volum oglindă sau despre portretul celui mai mare
dușman al fricii/ 5
Victor Constantin MĂRUȚOIU: Despre revenire și devenire *În liniștea
fricii*/ 7
Laura Corina ROȘCA: *Spiritul sau strigătul*: însemnări despre poemele
lui Olimpiu Nușfelean/ 8
SABO Noemi: *Unde așezăm plînsul copilului?* sau cum putem învinge
moartea, devenind confortabili cu sentimentul natural al nesiguranței/ 10
Teodora UILEAN: Un zbor cathartic sau Scurt tratat de vinovăție/ 12
Marieta ABRUDEAN: Învingând harababura prins scris/ 14
Elisabeta SCURTU: *Un om fără aripi* spre un discurs al alterității/ 16
Patricia BOZBICI: Sub coviltirul existenței/ 18
Doina MACARIE: Cartea ca mijloc de exersare a chimiei gândirii/ 20
Menuț MAXIMINIAN: Pe calea scrisului/ 22
Victor ȘTIR: Recuperarea prin trezire a vieții pierdute/ 25
Claudia FELDRIHAN: Sub pecetea timpului într-o descindere asupra
unor neliniști de taină/ 28
Cornel TEULEA: Dintr-o scrisoare... electronică/ 35
Răsfoiri pe îndelete/ 37
Olimpiu NUȘFELEAN: „În ciuda vicisitudinilor care au venit peste
literatura română în perioada postdecembristă,
există totuși scriitori care s-au ridicat din apele învolburate
ale curentului, crezând în puterea scrisului.”/ 41
Mesaje aniversare/ 51
Olimpiu NUȘFELEAN: În liniștea poemului/ 67
Olimpiu Nușfelean, note biobibliografice/ 70
Foto-album Olimpiu Nușfelean/ 73
Victor ȘTIR: Jurnalul polifonic al lui Gheorghe Grigurcu/ 74
Ion Radu ZĂGREANU: Circuitul poeziei, dinspre real, spre fantastic,
spre oniric/ 77
Victor ȘTIR: Splendorile din Valea Mătrăgunii/ 81
Monica GROSU: Strigătul femeii-nasture/ 83
Icu CRĂCIUN: O prozatoare erudită și talentată/ 85
Ottilia ARDELEANU: Din ce direcție bat sufletele neobișnuite?!/ 87
Ștefan VIDA MARINESCU: Epica meandrelor devenirii/ 89
Marian DRĂGHICI: Poezii/ 91
Gheorghe VIDICAN: Poezii/ 94
Ștefan VIDA MARINESCU: Eroticon/ 96
Cătălina SOARE-HÜLL: Poezii/ 98
Teodor DUME: Poezii/ 100
Mircea COVACI: Poezii/ 104
Petru COVACI: Poezii/ 107
Cosmin Andrei TUDOR: Poezii/ 109
Călin POP: Poezii/ 111
Ion PIȚOIU-DRAGOMIR: Menutine/ 113
Cristina Maria FRUMOS: Panseluțele/ 116
Dumitru PĂCURARU: Capitole de chelțuiei/ 119
Emilia POENARU MOLDOVAN: Galben amurg/ 123
În veci pomenirea lui/ 124
Nic POPESCU: Nunta de argint/ 126
Mihai MERTICARU: Sonetul – poem cu reguli stricte/ 129
Emma MIHĂESCU: „Punțile” Melancoliei/ 132
Paul PRECUP: Frank O'Hara – un poet printre artiști/ 140
Maia LOLOIU: Introspecții și contraste – *Secundele melcului*
de Ion Urcan/ 143
Evelina BARLADEAN: Poezii/ 145
Alexandra CATAN: Poezii/ 148
Darius MUNTEANU: Poezii/ 152
Raluca RUS: Cum să mă întorc la tine?!/ 154
Adela ȘULEA: Poezii/ 157
Patricia BOZBICI: Păun de mătase/ 161
Valentin MARICA: Post – scriptum/ 165
Damaris Sefora STUPINEAN: Pe drumul nervurilor sculptate/ 166
Liliana OREHOVSCHI: Spiridon Vangheli – scriitorul copiilor geniali
și al maturilor simpatici/ 168
Viorel CHIRILĂ: Eugen Uricaru: *Vladia* – tărâmul puterii care aservește
și al iubirii salvatoare/ 174
Ștefan VIDA MARINESCU: Fascinația mitică la Rebreanu/ 188
Maria João CANTINHO: Poezii/ 189
Metin CENGIZ: Poezii/ 192
Petra BACIU: Marcel Lupșe și revelațiile formei/ 196
Alexandru JURCAN: Nothomb și... „cultivă pasărea în tine!”/ 198
Foto-album cu scriitori/ 200
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 208
CITITOR DE REVISTE/ 210

Un debut continuu

Debutul e o temă recurentă în discuțiile, ca să nu zic neapărat dezbaterile, căci aș generaliza prea mult, despre scris. E o temă, mai întâi, de manual școlar, dar nu toți scriitorii au acces în manualele de școală, nu neapărat și nu întotdeauna din cauze axiologice. Pentru scriitor, ca și pentru orice artist, există un moment de pornire prin care i se deschide înainte o activitate făcută cu vocație, deci cu drag de participare și constante strădăanii. Care ar fi acesta? Ziua în care a încropit prima poezie – chiar dacă mai târziu va deveni prozator, mărturisirea față de cineva a unei încercări literare, acest cineva putând să fie un prieten, învățătorul sau profesorul de română, citirea într-un cinaclu, menționarea la o poștă a redacției, publicarea primului text, a primei cărți, evaluarea scrisului într-o primă recenzie sau popasul într-un articol dintr-un dicționar literar? Sau momentul în care un cititor îi mărturisește că i-a plăcut ce a scris, actul lecturii consumându-se înainte ca să îl cunoască personal? În fiecare etapă a acestui parcurs se petrece o deschidere spre ceva, spre altceva, uneori, sau de multe ori, spre un lucru inedit, care marchează, nu?, un început, un „nou început”? Cam asta se întâmplă cu scriitorul, când își ia în serios propriul scris. Dar și când „un nou început” poată să ia, la rîndu-i, mai multe, sau nenumărate, aspecte.

De-a lungul anilor, am fost invitat/ provocat să vorbesc despre începuturile mele literare, care vor fi fost acestea. De fapt, despre ce? Primele încropiri de versuri, prin clasa a patra primară, inspirate de un volum de poezii eminesciene împrumutat din dulapul de cărți aflat într-o sală a căminului cultural din sat, a cărei cheie o deținea soția învățătorului meu? Sau poeziile afișate la gazeta de perete a liceului, poezia scrisă în dormitorul unei companii de soldați care învățau morse la Timișoara și apărută într-un săptămînal al armatei, sau răvașele de Revelion (vreo 90) scrise pentru camarazii mei din unitatea de radiolocație de la Odorheiu Secuiesc și, tot de acolo, o piesă de teatru în versuri compusă în nopțile de veghe la stația de transmisiuni? Poate poezia publicată în *Echinox* – cu lectură în cinaclul de profil – sau grupajele din *Tribuna* sau *Amfiteatru*, girate de Victor Felea sau, respectiv, Constanța Buzea?

Editorial

Sigur romanul de debut la Editura Dacia, prima recenzie la acest roman sau prima recenzie sau primul eseu scrise de mine? Toate sînt momente, care pot să marcheze niște etape, dar pot și să se piardă în neant. Dacă îndrăznesc să le iau în serios, ele ar exprima un debut plural, multiplu, cu fațete diferite, care se întind pe ani, nu să se lege de un an anume. Pentru că fiecare exprimă o altă „stare” a mea, în cele din urmă, în raport cu o anume „exterioritate”, cu viața literaturii sau fenomenul literar, pentru că, de fapt,

Olimpiu NUȘFELEAN

etapele decisive se consumă în interiorul eului scriitoricesc, interior care poate fi exprimat mai greu în mod direct și care, de altfel, se lasă tradus în operele propriu-zise, cât sau câte vor fi acestea.

Vorbirea despre debut, în cazul scriitorilor, riscă de multe ori să se piardă în clișeu. Cea mai des invocată este situația potrivit căreia scriitorul debutează continuu, cu fiecare carte. E un adevăr, care, repetat, obosește. Prin repetiție, poate deveni însă și mit, și chiar devine, dar în câte cazuri? Oare toți scriitorii se scaldă în mitologii proprii, fie și configurate în forul lor interior? În mitologii în care cred, cu mare ardoare, mai întâi ei înșiși. Dar, întreb retoric, cine se poate ridica la ardoarea propriei mitologii? Și care să nu fie ruptă de realitate? Vom întâlni și cazuri de scriitori în vogă care se exprimă despre debutul lor literar într-un fel de poezioară epică, emisă cu o anumită duioșie de la înălțimea unei evidente glorii, parcă sugerând că geniul lor literar i-a distanțat mult de o asemenea etapă. Să fie oare chiar așa? Epoca unor prime încercări literare se pierde chiar atât de mult în negura tatonărilor literare? Exercițiul tatonării e înghițit atât de repede și de ferm de neant? Oare un scriitor trebuie să se ferească repede de starea de *copil literar*? Nu de infantilism literar, desigur. Un actor, în spectacole repetate, nu mai are nevoie de inventivitate, se livrează unui clișeu de interpretare constant și neschimbat?

„Eu aparțin acelei familii de comedianti provinciali, eroi care «debutează în fiecare seară»...// Eroii ai umilinței și ai decepției înfruntate, care *zilnic dau piept cu viața*, zilnic sunt nevoiți să o înșface de gât, să lupte cu ea și, neputând-o învinge, o reiau zilnic de-a capou.// O ciomăgeală fără chip de îndurare...”, zice Panait Istrati referindu-se la „debutul” său în literatura română, după ce a fost remarcat la Paris. Și tot autorul *Ciulinilor Bărăganului*: „Când am început să scriu?// De mult: din ziua când dl. Petre Moiescu, – profesorul meu, fost director al școlii primare nr. 3 din Brăila – m-a învățat cu părintească dragoste *să citesc deslușit și să înșir slovele cu rost*.” (s. n.) De aici apare și una dintre principalele caracteristici ale debutului: confruntarea cu viața, care te pune mereu în fața unor provocări inedite – în cazul fiecărui individ – pe care ești chemat să le descifrezi și exprimi deslușit, într-un discurs cu rost, bine rostuit. Confruntarea cu viața te livrează unor momente irepetabile, ce te aruncă neconținut într-o altă „stare de viață”, pe care, în caz fericit, le vei percepe cu ochii veșnicului debutant. În condiții de recurență, când ești întors mereu în atelierul de inovații, unde se făuresc „fapte de creație” (nemaîncercate?) semnificative, cu grija – mai mult sau mai puțin conștientizată – de a te feri de tiparul clișeeilor. Rîul subteran al dorinței de creație inspiră scriitorului chipuri diferite cu care se arată (inocent?, înnoit?) în fața cititorului, așteptînd de fiecare dată cu înfrigurare testul receptării ca în angajarea unui „nou început”. Astfel vom observa cum, dincolo de anumite constante de artă a scrisului, *Frații Karamazov* va fi altfel decît *Idiotul* sau *Crimă și pedeapsă* (la Dostoievski), *Anna Karenina* decît *Război și pace* (la Lev Tolstoi), *Bătrînul și marea* decît *Pentru cine bat clopotele* (la Hemingway), *Lumină de august* decît *Zgomotul și furia* (la Faulkner), *Pădurea spînzuraților* decît *Ion* (la Rebreanu) ș. a. m. d. Un debut formal, am putea spune al schimbărilor de registre sau de opțiuni literare, există un debut susținut de provocările vieții, funciar asumării condiției literare, dus pînă la, sau asociat cu, redescoperirea unei opere, cu redescoperirea tîrzie (postumă) a unei opere (cum se mai întîmplă), act ce ar putea fi numit... un debut în eternitate, în registrul de receptare al altor generații.

Dincolo de începuturile formale, am putea spune că adevăratul debut scriitoricesc în cazul cuiva care se dedică exercițiului scrisului se întîmplă în momentul cînd în cugetul său se produce un cutremur prin care i se trezește/ deschide conștiința literară. O conștiință care inițiază o muncă, o *muncire*, care își tatonează mereu ieșirea spre conștiința cititorului, prin varii metode și încercări. Acum, probabil, în adîncul scriitorului se statornicește credința că se va găsi întotdeauna cineva pe care îl va interesa scrisul său și care îl va citi, în imediat sau într-un timp vag determinat.

Călătorie pe cont propriu...

George VULTURESCU

Poetul la o vârstă rotundă, *Olimpiu Nușfelean* (cu două aripi viguroase – a prozei și a liricii) nu e altfel decât s-a văzut el însuși și precum l-am văzut noi – „dintre cei aleși”

– , purtându-și portretul tăiat cu liniile expresionismului cromatic al lui Corneliu Baba:

„...Și trupul lui se arată gol,
numai carne și sânge și oase –
și sufletul lui, dezbrăcat –
numai privire nestingherită
până-n adâncul inimii...

Lumea se adună peste inima
lui

ca o gheară
și sângeră...”

(*El, care nu poate fi
altul*)

E, în aceste tușe aluzive, „un soi de pietate a tradiției devenită reflex”, cum, cuprinzător, se exprimă Gh. Grigurcu (*Un neotraditionalist, R.L.*, nr. 50, 26 nov. 2021). Adăugăm o specificare: pecetea „tradițională” a liricii lui Nușfelean, din Șieu transilvan, este brăzdat de inserții culturale în care dinamica succesiunilor ciclurilor cosmice, a „tregerii” blagiene, accentul nu cade pe „strigătul” ființei, cât pe efluviile de energie care trec vibrația spațiului din tușele agreste în „văpaia” vieții. Astfel că, intertextualitatea dintre sonorile melodice de aici și interferența culturală, incită, ridică arhaicitatea transilvăneană într-o estetică postmodernă, cum scriam despre poet, mai ieri-alaltăieri (trimit la art. *Olimpiu Nușfelean – poetul*, în *Poesis*, sept., nr.321 – 323, 2019).

Încărcat de evocările nostalgice ale copilăriei, evanescența transilvăneană nu devine o „icoană” vetustă, ci un mod de a vedea lumea și limburile ei (nașterea, satul, iubirea, moartea), cu o acuitate genuină:

„...O oglindă de nimeni atinsă
și din care oferi
nu un măr,
ci vedere...”

(*Eva pozând pentru un tablou*)

Nu trăsăturile individuale se țin în această „oglină”, ci apele reflecției, ale cercurilor largi lăsate de pietrele expresiei poetice:

„...El nu vrea un chip
nici două fețe,
el vrea toate chipurile,
adunate din timpuri de ceață,
din țipătul pescărușilor,
din tot ce-au citit comesenii...

Zice că adevăratul lui chip
e cel din marea oglindă, și îl
refuză,
s-ascunde de el însuși în tot ceea
ce-i seamănă,
în mii de cioburi de sticlă răsfirate pe
plajă...”

(*Narcis supramodernist*)

Văd în acest discurs poetic „fețele cristallului”, tablouri ale unui „pictor care desface pecetea” (*Fluturii de cenușă* – din vol. *Spiritul și strigătul*, 2012) și se dedă voluptos la variate interogații care ne șfichiuiue provocator:

„Cine-mi
mai vindecă, în
zbatere,/ frica de a
privi/ devenită
deodată frică de
moarte?” (*Vedere cu pelicani*); sau:

„Cum să ies din frică/ atunci când te
văd?” (*Atunci când te văd*); sau:

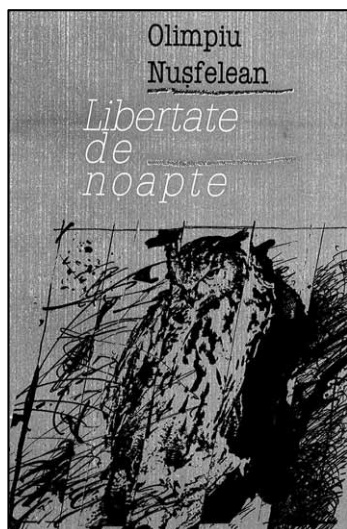
„Ce fac oare mamele poezilor/ urcate la
cer/ pe o scară de versuri frânte?...” (*Mamele
poeților*).

**Un simplu schimb
de lumină**

Sunt în aceste *auto-interogații* mai multe genuri – învățături „pedagogice”, jurnal de idei, psalmodieri religioase, pietre aruncate în

idoli, răzuri eretice de pe „tablele legilor” sociale. Mai ales în ciclul IV (cartea e un fronton tematic împărțit în V frize), când textele par un dialog „în răspăr” cu poetica contemporană (a unor inși care „intră și ies tot atât de ușor,/ parcă plutesc,/ printre ferestrele larg deschise/ ale istoriei literare –” *Vai, dragi poeți...*; sau disimulând un „joc” cu trimiteri ironice la proprii... „cățeluși poetici”, precum în savuroasa *Invenție poetică* de la p. 92.

Olimpiu Nușfelean ne apare ca un poet redutabil (nu doar un „oaspete” al postmodernismului, cum l-a numit un critic!) printr-o scriitură a „mersului

prin pulbere”, a „Nimicului acestei lumi” (*Ieșirea în lume*), cu moartea care „doarme la

umbra circumvoluțiunilor creierului tău” (*O chestie pur lumească*). Dramaticul nu împovărează această trecere, e aici un semn al înțelepciunii populare, pentru că nici poetul nu poate vedea „mai mult decât îți arată imaginația” (*Poemul de la marginea lumii*). Îmblânzită de „cunoaștere” (p. 130), moartea e o „chestie pur lumească”, nu mai mult decât o *privire în oglindă*:

„...O oglindă de nimeni știută,
în care, brusc, te vezi tot,
preț de-o clipită,
cum – fii sigur – n-o să te mai vezi
niciodată!”
(*Chipul surpriză*)

Optând între „strigăt” și „spirit”, poezia lui Nușfelean provoacă, mai ales *spiritul*, printr-o forjare în procesul căreia nu se văd așchiile aruncate de burghiu, ci doar găurile prin care neantul ne privește ca un țipăt de sirenă a mașinii ambulantei:

„...Țipătul sirenei te urcă
mai sus de turla bisericii,
acolo unde îngerii nu mai pot bate din
aripi
iar Dumnezeu n-are cel mai bun unghi de
privit

din fereastra Raiului –
așa că-i dă drept de decizie
Liberului arbitru –
un concept ca o ființă
ce stă lângă tine uimită
și tu nu știi ce să mai crezi:
mori sau trăiești?...”

(*Mai sus de turla bisericii*)

Nufăr alb

Un volum oglindă sau despre portretul celui mai mare dușman al fricii

Emma MIHĂESCU

Recentul volum de poezii al lui Olimpiu Nușfelean, apărut la Editura Galaxia Gutenberg (2024), are un titlu foarte expresiv, *În liniștea fricii*. Acesta, alături de textul de pe prima clapetă, generează o cheie de lectură care conectează cititorul cu una dintre intențiile care au stat în spatele alcătuirii volumului: încercarea de a da sens, prin literatură, chiar și situațiilor-limită prin care a trecut omenirea (pandemia, războaiele).

Prima poezie, care dă și titlul cărții, instituie un mod aparte de a privi viața și descrie lupta celui care încearcă să regăsească umanul într-o lume desacralizată. Parcursul liric se îndreaptă către o imagine deosebit de sugestivă, care pare a se apropia, strict ca principiu de alcătuire, de ceea ce Lucian Blaga a numit *metaforă revelatorie*: „În bolta uitată-n coroana copacilor/ se aude cum bate/ ultima inimă a lumii”.

Fascinant este cum încercarea de a defini umanul și divinul este dublată de o tendință metaliterară: poezia lui Olimpiu Nușfelean se întoarce nu doar spre sine și autorul său, ci și spre publicul cititor. Unul dintre textele care au o marcată valență de artă poetică este *Împărțirea florii*, a cărui strofă finală („În fine, cu decizie/ pe masa de scris,/ într-un proces magic/ de împărțire la infinit – / pentru cine?”) propune o structură gramaticală specială. Astfel, elipsa mai multor unități sintactice îl pune pe lector în situația de a privi în sine și a-și găsi propriile răspunsuri.

Poezia *Noapți albe și nopți negre* oferă o primă secvență plină de imagini artistice inedite, aproape suprarealiste, ce se îmbină cu elemente utilizate cu valoare hipocoristică („Noapți albe și nopți negre se perindă/ prin galaxia mea/ – nopți albe în care pînă în zori/ scriu versuri de-o clipă,/ nopți negre în care stele plătînde se luptă/ să se agațe de

firmamentul iubirilor.”) Parcursul poetic ia o turnură greu de anticipat și se sfîrșește cu o serie de interogații (două retorice, iar a treia, șocant de „la obiect”), prin care se realizează o apropiere progresivă de instanța celui care citește: „Un fir de vînt să mă ridice/ în podul unui nor abia înfiripat?// Și de acolo să caut ușa secretă/ prin care să cobor/ în inima liniștită a poemului meu?// Cititorule, mă poți ajuta?”. Pare

că poezia în sine este scrisă nu doar pentru a oglindi o trăire și a constitui apoi un refugiu, ci și pentru a ajunge la sufletul lectorului ideal.

Poezia de dragoste este și ea adusă pe coordonatele ontologice ale discursului *despre literatură*. Așa cum observăm în *Ea trece strada*, contingența însăși „amenință” să devină ficțiune: „Frumusețea ei,/ care de nimic nu are nevoie,/ și amprenta picioarelor/ pe foaia asfaltului/ citite degeaba.” Ultima strofă pare a transmite, dincolo de sentimentele manifeste, un mesaj care are ca obiect însuși inefabilul: „Nici un poet nu va fi inspirat/ de mersul/ ce-i ascunde nefericirea.”

Olimpiu Nușfelean stăpînește atît regiile textuale ample, care îmbină liricul și epicul, cît și poeziile a căror principală trăsătură stilistică este concizia. *O cămașă prea strîmtă* este un text reprezentativ pentru această a doua categorie și se încheie cu o secvență tulburătoare: „Să mă desprind din durerea de a fi/ ca dintr-o cămașă/ prea strîmtă”. La locul și la timpul său, concizia este o forță. La nivel *macro*, astfel de poezii strălucesc și mai tare tocmai datorită contrastului cu cele din prima

categorie, care, așa cum am arătat și mai sus, au o altă sursă a luminii.

În universul conturat în acest volum, limitarea literaturii este doar limitarea omului, în timp ce creația divină, viața însăși, are valențe infinite: „Orice metaforă ai inventa, nu poți întrece/ clipele ce vin peste tine” (*Ce frumos e în Rai!*). Poezia *Cumpănă* pare a merge într-o direcție asemănătoare: „Și dacă Dumnezeu ar călca/ în trecere/ peste foaia mea de hîrtie/ abia scrisă/ ce-ar fi:/ Dispreț sau Înălțare la cer?”. Folosirea verzalelor este aici foarte interesantă: pare că pînă și disprețul divinității poartă pecetea sa inconfundabilă și se află în alt plan ontic. Acest aspect indică necesitatea evidențierii unei tendințe generale: în cartea de față, tema divinității, care este extrem de greu de abordat în poezia contemporană, este creionată cu naturalețe.

Poetul se dovedește a fi un excelent mînuitor al mai multor registre stilistice: deși preferă, cel mai adesea, gingășia, ea este mereu însoțită de forță. Cînd gingășia este dată la o parte, imaginile care ies la iveală sînt aproape apocaliptice („Fără un ritual anume/ își fac haine din lințoliul nopții/ și-și pun dinți de cartofi/ cu care își mestecă soarta.”). Aceste versuri din poezia *Despre ceilalți* descriu condiția celor care nu par a fi conștienți de miracolul propriei vieți. Se mai poate observa cît de bine este pusă în valoare tehnica acumulării – cititorul se așteaptă la o enumerație dezvoltată alcătuită după principiile obișnuite, cînd ultimul termen dinamitează întreaga secvență. Un bun exemplu în acest sens poate fi observat în poezia *La marginea disperării*: „Nisip purtat de vînturi nesfîrșite/ petale smulse din cupa florii/ stele ce aterizează ca proastele/ în pietrișul de lîngă rîu”. Ceea ce era la romantici un ideal ajunge aici, în spirit postmodernist, să-și atragă un determinant mai puțin înălțător, dar la fel de expresiv, care are o poezie a lui.

Poezia *A rîde în soare* debutează cu o trecere de la aparența concretului (care nu e decît un ultim strat al sufletului) la profunzimile textului scris, a cărui compunere se oglindește iarăși în plan tematic: „Mie îmi place soarele,/ dar citesc la umbră.//Ce caut eu

în răcoarea metaforei/ cu imagini triste ce mă ung la inimă?”.

Există în carte și momente în care se anunță – aparent ironic, dar în esență plin de durere – pierderea, în societatea noastră, a rolului formator, fundamental, al lecturii. Într-o astfel de lume, cei care citesc, dar mai ales cei care scriu riscă să-și piardă liniștea. Textele precum *Cerul din cartea citită* se circumscriu acestei idei („Cine însă să citească/ în mocirla pămîntească?”), însă tonul cărții nu este, per total, unul sumbru. În *liniștea fricii* poate fi considerat un volum-oglină: conținînd un caleidoscop de idei și senzații, el își îndeamnă cititorul să extragă din el ceea ce-și dorește și-l determină să-și realizeze, poate fără să-și dea seama, autoportretul. Una dintre secvențele în care această particularitate devine manifestă se află la finalul poeziei *Cîntec despre îngerul trist*: „Pînă și eu am ezități în privința/ smulgerii mele din viață. Exist doar/ atît cît îngerul meu/ nu-și ia zborul din metaforele imaginate de mine.” Putem vedea aici atît dubiul exprimat lexical, cît și certitudinea sugerată; atît iminența morții, cît și posibilitatea nemuririi.

„Hai să citim împreună/ o poezie:/ tu, cu vocea ta profundă și abia șoptită,/ eu, cu mintea mea-labirint.../ Prin cîte galerii/ înaintează sufletul tău/ pînă să aflu/ dacă ai prins/ sensul abia încolțit/ al poemului meu?” – aceasta este poezia *Lectură*, care nu poate fi citată decît integral, deoarece are o unitate de sens și o concizie care nu permit trunchierea. Textul poate fi considerat un soi de chintesență a volumului, deoarece acest scenariu de artă poetică redă nu doar felul în care un creator și un cititor discută prin text, iar actul lor de comunicare devine poezia în sine, ci și un mod de a privi viața în general, de a înțelege, de a transmite.

În *liniștea fricii* propune atît texte construite în jurul forței numite în titlu, cît și texte care realizează portretul celui mai mare dușman al fricii, speranța. Prin diversitatea stilistică și profunzimea tematică, Olimpiu Nușfelean își poartă cititorul într-o călătorie de la sublim la dur, de la amplu la concis, de la obișnuit la dincolo-de-real.

Despre revenire și devenire *În liniștea fricii*

Victor Constantin MĂRUȚOIU

Existența noastră într-o lume determinată de episoade pandemice și stări de război poate însemna o însumare a noastră în linia regândirii culturale pentru o resetare a trăirii prin Poezie. Avem nevoie de tratamentul curativ al versurilor. Mai mult ca oricând, suntem pelerini ai unui timp în care Poezia poate deveni medicament pentru o societate bolnavă. În acest sens apare prezentul volum al scriitorului Olimpiu Nușfelean, intitulat *În liniștea fricii*, apărut la Editura Gutenberg, Bistrița-Târgu Lăpuș, 2024, care poate fi un ghid poetic de ieșire din acest labirint al angoaselor, durerilor provocate de aceste stări de emfază umană.

Întregul volum poartă semnul devenirii, al reluării drumului spre acel veșnic paradis pierdut, acel acasă, spre acel nord de atins. În această realitate, doar o resetare și o reîndreptare spre ceea ce reprezintă o importanță vitală pentru viețuirea umană este benefică. Pronia divină este prezentă, Dumnezeu păzind echilibrul dintre viață și moarte, punând ca ax central omenirea. Mâna Sa este cea care protejează și îndrumă, clădește și reconstruiește, curăță și înalță. Totul se îmbracă în haina sacră a viețuirii harice. Este interesant acest iz de sacralitate pe care îl conferă vieții și desfășurării umane prin vers poetul Olimpiu Nușfelean, cel care reclădește un paradis uman contemporan prin acest volum deosebit de poeme. Consider că reușește să refacă ethosul acela românesc, de viețuire, ca într-o alternare viață-moarte în spațiul românesc contemporan. Cotidianul devine re-ființare, drum de urcuș spre vatra românească arhaică, o eternă căutare a rădăcinilor care pot asigura o continuitate.

Jocul de alternanță între viață și moarte poartă semnul finalității, construind un ludic aparte prin versuri de o gravitate sonoră. Poemul care încheie carte, într-un mod gnostic,

poartă acest semn al alternanței vieții și a morții într-un perfect joc al viețuirii: „E fals când zice/ că-și așază/ propriul sicriu/ în moarte.// Îl lasă doar în pământul/ din care s-a alcătuit/ și care-i urcă privirea/ în globul de pădădie încă viu –/ dar și asta e fals.// Își încredințează sicriul/ speranței fiilor de a-l/ regăsi cândva chiar pe el –/ dar și asta e fals,/ căci fiecare fiu sau fiică/ poartă în brațe un sicriu/ pe care îl pregătește/ pentru o moarte incertă.// Și fals e să-l ascundă/ și-n cer/ căci cerul se-nchide cu nori/ pentru care el nu mai poate fi/ vântul risipitor.// Își coboară/ deci/ sicriu în uitare,/ dar durerea aceasta/ nu mai poate/ s-o simtă.” (*Cîntec final*). Putem observa nu o dramatizare a morții, ci acel ludic uman al devenirii, chiar *Marea Trecere* devenind un drum spre uitare, dar, această uitare, este o altă cale spre renaștere.

Titlul prezentului volum al scriitorului Olimpiu Nușfelean, *În liniștea fricii*, provoacă. Te determină să observi acest nimb de lumină din alăturarea celor două sensuri antagonice ale viețuirii umane: liniștea și frica. Liniștea este oaza de viețuire dorită de orice muritor, deseori găsită în mediul sacrului. Frica este determinată, precum în zilele noastre, de boală, moarte, de război, de durere, de angoase și aria ar fi mai largă, ținând mai mult de mediul profan. Totuși, acest titlu subliniază alăturarea celor două spații: cel sacru și cel profan ca într-o simbioză a ying și yang-ului, ca un joc de exorcistică, precum un dans sacru al îmbinării vieții și a morții.

Volumul de versuri *În liniștea fricii* apărut la Editura Gutenberg, Bistrița, Târgu-Lăpuș, 2024, al poetului Olimpiu Nușfelean ne cheamă să pășim în acest labirint al viețuirii noastre, între contemporan și veșnicie, ca într-o saga de cunoaștere întru devenirea umană, sub semnul Poeziei, Binelui, Adevărului și Frumosului.

Spiritul sau strigătul: însemnări despre poemele lui Olimpiu Nușfelean

Laura Corina ROȘCA

„Instaurez un freamăt și-o uimire în aer./ Renunț la vârstele mele ce se mulează/
pe vârste mai lungi./ O bucurie mai largă decât pământul aștept.”
(*Tresărirea luminii*, p. 77)

Olimpiu Nușfelean este cunoscut publicului român ca poet și prozator, eseist și profesor, dar nu în ultimul rând ca director al revistei *Mișcarea literară*, revistă bistrițeană apărută încă din anul 2002 sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Poetul Olimpiu Nușfelean a fost de-a lungul timpului membrul

unor cenacluri literare importante precum Tribuna, Echinoc (Cluj), Amfiteatru (București), Saeculum (Dej și Beclean), George Coșbuc, Abecedar și Cenaclul de la ora 15 (Bistrița). Din anul 1990 este membru al Uniunii Scriitorilor

din România, Filiala Cluj-Napoca, iar în anul 2004 a fost distins cu Meritul Cultural în grad de Cavaler.

Poemul de debut se intitulează *Flacăra mea* și a apărut în anul 1971 în revista *Echinoc*, secondat de un grupaj de versuri apărut în același an în revista *Tribuna*. A fost inclus cu grupaje de versuri, cu proză, sau a fost menționat în: *Popas între poezii tineri* (1974), *Caietul debutanților* (1979), *Generația '80 în proza scurtă* (1998), *Romanian Writers of the '80s and '90s* (1999), *Dicționarul general al literaturii române*, *Dicționarul biografic al literaturii române*, printre altele. Între volumele publicate se numără: *La marginea visului* (1980), *Poziția finței* (1982), *Piatra soarelui* (1987), *Libertate de noapte* (1995), *Focul irevocabil* (2000), *Câinii de vânătoare* (2004),

Eu, celălalt (2004), *Iubește-mă repede și uită-mă iar* (2005), *Poeme pentru cei care citesc în liniște* (2009), *Tentația scrisului* (2011), *Spiritul sau strigătul* (2012), *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului* (2014), *Unde așezăm plînsul copilului?* (2020), *Ultima zi a Peștișorului de aur* (2021), *Om în mers* (2022), *În liniștea fricii* (2024).

Volumul *Spiritul sau strigătul* aparține colecției *Opera Omnia* a editurii ieșene Tipo Moldova și a apărut, așa cum s-a menționat, în anul 2012. Acesta cuprinde o selecție de versuri din volume anterioare, publicate în anii 1995, 2000, 2004 și 2009. Într-o perspectivă globală asupra universului liric circumscris prin intermediul acestor poeme, se poate afirma că imaginarul liric al lui Olimpiu Nușfelean este unul de sorginte expresionistă, trimitând la un tip de subiectivism și sentimentalism care izvorăsc adesea dintr-o distorsiune a realității percepute pentru a evoca semnificația trăirilor acute ale subiectului perceptor. Titlul volumului este sugestiv în acest sens. S-a spus despre poezia lui Olimpiu Nușfelean că se revendică pe de o parte, de la un expresionism neo-modern care temperează emoția prin deschiderea asumată spre metafizic și, pe de altă parte, de la un lirism reflexiv minimalist, unde „simbolul accentuează ideea” (Daniela Fulga, op. cit., p. 310), creând astfel un topos unic și inconfundabil în peisajul liricii contemporane. S-a vorbit despre structura neo-romantică prin simplificarea discursului și direcțea comunicării sentimentului a poemelor sale (Călin Teuțișan, p. 301), dar și despre încrederea în esența regenerativă a poeziei și perspectiva reconstruită în multiple

planuri asupra realității existenței sale, o versificare paradoxală surprinsă la limita dintre reflecție și reverie care dezvăluie spațiile poetice „inundate de esența ființei” (Andrei Moldovan, p. 302) precum și trăirile unui poet care „aude nu doar sunetele reale, ci și inaudibilul”, având știința de a se retrage „în misterele celor ce n-au fost să fie...” (Gheorghe Grigurcu, p. 302).

Poemele lui Olimpiu Nușfelean sunt „semințe duse de vântul galactic/ prin vaierul secolului” (*Eu, celălalt*, p.181), ipostazieri ale unei inefabile prezențe idealizate: „chiar dacă te întinzi/ în sicriul trupului meu/ ca o melodie celestă/ și iei, îngăduitoare,/ forma inimii mele,/ și chiar dacă pot să desfac/ ființa ta/ în teme și motive muzicale/ gustând euforia prădătorului/ care întemeiază o țară a uimirii/ într-o lumină izbăvitoare,/ de cumva ești sosită aici/ simțitoare,/ numai eternitatea mea/ poate să te confirme!” (pp. 186-187). În acest sens, ființa asimilează non-ființa într-o dinamică paradoxală, identificându-se cu aceasta, dându-i semnificație și valoare existențială. Poetul trăiește non-ființa ca alteritate și identitate.

Poemele sale au, alteori, rol expiatoriu. Astfel, în poemul *Un simplu schimb de lumină*, poetul pune față în față ideea de violență rituală și comuniunea cu victima sacrificială: „Țărâna se va bucura/ Să-mi primească rădăcinile/ când durerea e jertfă/ și urcarea spre cer –/ milimetru cu milimetru –/ un simplu schimb de lumină.” (p. 281). Criza sacrificială este necesară pentru restabilirea unei ordini ontologice care trebuie să fie mecanismul ascuns al actului poetic. Poemul *Crăciunul poetului* este ilustrativ în acest sens. „O foaie albă acoperită de câteva versuri./ Zăpada dintâi –/ umbră a cerului/ pregătit pentru mărire –/ peste rana sufletului./ Scrisoare de la doamna/ care a citit trei cărți/ desfăcută în fața mea –/ respirație fierbinte/ în ninsoarea care se întetește.../ Pe masa de brad de paie/ poemul ultim/ se înfiripă –/ pe spatele colii albe/ câteva versuri de argint/ singure prin zăpada dintâi/ ca să mă mântuiască.” (p. 292).

Poemele lui Olimpiu Nușfelean denotă totodată o sensibilitate luminoasă „productivă în registrul apropierii tandre de un univers surprins în prospețimea lui originară.” (cf. Ion Pop, p. 307). În același registru liric sunt evidențiate și poeme precum *Mielul primăverii*, *Ninsoare de ajun*, *Iluzie la Veneția*, *Pod sus*, *Joc cu măr*, unde tema sacru-sacrificiu apare pentru a explica raporturile interindividuale dar și pentru a identifica un posibil traseu redemptiv al existenței umane.

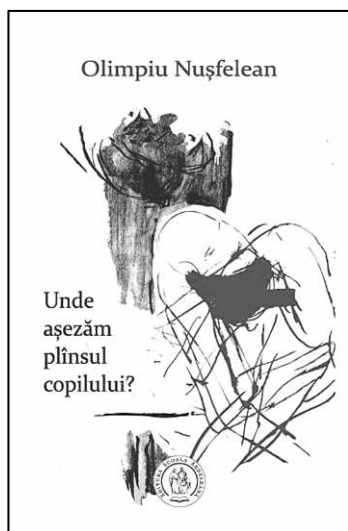
Adresând interogații nebănuite lumii, poetul, aflat în căutarea unei contextualizări a experienței poetice, oferă un *pattern* în care conținutul viziunii sale ideatice renaște într-o lumină transfiguratoare, înălțătoare, acea inspirație poetică ce transpune existența într-un chronotop „împăcat” și mântuitor: „De ce înverzesc pășunile primăvara/ când mielul abia învață/ limba de lapte a luminii?/ Au stat o iarnă cumiți/ în sicriul zăpezii –/ dor n-o să dea în colțul ierbii/ de dragul nostru?/ (...) Mielul paște/ și se frânge –/ în iarba blândeții,/ cuminecătura/ pentru un timp împăcat.” (*Mielul primăverii*, pp. 285-286). În poemul *Ninsoare de Ajun*, poetul caută, dimpotrivă, desprinderea de spațiul diafan al creației și „coborârea” în mundan: „Coboară-mă din cerul ideilor mele/ și fă să fiu nins/ în zăpada ce cade/ în Ajun de Crăciun.// Sparge cerul meu trecător/ și lasă-mă să mă întind/ necuprins/ pe imașuri păscute,/ peste copaci desfrunziți,/ pe ciripitul zgribulit al vrăbiilor...// Așteptarea Nașterii/ să alunece/ pe umerii mei/ ca o sanie vestitoare...// Acolo unde voi cădea/ mai grăbit/ vina mea va tăia pământul/ dungi adânci/ așteptându-Ți iertarea!...” (pp. 290-291).

Antologia *Spiritul sau strigătul* se încheie nu întâmplător cu *Poemul neliniștii mele*, întrucât spiritul poetic pare a fi captiv între cer și pământ, sau între lumea ca atare și neant, care devin chipuri ale unei unice trăiri lirice, iar poemul – o invitație de a reflecta asupra condiției umane.

Unde așezăm plînsul copilului? sau cum putem învinge moartea, devenind confortabili cu sentimentul natural al nesiguranței

SABO Noemi

„Poetul are moartea în el, o trăiește și luptă împotriva ei cu cuvintele...”, astfel descrie Olimpiu Nușfelean granița dintre poet și prozator. Însă, mai mult, volumul poetului

bistrițean, *Unde așezăm plînsul copilului?*, este un testimonial amplu care creionează lupta poetului cu moartea, răzvrătirea, frica, pasiunea, devotamentul. Este prezentată înflorirea înfricoșătoare a poetului prin creație, cuprinsă în cinci părți unde se împletește divinul cu mitologia, posesia cu

iubirea, surprinse prin mici, dar cuprinzătoare, ilustrații moderne.

Coperta prezintă o figură roșie, complexă, într-o postură umilă, care pare să plângă. Imediat în spate se zărește un *alter ego*, o umbră întunecată care imită postura și gestul individului. Încă de la început suntem inițiați în universul poetic, în contrastul dintre iubirea care încredințează și frica care îndepărtează.

Prima poezie poartă titlul volumului și ne introduce în zbuciumul lumii interioare prin imagini artistice și figuri de stil care emană sinceritate folosind simbolul-copil. Se regăsește nașterea sufletului poetic, care, asemenea unui copil, trebuie să fie smerit și deopotrivă curios, îndrăzneț: „un scîncet de copil/ la intrarea-n biserică”. Moartea, sfârșitul sunt și ele prezente, fiind înscrise în esența

începutului: „spre sfârșitul liturghiei”, „îngerii păzitori au un ceas de relaxare”. De-a lungul primei părți a volumului se pot identifica teme precum cunoașterea, ilustrate prin motive literare ca oglinzile: „sătul de oglinda izvorului/ el azi se oglindește-n ocean”. În drumul spre înțelegere, se remarcă și condiția omului de geniu, care pare să fie izolat, sortit spre tristețe: „El e dintre cei aleși”, „...acum îmbracă tristețea-n cuvinte”, „dar dacă eu sînt născut (poet)/ după sfârșitul lumii?”, fiind încercat de regret și eșec, deznădejde... Firește că în această călătorie lăuntrică nu se uită de confortul regăsit în divinitate sau, uneori, chiar distanțarea față de divin: „Dumnezeu ar vrea să mă alcătuiască din nou/ frămîntat din lutul/ pe care l-am ignorat toată viața.”, „El scrie în Cartea Vieții/ cu mîna ta”. Raportarea la divin este realizată, de fapt, prin artă, arta ca viziune asupra vieții, uneori pătimașă, Eva alegând „nu patima, ci arta!”.

A doua parte a volumului schițează un recviem pentru copilărie, pentru floarea vârstei, floarea poeziei: „ce bine ar fi să-mi întîlnesc/ într-o dimineață/ copilăria/ la colțul străzii!...”, fiind surprinse diverse imagini artistice din cotidianul banal care evidențiază din ce în ce mai complex căutarea sinelui: „mic dejun cu ouă proaspete”, „pata de zmeură/ de pe brațul iubirii mele”, transformate în ipostaze serioase, în care poetul se redescoperă atotprezent și cuprins de acest simț al unicității, având vaga speranță în propria invincibilitate: „mic dejun din ouă ce nu mai fac pui”, „ca și cum eu aș fi în centrul universului”.

Continuând tema răzvrătirii cu moartea, această rebeliune și posesiune se regăsește și în dragostea pe care eul liric o trăiește, o *suferă*:

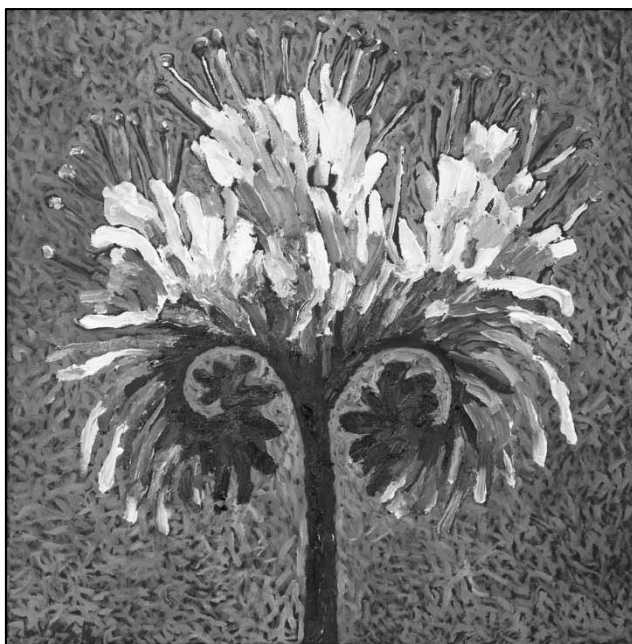
„îngenunchează/ în fața sufletului tău îmbrăcat în haine de gală/ și, îndurerat, nu-ți permite o altă lume...”. Iubirea absolută și pasională se zbate cu spiritul idealizării și al închipuirii perfecțiunii, eul liric fiind învins de neputința de a iubi conform dorințelor iubitei. Acesta dorește o iubire veridică, o iubire mai puternică decât ideea de a îmbrăca dragostea în metafore sau hiperbole, o dragoste *agape*, însă suferindă de posesiune și frică. Această aspirație este conturată de mitologia grecească în poezia „Euridice”, iubita fiind cuprinsă de îndrăgostirea față de artistul din persoana iubitului, Orfeu, și nu de eul liric în sine: „cum să-mi vezi fața/ luminată/ doar de prima mărturisire/ când tu aștepți alte și alte metafore devoratoare?”, „cum să mă vezi când îmi ceri să mă-mbrac/ în imaginea ta doveditoare?”. Infernul în care coboară poetul pentru a resuscita sufletul mort al acestei iubiri aparent pasionale nu este lipsit de frică: „cum să ies din frică/ atunci când te văd?”, „înfiorezi totul cu tandrețea ta/ și închizi”.

Într-o notă de speranță și umor, întorcându-se la carisma sufletului de copil, volumul pare să fie o descriere a vieții spirituale a poeziei, trăită prin relieful care urcă și coboară, lipsită de liniaritate. Cititorul este înviorat de jocurile poetice, fragile și în același

timp curajoase, închinată cuvântului: „să mîngîi cu frică și dragoste/ cuvinte plătînde?...”. Nehotărât, acest călător, care poate să ne reprezinte pe noi, capturați în epoca rezeziunii și a superficialității, este judecat de Creator, umoristic: „– Și pe ăsta tot eu l-am făcut?!”.

Din nou față în față cu moartea, eul liric este inițial stăpânit de spaimă și incertitudine (oare când ne vom lăsa familiarizați cu acest sentiment inevitabil și omenesc?), scufundat în întrebări. Se răscoală („dar dacă n-o să mor?...”), eliberându-se de lume și lăsându-și restul semenilor să-și ducă crucea („îmi mut iarna din suflet în spațiul public...”). Detașarea, nimicnicia conștientizată împlântă de fapt în suflet claritatea și plinătatea vieții trăite autentic. Spre finalul volumului, poetul învinge moartea prin simplul act de a o accepta și de a sta vis-à-vis cu aceasta, smerit: „îți pune pe neașteptate în față/ o oglindă de nimeni știută/ în care, brusc, te vezi tot”, realizând că moartea este de fapt, „o chestie pur lumească”.

Volumul *Unde așezăm plînsul copilului?* încearcă să caute locul potrivit unde putem lăsa deoparte această viață, pentru a conștientiza inevitabilitatea morții. Cu speranța că o putem învinge când devenim confortabili cu sentimentul natural al nesiguranței.

Floarea albinelor 1

Un zbor cathartic sau Scurt tratat de vinovăție

Teodora UILEAN

Versurile lui Tudor Arghezi „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris/ Încet gândită, gingaș cumpănită” s-ar potrivi, fără tăgadă, romanului *La marginea visului* al scriitorul Olimpiu Nușfelean, publicat în anul 1980 la Editura Dacia.

Structurat în paisprezece povestiri care pot fi citite și individual, cu titlu și miez propriu dar, în același timp, străbătute de un fir narativ care perpetuează incipitul argumentului: *Oamenii își teoretizează viața... Asta înseamnă că gândesc... Gândindu-și viața, au datoriat să fină cont și de adevărurile gândite*, romanul este o incursiune sub semnul vinovăției în universul amintirilor protagonistului.

Păsărea și profesorul de franceză – vacanță, seară, carpeni și brazi în curtea școlii, trei zile de liniște după exuberanța și veselie încheierii anului școlar și o atmosferă profund rurală, realistă, cu conotații naturaliste modelate de ploaie: *fânul îmbătrânit și putrezit, drumul umed, noroios, apa bălțită pe terenul de fotbal*. Printr-o artistică mânăuire a condeiului, cititorul este transpus în universul satului, în școala în care se zbate să evadeze o vrăbie, pasăre comună, metaforă a eului chinuit de remușcare al protagonistului, profesorul de franceză. Totul pare bine ancorat în tipare, rutina curățeniei de vară din școală, personajele: îngrijitorul și nevastă-sa, protago-

nistul și băiețelul, intriga eliberării sau nu a păsării pe care și-o dorea copilul, zborul eliberator sub semnul mirării, dar perspectiva introspectivă a profesorului de franceză deschide calea ulterioarelor furtuni ale conștiinței, zbateri chinuitoare ale unei păsări interioare.

Ceea ce poate fi auzit... Emanuel sau *Dumnezeu este cu noi și Dumnezeu este iertare*, profesorul de franceză, aude prin intermediul îngrijitorului care-i povestește soției că a murit Cristina, ...a murit Avram, moartea este atât de palpabilă și de cuprinzătoare încât devine o nebuloasă eternă și ireversibilă, singură certitudine ce se lasă auzită... Valentin, pedagogul, este cel care transformă moartea enigmatică a Cristinei în metafora morții lui Avram, jucând rolul mesagerului și marcând începutul iluminării din Evrica!. Ioana, Lucian Zet, actori prozaici într-un scenariu de film desprins din viață, par a fi plăsmuiri ale imaginației lui Emanuel, dovadă fiind turbinca în care îl adună „fărămă cu fărămă” pe unul dintre ei, așteptând să îl ducă *poștașul nopții* acasă.

În fața porților se derulează scena adulterină evocată criptat și retrospectiv de narator, același Emanuel care încearcă parcă să-și dezvăluie și autojustifice termenii declanșatori ai conflictului. Rodica, Silvia sunt ipostaze diametral opuse ale iubirii carnale, ambele lipsite de esență. Mălinescu, soțul Silviei, personaj episodic, este menit să accentueze, valențele vinovăției, iar, marele jucător al acestui fragment este conștiința întrupată de o „voce de doamnă bătrână, voce cuminte, nobilă, serioasă, exersată”.

Remarcabile sunt, în fiecare dintre aceste povestiri-mărturie ale ipostazelor universului

interior și ale vieții lui Emanuel, detaliile cadrului desfășurării acțiunii: o bancă, trotuarul de beton, atingerea cu capul a frunzelor teiului, poarta de fier, stâlpii de beton masiv. Toate sunt palpabile, reale, desprinse parcă dintr-un scenariu de film, ca apoi, subtil, prin intermediul unui simbol, al unei tentații, „urma” descoperită de Emanuel, să aluneci în hățișul gândurilor febrile al amintirilor și al închipuirilor halucinante, însoțind naratorul și ajutându-l să-și ducă povara păcatelor.

„De fapt atât de puține lucruri contează” e gândul lui Emanuel răsfoind „jurnalul găsit în bibliotecă” (*Jurnalul sau Capcana pentru porumbei*)... În scrisul „ilizibil, la prima vedere, ca și cum ar fi fost scris pentru nimeni” ni se dezvăluie marea întâlnire, cu ea, Cristina, părtașii evenimentului fiind Ioan și blonda iar timpul – cel al marilor iubiri, al clișeele romantice „Pour mourir dans mes bras, il faut savoir aimer.”, al serilor de primăvară și al capcanelor...

În *Mimosa impudica*, decizia anchetei introspective este evidentă și autodeclarativă: „... din moment ce începuse acțiunea se impunea să nu o abandoneze și să o ducă la capăt cu luciditate și detașare”. Treptat, Emanuel caută mărturii transformându-se într-un „detectiv particular” cu veleități de cercetător care a descoperit *Mimosa impudica*, planta simbol a sensibilității exacerbate și scut împotriva „luminii prea puternice a candelabrului”. Linia fină dintre vis și realitate dispare aproape integral aici, dialogul interior purtându-se cu personaje bizare, cu slujbe absurde, omulețul bibliotecar, paznic al unor butoaie goale, bătrânul paznic al benzii de magnetofon subordonat Cristinei, delirul căutării răspunsurilor atinând cote halucinante.

Viața idilică, tipică unor tineri intelectuali din pătura de mijloc a societății care se

îndrăgostesc treptat, ajutați de circumstanțele aceluiași loc de muncă, dintre Cristina și Emanuel se decriptează în *Telefonul sau Fuga de cafea*. „E. nu putea spune în ce măsură gândurile ei erau și ale lui.” Doamna Sabin, cea care ar trebui să lămurească misterul la telefon, îl lasă pe îndrăgostit într-o expectativă dureroasă, adâncindu-i delirul.

Sărutul o aduce în prim plan pe „ea”, cea care întruchipează un arhetip, „o ființă pe care nu puteai să nu o iubești pe pământ”. Iubirea lor este de o profunzime, pasiune și, totodată, de o finețe nebănuite dar, „prinsă în colivia brațelor lui” Emanuel, și-a pierdut până și închipuirea de a fi fericită” iar somnul cathartic intervine, „genele lungi îi împovărau pleoapele” rupând în totalitate puntea dintre iluzie și realitate.

Păianjenul din lighean – o imagine prozaică devine metaforă iscusit aleasă pentru ilustrarea inutilității zburătorii umane: „bărbatul acela nu poate fi acuzat că a ucis-o... Era (sau este) un inocent.” Și, totuși, în *Floarea de fum*, un bărbat este cel care preia rolul Evei, fiind ispitit de șarpele curiozității. Dorel G. distruge universul bunicii Serapia, al Cristinei și al Valentinei, eliberând enigmatică floare.

A fi sau a nu fi vinovat, chinuitoarea întreținere pare irelevantă spre sfârșitul romanului. Ceea ce este cu adevărat dureros de real și important este lipsa Cristinei și infernul remușcărilor îndrăgostitului.

Acest roman este o invitație la o lectură frumoasă și captivantă despre păienjenii sufletului unui intelectual parcă dintr-un alt timp și-o altă dimensiune, un subiect profund, uman și mereu actual, tangent cu existența continuă. Cu o structură completă și unitară, organizat pe capitole ce pot fi citite și individual, *La marginea visului* este o operă literară de o unicitate și o savoare aparte.

Rodie II

Învingând harababura prins scris

Marieta ABRUDEAN

Romanul *Piatra soarelui*, de Olimpiu Nușfelean, creează un anumit orizont de așteptare care este cu mult depășit de poveștile de viață relatate și de arhitectura cărții. De fapt, autorul îți propune o călătorie spre cunoaștere (scrierea unui reportaj) care va alterna cu o călătorie (interioară) de autocunoaștere, în care timpul și spațiul se estompează, în funcție de experiența trăită de personaj. Narațiunea fragmentată stârnește curiozitatea cititorului și îl invită la o experiență de lectură neobișnuită, dar foarte incitantă.

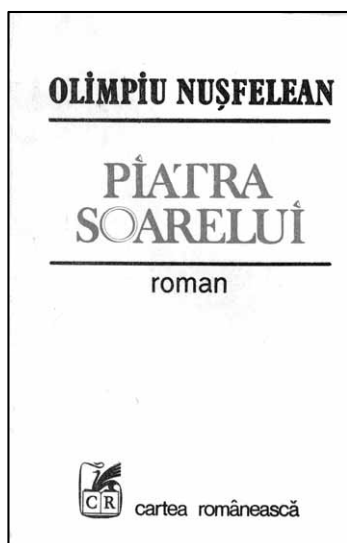
Începutul unui reportaj, la fel ca al unui roman, se bazează pe un truc prin fixarea cadrului acțiunii sau pe o „minciună frumoasă”, o metaforă, o comparație, așa cum afirmă protagonistul cărții.

Încercând să construiască din cuvinte „o minciună” care să fie în concordanță cu realitatea, Cris, redactor la un ziar, a promis un articol despre ceva mareț. În căutarea materialului pentru acest articol, observă aspecte banale ale realității care devin pretext pentru formularea unor reflec-

ții asupra vieții: călătorii care se grăbesc spre muncă, spre familii, spre prieteni, de fapt caută fericirea, „se grăbesc spre fericire”, șoferii autobasculantelor masive se grăbesc și ei să construiască noul din răspuțeri, cu determinare și bucurie, de fapt ei „mută viitorul în prezent, prezentul în trecut și trecutul în sufletele noastre”, indicațiile șefului de echipă de pe șantier devin sugestii ale muncii în echipă „lipsa potențialului fizic e suplinită de

entuziasm, nimeni nu apasă pe nimeni, fiecare se descurcă singur privind în sus: Nu-i mare filozofie!”. Sub ochii reporterului determinat și asumat se derulează filmul unei lumi grăbite. Singurul care nu se grăbește niciodată este tatăl lui Cris, pentru că mentalitatea lui este expresia înțelepciunii vârstei și a experienței „Viața nu-i o cursă cu obstacole”, deși oamenii își arată sportivitatea dovedindu-și că pot ocupa locuri fruntașe învingând greutatea vieții. Acesta, rămânând văduv, își păstrează puterea arătându-le copiilor săi (Grig, Emilia și Cris) că, în fața provocărilor vieții și a pierderii persoanelor dragi devii incomplet, dar continui cursa vieții cu demnitate. Lăsându-se inspirat de articolele fiului său, dovedește lumii credibilitatea celor surprinse de acesta în reportajele publicate în ziar și, mai mult, demonstrează că are mintea și inima deschise spre noi experiențe gospodărești. Este prototipul omului care nu agreează aventura dezrădăcinării propusă de fiul său care îi sugerează să se mute la oraș după moartea mamei, argumentele sale fiind mai puțin plauzibile: sunt prea mulți oameni pe străzi pe care nu-i cunoaște, iar lumea lui este făcută din oameni, păduri, iarbă, grâu.

Reportajul lui Cris despre „ultima realizare a cutezanței tehnice omenești” propune o călătorie ce se concretizează prin escaladarea blocului turn care adună etaj cu etaj o lume pestriță: o librărie la etajul șase, un magazin de cosmetice, o curățătorie chimică, o sală de aeromodelism, un spațiu destinat audițiilor muzicale sau un magazin de prezentare a viitorilor cosmonauți. Lumea care se construiește odată cu blocul turn poate semnifica urcușul anevoios spre împlinirea unui ideal căruia i se contrabalansează prăbușirea unor spații interioare ale clădirii, aducându-l pe protagonist pe marginea prăpastiei existențiale. În timp ce în orașul lui Cris este un vast șantier

care continuă să construiască diverse edificii, lumea lui interioară se prăbușește pas cu pas, etaj cu etaj, protagonistul fiind devastat de o boală nemiloasă. Călătoria lui prin viață și prin blocul turn devine un prilej de întâlniri semnificative care îi colorează în roz sau în gri sufletul tânărului reporter. Cu urcușuri și coborâșuri, Cris își urmează visul, își împlinește menirea.

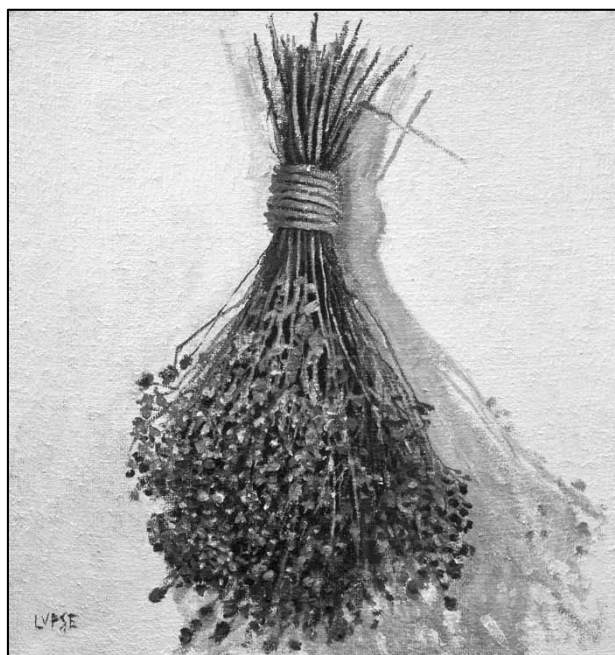
Prin obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat, Cris surprinde instantanee ale vieții cotidiene, la fel cum fereastra casei părintești devine obiectivul prin care protagonistul înregistrează în memorie/ amintire pe cei care i-au marcat copilăria. Imaginea bunicului care zâmbește, deși se află într-un scaun rulant poate reprezenta satisfacția că acesta și-a împlinit menirea, fiind plecat în America pentru a-și cumpăra pământ.

Înaintând în șirul de evenimente, cititorul constată că planurile narrative se succed cu o surprinzătoare ambiguitate care lasă loc reflecției, abia în a doua parte a cărții acesta realizând că participă la experiențe definitorii ale personajului care, asemenea unor piese de puzzle, conturează destinul protagonistului. Astfel, cititorul constată că devine complicele unei experiențe irepetabile: alunecarea în neființă. Protagonistul se simte prins la granița

dintre materialitatea lumii reale și visul propriei eternități. Este însoțit mereu de o umbră care se dovedește a fi gândul său. Pășind într-o seară în sala unui teatru de amatori, dintr-o simplă voce din public devine actor în piesa ce se joacă, adică actorul de pe scena propriei vieți care se confruntă cu Necunoscutul, acesta dovedindu-se a fi fratele său geamăn, identitatea sa negativă.

Călătoria prin viață a lui Cris reprezintă izbânda definitivă asupra destinului, pe scena teatrului vieții jucându-și rolul „perfect și inimitabil”. Numind moartea „Mica Actriță”, alături de care Cris își joacă ultimul rol ca ființă, își recunoaște statutul de „Mare Actor” pe scena propriei vieți. În rolul de muritor a pus atâta dorință și perfecțiune, însă în fața morții își recunoaște teama și neputința: „Sunt clădit din cărămizile fricii”.

Și totuși, Cris învinge „toată harababura” creată de boală prin scris: „scriu cu zor, cu febrilitate, am acum prilejul să mă răzbun pe toate, pe boală mai ales, nu pomenesc nimic despre ea”. A reușit să-și clădească cu ajutorul cuvintelor o realitate acceptabilă, fiind mulțumit de ceea ce a realizat „Sunt mulțumit de ceea ce a ieșit de sub pană. E o justificare a existenței”.

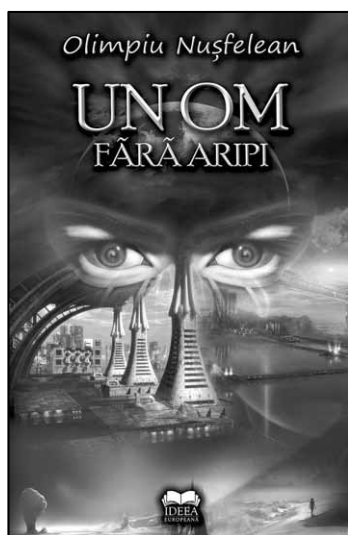
Ierburi de leac I

Un om fără aripi spre un discurs al alterității

Elisabeta SCURTU

Împărțit în trei părți largi, *Poziția ființei, Câinii de vânătoare și Iubește-mă repede și uită-mă iar*, culegerea de proză scurtă *Un om fără aripi*, de Olimpiu Nușfelean, apărut la Editura Ideea Europeană, în 2009, este un excelent discurs al alterității, o abordare diversă a transformării omului spre o condiție pe care fiecare personaj înțelege să o transpună în stil propriu.

Tema alterității însă este cel mai bine ilustrată chiar în povestirea care poartă numele cărții, unde Toader Marica, un sudor de pe un

șantier de construcții, își sondează trăirile prin conștientizarea limitării. El este un simplu muncitor dependent de rutină și de aparatul lui de sudură, însă, dacă ar avea aripi, ar avea posibilitatea de a se extinde dincolo de limitele șantierului sau ale ferestrei în dreptul căreia stă și admiră lumea ce îi este inaccesibilă.

Alăturarea termenilor *zbor* și *vis*, ce apar des în acest context, definesc zona ideală care îl face pe Toader Marica să devină celălalt – nelimitat și intangibil.

Aceeași temă o regăsim și în *Ochii lui Gabriel*, de data aceasta mult mai evidențiată prin trimiterea la existența duală pe care fantezia și imaginația o pot sonda. Acesta poate fi atât o lume idilică, perfectă, inocentă, pe care Gabriel o vede prin margaretele care îi cresc din ochi, dar și lumea banală, pervertită, apatică și reală, ilustrată din momentul în care părinții lui Gabriel decid să îi „trateze” ochiul. Vindecarea însă are același rol precum lipsa

aripilor lui Toader Marica: limitează, îngrădesc și conservă realitatea. De altfel, întregul volum poartă pecetea unui dramatism încremenit al vieții cotidiene, pe care Olimpiu Nușfelean reușește cu succes să-l îndeplinească și să-l împodobească în același timp cu inserții de naturalețe și umor, care fac ca proza să iasă din sfera griului și a apăsării.

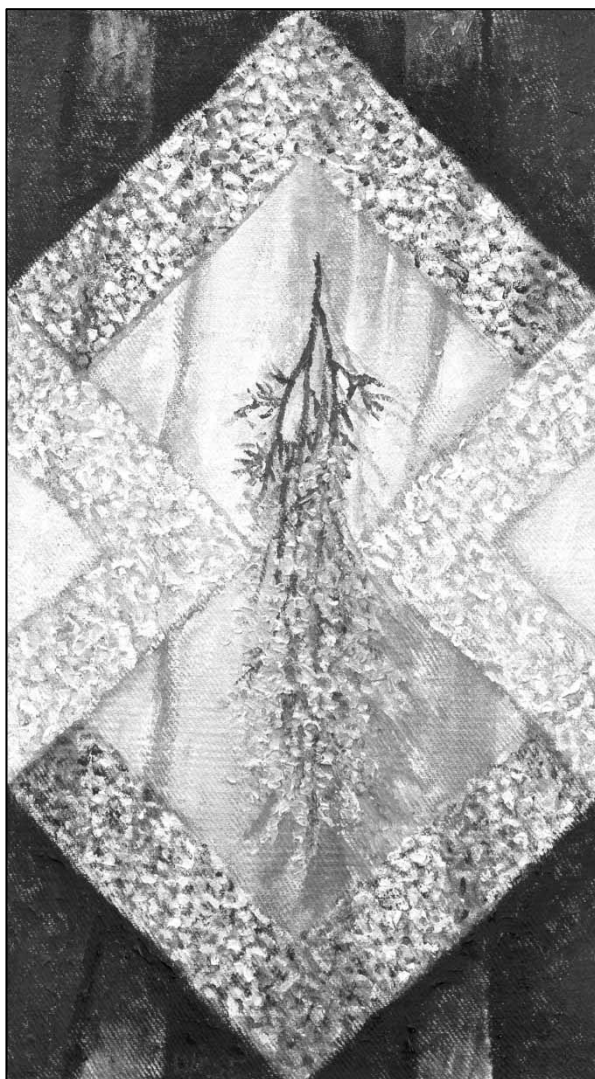
Deși subiectele iscodesc și sfredelesc comportamentul și conștiința umană, întâlnim cu plăcere și teme aparent mărunte, care pot fi trecute ușor cu vederea, dar cărora autorul le dă profunzime. Des întâlnită este, de pildă, tema reinterpretării spațiului conjugal, pereții căminului jucând rolul de metaforă și prefigurare a cuplului pe care povestirea îl pune în centru. Atât de viu ni se sugerează rolul pereților care adăpostesc personajele, de pildă *dacă două persoane locuiesc în aceeași încăpere mai multe luni, gândurile lor comune iau forma încăperii respective*, ni se spune în *Falia*, povestirea în sine fiind o metaforă a căsniciei. Crizele conjugale și dezamăgirile clădesc câte un perete între personaje, iar Simeon și-a luat sarcina *de a tăia în fiecare seară alte și alte ferestre* spre partenera sa, Carentina. Intensitatea nu vine însă din efortul distructiv al bărbatului de a crea o cale spre ea, ci din epilogul brusc al povestirii, când Simeon este trimis de administrație în alt oraș. Hazardul și soarta pot zădărnici chiar și cele mai titanice eforturi, nimeni nu ripostează, nu se opune, de aici și firescul absurdului atât de bine pus în valoare. Cu o altă ocazie, Toader Marica insistă și el asupra acestui spațiu. „Încăperea e destul de largă – se istorisește în povestirea *Un om fără aripi* – ca doi soți tineri să nu aibă mereu impresia că nu propriile sentimente ci pereții camerei, spațiul strâmt dintre ei, îi împing mereu unul spre celălalt. Uneori se mai întâmplă și așa: ca patru pereți strâmți să te trimită mai repede decât te așteptai

în brațele unei ființe pe care ai vrea s-o iubești, dar nu ai timp să răspunzi sentimentelor [...]”. Pe același palier, tema femininului este abordată visceral din toate perspectivele, oferind, în ultima parte a volumului, mai multe studii de caz, în care izbânda, dragostea, neșansa, datoria, riposta devin atribute constructive ale personajelor.

Deși abordează teme diferite, cu fiecare povestire însă se deschide o porțiță pe care autorul o lasă intenționat deschisă. Iluzia că finalitatea oferită de autor nu este suficientă și nici nu este singura, creează o continuitate, uneori chinuitoare, a unor povestiri. Rămâne bine însămânțată ideea că nu s-a spus tot, că

există ceva ascuns, iar mintea și imaginația cititorului sunt condamnate să nu se odihnească, ci să sondeze mai departe în căutare de răspunsuri și perspective, ceea ce face ca volumul să devină și un tratat de aprofundare a condiției umane.

Fără îndoială Olimpiu Nușfelean și-a dovedit nu doar talentul literar, dar și capacitatea de a realiza analize profunde ale trăirilor umane, pe care le-a valorificat, după cum ne-a obișnuit deja, în conjuncturi mai puțin întâlnite. Acest volum are meritul de a consolida moștenirea analitică din literatura românească.

Florile verii

Sub coviltirul existenței

Patricia BOZBICI

Ernest Hemingway spunea: „Cel mai greu lucru din lume este să scrii proză sinceră despre sentimentele umane”. Veridic sau nu, cert este că o proză scurtă înseamnă o concentrație mai mare de timp, personaje, emoție și acțiune, o încercare provocatoare de a atinge, cu alte cuvinte, toată seva unui roman în nu mai mult sau mai puțin de două pagini care promet nu doar încadrarea în coordonate spațio-temporale, ci și un sens. Orice orchestrare de cuvinte e legată de conținutul uman, trebuie să existe o rezonanță între câmpurile ficțiunii și realității pentru a putea deschide și sufletul care citește, iar *Ultima zi a Peștișorului de aur* de Olimpiu Nușfelean redă acest echilibru al prozei.

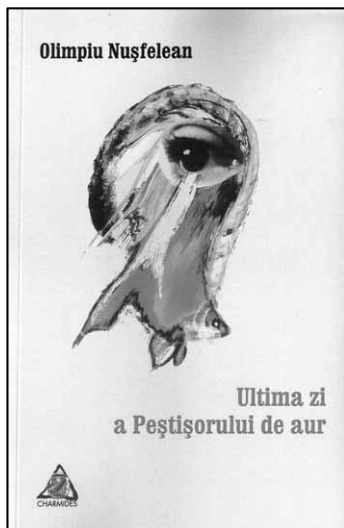
În parcursul „romanelor în miniatură”, cum le numește scriitorul, se desfășoară o colecție de povestiri care nu ar putea fi clasate

pur istorice, cum nici deplin fictive, sunt mai degrabă un coviltir sub care clocotește realitatea ce pactizează în adâncul ei cu nevrosimilul. Dacă ar exista o impresie generală zugrăvită de aceste povestiri aș rezuma totul la gustul siderat al vieții, uimește în măsura în care numai destinul poate să te lase cu

fiori ori o dezamăgire platonice, dar nu mai puțin cuprinzătoare într-ale intrigii. De altfel, starea finală nu e comparabilă cu aceea a unui volum de ficțiune care fie te aduce la lacrimi, fie te lasă cu un zâmbet radiant, mai degrabă se prezintă sub forma unei grote, a unui tunel cavernos prin care treci animat de câte o

destăinuire, doar ca la final să îți continui drumul sub soare și să arunci priviri peste umăr ca să te asiguri că tunelul e tot acolo. Este un florilegiu adus trăirii însăși, fie că e vorba despre sufletul prietenului ascuns în colivie, de pușca lui Ilie Feerdi care transformă binecuvântarea în blestem pentru nepotul său, de steaua Măriei dăruită de Ion sau de ambițiile politice ale lui Ion Sterp, toate acestea înrămează două mari categorii: răspunsul și întrebarea. Sunt povestiri în care finalul nu lasă loc de poate, mersul lugubru, dar just al societății își pune amprenta pe epitaf, în schimb sunt proze în care sufletul ajunge să plăsmuiască propria fantezie, lăsând oportunitatea de a profila o altă soartă, de a alege altă pietricică din grămada abisală. Poate că Hemingway punea accentul pe o particularitate frapantă, pentru a prinde în căușul palmei o zvâcnire de viață nu se face neapărat uz de dantelării, cuvintele dispun chiar și singure de propria lor putere de mișcare și impactul e cu atât mai mare cu cât sunt plasate concludiv. Mark Twain afirma: „Atunci când prinzi un adjectiv, omoară-l. Nu, nu mă refer în totalitate, dar ucide-le pe majoritatea – atunci restul va fi valoros. Sunt slabe atunci când sunt apropiate. Dau putere când sunt departe unul de altul. Un obicei din adjective sau un obicei pronunțat, difuz, înfloritor odată fixat pe o persoană e la fel de greu să te descotorosești de el ca de orice alt viciu.” Așa se întâmplă în cazul de față, scriitorul nu impune o turnură alambicată, nu se pierde în firul pe care îl urmează, ci coase una după alta o scenă din crezuri, tradiții, amintiri ale copilăriei, peisaje citadine și murmur de fantasmе, o plasă în care cititorul e prins.

Proza din deschidere, *Scriitorul*, pare să fie centrul de unde toate celelalte povestiri ajung să fie făurite, ne este introdus *el*, cel care se resemnează la a scrie doar povești, în

aparență unul dintre lucrurile cele mai insignifiante potrivit bunicii lui, un scriitor e perceput ca nevaloros din punct de vedere material. Totuși, când există un dar se deschide și o cale. Sulfurice, litigioase, persiflante, hilare, ambigue sau solemne, fiecare din aceste bine construite povești introduc un el sau o ea care nu poartă mereu un nume, dar iau pulsul cititorului în cele mai abrupte cotituri ale vieții și apoi când panta se înclină, protagonistul e pe punctul de a cădea, broderia se continuă cu următorul detaliu. Niciodată o proză nu te părăsește rece, nemișcat, căci ele nu vorbesc, ele arată, respiră și chiar prin nedumerirea Silviei din *Bună dimineața, Silviuco!* ce transfigurează spiritul pe culmea dintre contemplație și realitate există o incitare care stârnește, atinge diafan rațiunea și o descătușează în propria polemică. La fel cum remarca Mark Twain, scriitorul își face un anume obicei din a folosi cuvintele cu măsură pentru a provoca emoții echivalente cu alicirea inimii, numai cât să ridice o întrebare, o durere surdă. De asemenea, este preferat banalul în locul fabulosului, unele capete ale tapiseriei sunt înmuiate și în mistic, dar cu precădere protagoniștii sunt fețe din mulțime pe lângă care trecem zilnic, iar în rândurile povestirilor debordează de o vivacitate interioară, de substanță. În *Ultimul trandafir*, Irinel H. nutrește speranță și aceasta se cristalizează prin mișcări blajine, însă ea, după o revedere la bătrânețe aduce acel aer tranșant al realității, iar Irinel H. părăsește cadrul, detașat, reliefând gustul melancolic al existenței, nu mai mult „decât o pată de sânge care vorbește” prin gravitatea unui gest ordinar. Nu fiecare proză are acest aer, unele tind spre ludic, dar fără doar și poate toate oferă o lecție, altele prezintă în culori vibrante și îmbrăcat în infantil guvernul modern a lui Harap-Alb din *Pîinea de dimineață* în care „Păsări-Lăți-Lungilă, Flămînzilă, Setilă și Gerilă, neputând scăpa de sub supraveghere, fac și ei ce scrie partidul la porunca Împăratului Roșu.” Alteori provocarea e la nivel mental, nu că toate povestirile nu ar fi o terapie în acest sens, cum e *În ploaie, spunînd*

poezii: „Ce rezultat ar avea oare un efort absolut de imaginație?”. Concluziile sunt făcute uneori de protagoniștii mai sobri, cei care nu mai au prea multe de pierdut cum e Ion a Marișcăi, convins că toată vraja stătea în dragul de muncă sau de Aneta cea inconștientă cu privire la haosul ce plutește în urma ei. Câte unele însă se sfârșesc subit, funest „așa cum se închide apa după ce o pietricică, lansată de la mal cu o anumită forță, face câteva salturi fermecătoare pe luciul apei și apoi dispare în adânc, anonimă”.

Simplitatea dă formă, ridică întrebările existențiale mai rapid decât o filozofie în patru sute de pagini, tocmai pentru că posedă o calitate: franchețea; și o armă: duritatea. Simplitatea aceasta irepresibilă te pune în față cu eșafodul înainte să te mai treacă pe la interogatorii, e o artă să fii înțeles de toată lumea, căci prozele din această culegere nu se adresează unei anumite categorii de vârste, ele există ca și aerul, uneori mai blând, alteori mai tumultos. Liviu Rebreanu puncta acest tip de povestiri în *Ideea europeană* (1926), concept care se aplică naturaleței cărții: „Nu frumosul, o născocire omenească, interzisă în artă, ci pulsația vieții. Când ai reușit să închizi în cuvinte câteva clipe de viață adevărată, ai realizat o operă mai prețioasă decât toate frazele din lume. Precum nașterea, iubirea și moartea alcătuiesc enigmaticele cele mai legate de viața omenească, tot ele preocupă mai mult și pe scriitorul care încearcă să creeze viață. Literatura rezultată din asemenea preocupări nu va mulțumi, poate, nici pe supersteții ce savurează numai rafinările stilistice sau extravagantele sentimentale, nici pe amatorii de povestiri gentile de salon. Nici n-are nevoie. Literatura trăiește prin ea și pentru ea însăși. Durabilitatea ei atârnă numai de cantitatea de viață veritabilă ce o cuprinde.” Așadar, *Ultima zi a Peștișorului de aur* e o dovadă a faptului că arta vorbește de cele mai multe ori din existența banală care nu se poate epuiza sau degrada atâta timp cât omul încă respiră și va captiva indiferent de ciclicitatea sarcastică a istoriei umane.

Cartea ca mijloc de exersare a chimiei gândirii

Doina MACARIE

De-a lungul timpului „cartea” a fost considerată „o treaptă” în dezvoltarea unui om; lecturii i-au fost atribuite definiții metaforice sau scolastice. Citirea cărții, în general, este o preocupare constantă și este o formă de manifestare a nivelului de cultură a unei generații. Pentru autorul Olimpiu Nușfelean,

„cartea” și „lectura” sunt elemente de reprezentare a vieții, în esența ei. Autorul nu concepe existența fără studiul cărților, de aceea face trimitere la celebra zicere a lui Miron Costin „Nu iaste alta și mai frumoasă și mai de folos în viața omului zăbavă decât cetitul cărților”. Ca element din paradigma lexicală a cărții, „scrisul” este

o prelungire firească a lecturii, iar pentru autor devine un „modus vivendi”, dovadă multitudinea de cărți pe care le-a publicat de-a lungul timpului.

Poet, prozator și eseist, profesor, colaborator la multe reviste literare din țară, director al revistei *Mișcarea literară*, care apare la Bistrița din anul 2002, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Olimpiu Nușfelean este autorul unor romane, cărți de proză scurtă, poezii, eseuri, interviuri, distins de-al lungul timpului cu premii.

Lucrarea *Tentația scrisului*, apărută la Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, cuprinde 33 de texte eseistice, prin care autorul insistă asupra importanței lecturii, a scrisului și a cititului și se constituie ca e pledoarie pentru ceea ce trebuie să reprezinte cartea pentru orice

om. Discursul se construiește din cel puțin două perspective: a autorului unei opere literare și a cititorului. Autorul are în vedere o opinie critică asupra literaturii, în special și a cărții, în general, prin trimitere la celebrități ale literaturii române și universale. Cartea, în viziunea lui, nu se află la concurență cu televizorul sau computerul decât în „orizontul percepțiilor comode” (p. 8), întrucât se lasă pătrunsă în intimitatea sensurilor și a materialității ei. Cartea antrenează resorturile gândirii, în măsura în care ea este lecturată sub forma consacrată, tipărită, printr-un orizont pluriperspectivic pe care îl deschide cu fiecare pagină citită. Lumea, în întregul ei, poate fi judecată după evenimentele la care a participat un om, iar individul poate fi integrat într-o categorie aparte, în funcție de lecturile pe care le-a parcurs sau le-a analizat, le-a interpretat prin filtrul propriu sau pe baza unor cadre de gândire.

Compoziția mozaicală a acestui volum este alcătuită sub forma unor texte „de frontieră”, ceea ce facilitează lectura grăbită a unui cititor dornic să înțeleagă care este rostul literaturii de astăzi și răspunde acestei întrebări cu fermitate. Eseul *Literatură și joc* (pp. 51-53) amintește de scrierile lui Johan Huizinga, autor care face distincție între „joacă” și „joc”, două noțiuni aparent sinonime, diferența dintre ele constând în faptul că „joaca” este înțeleasă ca o acțiune spontană, care nu se orientează după un scenariu prestabilit, în timp ce „jocul” impune reguli cunoscute și respectate de către participanți. Printre rigorile cărții sau ale lecturii, se regăsesc seriozitatea și respectul față de scriitor și atelierul său de creație, dovadă întrebarea: „Unde este granița dintre literatura ca reprezentare directă/«exactă» a realității și literatura ca joc?” (p. 51).

Cartea sau lectura în raport cu destinul unui scriitor este o temă adusă în discuție în

eseul *Nobelul așteptat* (pp. 78-80), în care se amintește de faptul că o autoare de origine română, Herta Müller, a obținut Premiul Nobel pentru literatură, în timp ce multe personalități cunoscute nu au reușit această performanță, menționându-i aici pe Lucian Blaga sau pe Nichita Stănescu. Este de remarcat faptul că Mircea Eliade, aflat în aceeași ipostază de nominalizat la această importantă distincție, a concluzionat „destinul a hotărât altfel”, atitudine adoptată și de Olimpiu Nușfelean, care exprimă sentimente de mândrie și de patriotism.

Raportarea la noțiunea de carte nu conduce la tentația abstractizării, ci reprezintă o pedagogie a percepției proprii asupra scrisului și a cititului, la o formă de întâlnire cu lumea și de cunoaștere/ recunoaștere a ei, aspect neglijat de politicile educaționale actuale, așa cum remarcă în textul *Literatura în școală* (pp. 57-59), prin care critică tendința de înlocuire a disciplinei propriu-zise cu lecții de „comunicare”, fapt ce diminuează „relația afectivă, subiectivă și personalizată care ar trebui să se stabilească, sub îndrumare didactică, între elev și opera literară” (p. 58).

Deși insistă asupra valențelor modelatoare ale prozatorilor, Olimpiu Nușfelean se apleacă și asupra poeziei, afirmând că poetul, prin forța transformatoare a lirismului, este singurul capabil de a surprinde freamătul vieții, de aceea e nevoie de „surprinderea (sau aprinderea?) unui spirit poetic nou, în concordanță cu lumea prin care ne măsurăm trecerea, de o altă (eventuală) raportare la cititor” (p. 48), ceea ce se suprapune peste sufletul omului societății contemporane și reprezintă o încercare de conștientizare a rolului fundamental al poeziei în formarea/ modelarea caracterului.

Autorul pune problema coerenței lecturii care se bazează pe lecturile copilăriei, continuate cu lecturile mature, capabile să desăvârșească personalitatea. Interesul pentru scrierile autobiografice: jurnal, memorii este justificat de „nostalgia unui discurs (literar) sincer și prin asta, dinamic”, drept „reper într-o realitate haotică” (p. 6).

Cartea evidențiază o remarcabilă asociere de idei și are capacitatea de a răspunde cerințelor actuale ale cititorilor grăbiți, care, între două destinații, doresc o altfel de relaxare decât aceea oferită de mijloacele de informare moderne. Tehnica actuală a colajului eseistic permite lectorului o evadare din cotidian, o retragere în plan meditativ, prin intermediul căruia autorul își relevă personalitatea și atribuie cărții rolul de instrument capabil să debaraseze omul de povara gregarității și a clișeului, oferind o deschidere spre esența vieții.

Aceste minieseuuri oferă lectorului posibilitatea de a-și contura propriile concluzii, fiecare text în parte are același mesaj: cartea în forma ei tipărită produce reverberații la nivel cognitiv dar și emoțional. Edificiul cărții este susținut printr-un mesaj formulat într-o multitudine de forme: „lectura” și „cartea” trebuie să reziste probei timpului și provocărilor pe care le aduce tehnologia.

Carte de bilanț, *Tentația scrisului* inspiră și incită în egală măsură, caracterul ei reflexiv este susținut cu fiecare frază, ceea ce determină cititorul să se poziționeze în spatele fiecărei afirmații citite, pe care și-o însușește, și-o revendică. Universul lecturii este generator de emoție și de informație, e purtător de lumi recuperate sau ființate.

Ajuns la maturitatea care îi conferă capacitate de reflectare asupra contingentului, autorul este o voce a unei generații de scriitori, dar și a unei categorii aparte, aceea a cititorilor care au trăit mai multe experiențe, prin care au devenit mai îngăduitori cu efervescența tinereții sau mai detașați de gesturile care tulbură sau chiar intrigă prin stringență, de aceea susține cu tărie că „sinceritatea și autenticitatea luptei eului profund al fiecăruia, în efortul individului de a-și diagnostica exact existența și de a se ridica fără rezerve împotriva continuei alienări a lumii” constituie o soluție de a ieși din impas (p. 7).

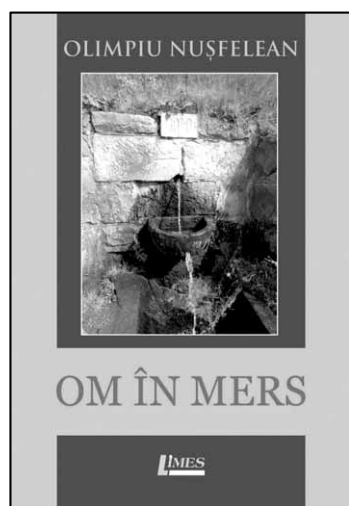
Prin rafinament, prin franchețea și eleganța exprimării, prin persuasiunea frazei, autorul ne conduce la concluzia că trăim ceea ce citim sau citim ceea ce dorim să trăim.

Pe calea scrisului

Menuț MAXIMINIAN

Poet, prozator și director de revistă literară, Olimpiu Nușfelean este în ceas aniversar. De la debutul editorial din 1980 până astăzi, scriitorul s-a remarcat prin proiectele pe care le-a avut atât în ipostaza de scriitor, cât și în menținerea pe piață a *Mișcării Literare* de la Bistrița, publicație apreciată în rândul confrăților și al revistelor de profil. Cu Olimpiu Nușfelean, care de ani de zile este colaborator al cotidianului *Răsunetul*, ne întâlnim des, fiind redactor-șef la *Răsunetul cultural*. Acum, în moment de sărbătoare, din paleta de cărți editate în ultimii ani, mă opresc asupra volumului *Om în mers*, apărut în 2022 la Editura Limes, în Colecția Eseuri, coordonator Ștefan Borbély, editor Mircea Petean.

Încă de la început, Olimpiu Nușfelean ne spune că imaginea aceasta cu omul în mers este cea mai revelatoare a existenței noastre pe

acest pământ, fiind o întruchipare a limbajului natural. La rândul lui, limbajul în mod obișnuit are un comportament specific, potrivit căruia „adeptii ai creaționismului sau ai evoluționismului, vom fi cu toții de acord că omul *înaintează* (se deplasează, merge etc.) «în picioare», poziția bi-

pedă umană deosebindu-l de celelalte viețuitoare ale Terrei... Vine din cuvântul prim, creator de lume, ca esență a lumii, trezit la viață de suflarea dumnezeiască sau de „simțirea» din cuvinte, și înaintează prin viață în picioare, vorbind și, mai ales, *vorbindu-se*. Încercînd să-i prefigurăm prezența – manifestarea prezenței, nu ne interesează să accesăm spre

dispute de ordin poligenetic sau monogenetic; îl luăm pe om ca dat al mersului biped și al limbajului natural, caracteristici care interacționează continuu, tacit”.

Despre prezența noastră pe pământ, despre partea religioasă și despre puterea cuvântului este primul eseu care poartă și numele cărții. „Întruparea lumii în cuvînt sau făurirea de lume prin cuvînt se face prin scriitură, cu ajutorul scriitorului. Făcînd asemenea afirmații, nu ținem să-i concurăm pe teologi. Demersul scriitorului este orgolios. Și riscant. Dar acesta se produce și ține lumea într-un cântar flexibil. Omul este o creație a cuvîntului. A cuvîntului mînuit de scriitor sau de preot. Ne interesează partea laică a... problemei, deși asociații se pot face, dintre cele mai diverse și mai surprinzătoare” spune scriitorul. Interesantă comparația între critic și eseist, Olimpiu Nușfelean spunînd că nu există nicio competiție, fiecare avîndu-și rostul propriu, atât criticul, cât și eseistul trăiesc într-o lume angajată într-o aventură livrescă: „Poate că modernitatea și-a îndreptat mai mult atenția spre eseu. Unii critici au apelat la intuiția critică, care trebuie să recunoaștem că are un specific eseistic, pentru a sonda dincolo de vizibilul operei și a aduce elemente în plus în sprijinul valorizării acesteia. Un demers just și onorabil. Poate, în demersul unor critici, e și ceva din nostalgia creației, din reprimarea unor (prime) impulsuri de creație, a unor (alte) genuri ratate. Și atunci textul critic devine mai relaxat, mai inventiv, desfășurat și cu alte metode decît cele strict critice. Există și o fațetă mai puțin fericită a apropierei criticii literare de eseu. Este cea reprezentată de proliferarea în publicistica literară actuală a recenziilor cu aspect eseistic”. Eseistul în sine își continuă mersul impetuos prin literatură: „Eseistii, am putea spune, sînt asemenea preoților. Pentru esești, literatura este deopotrivă canon și

deschidere inepuizabilă. Nu are inflexiuni de construcție, cum este acesta pentru critic. Deși unele inflexiuni pot fi valorificate și de eseu. Eseistul lucrează asupra joncțiunii dintre text și sens, surprinde semnificația revelată, pe care o trece în seama cititorului, cum preotul duce trăirea sacră spre inima credinciosului. Eseistul îl face părtaș pe cititor la trăirea întru text, sau operă, sau creație, cum vrem să numim lucrarea scriitorului. Se cufundă în această lucrare ca într-un rîu, a cărui apă îl învâluie, transparentă. Se manifestă precum preotul, doar că lucrează cu un corp de scrieri mai eterogen, care însă, cu toată truda corifeilor scrisului, nu poate egala «corpul Scripturii». Foarte frumos spus. De luat aminte!

Titlul *Povestesc, deci exist!* ne amintește de poveștile orale pe care străbunii noștri le-au dus din generație în generație până în zilele noastre, când se pare că ne-am împotmolit. Cuvintele cu extraordinara putere generativă ne-au însoțit existența încă de la primii străbuni ai noștri pe acest pământ. Povestitul oral este mai degrabă trecut cu vederea, în contextul în care bibliografia străină actuală articulează un discurs tot mai insistent asupra orizonturilor de cercetare oferite de noile tipuri și mode ale acestui gen de povestit, dar și de efectul schimbărilor socio-culturale care atrag o multitudine de modificări în tradițiile orale. Reînnoirea culturii orale poate fi, de asemenea, pusă în relație cu mișcări regionale care au condus la redescoperirea și reaccentuarea unor identități etnice; mesajul ideologic de acest tip poate fi pus în discurs de către literatura orală. Informatorul se detașează de o atitudine conform căreia orice element derivat din cultura tradițională necesită salvagardare și atenție, deși, prin modul în care acesta povestește basmul, specia este conservată. Specia basmului se bucură de procesul de salvagardare a textului datorită educației, talentului, dar și a plăcerii pentru povestit. Textele exemplificate, cu toate observațiile care s-ar mai putea adăuga, constituie basme populare, texte consistente, care corespund definițiilor de specialitate.

„Povestea” încă mai circulă, modelând continuu realitatea: „Povestea – adică, în fond, cuvîntul – precedă realitatea. El, cuvîntul,

creînd-o, ordonează realitatea în conformitate cu datele sale. (...) În momentul în care cuvîntul/ discursul este pus înaintea realității, conform unei funcții generice a acestuia, „«schimbarea» își asumă caracteristicile unei situații poetice”. Atenție, putem întâlni și forma distructivă a cuvintelor. „Cuvintele încîntă, dar și dezamăgesc: De multe ori dezamăgesc prin... amăgire. Amăgirea nu este încîntare... Între amăgirea ce promite împliniri utopice și încîntarea ce ar trebui să încununeze asemenea împliniri distanța sporește mereu. Probăm asta în relație cu discursul public, un discurs ilustrat în mai multe aspecte: politice, sociale, culturale etc., grevate toate de falsitate”.

Poposim un moment asupra eseului *Poetul înfășurat în cuvinte fericite*, în care se vorbește despre George Coșbuc și debutul său cu o carte rotundă de poezii, însuși poetul declarând „fiindcă erau alese dintr-o grămadă care cuprindea destul material nu pentru un volum, ci pentru patru!”. Nușfelean spune despre marele poet că vine cu acest „melanj subtil dintre clasicism și romantism, cu un neoclasicism atît de rafinat și de... sentimental, cu umanismul său tonic, cu o subiacentă etică transilvăneană, sau, să zic, „«transilvană», cu perfecțiunea „«tradițională» a versului, cu o exuberanță solară a trăirii”. Olimpiu Nușfelean, care are multe eseuri dedicate de-a lungul vremii poetului născut de-a lungul vremii, aduce povestea mai spre zilele noastre: „dacă ar fi să ne luăm după mentalitățile actuale, ar trebui să spunem că George Coșbuc a debutat ca într-un tabloid: cu scandal de presă (al plagiatului), care azi n-ar părea sărit deloc din ramă, gest pe care ar fi putut miza și, să zicem, avangardiștii”. Cel mai important este faptul că din poezia lui George Coșbuc răzbate sufletul supus luminii, se sacrifică pentru a sluji lumina. Clar este faptul că George Coșbuc este unul dintre cei mai recitați poeți de-a lungul vremii, avînd o popularitate mare în rîndul oamenilor. În discursul său, la 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc, academicianul Nicolae Manolescu, președintele USR din România și al revistei *România literară*, a vorbit aplicat despre opera lui George Coșbuc: „Este intrat în istoria literaturii române pe un loc onorabil și nu va putea fi scos niciodată, problema este faptul că poetul este astăzi mai mult recitat decît citit.”

Nu lipsește din preocupările lui Olimpiu Nușfelean alt mare scriitor al Țării Năsăudului, Liviu Rebreanu. George Coșbuc trebuie cunoscut în întreaga operă nesimplificat, iar Liviu Rebreanu este mereu actual, după cum aflăm din eseurile scriitorului. Deși pare că prozatorul ar fi într-un con de umbră, „receptarea lui Rebreanu nu este în criză, nu-i înghețată în improbabil și imposibil”. Conchide atât de concludent Olimpiu Nușfelean: „omul Liviu Rebreanu e stilul scrisului său, oarecum în opoziție cu afirmația lui Buffon («Le style est l’homme même»). Scriitorul – ca persoană – descinde din scrisul său, din cultul și ritualul scrisului, „«modelat» în cele din urmă de un discurs românesc acaparator”.

Și o întâmplare cu Lucian Blaga, cel care a avut o căsuță de poveste pe Dealul Târgului la Bistrița, în livadă, de acolo de unde privind pe Valea Bârgăului a declarat „acesta este adevăratul meu spațiu mioritic”. Florica Bredea, din satul natal al scriitorului Olimpiu Nușfelean, vorbește despre întâlnirea cu Blaga, un om calm, care vorbea puțin. Mărturisește aceste lucruri după ce a lucrat la fân în grădina casei poetului. Iată câteva din mărturisiri: „Dimineța, când mergeam devreme la grădină – își amintește interlocutoarea mea – mă întreba dacă m-am putut scula așa devreme și ce am visat. Ce-ai visat, Florico?, mă întreba. Rîdea înainte ca eu să apuc să-i răspund și trecea mai departe”. Poetul gânditor se plimba mai mult pe sub nuci „Avea o mutră, așa, tot cu capul în pământ. După aceea intra în cameră și scria.”. Și încă un pasaj extrem de frumos „Cînd ploua și lăsam lucru în grădină, mă jucam cu Dorli. Era o fetiță cuminte. Avea o căpriță. Îi lega în fiecare zi la gît o fundiță cum purta și ea. Se juca singură”. Poetul cobora în oraș cam o dată la o săptămână, avea un mers foarte frumos, foarte plăcut. Despre povestea prezenței lui Lucian Blaga la Bistrița, mai întâi în casa surorii sale Letiția Pavel, mai apoi la proprietatea pe care și-a achiziționat-o în livada cu meri a Bistriței, în 1939, s-a scris mult, precum și despre atașamentul poetului, a soției Cornelia și a fiicei Dorli față de Bistrița. Acum unicele semne ale trecerii lui Lucian Blaga prin Bistrița sunt la casa Pavel (azi restaurant), unde a locuit sora sa, Letiția, pe

care o vizita destul de des și unde este așezată o placă cu numele scriitorului. Casa de pe Dealul Târgului, proprietate a marelui poet și filosof, a fost demolată.

Despre scris și scriitori Olimpiu Nușfelean conturează un adevărat expozeu. Scriitorul reinventează viața, propria viață, prin fireasca, atenta și detaliata „copiere a acesteia, transcrierii ei pe hîrtie. Este ficționalizarea supremă”. Să nu mai vorbim despre legătura dintre sufletul, mintea și corpul scriitorului, cînd „corpul scriitorului devine o problemă din moment ce scriitorul își descoperă vocația. Începe să cunoască lumea prin cunoașterea sinelui, care se ascunde în abisul sufletului ca și în cel al trupului, deopotrivă. Trupul devine părtaș în relația dintre necunoscutul ființei și necunoscutul lumii, care trebuie mereu explicitată și menținută într-o aproximativă armonie, cu ajutorul scriiturii. În exercițiul devenirii prin scriitură, trupul ia și el mai multe roluri: eu poetic, personaj, prezență/ corporalitate spiritualizată, model al corporalității limbajului, dar tot atât de bine și mașină de produs gînduri sau plăceri, cum și inepuizabil ascunziș al morții, instrument de schimb sau de șantaj. Își împarte identitățile între banala mîna care tastează indiferentă, aproape adormită, și mîna care scrie pînă la autoficționalizare”.

Multe sunt temele dezbătute de Olimpiu Nușfelean în această carte de eseuri pe care vă lăsăm să le descoperiți dumneavoastră. Noi am punctat doar câteva dintre acestea (*Forța distructivă a cuvintelor, Nepotrivirea cu lumea sau pierderea stimei de sine, Poetul pămîntului de cumpănă, Și Dumnezeu are emoții, Văzul ca încredințare sau Căldura de stil sau Povestitorul secund, Lumea în oglinzile interioare ale scriitorului, Criticul în epica ideilor*).

Întrupare a lumii în cuvânt sau făurirea de lume prin cuvânt se face în scriitură cu ajutorul scriitorului. Radu Petrescu (profesor pe Valea Bârgăului la începutul carierei), Marin Preda, Nicolae Breban, Ana Blandiana sunt printre scriitorii prezenți în eseurile lui Olimpiu Nușfelean, întâlnind aici debateri semantice, semiotice, sociologice, psihologice, lingvistice, structuraliste. În fond, tot ceea ce înseamnă preocuparea noastră existențială în strînsă legătură cu limbajul.

Recuperarea prin trezire a vieții pierdute

Victor ȘTIR

Cea mai nouă carte a lui Olimpiu Nușfelean, *Viața prin delegare*, este despre mirifica lume a scrisului și experimentatul scriitor – poet, prozator, critic literar, eseist – explorează, ia în stăpânire auctorială domeniul, exersând o metodă „foucaultiană”, însemnând trecerea de la privirea admirativă, descriptiv-exterioară, la interioritatea fenomenului literar văzut în diacronia sa, prin abordarea unor autori și opere de pe largi intervale temporale. Așezarea întregii problematice dezbătute sub semnificatul titlului sugerează o construcție cu fundamentul compus din considerații, trimiteri la statutul vieții umane, neîndoielnic, cea mai preocupantă sub raportul valorilor pe care le „manageriem” în această viață. Omul, existentul din lumea lui Heidegger, trăiește viața sa oare, sau aceasta îi este trăită de lumea exterioară, interioară, de o entitate, un ceva care îl locuiește.

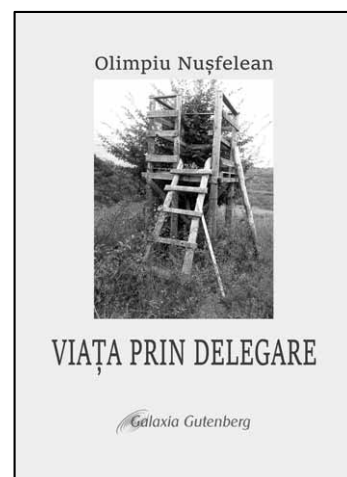
În cazul cărții și autorului de care ne ocupăm, discutăm, firește, de raportul vieții cu literatura, componentă a setului de îndeletniciri umane, cu o atât de pregnantă prezență și cu o vorace-acaparantă condiție, din începutul istoric-uman al manifestării ei, până astăzi, când atâția evaluatori constată o teribilă criză, care la o privire mai apropiată se prezintă ca perpetuă, deși fenomenul literar se manifestă, în continuare, viu, prodigios.

Desfășurarea pânzei *Vieții prin delegare* (Ed. Galaxia Gutenberg, 2024) aduce în „discurs” romanul, orice s-ar spune, specia „metresă” în sensul de stăpână peste celelalte forme de expresie literară și deschiderea „spectacolului” auctorial aparține textului *Madame Bovary*, „un roman (e) gata să-și asume cele mai înalte exigențe ale poeziei”, astfel încât „istoria romanului va fi aceea a romanului devenit poezie”, cu distincția că *a asuma exigența poeziei* e complet altceva decât „a liriciza romanul”, câtă vreme „cei mai mari

romancieri deveniți poeți sînt vădit *antilirici*” (v. Flaubert, Joyce, Kafka, Gombrowicz), concluzionîndu-se – și înglobînd definiția poeziei în definiția romanului – cu enunțul: „Roman: poezie antilirică.” Citatul este din *Arta romanului* de Milan Kundera care constată istoric o trecere în roman de la lumea exterioară-obiectivă la cea interioară cu apetență pentru subiectiv, pentru „liricizare”. Dinamica generativă a masei textuale în interioritatea fenomenal-literară este una amplu analizată de autor și asimilabilă de cititor doar printr-o benefică sortare a inepuizabilelor consecințe în conexiunile cu lumea „litterelor”. Astfel, „pro-rocirile” unor teoreticieni despre Apocalipsa, sfârșitul romanului, rămân în zona speculațiilor fără susținere, romanul fiind cea mai bogată și plăcută formă de

comunicare umană pentru aderenții convinși. Romancierul comunică narațiunea și se comunică și pe sine – am spune amintindu-l pe Tudor Vianu, în „cauză” fiind pentru ilustrare „... Ferdinand din *Mort à crédit* de Louis-Ferdinand Céline. Ferdinand – protagonistul romanului – recunoaște că este și om (real) și autor, deci agent/ actant-dublu.”

Miraculos în actul receptării este că textul se adresează fiecărui cititor având sensibilitatea și puterea empatică proprie. Odată deschisă spre lectură, cartea iese din tăcere și devine „opera deschisă” (Umberto Eco) transmițând o mulțime de sensuri cititorilor, de altfel, textul unic în sine (scris) devine proprietatea fiecărui cititor. Este bine

cunoscut că *Opera aperta* se referă la plurisemantismul textului ca posibilități de interpretare critică, ca deschideri spre lumea receptorilor.

Actualitatea literară consemnează, consecință a dezvoltării tehnice, textul grăbit, scris la calculator, publicat pe bloguri particulare, fără a trece examenul comunității scriitoricești, și dispărând fără urme după un accident electric, ca într-o sinucidere a autorului. Literatura, opera literară, se omologhează prin judecata criticului literar, scriitor și el, cititor profesionist și creator pe alt plan al „operei de grad zero” (Roland Barthes). Criticii veritabili, sugera cândva Nicolae Manolescu, nu repetă ceea ce se scrie în textul prim – „dacă scrie ce am scris eu, repetându-mă...” Călinescu îl credita pe criticul care a ratat producții literare în toate genurile, însă Olimpiu Nușfelean se întreabă asupra „competenței” cu care poate rata și operele de care se ocupă ca și critic, ceea ce este perfect logic și îndreptățit. Bazându-se pe opera literară, pe creativitate, pe puterea ficțională, criticul este și el scriitor – „Nu poți vorbi despre ceea ce face literatura decât făcând literatură”, scria T. Todorov, citat de Olimpiu Nușfelean. Ca fapt „divers”, de mare inventivitate și abilitate, Olimpiu Nușfelean aduce în text „cazul” jurnalistului francez Robert Colonna d’Istria, care semnează *Le testament du Bonheur*, o carte de cronici literare despre cărți care n-au fost scrise niciodată, ci inventate de jurnalistul care comentează autori-anagrame ale numelui său, exprimând o amplă paletă de opinii, sentimente, îndoieli etc. acoperind lumea literelor și arătând fațete ale scrisului și multiplei sale personalități, bună cunoscătoare a lumii literelor.

S-a scris mult despre puterea povestirii, și forța ei magică pare să se descopere pentru cercetător în complexitatea atmosferei din *Decameronul*, Tzvetan Todorov fiind printre cei mai cunoscuți; în vremea unei epidemii de ciumă, o comunitate restrânsă, retrasă, izolată, rezistă flagelului ascultând povești pe care le spun cele șapte doamne ale căror istorii le transformă pe ele însele. Cuvântul spus devine poveste, iar povestea faptă în mintea

ascultătorului din *Decameronul*, cu specificul său, și din orice loc al scenarizării narative cu determinările sale. Martin Heidegger scria „Limba este locul de adăpost al Ființei”, citatul ales de O.N. fiind acoperitor pentru modelarea relației cuvânt-poveste, altfel complexă și prezentată de autor cu metafore din Céline, Márquez, Musil etc. judicios alese. *In brevis*, de interes, prezentarea unor aspecte ale stilisticii cêlinene, privind amestecul realității cu ficțiunea în roman, a modului cum se introduce autorul pe sine în tramă, a felului cum se trăiește în închipuirea celuilalt, a bolii care-și joacă rolul propriu în coagularea textului, a lipsei rațiunii și nebuniei („care vine din minciună?” se întreabă O.N.), a ratării și morții în concertul romanului *Moarte pe credit* sau în alte cărți ale aceluiași Céline. Dacă „lumea se recuperează” prin tot ce este scris și rămâne, ce se întâmplă cu ce nu se scrie, se întreabă O.N. împreună cu protagonistul din romanul *Aviatorul* de Evgheni Vodolazkin privind lumea de sus.

În eseu său, Olimpiu Nușfelean, atât de atent și interesat de interpretarea fenomenelor „fierbinți”, nu putea pierde pandemia COVID și sfatul întăritor ales este un pasaj din Sf. Teofan Zăvorâtul care îndeamnă: „Așadar, luptă-te și biruie – îndeamnă Sfintul –, căci dacă te vei pleca [...], îți vei strica rînduiețile, îți vei băga tulburare în cuget și în simțăminte, te vei răci, vei bate pasul pe loc. Iar după aceea vor veni chemările ademenitoare ale patimilor, și dacă n-ai să-ți vii în fire, ai să cazi în păcatele tale obișnuite.” Prezent în text și războiul din Ucraina, „o întoarcere a lumii pe dos” cu tot ce se poate înțelege din sintagmă, ne asigură autorul. În general, literatura nu este mântuitoare, consolatoare, nici pentru autor nici pentru cititor. Narratorul din *Doctor Faustus* mărturisește: „Am dus la capăt o muncă pentru care eu, după firea mea, nu eram omul potrivit, nu eram născut pentru ea, dar mă chemau iubirea, credința și calitatea mea de martor ocular. Cît pot acestea da, cît poate face devotamentul, s-a făcut – trebuie să mă mulțumesc cu atât.” „Tragedia” scriitorului fără operă, așa cum reiese din referințele la un text al lui Ismail Kadare, este anulată la scriitorul care nu reușește să realizeze o operă,

ci se oprește la admirație și la grila, altfel exigentă, a selectării temelor și a împlinirii lor virtuale în sensibilitatea adesea neconștientizată a ratării.

Autorul revine la titlul cărții în capitolul *Viața prin delegare sau cultul erorii*, cu referire la tragedia scufundării vasului Titanic, căruia și-au încredințat viețile pasagerii, în timp ce un lanț de indolențe și erori stăpânea activitatea echipajului. Cam în același „sos”, al erorii de a folosi la curățare substanțe inflamabile, stă și incendierea bisericii Notre Dame, din care autorul desprinde câteva formulări memorabile: „Trăim o liniște confortabilă și eronată; Trăim o liniște primejdioasă”, sau „Acceptăm proliferarea unor lucruri neterminate, ne împăcăm cu gândul că nu sîntem perfecți și nu mai căutăm perfecțiunea” etc. Relevant pentru firul roșu al cărții: „Delegații ne fură realitatea.” Evenimentul *Charlie Hebdo* sondează locul răsului între manifestările umane și social-politice, de asemenea, firul subțire al relației permissive dintre aprecierile vecinilor, marcate de libertatea religioasă și cea de expresie, a limitei până la care se poate merge într-o dispută contradictorie sau o nevinovată formulare gratuită.

De atenție generoasă se bucură Mario Vargas Llosa, autorul *Scrisorilor către un tânăr romancier*, în care este tratată concepția sa despre roman sub o multitudine de aspecte („relaxat și fluid”), viu, folositor, competent, comentate de O.N.: „Creator prin excelență, Mario Vargas Llosa crede în vocația literară ca punct de plecare și ca recompensă pentru frustrări și privațiuni, ca și în predispoziția de a fantaza și în răzvrătirea față de banalul cotidian...” La rândul său, Salman Rushdie păstrează în eseu cota câștigată la bursa notorietății mondiale ca romancier, dar și la cea a curajului asumării opiniei subiective din textul (*Versetele satanice*) pentru care a fost

condamnat la moarte de Khomeini, aiatolahul Iranului, aflat printre preferații autorului pe considerente strict estetice.

Se revine, inspirat, la rolul scriitorului în societate și nimic mai potrivit ca interogația lui Hölderlin: „La ce bun poezii în vremuri precare?”, reiterându-se atâtea binefaceri ale textului poetic, de la educație, la formarea omului, la meditație, la modelarea unor inițiative necesare pentru ieșirea din agonie. Subtil, aplicat și fin interpretat, cu trimiteri în actualitate, basmul *Prâslea cel voinic și merele de aur* își descoperă valențe inedite, iar despre funcția sanogenă, vindecătoare a literaturii, ca biblioterapie, Olimpiu Nușfelean aduce puncte de vedere originale asupra temei.

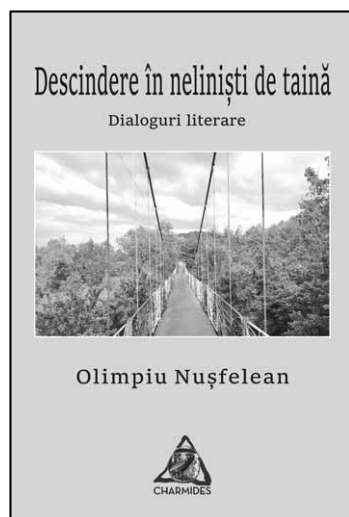
Abordarea literaturii lui Jon Fosse, cu mare deschidere și interes pentru noutatea ei, îi prilejuește lui Olimpiu Nușfelean câteva considerații inedite asupra stilisticii autorului norvegian (Premiul Nobel pentru Literatură) precum și admirația aferentă: „Dintre multiplele propuneri, ceea ce ni se pare interesant în opera lui Jon Fosse este concilierea poeziei cu proza, a «liricului» cu epicul, dar nu neapărat la nivel formal (deși discursul cunoaște o aventură formală seducătoare), cât la cel al trăirii, într-o «amplitudine» a mersului romanesc, de exemplu.”

Cartea (o repunere în chestiune a unor teme ale marilor romancieri) lui Olimpiu Nușfelean este printre puținele de la noi care se ocupă cu atâta aplicație de relația autor-text-cititor-lumea de litere, fiind, alături de cea a lui Paul Cornea de la Universitatea București sau Leo Butnaru din Republica Moldova, o *rara avis*. Autorul o face cu dezinvoltură și acribie, cu o vioiciune născută dintr-un spirit ludic care vrând-nevrând ne dovedește sensibilitate, întindere culturală și o alonjă teoretică nu prea des întâlnite între scriitorii noștri.

Sub pecetea timpului într-o descindere asupra unor neliniști de taină

Claudia FELDRIHAN

După o activitate literară intensă și prolifică – poet, poet, prozator și eseist român, profesor, ziarist, (*Ecoul, Răsunetul*), a făcut parte din redacția publicației *Didactica nova* din Bistrița (la a cărei apariție a contribuit în grupul de inițiativă), redacția revistei *Minerva*, redactor corespondent la săptămânalul *Tribuna învățământului*, director al revistei *Mișcarea literară*, care apare la Bistrița din anul 2002 sub egida U.S.R., Olimpiu Nușfelean se reînfrățisează pe scena literară odată cu apariția

volumului *Descindere în neliniști de taină (dialoguri literare)* și ca radiograf al unei frânturi a lumii literare din perioada 1973-2024. De-a lungul timpului, a activat ca membru al mai multor cenacluri literare („Tribuna”, „Echinoc” – Cluj, „Amfiteatru” – București, „Saeculum” – Dej și

Beclean, „George Coșbuc”, Abecedar” și „Cenaclul de la ora 15”), membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1990, al Uniunii Ziariștilor din România.

Apariția volumului menționat anterior (Editura Charmides, 2024) ni-l dezvăluie astăzi pe scriitorul bistrițean și ca un remarcabil moderator de dialoguri literare, un om de cultură care ne oferă secvențele caleidoscopice din profilul cultural și social al timpului care prinde viață în imediat și aduce la iveală flash-uri despre literatură, raportarea ei la valorile perene/ canoane literare, la grupări literare din diverse perioade, spirite ale epocilor, rolul și ipostaza scriitorului (fie el poet, prozator,

dramaturg, critic literar), modul de raportare al publicului contemporan la artă și implicit literatură... și nu în ultimul rând, la literatura transilvană, la creatorii de cuvinte sau spectacole care au descins de pe meleagurile județului Bistrița-Năsăud sau din împrejurimi... cândva, în taina nedeslușită a timpului.

Autorul *Descinderii în neliniști de taină (dialoguri literare)* ne propune astfel într-un grupaj literar generos o călătorie spre taina creației, un zbor invers care provoacă neliniști, dar se vrea a dezvălui o parte din misterul scrisului... e un fel de descălecat, de descindere și... de unde altundeva decât de la „fața locului”, de unde cuvântul fraged se naște și primește un destin, de unde devine agapă – comunică și se comunică.

Datate încă din anul 1973, până în actualul 2024, unele dialoguri fiind publicate inițial în alte reviste/ publicații literare, tainele au fost deslușite sau învăluite în mister, de personalități culturale care au acceptat provocarea descinderilor lansată de bistrițeanul Olimpiu Nușfelean și el om al literelor. Au răspuns astfel prezent (în ordinea inserării dialogurilor în structura volumului): Aurel Rău, Lucian Valea, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Ion Pop, Ana Blandiana, Horia Bădescu, Aura Christy, Viorel Mureșan, Marta Petreu, Ion Mureșan, Dorin Tudoran, Liviu Ioan Stoiciu, Aurel Pantea, Ioan Es. Pop, Ileana Mălăncioiu, Gabriel Chifu, Leo Butnaru, Francis Păcurariu, Radu Mareș, Radu Țuculescu, Radu Afrim, Acad. Ioan-Aurel Pop, Nicolae Gheran, Ion Vlad, Mircea Muthu, Irina Petraș, Constantin Cubleşan, Ilie Rad, Andrei Moldovan și Lucian Perța.

Personalități culturale, interlocutorii dialogurilor literare au acordat o atenție deosebită în intervențiile lor (re)configurării și (re)definirii poeziei. Asociată cu un „produs

cultural elitist”, un „act spiritual înalt”, o dimensiune „spirituală elitistă”, „o înălțime la care nu toată lumea poate ajunge“ (Aurel Rău), *Poezia* „este, orice am zice, o ordonare sui generis de semne ale lumii, care vine întotdeauna după, propunând un sistem de lectură propriu, re-dând spre citire o imagine sau imagini ce fac ecou stărilor de spirit oarecum dispersate pe care le trăim, reordonându-le într-o sintaxă verbală/ imaginară ce se vrea semnificativă”(Ion Pop).

Pentru Adrian Popescu, ea „nu poate lipsi din straturile unei formări intelectuale solide, ale unei pregătiri spirituale”, deși actualmente „nu se mai simte nevoia de poezie, așa cum se simțea înainte de 1989”, și prin urmare, „a rămas să se adreseze unei mici elite de cititori de poezie” (Ana Blandiana). Deși „ține mai mult de capriciul limbajului” și „poate împrăști orice cuvânt din limbă” (Dinu Flămând), „poezia este un mod de a ne trăi umanitatea” (Horia Bădescu) și ne ajută în procesul „cunoașterii celorlalți, mai mult, descoperirii irizărilor sacre ale lumii din jur, poate intuirii unei imagini totalizante, poate presimțirii ritmului cosmic, poate ivirii unui presentiment al misterului universal, al unui nucleu inexplicabil de generos, divin, organic concrecut în toate lucrurile, poate chiar descoperirii firicelelor de sacralitate bine dosite în mizeria cotidiană” (Adrian Popescu).

„Poezia e ca frigul, ca fulgerul”, e o forță, o energie în esență atemporală” afirmă Aura Christi, iar Liviu Ioan Stoiciu o percepe printr-o triplă raportare: *la cel care scrie* („poezia e și o formă de supraviețuire, te salvează și te consolează”), *la care citește* („avizat, poezia e o formă de îmbogățire a caratelor sufletului”) și *la marea masă* („poezia de azi e o pierdere de timp, din care nu faci bani și care «te strică la cap»”).

Din păcate, „Internetul oferă o imagine cutremurătoare: omenirea se bâlbâie mai rău decât la apariția limbajelor articulate” și în această actualitate, cu atât mai mult, observă Ion Mureșan, „primul efect al poeziei este acela că îl apropie pe om de sine. Poezia îi luminează omului calea spre sine. Iar asta nu e puțin lucru”. În această apropiere cu sinele, „poetul e medicul transcendental, menit să

conserve sănătatea ontologică a umanității” (Aurel Pantea), căci „Orice poezie se naște din necunoscut, așa că nici nu se explică, nici nu se demonstrează” (Ioan Es. Pop), iar „lirismul este stare permanentă, de fundal; o ai și atunci îți aluvionează modul, chiar științific, de a scrie sau este obturată pe undeva în capilarele ființei tale ca să iasă, din când în când, la iveală” (Mircea Muthu).

Un alt punct de interes propus de intervievatorul Olimpiu Nușfelean a adus la lumină elemente de ars poetica – ritualul scrisului, ipostaza poetului, raportul poezie-literatură. Definitorie pentru un creator, arta scrisului poate presupune sau nu, un ritual; Horia Bădescu nu are explicit „ceea ce s-ar putea numi un ritual al scrisului”, Marta Petreu poate „scrie oriunde și oricând. Pot scrie la orice oră din zi și din noapte. Principiul meu este că orice oră este bună pentru orice”. Pentru Ileana Mălăncioiu și nu numai, „Poezia se scrie în singurătate, dar nu suntem singuri pe pământ și nu o ia fiecare poet de la zero, pentru a crea lumea lui imaginară”.

Receptarea literaturii în contemporaneitate stă sub semnul unei comprehensiuni globale a întregii umanități și realități prin raportare la sincron și diacronic, partenerii dialogurilor inițiate evidențiind perspective multiple de abordare.

Mircea Muthu a vehiculat, referindu-se la contextul societății actuale surprins la nivel macro, „un concept definitiv [...] – echilibrul instabil – integrabil în ceea ce numesc balcanitate, adică o axiologie comună din această geografie umană [...]. Or, balcanismul este, în opinia mea, un sublimat al balcanității astăzi defunctă. Conceptul semnifică, în primul rând, o realitate politică și etnică fragmentată, generând adesea conflicte, de unde termenul de balcanizare și, prin extensie de kosovizare, libanizare etc.; în al doilea rând, balcanismul înseamnă, la nivel mentalitar, o veritabilă filosofie a supraviețuirii, el fiind de fapt o dramă seculară acompaniată de reversul său parodic; în sfârșit, este o răscumpărare prin artă, cu funcție compensativă, provocată de regimurile autocratice, prin urmare de spațiile adiabatice, închise. [...]. În acest context, «balcanismul nostru comportamental» nu este

altceva decât un stereotip datorat veacului al XVIII-lea în grafie prioritar franceză și care, preluat de mentalul nostru sud-estic, are o funcție de bumerang, autovictimizatoare.”

Tabloul transformărilor la nivelul tuturor zonelor existenței umane stau în viziunea Irinei Petraș sub semnul a ceea ce se cheamă o „libertate a alegerilor [...] împinsă uneori până la dezordine, orice manieră de interpretare e acceptabilă. Aș adăuga și că, aparent paradoxal, și interdicțiile și regulile sunt la fel de „libere”, ajungându-se până la contradicții violente și blocaje”. Comunicarea în contemporaneitate, cu „formidabila accesibilitate la un public chiar planetar” determină „în literatură un teribil efect pervers, care subminează serios creația literară”.

Actualmente, au dispărut „filtrele critice, filtrele care certifică un nivel decent de calitate”, notează Gabriel Chifu, accentuând promovarea falselor valori care postate într-un spațiu virtual îi determină pe creatorii lor să „se închipuie egali adevăraților scriitori: că doar au și ei o sumedenie de urmăritori, de la care primesc like-uri!”. Aurel Pantea atrage atenția că „pericolul care pândește cultura română la ora actuală este că toată lumea scrie tot ce-i trece prin cap pe rețelele de socializare. Fără să țină cont nici de limba română și de regulile ei gramaticale, nici de faptul că nu poți spune orice despre oricine (și, în ultimă instanță, chiar despre tine) în numele libertății de expresie”. Același autor, notat mai sus, autor care a vorbit despre forța goală de semnificație profundă a like-ului, Gabriel Chifu, exclamă tranșant: „da, scriitorul și-a pierdut importanța”!, lansând un SOS la adresa deculturalizării – „Gândindu-ne la ce oferă el [scriitorul] contemporanilor săi, se potrivește analogia cu cineva care le-ar arăta diamante și rubine unor nevăzători care nu sunt în stare să facă diferența dintre pietrele acestea prețioase și bucațele de rocă banale.”

În ciuda acestui fapt, literatura română își păstrează dimensiunea axiologică; sunt mulți creatori care cred că avem o literatură competitivă european, cu valori incontestabile, dar că, în același timp, parcurgem o perioadă „de neîncredere în valorile durabile”. Ar mai fi și „spiritul epocii, adică apariția a zeci de forme de divertisment care nu au nimic de-a face cu

lectura. Cu spiritul epocii nu știu dacă se poate lupta, cred că nu”, concluzionează Marta Petreu.

„Omul de azi este interesat de literatură” (Aura Christi), însă „vremurile mai bune [pentru ea] nu vin de la sine, ci trebuie create prin sacrificiu” afirmă autoarea. „E nevoie de talente adevărate, de creatori fără complexe, apți să se depășească, des, pe ei înșiși” (Radu Țuculescu). „E nevoie de sacrificiu pentru ca ele [operele] să poată apărea, dar noi eram prea mult ocupați cu visarea, ca să ne dea prin cap să ne prezentăm într-o zi la ghișeu deasupra căruia stă scris «Aici se depun cererile pentru candidați la sacrificiu.»” (Ion Mureșan)

Literatura română este o „literatură majoră, care are un rol și un loc mesianic în literaturile europene”, e literatura națională fără de care România „e limpede că [...] ar dispărea” și, la fel ca alte dimensiuni ale existenței umane, „are nevoie de polemici literare, mai puțin de răfuielele, dezvăluirile, atacurile, scandalurile și valurile de calomnii, revărsate în ultimii ani din paginile unei părți a presei de scandal politic angajate sau ale unei părți a presei literare. Una dintre bolile cele mai grave ale societății românești postcomuniste se numește elitucidul, caracteristic și perioadei stalinisto-dejiste”. (Aura Christi).

„Sunt mai mulți aceia care cred că avem o literatură competitivă european, cu valori incontestabile, dar că parcurgem o perioadă – aș numi-o critică – de neîncredere în valorile durabile”, notează Constantin Cubleșan.

Un alt pericol ce pândește fenomenul literar este în opinia lui Ion Mureșan, faptul că patriotismului îi „ia locul naționalismul. Unul dintre motivele majore este spaima de alteritate. Nu cred că un naționalist este neapărat un bun patriot. În cele mai multe cazuri, un naționalist reprezintă imaginea degradată a patriotului. Nimic nu-i sperie mai mult pe naționaliști decât ideea de *Celălalt*. Pentru ei, *Celălalt* nu reprezintă decât un fenomen ostil.”

„În alte timpuri, literatura, în special poezia căuta înălțimile, culmile, zborul și, concomitent, profunzimea ideatică. Astăzi, în postmodernismul sau minimalismul ca tranziție infinită la nu se știe ce anume, versificația caută diversitatea, pluralitatea altfelului, până

la divertisment” (Leo Butnaru). „Cărți (traduceri, în principal) mai citesc intelectualii de modă veche. Noii veniți stau pe Facebook, admiră poze și jocuri, nu citesc «texte»”..., adaugă Liviu Ioan Stoiciu.

Spre bucuria erudiților, distingem însă în substanța ideatică a dialogurilor propuse de Olimpiu Nușfelean direcții de evoluție și acțiune, de reconfigurare a poeziei și prozei tinerilor, cele... care fac în esență o nouă literatură. „Poezia tinerilor se resimte fericit de ceea ce a cucerit în imponderabilitate, substanță și dezinvoltură poezia generațiilor azi mai vârstnice” (Aurel Rău), „starea poeziei de azi [...] mi se pare a fi foarte bună. Se scrie mult și nu se ține seama de faptul că lumea citește tot mai puțină poezie.” conchide Constantin Cubleşan. „Poezia care e scrisă cu talent, clasică, sau postmodernă, o simți imediat, chiar dacă luciditatea scriitorului a lucrat după aceea asupra textului prim” „și în acest sens, ne putem baza pe vocile tinere, Dan Coman, Claudiu Komartin, Cosmin Perța”, adaugă și Adrian Popescu.

În domeniul prozei actuale, pentru roman, Ion VLAD apreciază că „o generație tânără a izbutit (ca și în cinematografie) să descopere realitatea netrucată, universul imediat și elocvent al realității explorate inteligent și cu o cunoaștere defel superficială a dramelor existențiale [...], romanul a recreat un univers agitat, cutremurat de realități existențiale de un intens tragism. Romanul interbelic și, mai exact, romanul obsedat (încă) de destinele mutilate moral de primul război mondial, a decantat mecanismele ființelor strivite. [...] Romanul nu mai e subordonat niciunui principiu decis de spațiu și timp, de legile compoziției narative.”

Rămânând la această perspectivă, romancierul Radu Mareș completează că postmodernii „scot la vedere din burta poveștii intestinale și le pun alături, provocator. După care, în paralel sau în supraimpresiune, desfășoară tot felul de jonglerii textuale, cu scopul de a complica cât mai mult expozițiunea.” Realitatea trăită îi oferă aceluiași creator, personajele pentru texte. „Am în memorie un fișier special cu portrete arhivate la care apelez când e nevoie. Am cunoscut de-

a lungul timpului oameni extraordinari. Pe unii, am avut ocazia să-i studiez, chiar să-i pun sub lupă. De aici au ieșit o serie de portrete ocazionale, câteva din ele au și fost publicate. Proza implică muncă de unul singur, foarte singur, o verificare de unul singur, în orb, riscantă pentru că poate da rezultate aiurea, dar și o voluptate un pic dementă, trăită fără martori. Proza în schimb e ceasornicărie, dar una care operează pe ceasurile moi ale lui Dali, ca să repet acest exemplu care-mi place grozav. Nu există nicio punte între una și alta.”

Schimbul cultural și implicit literar este extrem de benefic, la fel ca prietenii dintre scriitori și călătoriile cu miză culturală. „Mi-am dorit în permanență să ies, să mă confrunt cu alții, să vorbesc limbile altora, să înțeleg viața altora. [...] Mă simt bine în contactele cu alții fiindcă ei te iau și te cântăresc doar după felul tău de a fi și după textele pe care le-ai produs. Ce vreau să spun? [...] Avem șanse să fim luați în seamă dacă intrăm efectiv în marea competiție. Dar nu cu mofturi și complexe de inferioritate/ superioritate. Nu cu grila de valori a criticii autohtone teroriste. Eu mă prezint ca poet român din Transilvania. [...] Suntem încă o terra incognita a spiritului european. Încă nu știm ce avem, cum suntem, cine suntem. Trebuie să o facem firesc, fără complexe. E bine să călătorești. Vezi că literatura inventează puțin.” (Dinu Flămând)

Impardonabil este că în literatura noastră, există „Autodisprețul românesc pentru tot ce este românesc, și care îi face pe cititorii de proză, mai ales, să cumpere și să citească proza tradusă, într-o ignorare crasă a tot ce este românesc. În alte țări nu se întâmplă așa. [...] Televiziunile, care prezintă preferențial cărțile unei singure edituri” și nu în ultimul rând, critica literară de întâmpinare care nu este întotdeauna obiectivă. (Marta Petreu).

„Pentru că noi, ca popor, nu avem talentul de a ne pune în lumină, iar noi, ca indivizi, preferăm să ne devorăm, decât să ne lăudăm unii pe alții” (Ana Blandiana). Deși „cultura se face prin includere, nu prin excludere, iar clasamentele, competiția «pe locuri» în clasamente «culturale» este o nerozie [...]” (Dorin Tudoran), aceste aspecte caracterizează noile generații care nu cred „în posteritatea

culturală. Totul e relativizat, mai ales valoarea și criteriul estetic de evaluare a unei opere. Nu întâmplător, inclusiv televiziunea națională a renunțat la emisiunile literare. Scriitorul nu are vizibilitate nici când moare. [...] La noi nu e apreciată originalitatea, ci formula estetică. Și cred în continuare că de vină e critica literară pentru nivelul literaturii la noi, care premiază o poezie și o proză de laborator, de necitit în Occident.” (Liviu Ioan Stoiciu); „în cultura/literatura/ societatea românească se vorbește prea mult, excesiv, despre toate, și nu se discută cu adevărat despre nimic.” (Irina Petraș)

Și cu toate acestea, literatura/ cultura română, prin radiografia dialogurilor culturale, face trimiteri la câteva valori imuabile – M. Eminescu, un ax spiritual al românilor, I. Creangă, I. Slavici, L. Rebreanu, I. Agârbiceanu, G. Coșbuc, L. Blaga, O. Goga, o parte dintre scriitorii reprezentând literatura transilvăneană/ ardeleană.

O altă problematică a dialogurilor literare vizează profilul poetului, el „trebuie să exprime autentic viața cu vocație, asumându-și un rol social [...] poezia lui trebuie să fie și o expresie a problematicei sociale, în modurile răspicate sau transfigurate dictate de structura sa personală”. (Aurel Rău) Poetul nu are „un turn de fildeș” și imaginea sa este superpozabilă zborului [...] „lui Manole, pe aripi de șindrilă. El este o formă de fericire, ca un arc voltaic între jertfă și moarte.” (Ana Blandiana)

Tot sub tipare de ars poetica, stau considerațiile lui Horia Bădescu pentru care „vocația poetului nu este aceea de a ne arăta că omul este divin – așa cum a încercat s-o facă până la exces Renașterea –, ci că divinul se află în om, că este adevărata sa natură, umanitatea sa. De aceea, ceea ce face poezia, de la începuturile ei, este să civilizeze omul”. Astfel, poetul este „înzestrat cu anumite antene prin care percepe atât lumea din jurul său, cât și pe cea de deasupra acesteia, altfel decât ceilalți oameni. [...] Am spus de mai multe ori că pentru mine poezia nu presupune doar un text, ci și un mod de existență.” (Ileana Mălăncioiu) O existență în care se suprapune conceptul cu deschiderea pe care scrisul o oferă, „scrisul a fost soluția concretă: prin scris, sunt un om de probă care trăiește plural, are parte de mai

multe vieți”(Gabriel Chifu), în timp ce Radu Țuculescu raportează oarecum actul creației la nonconformism, pe care „îl ai (din naștere) ori nu-l ai deloc. Nu-l dobândești [...] pe parcursul vieții. El se manifestă, sub diverse forme, desigur.”

Ca orice activitate umană, actul scrierii presupune o evoluție, o educație întru ale scrisului și nu de puține ori aceasta stă sub apanajul relației maestru-ucenic, relație percepută din perspective diferite. Relevanța sa, Aurel Pantea o raportează la funcția cea mai importantă a maestrului – „ghidarea discipolului spre găsirea și constituirea identității scriitoricești. Nu o dată se întâmplă ca un tânăr să ajungă la o falsă identitate. Intervențiile mentorului, în astfel de cazuri, sunt salutare, în sensul că pot conduce conștiința tânărului spre autentică sa identitate.” Un maestru este unul dintre modelele scriitorului, cei „care încearcă să rupă legăturile cu trecutul și cu tradiția niciodată nu le-au avut, iar riscul unei asemenea rupturi e ca acești oameni de litere să se înscrie în raza mediocrității absolute” (Aura Christi). Niciodată „lutul nu poate să-l provoace pe cel care i-a dat formă. Avem spiritul în noi, dăruit, dar în «vase de lut.»” (Adrian Popescu)

Prin excelență, scriitorul folosește o limbă națională căci „Poeții sunt copiii limbii materne” (Adrian Popescu), iar „Limba este un organism viu. Mai viu decât suntem fiecare dintre noi.” (Dorin Tudoran) „Întâi cuvintele trebuie să fie vii, iar dacă ele sunt vii, atunci și întâmplările povestite, și personajele sunt vii.” (Gabriel Chifu). Pentru Irina Petraș, limba română este „patria definitivă. Pentru mine, locuirea e aproape la fel de importantă [...] Mi-am pus întrebarea: Ce mai simt/ gândesc scriitorii când se rostesc cuvinte precum țară, neam, limbă, vatră, istorie națională, identitate națională?”

Orice ar simți scriitorii, „le revine poezilor misiunea de a-și reaminti limba uitată a poeziei și rostul ei suprem. Pentru a-i convinge pe ceilalți că poezia nu este o chestiune de ocultare estetică, sacerdoțiul unui cerc de inițiați, ci un alt fel, poate mai potrivit, de a vorbi despre noi și între noi. De la suflet la suflet. [...] E timpul ca poetul să redevină ceea ce este de fapt: cineva care vorbește limba

universală a umanității, limba sufletului.” (Horia Bădescu)

Mai mult decât atât, pentru neliniștile de taină, Gabriel Chifu propune o soluție „simplă și e la-ndemână: școala. Dacă vom izbuti să reparăm școala, vom avea un om așezat mai temeinic în lume [...] Ceea ce este enorm. [...] O școală puternică ar schimba lucrurile în bine și în privința culturii: într-o lume de oameni deștepți, cultivați, scriitorii, creatorii și-ar recâștiga locul central care li se cuvine, pe care sunt pregătiți să-l ocupe.” Aceeași soluție e considerată viabilă și de Viorel Mureșan – care crede că „pentru salvarea poeziei” trebuie să coborâm „în colbul școlii”, „unde se frământă, mai scrupulos sau mai în grabă, dintotdeauna, aluatul spiritual.”

O școală bună ar da naștere și unor traducători buni care ar permite cunoașterea operelor autorilor români dincolo de granițele țării și totodată ne-ar racorda la universalitate, deoarece „nu doar traducerea poeziei într-o altă (limbă), dar și receptarea ei rămân exerciții pline de surprize.” (Dinu Flămând) „Traducerea e o muncă istovitoare, mai ales când o faci ca lumea. E creație.” (Radu Țuculescu)

Inițiatorul dialogurilor literare constată, prin răspunsurile primite de la cei intervievați, că acea stare de criză universală a existenței umane se materializează și în domeniul criticii literare, indiferent de taxonomia în care se încadrează. Ion Pop afirmă în acest sens că o „anume stare de criză poate fi, da, constatată în spațiul criticii literare, nu doar de la noi.” În literatura română, „faptul se explică prin pierderea poziției cumva centrale pe care o deținea scriitorul însuși în/ sub regimul trecut”, e necesară „cântărirea valorilor, [...] o punere în ordine istorică și axiologică a scrisului literar.” Mircea Muthu semnalează, întrebând despre profilul actual al criticii de tip universitar că aceasta și alte tipuri de critică, toate ar trebui să fie concise, deoarece, „trăim o epocă alexandrină în care cultura – și în universul literelor – este mai mult comentatoare decât creatoare. Inflația producției actuale de carte reclamă și impune în aceeași măsură un filtru care să reducă măcar veleitarismul scriitoricesc de-a dreptul agresiv.”

Dinu Flămând definește critica drept „o deschidere de orizonturi. Astăzi [...] este mai

degrabă o sursă de putere [...] în alte țări”, literatura mondială este privită în sincronismul ei, [...] există o fericită mondializare a literaturii, care se adresează cititorului generic global.” În România, „se practică în continuare liste, naționale și județene, se dau note cărților, se practică avansări și retrogradări”, iar criticul nu mai are calitățile pe care Andrei Moldovan le-a considerat ca indispensabile: „să fie și un istoric literar în același timp, să fie cinstit, să se poată autoevalua, să aibă simțul relativității.”

„Scriitor deplin”, în privința criticului literar Irina Petraș accentuează relația contractuală critic-operă/scriitor, în care, pe baza creditului primit, criticul oferă o analiză obiectivă; „criticul, nu are alt instrument de lucru decât cuvântul. El scrie despre literatură dinăuntru.”

Reconfigurarea culturală cuprinde și lumea teatrului, o voce actuală din acest domeniu fiind regizorul Radu Afrim ce atrage atenția asupra teatrului „care a pierdut legătura cu realitatea” și trendul-ui care „în arta spectacolului se schimbă din ce în ce mai rapid”. Actorul devine foarte important și regizorul de pe meleaguri bistrițene mărturisește că e sedus de proiectele în care apar „derizoriul, (auto)ironia”.

În aceste vremuri de (in)certitudini culturale, revistele de profil trăiesc într-o zonă a declinului generat de slaba susținere financiară și lipsa educației pentru cultură, constată Constantin Cubleşan. Sunt enumerate însă câteva publicații care ne rețin atenția – *Contemporanul* [„La Conte visam să devin un bun scriitor și visez în continuare să rămân scriitor, [...] Conte înseamnă un atelier de creație de extracție renașcentistă, cum erau câteva, pe vremuri, sub dictatură, [...] Conte e o oază de libertate” – Aura Christî], *Apostrof* („o revistă postechinoxistă făcută cu grijă și profesionalism” – Marta Petreu), *Caiete Silvane* (Viorel Mureșan), *Steaua* (călăuzită de „exigență, pasiune pentru nou, spirit critic deschis etc.” – Aurel Rău), *Echinoxul* «(promova un „soi de respect pentru poezie și un drag de literatură [...] Spiritul echinoxist e ceva greu de definit, dar el există” (Dinu Flămând), a fost un „fel de ghid exigent și pentru «noile semne de lirism», încurajând tot ce era talent autentic” (Ion Pop), a devenit ludic prin Lucian Perța)»

Mișcarea literară (despre care Andrei Moldovan spunea: „La un moment dat, când încerci să te aduni, vezi că îți trebuie desagi ca să pui partea din tine risipită în revistă. Cam asta este pentru mine *Mișcarea literară*, dar cred că și pentru voi”).

Revista *Mișcarea literară* apare la Bistrița și este condusă de inițiatorul *Descinderii în neliniști de taină*, Olimpiu Nușfelean, care „și-a format un nucleu de colaboratori de foarte bună calitate, cei mai mulți fiind locali, crescuți, formați chiar în jurul acesteia” notează Constantin Cubleşan, care adaugă și faptul că Bistrița are „o viață culturală cu totul semnificativă. Se organizează frecvent festivaluri, simpozioane, colocvii consacrate unor scriitor clasici: Coșbuc, Rebreanu ș.a. O revigorare, în ultimii ani, a Bibliotecii Județene a însemnat mult pentru impunerea unei atmosfere culturale efervescente.”

O altă localitate la care se face referire frecvent în conținutul dialogurilor este Clujul despre care Horia Bădescu afirmă că nu există în sens blagian „El este o proiecție a dorului nostru de Blaga, nu o realitate poetică”, iar Ion Mureșan adaugă: „Clujul a tras fermoarul peste propria memorie, peste poveștile orașului”, povești care se păstrează în negura timpului și a istoriei pe care acad. Ioan-Aurel Pop o definește ca „viața însăși.”

Și implicit un creator bea din apa vieții, așadar istoria, vrem sau nu să recunoaștem, se revarsă în scriitură sub raportul timpului. „Istoricii nu pot să prevadă viitorul [...] dar pot, prin privilegiul de a cunoaște [...] să știe cum să gestioneze mai bine prezentul.”, să ofere fresce ale unor lumi apuse ce reconstituie un discurs istoric și oferă niște repere, or notează același mare om de cultură. „În măsura în care lumea noastră «ne bună» nu mai are nevoie de repere, atunci, evident, și «documentele» istorice ajung superflue. Dar dacă se întâmplă într-adevăr asta, atunci nu numai de istorici nu mai este nevoie azi, ci nici de viață. Asta pentru că istoria este viața însăși” și fără ea nici literaturile și limbile nu mai au sens.

Limbile sunt „ca și popoarele: se nasc, cresc, se dezvoltă, intră în declin și, unele, mor. A pretinde că limbile „mor” este mai mult o

figură de stil, pentru că ele se transformă, se topesc unele în altele”, de aceea, mărturisește acad. I. A. Pop, este important să găsim metode pentru a apropia, de a configura, textele clasice în limba vie, actuală.

Relația literatură-istorie se explică prin apelul la noțiunea de „lume” înțeleasă ca univers: „În vreme ce istoria (istoriografia) este lume reconstruită după criteriul adevărului omenesc posibil, literatura cuprinde o infinitate de lumi inventate, în funcție de criteriul imaginației și de acela al talentului. Lumile inventate sunt mai ispititoare decât lumea noastră, din moment ce simțim cu toții nevoia să evadăm din cotidian, să trăim mirific, să vedem realități edenice, fără grijile noastre cotidiene.” (acad. Ion-Aurel Pop)

De asemenea, istoria furnizează literaturii și teme, pentru că „Tema istorică nu îngrădește nici una dintre opțiunile scriitorului. Istoria oferă posibilitatea reconstrucției exacte, creionarea unor cadre pentru întâmplări romantice [...] dar și de a da glas unor probleme ontologice, [...] și chiar unor desfășurări de viziuni fantastice.” (Francisc Păcurariu)

Ea este indispensabilă criticului literar, deoarece „Perspectiva diacronică asupra literaturii este un lucru de care, judecând fenomenul literar actual, un critic onest nu se poate lipsi” afirmă Andrei Moldovan și este „vinovată” de fascinația editării unor integrale ale operelor literare în care pulsează timpul cu semnele lui – integrala operei lui Liviu Rebreanu (Nicolae Gheran) și Ion Agârbiceanu (Ilie Rad).

Timpul va decide și operele care primesc contracte pentru eternitate și cele care se vor pierde pe drumul nemuririi, operele care ne trezesc neliniști, pentru unele dintre ele, prin marea taină a comunicării, omul de cultură bistrițean, Olimpiu Nușfelean, oferindu-ne descinderi, posibile continuări spirituale, dar și experiențe la fața locului, pentru cei care vor sau nu să evadeze fiind, după cum spunea L. I. Stoiciu, „prizonieri în pușcăriia literaturii”. Substanțiale prin calitatea incontestabilă a interlocutorilor și a inițiatorului, dialoguri literare *Descindere în neliniști de taină* oferă o imagine secvențială revelatoare a culturii și literaturii române, între 1973 și 2024.

Dintr-o scrisoare... electronică

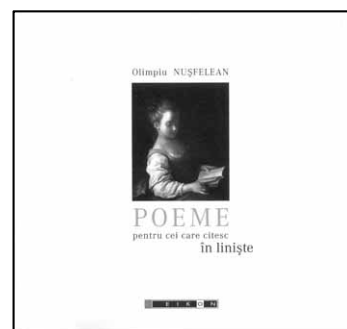
Cornel TEULEA

Stimate domnule Olimpiu Nușfelean,

M-am bucurat în ziua în care am dat cu ochii pe mailul meu de ultimul dv. volum de versuri *În liniștea fricii*. Acum a venit și ziua în care vă pot scrie câteva rânduri în urma lecturii cărții. Pe parcursul lecturii am avut tot mai mult convingerea că citesc un fel de continuare a celui alt volum al dv., *Unde așezăm plânsul copilului?*, așa că l-am și parafrazat. Deci: *Unde așezăm moartea?* Răspund: în poezie! Aș putea începe argumentarea de aproape oriunde, dar nu la întâmplare. Cel mai nimerit – logic – rămâne însă prima poezie din volum, cea care dă și titlul cărții. Este, cred eu, o poezie programatică. Observație: Pe parcursul celor scrise de mine aici nu vor apărea citatele din cartea dv. în ghilimele, cu delimitarea versurilor sau strofelor etc., pentru că în fișa mea de lectură nu le-am notat astfel și, prin urmare, mi-e aproape imposibil să revin asupra textului în format electronic (inițial asta am avut de gând, dar văd – din păcate – că nu mă pot ține de el, de gândul acela!) Găsim aici, în poemul amintit, frica ieșită hoțește din spital într-o noapte opacă prin care nu pătrund razele lunii (sau ale altei surse de lumină) așa, pentru o plimbare în pași tiptili, ca la o vânătoare de fiare sălbatice periculoase. Da, numai că fiarele astea sălbatice au două picioare și nu le pasă de cea care, de fapt, deschide calea morții. Aceste, în ultimă instanță, biete animale, sunt CEILALȚI. Admirabile versuri și în poezia aceea! Poetul, el, nu ceilalți, trăiește astfel „modul definitiv de a simți”, cum ar spune Nicolae Manolescu. Și, pe cale de consecință, Poetul ar vrea să afle noutăți despre scrisul său. Asta ține de o suferință plăcută în vremuri normale, vremuri de altădată, nu în cele contemporane. Poetul caută să inventeze, se pare zadarnic, un nume, un cuvânt potrivit pentru secolul său. Fatalitate. Pe unde ar căuta,

pe oriunde s-ar învărti nu dă cu ochii decât de nașa NEPUTINȚĂ care botează secolul cu numele ei! Vacarmul lumii nu-l reține pe poet locului, poate face abstracție de ea pentru că doar liniștea lumii este înspăimântătoare și asta pentru că prin ea nu mai trece niciun fior de simțire! Istoria însăși este absentă, sau, când se arată, este surdă devenind, de fapt, incapabilă să răspundă marilor întrebări ale omului,

ale omenirii și umanismului! Poetul Olimpiu Nușfelean ne pune în față (în minte și în suflet) imaginea unui deal transilvan (ideea de înălțime, de zbor etc. este frecventă în multe poeme din volum) pe care cândva a urcat și Iisus. Numai că din peisaj lipsește Iuda. Isarioteanul s-a ascuns, i s-a făcut și lui frică de secolul nostru, așa că nu mai sărută pe nimeni! Trădătorul nu mai este necesar din moment ce regula nouă a secolului, a întregii galaxii de fapt ne spune că Nu mai sunt vinovați! Nimeni nu-i vinovat de nimic, dar asta presupune că toți trebuie să fie pedepsiți. Nici un vinovat, așa că toți oamenii, fără excepție, sunt pedepsiți! Moartea este pe poziții! Obsesia sfârșitului, pe de o parte, și condiția zbuciumată până la sfârtecare între un AICI și un DINCOLO, între ZBOR și IDEEA DE ZBOR, ideea de MIȘCARE spre dincolo ține de un transcendent incontestabil. Cinte te salvează de frică

în cele din urmă? Dumnezeu, dar nu ca existență ci ca APARTENENȚĂ. „Sunt al Tău, Doamne!” Urmează ieșirea din scenă. Conform *Exitus*, medicii legiști stabilesc cauza morții poetului și o trec în certificatul de deces. Poetul ne asigură însă că alta este cauza reală a morții și nu cea înscrisă în raportul legal. Cauza o constituie faptele ale căror cuvinte, necitite, se pierd în negura uitării. Motiv pentru care poetul va continua să scrie versuri de sub țărână pe spatele urmașilor, aplecați sub povara unei galaxii dispărute! Așa ilustrează poetul Olimpiu Nușfelean „destinul esențial” al poeziei! Lupta cu îngerul ei nu-i o noutate în literatură. Dar modul în care este ilustrată în volum îi conferă poetului un loc pe podiumul

literaturii autentice. Recunosc: m-am oprit asupra unor idei, adevărat profunde, dar oricât de profunde ar fi acestea nu sunt în măsură să asigure profunzimea poeziei. Așa că am să închei cu ceea ce ne spunea Nicolae Manolescu cândva: „Nu profunzimea ideilor, ori a emoțiilor determină profunzimea poeziei, ci profunzimea aceluia apel de care ascultă poetul de a transforma în poezie ceea ce simte, ceea ce gândește.” Versurile poetului Olimpiu Nușfelean din acest volum îmi par că țin de o experiență „trăită”. Felicitări, domnule Nușfelean.

Cu toată considerația,
Cornel TEULEA

Dantelă

Răsfoiri pe îndelete

„Un lirism discret și lucid, transcris într-o expresie degajată, modernă, îi caracterizează poezia. Și, fapt important, ea pare a avea ceva de spus, e rodul unor frământări adevărate.”

Victor FELEA,
Tribuna, nr. 35/1971

„Bun gust, mișcare limpede spre un ideal estetic, rafinement, concizie și fast, trăire lirică cuprinzătoare, în poezii lungi ca și în poezii sărace în cuvinte. Metafore gândite, noi, frumoase, ca un tribut plătit corect plasticității limbii noastre. Între versetele moderne – un gol în alb. De fapt, în acest gol sînt bănuite stări, și fraze lirice întregi, nereușite poate, șterse de poet, cu multă grijă. Puterea de a renunța e un păcat care te izolează. Poate prea pur pentru un debutant, prea înțelept și prea distant, căldura lui nu stă la îndemîna celor ce răsfoiesc în grabă.”

Constanța BUZEA,
Amfiteatru, 1975

„Olimpiu Nușfelean este un caz tipic, ce parcă vrea să respecte niște împrejurări tipice, spre a fi tipic, și chiar este: el este poetul care a debutat înainte de primii ani universitari, sau în primii ani de facultate, a publicat apoi versuri prin reviste și ziare, a ajuns profesor într-un cot al geografiei și a ieșit de pe orbita ce oferă periodic coroane de flori, s-a înfundat în verbe franțuzești, predate elevilor dintr-un sat mărunt, și a început să devină o glorie regională, de cenaclu, dintr-o promisiune ce depășea raionările. Olimpiu Nușfelean, subțirel, cu o figură de Don Quijote de prin Bistrița, și-a suflecăt mînele și a început să se bată cu filele albe, umplînd geamantane întregi cu versuri și, în ultimii ani, mai ales cu proze; dar cum el nu e ajutat nici măcar de un scutier grăsan, pierde mereu toate luptele și concursurile, arid cum este, fără tu glas să țipurească, fără tu măcar o țundră ce te poate face european, fără tu acolo un inel de prietenași, adăogiți în idei estetice și

simțiri, pierde și vagile amicitii ce le-a avut cîndva, pierde trenurile, concursurile, autobuzele, avioanele, motorele, bicicletele, cîștigînd totuși mereu noi manuscrise, și mai ales emblema cavalerului de la Malta, de cavaler al speranței. Noi mizăm pe acest cavaler al literelor. Drum bun, Olimpiu Nușfelean!”

D. R. POPESCU,
coperta IV a romanului de debut, 1980

„Olimpiu Nușfelean e un solitar care transformă proza cotidianului într-o lirică neoromantică, ce nu ocolește procedeele antipoeziei [...] Cu simțurile exacerbate de însingurare, Olimpiu Nușfelean aude nu doar sunetele reale, ci și inaudibilul, se retrage în misterele celor ce n-au fost să fie...”

Gheorghe GRIGURCU,
România literară, 1999

Un volum remarcabil (v. *Eu, celălalt*) prin candoarea sentimentului de dragoste și prin eterna iluminare a trăirii sub semnul iubirii ideale.

Ion BUZAȘI,
în *Mesagerul literar și artistic*, nr. 3/2005

Referințe critice

„Cine învinge?! Și cine-i învinsul?” – Întrebarea rămîne deschisă, odată cu îndoiala privind „secolul” în care poetul pare a mai crede că trăiește poezia sa: este oare, acesta, unul încă nenăscut, ori pe cale de a se stinge, de nu s-a și stins...”

Ion POP,
Tribuna, 2011

„Un întreg poem intitulat *Joc cu măr e*, în termenii lui Blaga, o metaforă revelatorie, unde jocul cu măr e însăși condiția umană. Spațiul profund se creează și prin blancuri, prin pauzele dintre strofele-episoade.”

Viorel MUREȘAN,
Caiete Silvane, 2011

„...dimensiunea poetului este dată mai degrabă, așa cum o vedem în forme esențializate în *Focul irevocabil*, de tulburarea ființei măcinate de tendințe opuse, în efortul ei de căutare a esențelor.”

Andrei MOLDOVAN,
Vatra, 2012

„Olimpiu Nușfelean scrie poezie cu finețe, cu delicatețe, o poezie de gentilom, din care răzbat delicate pasteluri dar și mocnite furtuni, profunzimi abisale și sidefări ale Căii Lactee, nimic efemer pentru schimbul de lumină cu cititorul.”

Andrea H. HEDEȘ,
Răsunetul Cultural, 2013

„Eforturile sale merg în direcția accederii la acea stare de «încântare» în care poate recepta și revela insolitul celor trăite. Datoria poetului este de a aduce cu obstinație în cadrul lumesc decăzut simbolurile inocentei visări poetice.”

Viorel CHIRILĂ,
în *ProSaeculum*, 2022

„El este un poet mai curînd solar.”

Horia GÂRBEA,
în *Romania literară*, 2023

„Personajele lui Olimpiu Nușfelean joacă o «comedie» care, iată, este «refuzată de

artă și acceptată de viață»; sensibil la temele, topos-urile și motivele care apar în toată proza generației '80, Olimpiu Nușfelean are, între colegii săi de promoție, o personalitate distinctă, conturată în linii ferme de aceste prime două volume ale sale.”

Ioan HOLBAN,
în *Proza română contemporană*, vol. 2,
Iași, 2008

„În dezacord cu moda literară de azi, Olimpiu Nușfelean duce până la virtuozitate arta povestirii. A ajuns să poată povesti orice, și ceea ce nu s-a întâmplat niciodată, și ceea ce s-a întâmplat de atâtea ori, încât pare un subiect epuizat, care nu-l mai poate inspira pe un prozator.

Toate povestirile din volum sunt antologice. Toate ne surprind și ne cuceresc.”

Alex. ȘTEFĂNESCU,
Prefață la o carte de proză

„O problemă interesantă tratează epic Olimpiu Nușfelean în romanul *La marginea visului* (Ed. Dacia): posibilitatea imaginarului de a construi universuri coerente înăuntrul unei realități ea însăși imaginate, altfel zis situarea ficțiunii în ficțiune.”

Laurențiu ULICI,
România literară, 1981

„În ciuda substratului epic puternic diminuat, *Piatra Soarelui* este un roman ce se remarcă prin experimentul textualist impus de voga postmodernismului.”

Gheorghe GLODEANU,
Tribuna, 1988

„Încleștarea ființei cu existența se transformă, spre finalul romanului (v. *Piatra soarelui*), în accente de o dramatică tensiune, o

stare de pîndă pe ideea dedublării eului, a dublului ascuns în fiecare dintre noi.”

Alexandru ȚION,
Astra 1989

„Cartea lui Olimpiu Nușfelean (v. *Piatra soarelui*) este astfel un eseu prin ficțiune despre realitatea omului modern și despre imixtiunea metarealității în această realitate”.

Anton COSMA,
Vatra 1989

„Dominantele volumului *Un om fără aripi* (atracția pentru sesizarea reacțiilor ascunse ale ființei, sublimarea umorului, discreta distribuire a ironiei condescendente, omniprezența «martorului») sunt ale unui prozator fascinat de vis și de nelimitatul zbor al imaginarului.”

Ion VLAD,
Tribuna, 2011

„Cartea lui Olimpiu Nușfelean nu a avut șansa de a apărea într-o editură dintre cele suficient de puternice pentru a fi răspândită în toate orașele țării (despre sate, din nefericire, vom mai vorbi peste zece – douăzeci de ani). Ea nu a ajuns, probabil, nici pe mesele criticilor din capitală, astfel încât să conteze în competițiile anuale ale breslei și, eventual, să primească recunoașterea pe care ar merita-o. Aceasta nu îl împiedică însă pe autor să aibă publicul lui, cum nu stă nici în calea unei vocații ferme, consecvente, care contribuie la vitalitatea literară a prozei ardelenesti, *Iubește-mă repede și uită-mă iar* ar merita însă atenția unor categorii de cititori la care, din păcate, îi este greu pe moment să ajungă.”

Ovidiu PECICAN,
în *Tribuna*

„Îmbinarea tragismului discret cu umorul subtextual, alternarea cu îndemănare a planului realității cotidiene cu cel al iluziei,

surprinderea incompatibilității dintre două lumi ce nu pot coexista în același spațiu, una eliminând-o pe cealaltă, constituie marea reușită a prozelor lui Olimpiu Nușfelean.”

Vasile SPIRIDON,
Convorbiri literare, 2011

„Întâmplările din cele 75 de povestiri, mai mult sau mai puțin fastidioase, demonstrează că scrisul său este viguros și profund, chiar dacă, aparent, pare un joc de imaginație debordantă.”

Icu CRĂCIUN,
în *Răsunetul cultural*, 2022

„Olimpiu Nușfelean a reușit impresionant să provoace universul reflexiei adăugându-i valori estetice menite să reziste în timp.”

Gabriela PĂSĂRIN,
în *Scrisul Românesc*, 2024

„Grupând, ca într-o corolă, obsesiile „omului de litere” de astăzi (v. *Tentația scrisului*), autorul oferă, totuși, o imagine complexă a ceea ce implică sau înglobează termenul de literatură (de criză sau aflată în criză, cum îi place autorului să spună).

Carmen ARDELEAN,
Caiete Silvane, 2012

„Cartea lui Olimpiu Nușfelean, remarcabilă prin eleganța stilului, prin dicțiunea ideilor, alcătuieste un puzzle unitar, din fragmente complementare, având o temă obsesivă, destinul literaturii. Ea este interesantă și actuală, elucidând sau lăsând deschise probleme diverse, în *tentația* de a integra tot mai mult subiectul *scrisului* în universul umanului.”

Paul ARETZU,
Cafeneaua literară, 2013

„Să furi raiul cu ajutorul cuvântului e un jurnal de idei fermecător, care incită la replică.”

Viorel MUREȘAN,
Caiete Silvane, 2015

„Toate subiectele la zi ale vremii/vieții noastre literare sunt analizate lucid, fără entuziasme facile și fără încrâncenări, cu echilibrul pe care îl asigură pasul tatonant, privirea ațintită și verdictul rostit nu o dată cu fermitate apodictică.”

Irina PETRAȘ,
România literară, 2019

„Afișând condiția unui hermeneut maleabil, eseistul subliniază importanța cuvântului creator (care îl implică pe scriitor).”

Nicolae OPREA,
în *Romania literară*, 2023

„Eseistul operează cu o altă perspectivă de interpretare critică, devoalează alte sensuri ale operei într-o exegeză nuanțată, cu un limbaj de evidentă expresivitate.”

Alexandru RUJA,
în *Orizont*, 2023

„Prin *Om în mers* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 202), poetul și prozatorul Olimpiu Nușfelean etalează două ipostaze ale personalității sale: vocația de eseist este dublată aici de cea a criticului literar, cunoscut de altfel din articolele publicate de autor în diferite reviste literare.”

Mircea MOȚ,
în *Observator cultural*, 2023

„Olimpiu Nușfelean ne propune în eseurile sale să *lecturăm* lumea prin literatură. Invitația lui este una neobișnuită și ademenitoare: *să furi raiul cu ajutorul cuvântului*. Acum moartea nu mai înspăimântă: *Și ce mai înseamnă moartea când am cunoscut transfigurarea?*”

Ion Radu ZĂGREANU

„Olimpiu Nușfelean este un poet autentic, robust, de o solaritate septentrională difuză în peisaj specific, stăpân pe un discurs care merge din plin, nu „în gol” precum al unor contemporani gonflați de conjuncturi și de dubioase strategii conjecturale...”

Zenovie CÂRLUGEA,
în *Răsunetul cultural*, 2024

Păpădie – dansul ingerilor I

Olimpiu NUȘFELEAN

În avion, în apropierea Munților Țibleș.

„În ciuda vicisitudinilor care au venit peste literatura română în perioada postdecembristă, există totuși scriitori care s-au ridicat din apele învolburate ale curentului, crezând în puterea scrisului.”

Olimpiu Nușfelean este poet, prozator și eseist, membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști și director al revistei *Mișcarea literară*. Profesor de limba și literatura română – limba și literatura franceză și profesor-expert la Casa Corpului Didactic în Bistrița. Deținător al mai multor premii literare, Olimpiu Nușfelean a atras atenția criticilor prin comunicarea directă, deschiderea spre romantism și oniric a versurilor sale, iar în proză prin experiențele textualiste specifice postmodernismului.

Elena Abrudan: – *Ați scris și publicat volume de poezie, proză și eseu. Care sunt principalele momente ale itinerariului dumneavoastră ca scriitor?*

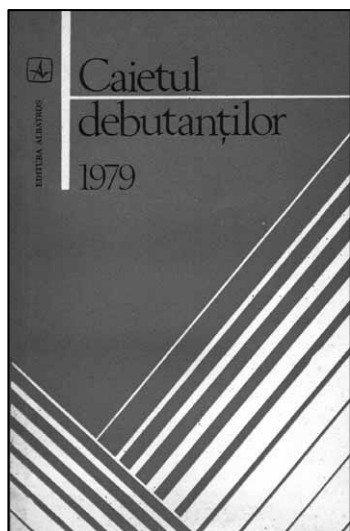
Olimpiu Nușfelean: – De când lumea, se știe – sau se spune – că scriitorii sunt inovatori, creativi, intuitivi, cu spirit de aventură, descoperitori de lumi noi pe care sunt doritori să le reprezinte artistic după bunul plac sau după talent, misterioși, sinceri, sensibili, cu trăiri intense, fermi în decizii, în dragostea de frumos, empatici cu cei din jur, cu tendința de a pune binele celorlalți mai presus de orice, protejați de o anumită carapace (poate că e chiar literatura), energici și precauți, poate luptători împotriva tăcerii. Trăiesc în propria lume, dar încercă să o ancoreze în realitate.

În iulie, soarele, deși ucigător cu razele lui, începe să bată în retragere, lumina zilei se pregătește să se împrăștie și scriitorul din mine va fi atras de această tendință, pe care va încerca să o descifreze. Nu m-a preocupat citirea zodiilor, doar ca un joc la o cafea, dar întrebarea Dvs. mi-a întors privirea spre începuturi și am încercat să le descifrez și într-o asemenea cheie, mai mult metaforic. M-am născut într-o familie de țărani cu o gândire sănătoasă, care, legați mult de pământ, prețuiau totuși cartea. Poate era aici, în cazul meu, și un slab imbold dinspre niște „înaintași” deveniți învățători sau preoți, poate tentația locurilor îndepărtate – un strămoș și un frate al bunicii au

**Dialogurile
Mișcării literare**

mers la muncă în America, cu vaporul, pe la începutul secolului trecut, ca să vină de acolo cu bani și să cumpere... pământ. Unul dintre ei, lucrând prin poliție sau armată, s-a întors și cu o pușcă de vânatoare. Sunt multe de deslușit, nu insist. Spiritul de aventură a contat, am fost întotdeauna doritor de a afla „lumi” neștiute, dar, neavând posibilitatea de a vaganta pe mapamond – lipsa banilor, limite ideologice, evitarea riscurilor personale –, m-am cufundat în lumea cărților, în care mă mai cufund, uneori uitând că trebuie să mai și scriu...

Referindu-mă strict la întrebarea Dvs., aş marca momente precum: cititul cărților în clasele mici (am scris despre asta într-o carte a Filialei noastre, realizată de inventiva și neostoita Doamnă Irina Petraș), primele poezii, în spirit eminescian, încropite prin clasa a IV-a

(am pe undeva un carnețel cu acestea), un premiu din liceu pentru poezie (*Istoria literaturii italiene* de Francesco de Sanctis; la clasă, într-o pauză, o colegă m-a tras de buzunarele pantalonilor spunând colegilor: „Iată, să știu și eu că am tras de pantaloni un viitor scriitor!”; se vorbea/preda pe la ore despre

îmbrăcarea pantalonilor de atlas de către unii poeți... de curte), dar și, mai înainte, niște versuri trimise la o publicație pentru elevi, fără să fiu publicat, versuri prin liceu, cum relatam mai sus, epigrame la gazeta de perete a liceului. Una îl „înfiera” pe profesorul de chimie, o mai știu („Un regat pentr-o țigară/ Dă poete dacă poți/ Căci eu pentru o carbură/ Vă dau dracului pe toți!”). Libertate de creație pentru gazeta de perete!... Colegii îmi ziceau că profesorul o să se răzbune pe mine, dar nu a făcut-o. Oricum, era un profesor foarte exigent, exigent așa, pur și simplu, așa zice, foarte pregătit în profesie. Cu un an (școlar) înainte, la alt profesor de chimie, eram cam de nota opt-nouă, eu optând pentru disciplinele umaniste, deși luam note mai bune

la disciplinele realiste. În primul trimestru cu acest profesor n-am fost ascultat decât după teză. Se ocupa mai mult de chimiștii lui, iar eu nu țineam să mă număr printre aceștia. La teză am luat opt! „O, notă mare! a cam exclamat el. Ia să vedem ce știi!” M-a ascultat de vreo două ori și m-a gratulat de fiecare dată cu câte un patru, „neutralizându-mi” nota de la teză. N-am mai trecut de cinci și nici n-am mai învățat. După asemenea întâmplări doar, am scris epigrama. Nu, nu s-a răzbunat, ba, așa zice, în relația noastră s-a instalat un fel de simpatie reciprocă, care nu s-a șters în timp. Cândva, peste ani, am fost colegi la același liceu și am continuat să ne înțelegem foarte bine. Cele mai grele momente din școală sau din armată devin, cu timpul, povești fascinante.

În serviciu militar normal fiind, după liceu, un an și patru luni, într-o duminică, într-un dormitor al unității militare („program de voie”), pe lângă aerodromul militar (în vuiet de Mig-uri) de la Timișoara, am scris o poezie „patriotică”, ceva, de/ despre patrie și „datoria” de soldat (nu despre partid), care, trimisă la săptămânalul *Apărarea patriei* (redactor poetul Nicolae Tăutu), a fost publicată, cu menționarea gradului militar, da, soldat. Apoi am apărut cu două poezii în mensualul *Viața militară*, cu banii de pe ele cumpărându-mi o mapă, de vinilin?, de purtat cărți. Au fost și niște răspunsuri la „Poșta redacției” (frumoasă și citită rubrică!). Și apoi a venit facultatea, cu cenaclurile de profil, cu debuturi (la plural) în *Echinox*, *Tribuna*, *Steaua*, *Amfiteatru*. Debutul editorial s-a realizat, într-un fel de avanpremieră, în culegerea-antologie *Popas între poezii tineri* la Editura Dacia, alcătuită de Victor Felea, și în antologie editurii Albatros, *Caietul debutanților*, 1979. Niște filtre-confirmări serioase, nu glumă. Am depus la Dacia și un volum de versuri, dar mi-a tot fost amânat, a apărut mult după *Rivoluție*, dar aici, în 1980, am debutat cu un roman de sine stătător, *La marginea visului* (trebuia să fie *Strigăt la marginea visului*, dar „cenzura” editurii se ferea să le permită scriitorilor să strige în biserică... comunistă), debut editorial nășit de D. R. Popescu, primul lector al manuscrisului. Marii scriitori ai vremii își făceau timp și pentru debutanți.

Deși mă cam întind, trebuie să menționez că, după facultate, nu mi-am luat repartiție. M-am folosit de o chichiță medicală (honit soie qui mal y pense!) și am rămas la dispoziția ministerului, care minister m-a lăsat în voia sortii... O formulare goală de sens. Prin iarnă, erau alegeri pentru M. A. N. (cred că așa se numea) iar D.R.P. era candidat. Am mers, într-o duminică, la vot, în sat (în satul de baștină), ca om fără serviciu, și l-am întâlnit pe candidat în sala de vot, în trecere, însoțit de un oficial județean. I-am spus – în scurtul dialog avut – că am scris un roman. Cunosându-mă ca poet „începător”, primul lucru spus a fost: „Te-ai spurcat cu proză?!”. M-a invitat să-i trimit romanul, i l-am trimis, După o vreme, am mers la Cluj, l-am căutat la *Tribuna*, unde era șef, m-a invitat în biroul de la Asociației, unde tot șef era, mi-a spus, tot fără multe vorbe, că sunt prozator, ca oricare dintre prozatorii în viață, și mi-a sugerat să-l duc la editură, ceea ce am și făcut, iar editura, după o vreme, s-a conformat dorinței mele de publicare, nu fără aventuri de lectură a manuscrisului.

În același timp – stați să vedeți! – am dat un volum de versuri și unul de proze scurte la concursul de debut editorial de la Albatros. Versurile – grupaj – au apărut în *Caietul debutanților*, iar proza – *Poziția ființei* – doi ani mai târziu, la aceeași editură. Cam mult și derutant. Mi-am propus să mă mai calmez. Și m-am mai calmat... Cred că, de-a lungul vieții, nu i-am bătut prea mult la cap pe editori.

„Singurătatea scriitorului este o povară și o victorie, deopotrivă.”

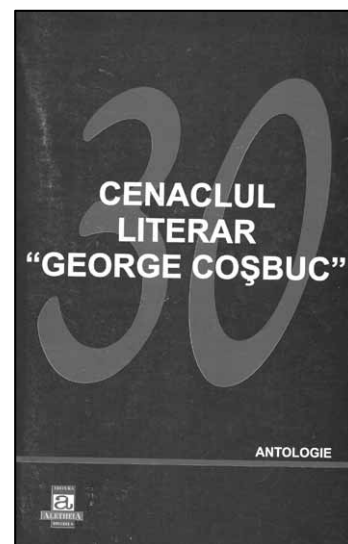
– *Sunteți un scriitor provenind din spațiul cultural Bistrița-Năsăud. Cum vă influențează spațiul cultural în care v-ați născut și în care vă desfășurați activitatea?*

– Vorbind despre *proveniența* mea ca scriitor, trebuie să avem în vedere mai multe „spații”, prin care am trecut, precum Virgiliu, în peregrinarea sa imaginară, „locuri” în care, de fapt, co-exist, în continuare. E vorba de spațiul în care m-a adus mama pe lume, de spațiul în care m-am născut ca scriitor și apoi de cel în care îmi desfășor activitatea, pe două planuri – pentru asigurarea bunurilor necesare vieții și pentru „bunurile” culturale pe care le

produc sau le asimilez. De spațiul natal, de spațiul vieții sunt legat continuu și necesar. Aici am învățat multe despre viață și am avut – și încă mai am, cu toate durerile – multe bucurii, pe care nu ți le pot oferi alte locuri. Și vă spun asta fără să vorbesc... poezii. Bucuriile copilăriei, ale muncii... Părinții mei nu m-au împovărat cu munca, au prețuit înclinația mea spre carte, dar am făcut de toate, în gospodărie sau la câmp: paza vitelor, plivit holda de grâu de scai (când nu se foloseau ierbicide), arat, prășit, cosit, munci mărunte de tâmplărie (tata, țaran de brazdă, avea tot felul de unelte). Mi-au plăcut uneltele, mașinile de orice fel. Duminica ascultam patefonul iar tata intona la vioară „La căsuța albă”.

Spațiul cultural, de formare ca scriitor e mult mai larg, începe cu școala și continuă cu cărțile care mi-au descoperit farmecul scriiturii, adâncimile lumii interioare și înălțimile crezului în cele frumoase și adevărate, m-au ținut în priză cu lumea de peste mări și țări.

Spațiul desfășurării activității, profesionale și scriitoricești (nu le prea poți despărți), e foarte amestecat. Bistrița e un oraș provincial, care, peste ani, și-a descoperit un aer mai curat, elevat, cultural. În spațiul acesta întâlnești figuri ale prostiei crase, indivizi în care fasolea se umflă în mod periculos, dar și oameni minunați, uneori nu neapărat oameni de cultură, dar care au o demnitate a felului de a fi și de a gândi și de compania cărora merită se te bucuri. Nu-s ahtiat după viața bisericuțelor culturale, dar sunt interesat de viața breslei și, pe cât se poate, țin să mă integrez în aceasta decent. În acest spațiu am venit, la un moment dat, după facultate, oarecum „format”, profesional și scriitoricesc. Intrând în cenaclul bistrițean, veneam după experiența cenaclurilor clujene sau bucureștene, după mari biblioteci consultate sau accesate cu satisfacție sporită.

Poate că am fost util unor căutători întru ale literaturii, dar asta ar trebui să o spună ei. Azi, Bistrița e un oraș cultural agreabil, cu un public în formare continuă, cu decidenți și manageri de la care așteptăm obiective cât mai bine puse în slujba culturii, a literaturii.

Bistrița oferă multe bucurii pentru traiul diurn și pentru scris, dar este totuși un oraș de provincie. Este o Margine care poate să influențeze Centrul, urmare a facilităților sociale și culturale – de comunicare – dezvoltate în actualitate, dar care mai păstrează niște „tare” ale clișeului impregnat de ezități și prudențe, suspiciuni legate de dominația (politică, administrativă, economică și, de ce nu, culturală) exercitată prin timp de Centru. E cam greu să menții un echilibru al relației dintre detașare și sete de căutare și asimilare a noului. Și nu-i simplu să găsești un partener (prieten?) de dialog cultural, compatibil cu lecturile și căutărilor tale. Ce-i mai greu de îndurat pentru un scriitor, singurătatea din Provincie sau singurătatea din Capitală, când, de altfel, singurătatea scriitorului este o povară și o victorie, deopotrivă?

Olimpiu Nușfelean, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Ionela Silvia Nușfelean la Librăria Aletheia, Bistrița.

**„Existența ți se dezvoltă și parcă
te invită să o așezi în cuvânt,
să o vindeci cu ajutorul cuvântului.**

– *Inspirația este întotdeauna aproape?*

– Inspirația vine din experiența de viață diversă trăită într-un anumit spațiu de existență și din cărți. E o osmoză, cum să zic?, creativă,

cu incitarea devenirilor sufletești și a reflecțiilor, cu figuri umane care inspiră personaje – fără calchieri, cu exercițiul unui public cititor care poate trimite spre receptări mai ample.

Inspirația e legată de scormonirea în adevărurile existenței, de momentele când existența ți se dezvoltă și parcă te invită să o așezi în cuvânt, să o vindeci cu ajutorul cuvântului. Există ocazii când ai impresia – sau certitudinea – că faci copii după realitate, ca și altele când parcă Dumnezeu îți înmoaie pana în cerneală cu mâna Lui. Aceste două ocazii – sau ipostaze – tind, în anumite momente, să se suprapună, să se amestece, și atunci s-ar putea să trăiești – ca scriitor – clipe de grație.

– *Care sunt temele recurente prezente în poezie, proză, eseu?*

– În general scriitorii pornesc de la abordarea – fie și doar în virtual – a câtorva teme, foarte restrânse, cum ar fi nașterea, iubirea, moartea, care iau aspecte mai dezvoltate, cum ar fi copilăria, căsătoria, onoarea, războiul sau pacea, pasiunea și rațiunea, sacrificiul și căutarea mântuirii sau a nemuririi, legătura cu divinitatea. La poeți, care vin în actul creației dinspre interior, aceste teme se îngemănează mai mult, au o distincție mai estompată, pe când, la prozatori, pot lua aspecte particulizate într-o anumită măsură, în funcție și de influențele „exterioare”, propice expresiei obiective. Acestora li se asociază adesea atitudinea ludică.

Nu însă ilustrarea unor teme anume mă îndeamnă să scriu. N-am teme care mă preocupă, ci „teme” care mă frământă (se poate face o distincție între cele două verbe), care țâșnesc din tumultul – ascuns? – al interiorității, mobilizat de frământări „exterioare”, venite dinspre mentalul colectiv, dinspre dilemele societății, ale timpului care face eforturi să se înscrie într-o istorie. În poezie, în cea deja scrisă, ar fi de identificat mai ușor, poate, tema iubirii și cea a finitudinii, cât din tine este în celălalt, cât din celălalt poate fi „adus”, spre viețuire, în tine, cât din tine este idealul pentru celălalt. Sau eternul dialog cu divinitatea. Prozele, mai ales cele scurte, au o tematică mai variată, mai cuprinzătoare a celor omenești. Par niște jocuri fantastice, ale virtuozității artistice,

cu iradieri spre parabolă, dar sunt impregnate de realitate, până la a zice că sunt realiste, deși unii comentatori ar putea să mă contrazică. Accentele ludice se insinuează, în cheia râsu'plânsu', uneori, în splendorile temelor recurente, ca un reflex al trăirii „inteligente”, sub auspiciile divinității, a nefericirilor lumii. Dacă omul trece prin existență împovărat de vina adamică, dată lui de Dumnezeu, ca o nefericire de care nu mai scapă, trebuie spus că, într-un fel, trebuie să ia și o atitudine mai... relaxată, ca față și de un dar, ce-i face existența dinamică. Să ne închipuim cum ar arăta existența noastră fără această fertilă povară, care, în fapt, dă dimensiune existenței, dă autoritate tradiției, ne arată că nu putem trăi doar în imediat. Rădem ca să atenuăm disperarea, rădem ca să nu cădem în prăpastia disperării. Nu-i vorba aici de râsul celui rău. E râsul nostru omenesc, salvator, care ne leagă în lumea respirației noastre. Secundat de plâns, grefat pe acest plâns, de care postmodernitatea se cam satură, în dauna întregirii condiției umane. Prin eseu, un gen care îmi lărgeste oarecum temele abordate, încerc să glosez pe tema lecturii, dar lectura – și aceasta – ca act al aceleiași condiții umane, citirea cărților în cheia citirii existenței. Cine nu citește și, mai ales, cine nu știe citi nu vede și deci nu știe ce trăiește. Este hărăzit unei trăiri absente, tot așa precum cel care nu are conștiința alungării din Eden. Dacă, în scrierile mele, abordez și teme sau motive biblice, nu o fac dintr-un spirit strict religios, ca exegeză... biblică – nu discut aici această problemă –, ci din dorința de a descifra, cât de cât, existența umană, existența care mi-a fost hărăzită.

Liber pe partiturile de creație

– *Volumele publicate până acum arată că vă mișcați liber între poezie și proză, ceea ce presupune trecerea la un alt fel de scriitură. Care este imboldul ce vă determină să schimbați registrul?*

– Nu cred că, în cazul meu, dar nu numai, e vorba de o „schimbare” de registru bine determinată. Registrele se anunță, firesc, dinspre inspirația care își caută sau alege o modalitate de expresie. Nu-mi antrenez registrele de expresie într-o lucrare clar și atent căutată și definită. Deși am în vedere emergențele provocate. Mă

mișc, după cum spuneți chiar Dvs., liber pe partiturile de creație, dincolo de a pune în discuție țintele posibil vizate. Da, e vorba de opțiuni firești, necăutate într-adins și generate de cine știe ce ambiții. „Mișcarea liberă” ar putea fi identificată încă din perioada debutului, când am trimis la poșta redacției a unei reviste poezie și proză deopotrivă, în momente diferite desigur. Ba chiar și epigrame sau panseuri. Poate că e aici o risipă, un risc. Nu e indecizie, pentru că nu pot avea un alt comportament de creație. De altfel, îmi amintesc cum cineva, un poet, la vremea debutului mă sfătuia să mă țin o vreme doar de un gen literar. Poate debutul meu s-a întins pe mai mulți ani, poate mai continuă, acestea fiind zise și în glumă și în serios... O mică poticnire pentru critica de întâmpinare, care se decide mai greu să mă ia ca poet sau ca prozator, „împreună”, bine definit, și, poate, în forul ei interior, al criticii, să lase lucrurile în suspensie sau în așteptare. O așteptare care continuă și care poate altera receptarea mea.

„Treii mușchetari”: Marcel Lupșe, Nicolae Breban și Olimpiu Nușfelean

Într-o vreme, era cultivată – în practica literară – distincția între genuri, mai ales în perioada realismului. „Modernitatea” din epocile/ generațiile noastre a devenit mai relaxată, mai permisivă și, de ce nu?, mai ambițioasă în raport cu interferența genurilor, dusă, în anumite cazuri, până la omogenizare. Umberto Eco, teoretizând conceptul „operei deschise”, i-a permis prozei să devină și ea mai „deschisă”, să mizeze pe ambiguitatea generică a finalului/ mesajului, caracteristică a poeziei moderne, deci să nu se ferească de „poeticitate”. Observam recent, într-un eseu generat de Colocviul Romanului Românesc de la Alba

Iulia, că, potrivit lui Milan Kundera, prin *Florile răului*, „poezia lirică își descoperă terenul propriu, esența sa” iar, prin *Doamna Bovary*, „un roman e gata să-și asume cele mai înalte exigențe ale poeziei”, astfel încât „istoria romanului va fi aceea a romanului devenit poezie”, cu distincția că „a asuma exigența poeziei” e complet altceva decât „a liriciza romanul”, câtă vreme „cei mai mari roman-cierii deveniți poeți sunt vădit antilirici” (v. Flaubert, Joyce, Kafka, Gombrowicz), concluzionându-se – și înglobând definiția poeziei în definiția romanului – cu enunțul: „Roman: poezie antilirică.”

Da, nu pot spune foarte multe despre această schimbare a registrelor deoarece ea se produce, cum ziceam, firesc, sunt momente

când am inspirație pentru poezii, în perioade mai scurte de timp și mai... intense, sau când am poftă de fabulație, sau de „jocul” eseistic, cu un registru specific și acesta, apelând la resurse poetice și la fantazare, deopotrivă, dar și la prezența spiritului critic și a informației... erudite. Ferindu-mă, cât pot, de un amalgam... Sau de

indecente familiarități... Oricum, în calitate de cititor, iubesc poezia-poezie, romanul-roman, fără intruziuni lirice, dar impregnate însă de poezia existenței, precum, de exemplu, în cazul lui Andrei Bolkonski, rănit, pe câmpul de luptă de la Borodino, privind cerul... Descoperirea măreției vieții, a iubirii aproape lui, are ceva maiestuos poetic, mai mult decât o maiestuzitate prozastică, sau, mă rog, prozaică.

– Cum se încadrează textele dumneavoastră critice printre celelalte publicații?

– În privința configurării orizontului meu literar, nu sunt preocupat să-mi fac o privire de sus a acestuia. Nu sunt critic literar – asta ar presupune o anumită organizare și disciplină de comportament literar – dar fac din când în când (constant, dar nu ritmic) comentarii critice la cărți care îmi atrag atenția. Dacă aș desfășura o activitatea critică bine definită, aș avea despre ce scrie, desigur, deoarece apar atâtea cărți minunate. Privesc cu tristețe cum mi se adună pe birou și apoi într-un raft anume cărți de mare interes literar – poezie, proză, teatru, eseu, critică literară, filosofie – despre care ar merita să scriu (și eu!...), dar asupra cărora n-am timp să revin cu creionul în mână. (Citesc făcând sublinieri sau notații pe marginea paginilor citite.) Pentru că lectura critică are o condiție specifică. Cândva, profesorii mei (v. Mircea Zăciu, Leon Baconski, Gavril Scridon) mă îndemneau să fac (și) critică literară, dar am ignorat îndemnul lor. Spiritul critic (în exces!...) uscă inspirația. Activitatea critică trebuie susținută de anumite facilități, cum ar fi includerea în redacția unei reviste literare dintr-un centru cultural puternic, vecinătatea unei universități etc. Așa ceva nu intra nici în posibilitățile perioadei în care terminam facultatea, nici în aspirațiile mele. Nu eram deloc atras de o activitate să zic academică, deși îi apreciez pe cei care prestează așa ceva. Dar, oricum, fiecare scriitor are un râu (sau măcar pârâu) subteran critic, care îi asistă actul de creație. În virtutea acestuia, îmi permit să elaborez anumite aprecieri critice referitoare la cărți apărute, prin care operez oarecum un plus de integrare în viața literaturii în curs. Dar nu e obligatoriu. Există destui scriitori care nu fac decât să se ocupe de propriul scris... de creație. Și e foarte bine. Deși, deși... scăderea numărului de critici literari propriu-ziși (din varii motive) îi determine pe scriitori să mai încerce până critică pe cărțile congenerilor. În proximitatea exercițiului critic se plasează, poate, și eseu, care însă se constituie într-un gen de creație aparte.

– Cum apreciați receptarea critică a cărților Dvs.?

– Publicându-mă, în perioada debutului, cu un grupaj de poezii, Constanța Buzea

Cu Ioan Pinte, în curtea Școlii Generale din Șieu-Odorhei, în primii ani de profesorat.

observa într-o notă însoțitoare despre scrisul meu: „Poate prea pur pentru un debutant, prea înțelept și prea distant, căldura lui nu stă la îndemâna celor ce răsfoiesc în grabă.” Am beneficiat de o atenție constantă, deși nu aprinsă, cu bucurii de descoperire a unor comentarii izvorâte dintr-o lectură atentă, empatică, pentru care le mulțumesc autorilor lor. Au fost și observații rod al unor priviri ce au trecut în grabă peste file, și constatări critice, care ajută perspectivelor proprii. Literatura are mereu nevoie de comentarii critice, de evaluări de profil; păcat că, după cum pare, vocile critice sunt în scădere. Nu toate revistele care se respectă își pot forma echipe critice coerente. Oare s-a dus vremea unor asemenea... realități?

„Literatura are puterea de a renaște din propria cenușă.”

– *Colaborați la numeroase reviste de cultură din țară. Cum vedeți panorama presei culturale românești și care credeți că este viitorul ei?*

– Condiția presei culturale din țară e o temă curentă în discuțiile scriitorilor și ale realizatorilor de reviste, în dialoguri obișnuite, în colocvii de profil sau în paginile unor publicații. La Arad, de exemplu, filiala de acolo organizează un colocviu anual dedicat revistelor literare, sub auspiciile Uniunii Scriitorilor. Un asemenea exemplu, receptat mai mult sau mai puțin direct, se extinde în țară. E firesc să fie așa pentru că presa culturală reprezintă un fenomen care dă consistență vieții literaturii, devenirii acesteia. Revistele au mai întâi un rol informativ, ca agende de atelier, dar și unul formativ, pentru scriitori, mai ales pentru cei tineri, ca și pentru cititori. Ca un galantar, din care îți alegi pentru a gusta, dar și pentru selecții în legătură cu gustul, ca și pentru inspirarea unor rețete, dacă nu îți se oferă chiar rețete stricte. Se poartă, azi, discuții legate de finanțarea lor, cititorii se mai răresc, își schimbă opțiunile, chiar dacă te pui în cap, cum se zice, nu poți scoate o revistă finanțată doar prin vânzări, dar, în același timp, nu poți renunța la prezența și rolul lor, cum nu poți ocoli domestica primenire de dimineață. Panorama presei culturale pare că se restrânge,

prin reducerea tirajelor, dispariția chioșcurilor de ziare din orașe, reducerea abonamentelor individuale sau din instituții, dar eu consider o asemenea realitate trecătoare și nu neapărat îndreptată spre un final sumbru. Literatura, prin diverse componente, are puterea de a renaște din propria cenușă. Dar, ca să te ridici din propria cenușă, trebuie să arzi. Iar arderile într-o literatură continuă, cu putere, încă.

– *Puteți face un top 5 al revistelor de cultură din țară?*

– Un top 5 al revistelor de cultură din țară e greu de făcut, de mine, pentru că, de exemplu, eu citesc un număr mult mai larg de reviste, poate față de unele așa avea anumite reticențe, dar nu atât de mari încât să le exclud necesitatea prezenței pe masa de lectură. Ar fi revistele Uniunii, în frunte cu *România literară*, cu reprezentarea fenomenului literar la nivel național, dar și aducerea unui specific regional în contextul maximal. Există revistele clujene, *Steaua*, *Tribuna*, *Apostrof*, *Neuma*, dar și reviste din anumite „geografii” literare, precum *Poesis*, *Nord Literar*, *Caiete Silvane*, *Cronograf*, din Nordul nostru, dar lista e mult mai generoasă. Nu putem ocoli *Arca*, *Discobolul*, *Observator cultural*, iar în privința funcției culturale puternice nu putem uita *Dilema*, sau chiar *Formula As*, prin interviurile și reportajele culturale ale acesteia. Deprovincializarea vieții literare a inspirat apariția a numeroase publicații literare, unele afectate de veleitarism, dar poate că și acesta e un rău necesar, nu extind comentariul acum. Fără una sau alta, sau mai multe, peisajul cultural ar fi mult mai sărac. Ele hrănesc un flux care înviorează viața noastră culturală, devenirea literaturii.

Mișcarea literară la 20 de ani

– *Majoritatea revistelor și ziarelor au variante online și pare că citim mai mult*

conținuturi în presa online. Cum credeți că a afectat calitatea presei culturale trecerea de la print la Online, din perspectiva scriitorilor și/sau a cititorilor?

Cu cîinii la scăldat în riul Șieu.

La tăiat lemne cu drujba.

– Eu sunt un cititor de cărți sau reviste în format print. Pe o terasă, la o cafea, răsfoind pagini... concrete. Dar nu mă sperie nici presa online. E un bun mijlocitor al lecturii extinse. Poate asigura mai mult decât o lectură de... informare. Chiar mă folosesc de aceasta, pentru lecturi mai consistente sau, desigur, și pur informative. Mensualele, hebdomadarele online sunt mai ușor și mai repede accesibile, mai ales după reducerea chioșcurilor de ziare, cum ziceam mai sus, sau deteriorarea serviciilor poștei. Prin natura ei, înscrisă într-un registru „pasager”, presa online ar putea suferi de o anume sărăcire a limbajului și mai ales a ambițiilor estetice. Cititorul se obișnuiește cu

acest discurs pasager și trunchiat, afectat de coduri de exprimare în vecinătatea poncifului, situație ce îl poate lenevi și îndepărta de scrisul cu înaltă miză artistică, v. estetică. Dar fenomenul e în devenire. Înaintează implacabil. Spre bine sau spre rău? Încă nu suntem foarte siguri. Nu-i de ocolit.

– Sunteți directorul revistei *Mișcarea literară*. Ar fi interesant să ne împărtășiți câte ceva din experiența de manager cultural. Cum reușiți să mențineți calitatea revistei și să atrageți noi colaboratori?

– Despre revista *Mișcarea literară* am mai vorbit, cu diferite ocazii. E un proiect izvorât din libertatea de expresie câștigată după '89 și din dorința de a edifica o construcție literară în provincia bistrițeană, cu motivații personale sau de grup, deopotrivă. Au mai fost niște încercări, la Bistrița sau în județ, care nu au rezistat. Unele, cum s-ar zice, aproape deloc. O mână de inimoși ne-am ambiționat să facem acest proiect. Am ales numele revistei scoase de Liviu Rebreanu din nevoia unei autorități culturale care să ne dea putere în demers, dar, poate, și din punerea în lucru a unui patriotism local cu care să batem la porțile decidenților. Nu toți din redacție sau dintre colaboratorii apropiați și-au menținut zborul inițial, dar tenacitatea și iubirea pentru literatură ne-au ținut în curs. În cazul meu, pe lângă aceste motivații au contat, cred, și familiarizarea cu activitatea de ziarist, cu ce înseamnă un colaborator, o corectură, o tipografie, un proiect cultural. Și de înfruntarea cu tărie a sentimentului că o revistă îți ia din timpul pe care ar trebui să-l acorzi cărților proprii. Dar asemenea lucruri sunt puțin conștientizate de mentalul colectiv.

„Poate că scriitorul nu are nevoie de instituții, dar literatura, în sine, are nevoie și de instituții, care să o promoveze, să inducă nevoi de formare artistică a persoanei...”

– Există o tendință a scriitorilor de a se grupa în asociații ale scriitorilor, cenacluri, cercuri literare. Este importantă viața literară instituționalizată pentru viitorul literaturii?

– Scriitorii sunt ființe tari de spirit în raport cu singurătatea, cu urmarea unui țel propriu (ascuns?), care de multe ori, pe negândite, se desprinde de ființa purtătoare și devine... public. În perioada formării, dar și mai târziu, scriitorul are nevoie de dialoguri literare, pe textul concret, de un public ce se desface treptat într-un evantai tot mai mare și mai divers. Viața de cenaclu sau de cerc literar are farmecul – și forța de autentificare – specifice. Poate să scriitorul nu are nevoie, pentru a exista ca om care se scrie, de instituții, dar literatura, în sine, ca fenomen în care e cuprinsă existența, are nevoie și de instituții, care să o promoveze, să inducă nevoi de formare artistică a persoanei, de cultivare a actului cititului, a interesului pentru cultură, ca act contrapus șubrezirii continue a funcțiilor literaturii în cetate. Viața literară are rostul și farmecul ei, fapt probat în întâlnirile de la dezbateri sau colocvii de profil, de activitatea Filialei clujene ce ne adună, prin faptele literare inspirate mai ales de președinta filialei, dând în cele din urmă culoare și rost vieților noastre.

– *Gândindu-ne la colegii de Filială, observăm că unii sunt clujeni, alții, ca și dumneavoastră, au studiile făcute la Cluj, dar locuiesc în alte orașe din Transilvania, însă au optat pentru Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Credeți că există un specific al scriitorilor clujeni, sau ardeleni?*

– În ciuda (riscului) omogenizării tendințelor specifice unor regiuni literare – nu le-ăș zice acum... provincii –, se manifestă un curent (de existență, deci și culturală) ascuns care cultivă un anume specific... regional. E, aici, un mod de a fi, chiar de a te saluta când te întâlnești, o *vorba* în care se înscriu ardelenii, poate o reculegere, nu neapărat declarată sau urmărită, sub spiritul blagian, în a fi și a scrie, în narativitatea lui Slavici sau Agârbiceanu, înainte de Liviu Rebreanu, dar despre toate astea e nevoie de un spațiu (tipografic) exegetic, mai cuprinzător.

– *Puteți să menționați câțiva scriitori care au modelat evoluția culturii române, după 1990?*

– În ciuda vicisitudinilor care au venit peste literatura română în perioada postdecembristă, există scriitori care s-au ridicat împotriva curentului, sau, mai bine spus, din apele învolburate ale curentului, crezând în puterea scrisului. Da, mulți s-au sufocat în spuza publicisticii sau a politicii, s-au pierdut în prețioșii nori academici, au rătăcit prin teritorii care le-au umbrit privirea spre literatură, dar, unii, și-au și revenit, chiar generic vorbind. E remarcabilă – pentru suflul literaturii – vitalitatea de care dă dovadă Ana Blandiana, constanta pleoarie pentru roman a lui Nicolae Breban, inventivitatea protectoare a spiritului literar la Andrei Pleșu, proiectele academice ale lui Eugen Simion, pleoaria sanogenă pentru „sita critică” susținută constant de Nicolae Manolescu, autorul unei coagulante, poate nu perfecte, „istorii” a literaturii. Cine va mai avea curajul să se angajeze la o asemenea încercare? Nu vreau însă să dau liste pentru că, printr-o omisiune întâmplătoare, aș putea să fiu nedrept. Avem și la Cluj exemple de scriitori care pot fi evidențiați ca piloni de susținere a măreției literaturii în plan național.

Redacția *Mișcării literare* la 10 ani de la apariție – Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațu, Ioan Pinte, Ion Moise, Andrei Moldovan.

– *Provocările și schimbările rapide din societate pretind o poziționare a indivizilor față de trecut și mai ales față de viitor. Credeți că este necesară implicarea socială și politică activă a omului de cultură, a scriitorului?*

– Există scriitori care pot – și țin – să scrie tăcând, dar și care își însoțesc actul scrisului de rostirea unei voci publice. Literatura are, că

vrem sau nu, că vrea, ea, ca „personaj” literar, sau nu, o implicare socială și uneori, direct sau indirect, publică anume. S-ar putea ca, adesea, scriitorii să aibă impresia că urechile spre care vorbesc sunt surde – de aici, indirect, respectul pentru cuvântul scris, care rămâne, în căutarea de rezonanțe – dar ține de sănătatea fiecăruia să-și trateze (medical?!...) auzul, iar când urechea îți e deschisă, nu se poate să nu auzi la un moment dat ce îți se spune.

– *Puteți să alegeți trei cărți care v-au impresionat, care v-au plăcut sau pe care le considerați importante pentru viața literară clujeană, în ultimii zece ani?*

– Clujul, ca oraș și ca spațiu cultural de referință – asigură un aer întremător pentru suflarea literară. Am găsit și găsesc aici cărți care să-mi placă, dar nu obișnuiesc să-mi cântăresc preferințele. Mi le asum și le trăiesc, prin lectură.

– *Ce isprăvi editoriale mai plănuieți?*

– Scriu constant, deși într-un ritm nu prea rapid. Am manuscrite din care să aleg, dar e cam lentă alegerea și stabilirea unui sumar pentru o carte sau alta, pregătirea unui manuscris pentru tipar, pentru tot ce ține de acesta. Pare mai lung drumul de la manuscrisul inițial la forma pentru tipar, decât a manuscrisului tehnoredactat, prin editură, până la cititor. La o eventuală spovedanie, păcatul cel mai mare pe care ar trebui să-l mărturisesc este că nu sunt suficient de harnic în raport cu darul ce mi s-a dat. Deși public cărți destul de rar, anul acesta am dat la tipar trei cărți – poezie, eseu, interviuri –, iar, pentru viitor, sunt în lucru iar niște manuscrite de proză și de eseuri, poate cândva un roman, dar nu vin cu prea multe promisiuni/ proiecte asumate deoarece nu țin să mă înec în ele sau să-mi golesc de sens așteptările.

Interviu realizat de **Elena ABRUDAN**

La Filiala Cluj a USR, cu Vasile G. Dâncu, Ilie Rad, Hanna Bota, Răzvan Voncu, Irina Petraș, Menuț Maximinian, Elena Abrudan și Emilia Poenaru-Moldovan.

Mesaje aniversare

La mulți ani, Olimpiu!

Există o listă nu foarte lungă de nume ale unor scriitori de azi cu care mă simt mai colegă decât cu alții, a căror operă și existență mă fac să mă simt mai puțin singură. Această listă subiectivă coincide cu lista valorică, doar că mai selectează o dată din ea potrivit regulilor emoționale ale empatiei. Olimpiu Nușfelean este unul dintre primele ei nume.

Poezia sa, proza chiar și, în ultimul timp, excepționalele eseuri publicate în *România literară* intră în rezonanță cu propriile mele obsesii și înclinații și îmi dau sentimentul unei apartenențe comune, *ex eiusdem farinae*.

Acestui sentiment i se adaugă respectul pentru construcția serioasei reviste *Mișcarea literară* și faptul că ea apare la Bistrița, în acea mișcare și atmosferă literară în care m-am simțit întotdeauna acasă.

N-o să uit niciodată drumul pe care l-am făcut cu Ionela și Olimpiu Nușfelean de la Sighet la Bistrița – Sighetul la care veniseră ei, Bistrița la care veneam eu – cu opriri la casele lui Coșbuc și Rebreanu, pe care le revedeam tulburați de amintiri și de convingerea că, între trecut și viitor, trebuie să rămânem fără milă răstigniți pe ambele capete ale timpului.

La mulți ani, Olimpiu!

Ana BLANDIANA

Om al cărților

Am urmărit de-a lungul anilor evoluția literară a lui Olimpiu Nușfelean, tânărul de altădată, care, alături de alți colegi de scris bistrițeni, publicau, destul de frecvent, versuri la revista *Steaua*, condusă de Aurel Rău. Acum câteva decenii, să-ți apară numele în publicațiile Uniunii Scriitorilor, printre care prețuita unanim, *Steaua*, însemna aproape un certificat de garanție literară. Cred că Olimpiu Nușfelean, aflat, acum, la o vârstă a deplinei maturități, un scriitor cu multiple reușite în poezie, proză, eseu, un cunoscut și apreciat coordonator de revistă, *Actualitatea literară*, a parcurs, perseverent, toate treptele unei cariere literare firești. De la ucenicul literar și cenacolistul răbdător al primilor ani ai deceniului șapte la omul cu experiența scrisului, validat de criticii literari. Olimpiu a privit mereu spre valorile adevărate, înalte, spre cele care trebuie respectate și difuzate, ordonându-și în funcție de ele propriul efort creativ. Om al cărților

clasice, al celor în care s-a format omul european, Olimpiu Nușfelean le comentează cu o atenție aparte, admirativă, găsind în paginile lor celebre, de multe ori, unghiuri interpretative noi, nuanțe nebănuite. Dar el este, desigur, un om al prezentului nostru tensionat, căutându-i tenace punctele esențiale, *nodurile și semnele*, locurile mirabile unde cotidianitatea se înscrie în perenitate.

Revista *Mișcarea literară*, beneficiind de o serioasă echipă redacțională, condusă de Olimpiu Nușfelean, s-a impus cititorilor și comentatorilor în special prin numerele sale quasi-monografice, *Dosar de autor*, oferindu-ne portretele unor scriitori contemporani consacrați. Așa cum în alte pagini ale revistei avem descrierea vieții literare de azi, făcută prin intermediul unor cronici de carte, sau al recenziilor, iar versurile, traducerile etc. dau culoare unui tablou dinamic. Nu puține rubrici consemnează mulțimea evenimentelor

culturale bistrițene, întâlniri scriitoricești la Bistrița, sau participarea scriitorilor de aici la cele din țară.

Mă bucur să am un coleg temeinic și credincios sie însuși, așa cum e, în modestia sa laborioasă, Olimpiu Nușfelean. Douăzeci de ani de coordonare a unei publicații, *Mișcarea literară*, nu e un lucru oarecare, cere răbdare, profesionalism, dăruire. Nu uit, desigur, că Olimpiu aparține unui oraș debordând de idei, inițiative, festivaluri, nu doar literare, colocvii,

aniversări, expoziții, cu două biblioteci municipale foarte active, bogate în cărți și manuscrise. La Bistrița, așezarea cea mai efervescentă cultural dintre orașele din zonă, Olimpiu Nușfelean este, fără îndoială, un factor de coeziune prin scrisul lui constructiv, apreciat ca atare pe plan național, și prin menținerea revistei amintite la cotele unei exigențe remarcabile.

La mulți ani, Olimpiu!

Adrian POPESCU

Ipostazele fricii sau Olimpiu Nușfelean la a doua tinerețe

Păstrez vie în memorie imaginea tânărului înalt, subțiratic și foarte sfios pe care l-am întâlnit pe coridoarele editurii Dacia, din anii 70 ai veacului trecut. Nu știu dacă sfiala lui arăta doar o bunăcuviință înăscută sau numai o emoție circumstanțială al cărei izvor ar fi putut fi întâlnirea cu editorul cărții care să reprezinte debutul său „editorial”. Nu ar fi avut motive întemeiate, eram de vârste foarte apropiate și, în plus, nu știu să fi avut vreodată, înafara unei exigențe de care nu m-am dezis niciodată, faima unui ins scorțos ori inabordabil. Cartea despre care era vorba era, de fapt, o culegere intitulată *Popas printre poezii tineri*, alcătuită de poetul Victor Felea, cunoscut pentru generozitatea cu care a sprijinit debutul revuistic ori editorial al tinerilor. Nu-mi mai amintesc dacă am mai vorbit și altceva atunci, dar imaginea s-a fixat cu temeinicie și s-a reconfirmat câțiva ani mai târziu, în 1980, când a debutat ca prozator, tot la *Dacia*, cu volumul *La marginea visului*, de astădată girat cu entuziasm de D. R. Popescu. De altfel, cărțile de proză apărute deja și eseurile pe care le publică în ultimii ani în reviste întregesc într-un mod exemplar opera acestui taciturn generos, cu ochii larg deschiși și cu simțurile mereu în alertă.

Au trecut de atunci peste cincizeci de ani, tânărul a pășit, de curând, peste pragul celor 75 și e prezent în librării cu o carte care, chiar dacă se intitulează oarecum resemnat - oximoronic

În liniștea fricii, e departe de a fi una a abandonului, a disperării și a lipsei de liman. E vorba despre o poezie ce pare suficientă sieși, aparent desprinsă de tâlcurile minunii cristice a pescuitului miraculos („Sînt poetul operei fără aplauze,/ numai cuvinte, cuvinte, cuvinte/ așezate peste tulburarea apelor,/ ca să îmbunătățesc peisajul ”– *La pescuit*), care, însă, are nostalgia Raiului ... pământesc întrucât acolo, chiar dacă „Dumnezeu ține în palme o ciocîrlie”, poetul știe/ a învățat/ a acceptat că „orice metaforă ai inventa, nu poți întrece/ clipele ce vin peste tine”. (*Ce frumos e în Rai!*) E postura poetului autentic care își acceptă ambivalența/ androgenismul funciar, „cumpăna” care, pendulând între Susul cerului și Josul pământului, nu face altceva decât să mărească și mai mult incertitudinea și, la urma urmei, drama oricărui Creator care își merită numele: „Și dacă Dumnezeu ar călca/ în trecere/ Peste foaia mea de hîrtie/ abia scrisă/ ce ar fi: / Dispreț sau Înălțare la cer? ”

Puțini sunt cei ce deslușesc semnele ascunse, deseori rău prevestitoare, ale realității („nimeni nu le citește”), și mai puțini sunt cei ce știu „să citească/ în mocirla pământească” deoarece ipostazele fricii sunt, de fapt, metamorfozele ei „surprinzătoare”, însoțitoarele diurne ale viselor nocturne, „îngerul trist”, care „nu-și ia zborul din metaforele imaginate” „sub povara/ unei galaxii dispărute”. E un legământ pe care poetul îl face cu

propria conduită poetică, dar și cu verticalitatea morală care o însoțește.

Austeră, frustă, negălăgioasă, aproape axiomatică, fără floricele și lacrimi șterse în

văzul tuturor, *frica* lui Olimpiu Nușfelean e o temelie solidă pentru cărțile care vin și un acoperiș asigurator pentru întreaga sa poezie. Excelsior!

Vasile IGNA

Olimpiu Nușfelean și tatonarea existenței

Olimpiu Nușfelean e, iată, de-o vârstă cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor și cu *Almanahul literar*. Să spun din nou că, alcătuind prin decembrie 2019 lista aniversărilor rotunde ale anului, cu gândul și la volumul aniversar **70** pe care îl pregăteam, am constatat că în 1949 s-au născut nu mai puțin de douăzeci dintre colegii noștri, ca și cum apăruseră pe lume mobilizați de înființarea viitoarei lor *case*. Începutul îl făcea Radu Țuculescu, în prima zi a anului, urmat de Andrei Moldovan, Ștefan Damian, Gabriela Lungu și așa mai departe.

Pentru un portret al scriitorului „la aniversară”, reiau rânduri din interviul pe care îl acorda cândva lui Ion Moise: „Scrisul e o continuă tatonare. O tatonare a existenței, în care timpul face pași mari, pe epoci, pe modele generice, pe mișcări circulare... Mi-am dat însă seama că sunt scriitor în momentul când conștiința scrisului meu s-a întâlnit cu conștiința morții”. Prin tacticoasa tatonare a realului și gravitatea senină cu care înfruntă limitele îi pot descrie situația față cu lumea, față cu literatura. Poet, prozator, eseist, cu *viză Schoengen* – cum zice Alex Ștefănescu – pentru mai toate genurile literare, Olimpiu Nușfelean pășește cu oarecare reticență în câmpul scriptural și, cum spuneam altă dată, deși textele sale sunt mereu consistente și expresive, are o anume discreție care poate să însemne și aspirație spre temeinicie. Așezarea gândului sub semnul muritudinii asigură strădaniilor sale (vezi *sudoarea singurătății* scriitorului de cursă lungă) greutate și sens.

[...] Cititorul Olimpiu Nușfelean – „nu sunt doar un cititor de cărți. Și nici doar un cititor în stele, visător... Cât mă țin puterile, încerc să *citesc* tot ceea ce se desfășoară în jurul meu” – are un proiect temeinic, el străduindu-se să împace zburdalnica libertate a

interpretărilor cu disciplina sa constituțională de ardelean obsedat de datorie, dreaptă cumpănă, rost. Astfel, oricât de dezinhitate și, nu de puține ori, alunecând spre poem, intervențiile sale nu-și pierd gravitatea, verticalitatea. Au chiar și oarecare morgă, în dispută atrăgătoare cu derogările de la sobrietate.

Citind cartea sa *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului*, în care argumentează deopotrivă precaritatea și forța poeziei/ literaturii, l-am receptat pe autor prin tensiunea consumată în laboratorul său de creație între impulsuri rebele și amăgiri repede aduse la ordine, prelungă pendulare între fețe duble, multiple care își caută calm integrarea, vag neliniștite că aceasta, poate, nu e cu puțință.

Adevărul e ținta ultimă a scrisului, dar e un adevăr care se încheagă nu doar din observarea atentă și pe cont propriu a lumii înconjurătoare, reale, cât mai ales din cărțile ivite în marginea aceleiași complexe realități. Adevărul poate fi sperat la capătul unei existențe dedicate asiduului scris-cititului, cum se spune în câteva frânturi confesive din eseurile sale din care se poate rotunji o profesiune de credință: „Chiar și într-o lectură «ludică» realitatea (ca viață, ca ființare...) este o prezență incontestabilă. Ești orb dacă încerci să înaintezi prin realitate fără să ai exercițiul și știința lecturii cărților”.

În curtea vechii biserici din satul natal.

Toate subiectele la zi ale vremii/ vieții noastre literare sunt analizate lucid, fără entuziasme facile și fără încrâncenări, cu echilibrul pe care îl asigură pasul tatonant, privirea ațintită și verdictul rostit nu o dată cu fermitate apodictică: „Bineînțeles că povestea trebuie să concureze cu «oralitatea» și «vizualitatea» televizorului, dar concurența e în curs, iar scrisul, de când e lumea, n-a pierdut nici o bătălie.” Sau scriind despre limba poeziei: „Ea, poezia, asigură specificul unui geografii în care un popor își exprimă esențele. Globalizarea unor limbaje ar putea să deruteze și să diminueze funcțiile poeziei [...], dar plenitudinea existenței nu-și găsește definirea exactă decât în pielea poemului”. Despre trecutul care nu trece, ci rămâne un *timp neîncheiat* dacă nu e asumat lucid: „Trecutul se

lungeste mereu spre noi cu vioiciune sau nu ne părăsește imediat deoarece nu se simte împlinit și rezolvat (prin prezent).” Despre satul transilvan: „Nu întâmplător, intrarea și întărirea literaturii noastre în modernitate se face prin doi uriași creatori care elogiază satul – Liviu Rebreanu și Lucian Blaga, scriitori atât de diferiți și de apropiați în același timp, care exprimă satul în ceea ce are acesta esențial și la care duhul locului – transilvan – naște capodopere.”

Repet: cu Olimpiu Nușfelean poți bate din nou, la pas, chestiunile arzătoare ale zilei, căci ai alături un companion gata să te asculte, dar deloc sfios când e vorba să-și spună, la rândul său, cuvântul. Îi doresc să și-l spună mulți ani de aici înainte!

Irina PETRAȘ

Întru vibrația și armonia Prieteniei

Cu freamătul prieteniei și colegialității, scriu despre pruncul de acum șaptezeci și cinci de ani, căruia părinții i-au intuit, i-au dat și binecuvântat numele ce îi este uimitor de potrivit, de adecvat – Olimpiu, adică olimpiian, senin, cumpătat, omul scrisului cu mintea și cuvântul limpezi, gospodărești, aș zice. E firesc să invoc calitatea și îndemânarea de gospodar ale prietenului care de asemenea i se potrivesc sui generis, dat (și dar!) fiind că, dimpreună cu scrisul său negrăbit, bine chitit, ctitorit,

Olimpiu scoate în lume și o minunată, serioasă, consistentă revistă, *Mișcarea literară*, care, și în ce mă privește, a fost generoasă, oferindu-mi mai multe ocazii de a-i fi recunoscător.

La mulți ani!, dragă Olimpiu, Om pe al cărui destin se pliază atât de firesc, binecuvântător numele de botez, nume rostit de noi, colegii tăi, cu înaltă considerație întru vibrația și armonia Prieteniei și Literei care ne întrunește, ne unește.

Leo BUTNARU
Chișinău

Din scrisu-i încordat-diafan

El stătea pe malul unui râu, în plină vară, și citea aripile fluturilor. Așa mi-l închipuisem pe Olimpiu Nușfelean după paginile sale de poezie, care au fost primele mele lecturi din scrisu-i încordat-diafan. Au urmat volumele de proză și eseurile, fiecare ridicând dintre coperte câte o nouă efigie. Acum știm și că îl

captivă viața palpitantă a literaturii, întâmplările cu scriitori și, mai cu seamă, meandrele creației lor. O oglindire a acestui nou fel de-a fi în lume al său poartă numele unei reviste, îndeobște întâmpinată cu prețuire, „*Mișcarea literară*”. Alături de câțiva temeinici comilitoni, Olimpiu Nușfelean s-a străduit de-a

lungul multor ani, ca ea, revista lor, să poată prelungi un vis drag, din celălalt secol, al lui Liviu Rebreanu. Așa am ajuns să citim și noi,

de câteva ori pe an, gândurile atâtor minți vrăjite, scrise pe aripi de fluturi.

Viorel MUREȘAN

Olimpiu preferă de cele mai multe ori să asculte

Am fost cu Olimpiu Nușfelean la Zilele Culturale POESIS de la Satu Mare și apoi la Festivalul Internațional de Poezie de la Sighet. Ne cunoșteam de multă vreme dar n-am avut niciodată ocazia să stăm de vorbă pe îndelete. De altfel, Olimpiu preferă de cele mai multe ori să asculte. Drumeția noastră de la Bistrița la Satu Mare și apoi la Sighet a fost minunată, cu mașina lui Olimpiu, cu discuții intense despre literatură și despre scriitori. A trecut timpul cu o viteză nemaipomenită și ne-am trezit la destinație de parcă ar fi fost o clipită. Am

admirat întotdeauna la Olimpiu echilibrul, modestia și tonul blând cu care vorbește cu interlocutorii. Plus erudiția și inteligența emoțională. Trebuie să recunosc faptul că, pentru mine, Olimpiu Nușfelean a însemnat și înseamnă un punct de reper bistrițean, o referință culturală importantă, ori de câte ori mă gândesc la Bistrița și la oamenii ei. Și sper să mai am încă multe ocazii de acum înainte să călătoresc împreună cu acest scriitor valoros. La mulți ani!

Gelu VLAȘIN

Olimpiu Nușfelean 75

Este greu de crezut că veșnic tânărul Olimpiu Nușfelean împlinește vârsta de 75 de ani! Cu atât mai mult cu cât el face parte din stirpea aleasă a celor care nu își numără anii potrivit calendarului, ci în funcție de cărțile publicate, dezmințind astfel datele din cartea lui de identitate. În ultimele decenii, directorul *Mișcării literare* a constituit o prezență constantă în viața culturală românească, semnătura sa fiind prezentă în cele mai importante reviste din țară. De-a lungul timpului, drumurile noastre s-au intersectat de nenumărate ori fie la Bistrița, la Saloanele Liviu Rebreanu și la Zilele revistei *Mișcarea literară*, fie la Zilele revistei *Nord Literar* din Baia Mare, ale revistei *Poesis* din Satu Mare și ale *Caietelor Silvane* de la Zalău. Ne-am revăzut la „Colocviile romanului contemporan” organizate la Alba Iulia și la ședințele filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor. Olimpiu Nușfelean a devenit cunoscut ca poet, prozator

și eseist, genuri literare pe care le cultivă simultan cu un real talent. A debutat editorial în 1980 cu volumul *La marginea visului*, carte purtând pe copertă recomandarea prestigioasă a lui Dumitru Radu Popescu, unul din prozatorii importanți ai literaturii contemporane. Titlul cărții rămâne emblematic pentru întreaga creație a poetului, care a rămas un iremediabil visător. Un titlu simbolic are și volumul *Tentația scrisului* din 2011. Este vorba despre o lucrare ce demonstrează faptul că, pentru Olimpiu Nușfelean, scrisul a constituit o veritabilă modalitate de existență. *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului*. Acesta este sfatul pe care ni-l dă eseistul într-o lucrare publicată în 2014. Nu întâmplător, asemenea lui Jorge Luis Borges, Olimpiu Nușfelean vede paradisul ca o imensă bibliotecă. Din numărul mare al volumelor aș mai reține excelențele eseuri cuprinse în volumul *Om în mers* din 2022.

Mai multe din creațiile reunite în culegerea de proză scurtă intitulată *Ultima zi a Peștișorului de aur* (2021) fac elogiul scrisului. Sunt texte care stau sub semnul miniaturalului, amintind de tabletele lui Tudor Arghezi. Nu întâmplător, Olimpiu Nușfelean se declară un povestitor. Un povestitor care lucrează asupra conștiinței cititorului. Prozatorul afirmă că „poveștile încep din momentul sfârșitului”,

Premiul revistei *Convorbiri literare* – 2023, înmănat de Cassian Maria Spiridon.

când acaparează mintea și sufletul cititorilor. Ele reverberează în conștiințe, provocând un interesant proces de intertextualitate. Scopul autorului este acela să declanșeze meditațiile cititorului pe marginea textelor sale, motiv pentru care alege „poveștile de-o șchioapă” sau „romanele în miniatură”. Olimpiu Nușfelean reformulează marile narațiuni mitice ale copilăriei sau plasează în sfera imaginarului o serie de întâmplări culese din existența cotidiană. În felul acesta, evenimentele sunt scoase din timpul istoric și sunt plasate în atemporalitate, într-un timp mitic. Poveștile se transformă astfel în adevărata memorie colectivă a umanității, salvând de uitare o serie de experiențe existențiale decisive.

Narațiunea *O viață de poveste* vorbește despre puterea seducătoare a poveștilor. Este ceea ce îmi urez și eu acum, la ceas aniversar, împreună cu tradiționala urare „La mulți ani!” În aparență, nimic mai simplu pentru prozatorul care s-a întâlnit cu peștișorul de aur care i-a îndeplinit trei dorințe majore.

Gheorghe GLODEANU

Scriitorul din Olimpul vecin

Scriitorul și prietenul Olimpiu Nușfelean a împlinit în acest iulie 75 de ani. De unde să plec în alcătuirea acestui text despre marcă, creație și pilduitoare prietenie? Da, știu! Din ultimele decenii ale secolului trecut, când Olimpiu venea la Sighetu Marmăției și la Desești, la manifestările lirice, aducând din cuibul visurilor lui Rebreanu spiritul unei generații care ne-a fost liant de solidaritate și încredere în noi. Face parte din stirpea tinerilor scriitori care au impus meditația ca formă de cunoaștere profundă a realității, dar și deschiderea spre cărți fundamentale ale literaturii române și universale.

Mărturie stă eseistica sa din ultima vreme. Începuturile noastre literare au fost cărări de căutare a identității. Olimpiu venea spre noi cu rigoarea școlii clujene de literatură, convertită în reviste care au marcat epoca prin noile experiențe artistice. Aici mă gândesc la revista *Echinox*, unde a debutat în anul 1971.

Olimpiu a avut tot timpul rațiunea în ființa lui, dar și curajul de a căuta adevărul cuvintelor, adevărul lumii prin scris. El scrie atunci „când îngerii păzitori au un ceas de relaxare”. Prietenia lui cu verbele, dar și cu confrății are vocația zidirii, unește și salvează rățaciri.

Am trăit vremuri în care trebuia să te uiți pe unde calci ca să nu te poticnești. Îl aveam aproape pe Laurențiu Ulici, cu care Olimpiu a traversat Sala Oglinzilor. Laurențiu a fost singurul critic literar care a urcat pe trupul țării spre Nord, pentru a coborî în tranșeele tinerilor scriitori. O, prima verba! Ne-a învățat Laurențiu că literatura nu este un poligon de tragere, ci libertatea precum este zborul. De pe atunci Olimpiu era posesorul unei retorici bine alcătuite, polenizate cu înțeleșuri adânci. La Sighetu Marmăției dădea tonul ideilor necesare pentru călătoria noastră spre țărnișurile curate, fără aluviunile vremii.

La Desești culegea flori de romaniță, care tămăduiau rănilor creației. Olimpiu este un poet înzestrat cu puterea verbului, un prozator care a „construit universuri coerente înlăuntrul unei realități ea însăși imaginate, altfel zis situarea ficțiunii în ficțiune” (L. Ulici). Olimpiu Nușfelean este un scriitor atins de farmecul rostirii, dar și un autor al esențelor. Despre opera sa au scris nume consacrate ale literaturii contemporane.

Alex. Ștefănescu: „Olimpiu Nușfelean reinventează proza fantastică sud-americană purificând-o de pitoresc, așa cum a purificat Brâncuși sculptura de formele prea greoaie (...). Olimpiu Nușfelean va fi considerat cândva o revelație a prozei românești de la începutul secolului douăzeci și unu.”

Gheorghe Grigurcu: „Departate de a fi un exaltat, un tumultuos, un exhibiționist al afectelor, poetul le zăgăzuieste, le filtrează printr-o disciplină care le aduce în situația unei așteptări, a unei tânjiri.”

Irina Petraș: „Olimpiu Nușfelean înregistrează cu calm crizele care bântuie lumea

literaturii, dar mai ales cu multă încredere într-o reșezare a lucrurilor în matca lor destinală.”

Dar portretul scriitorului desenat de critica literară este mult mai vast. Conduce cu har cărturăresc revista *Mișcarea literară*, care s-a înfrățit prin destin cu revista Nord Literar. Este un om al culturii în Olimpul din vecini. Din titlurile inspirate ale cărților lui se poate face un poem al rânduielilor Ființei care este.

Recenta carte semnată de Olimpiu Nușfelean, *Om în mers*, m-a bucurat mult, deoarece ne-am întâlnit pe Dealul Eseului, acolo unde freamătă opera, iar Cuvântul este făuritor de lume, precum Dumnezeu. Cu Olimpiu, din Olimpul bistrițean, poți bate drumuri lungi prin țară, să asculți muzica îmbietoare a cuvintelor și să prețuiești tăcerea care spune multe. Cu scriitorul din Olimpul învecinat poți prinde pasărea măiastră ascunsă după Lună, iar cuvintele lui domolesc multe dintre haiduciile firii. Să călătorim pe cărările literaturii cu pace și cu sănătate, confrate Olimpiu! Și să mai culegi romaniță din livada cu prieteni din Desești.

Gheorghe PÂRJA

(Text apărut în *Nord literar*, nr. iul, aug. 2024)

La întâlnirea din ochiul scriitorului

În *Cititorul ideal și textul lumii (de azi)*, articol publicat într-un număr din aprilie 2015 al revistei *Cultura*, Olimpiu Nușfelean afirmă că etichete precum „cititor de cărți” și „cititor în stele, visător” se dovedesc, în ceea ce îl privește, constrângătoare. „Cât mă țin puterile – notează scriitorul bistrițean – încerc să citesc tot ceea ce se desfășoară în jurul meu.” Mărturisirea continuă însă cu o autochestionare ce așază sub semnul incertitudinii raportul dintre *vedere* și *lectură*: „Oare văd tot ceea ce citesc?” Ambiguitatea e sporită și de felul cum poziționăm accentul în enunț: marca-vom acțiunea de a *vedea* sau pe aceea de a *citi*?

Atari afirmații ale autorului nu sunt nicidecum gratuite, ele devoalând obsesii identificabile și în textele sale ficționale. Avem înaintea-ne două dintre volumele de dată recentă: *Ultima zi a Peștișorului de aur*

(Editura Charmides, Bistrița, 2021) și *În liniștea fricii* (Editura Galaxia Gutenberg, Bistrița-Târgu Lăpuș, 2024). O carte de proză și una de poeme. Descoperim în ele mărci ale realului care, întâlnindu-se în *ochiul* scriitorului, se leagă și se dezleagă după alte legi, scoțând din ascundere ceea ce se află dincolo de coaja lucrurilor. E un mod particular acesta de a atinge preajma și de a o îndemna să se mărturisească. Ascultându-i ritmurile, ademenindu-le în sine, omul-scriitor se situează el însuși în peisaj, metamorfozându-se odată cu realcătuirea lui.

Este o *privire-dialog* între ființă și lume care le protejează pe amândouă, conferindu-le o altfel de curgere. Deschizându-le către mister, către sacru. Învățându-le să lase urme.

Este, în egală măsură, o privire ce capătă sens grație acumulărilor livrești. Căci „semnele

timpului” se încălcesc, în *ochiul* lui, cu „semnele cărților”. Discursurile lor se susțin reciproc. Laolaltă, înlesnesc locuirea în spațiu-timp. „Ești orb – menționează Olimpiu

La Colocviul *Mișcării literare* din sala Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, împreună cu Alexandru Pugna și Horia Bădescu.

Nușfelean în articolul amintit – dacă încerci să înaintezi prin realitate fără să ai exercițiul lecturii cărților”. Actul *citirii* devine, în cazul său, suflul ce pune în mișcare latențele scripturale, care zgândărește sminteala necesară spovedaniei și transformă privirea de care vorbeam în *cale regală* între pipăibil și imaginabil, între sfioșenia terestrului și orgoliul transcendenței. E o dovadă că, în hârjoana fără-de-capăt cu neantul (cel din afară și cel dinlăuntru), ființa se poate mântui primenindu-și modul de a vedea, reîntorcându-l la gestul originar al lecturii semnelor timpului ceresc, al *contemplării*. Cu mirare, cu spaimă, cu bucurie.

Așa îl vedem noi pe Olimpiu Nușfelean, omul care scrie: contemplând semnele. Straturi peste straturi, înscrisuri peste înscrisuri. Cu uimire, cu teamă, cu desfătare.

Delia MUNTEAN

Despre Omul și Poetul Olimpiu Nușfelean

Îmi este greu să vorbesc despre persoane, căci este dificil să întrupezi în cuvinte întreaga chintesență a unui om. Îmi pare că, mai aproape tot timpul, putem uita linii importante ale destinului și tușele fine de caracter, care însumează o persoană umană. Totuși, încerc să schițez ceea ce reprezintă pelerinajul cultural al Omului și Poetului Olimpiu Nușfelean prin această vale a existenței între dorință, voință și devenire. Aș putea afirma că Olimpiu Nușfelean este scriitorul care ne aduce de pe meleagurile bistrițene duhul Poeziei și al scrierilor de suflet, fie creaționiste, fie interpretative. El este cel care creionează, cel mai bine, cultural și scriitoricește, această zonă de trăire transilvană, care însumează spiritul sacrul al străbunilor, izvor de nesecată inspirație și de insuflare poetică.

Îmi amintesc cu drag de Omul Olimpiu Nușfelean cu care am fost la Festivalul Național de Poezie „Virgil Carianopol”, Caracal, unde eu am primit premiul pentru volumul meu, iar Olimpiu Nușfelean a primit Marele Premiu al Festivalului. A fost un drum plin de verb, de vers, de discuții literare și

culturale aparte, care ne-au însuflețit și care ne au determinat să începem o frumoasă colaborare literară. Dar a fost și un moment de cotitură, începerea unei prietenii deosebite, bazată pe apreciere literară, respect și pe o asemănare de gândire culturală. A fost interesant cum doi ardeleni au trecut munții pentru a fi premiați în Oltenia, deși partea mea paternă poartă semnul Gorjului. Era anul 2019, cel care a precedat acest timp deschis de Pandemie și de războaie. Era un an al tuturor posibilităților, un an al literaturii, un an al Poeziei.

Discuțiile, întâlnirile cu Paul Aretzu, cu poeți de o înaltă elocvență, cu vers puternic și cu care am avut un dialog deosebit, alături fiindu-ne Olimpiu Nușfelean, pot spune că m-au determinat să privesc dintr-o altă perspectivă situația contemporană, culturală românească.

A fost interesant acest periplu cultural care mi-a descoperit pe Omul și pe Poetul Olimpiu Nușfelean, într-o zonă a interferențelor, a unui festival literar național, care a conturat începutul unei prietenii literare.

Victor Constantin MĂRUȚOIU

„Apărea ca din senin, parcă îngrozitor de punctual la niște întâlniri, pe care nu i le dădea nimeni. Asculta ce era de ascultat și după aceea dădea cea mai neobișnuită replică. Te întrebai contrariat dacă glumește, e un tip aiurit sau pur și simplu își bate joc de tine. Nu era nimic din toate astea. Avea doar un stil deconcertant. Alterna maliția sofisticată ca o dantelă de Bordeaux (de fapt era profesor de franceză) cu un soi de naivitate cuceritoare. Pe masa lui de lucru așteptau, foarte cuminiți, cărți de poezie, eseuri, traduceri, articole, reportaje, recenzii,

vrafuri de schițe, piese de teatru, nuvele și bineînțelele inerențele romane.

Pe vremea aceea nu publicase încă nici o carte. Ne întâlneam cu seriozitate și aplicație la un cenaclu (din Bistrița) și nu-mi dădeam seama dacă ne simpatizam sau nu, (noi, cenacliștii), cert e că Olimpiu Nușfelean nu dădea nimănui sentimentul competiției. Părea un maraton solitar, puțin distrat, îndreptându-se, paradoxal, către un țel foarte exact formulat.”

Cleoptara LORINȚIU, după *SLAST*, 1985

Olimpianul

L-am zărit prima oară pe o stradă din oraș cu mulți ani în urmă, atunci când ne-am stabilit în Bistrița după repartitia ministerială, părăsind definitiv Clujul, orașul nostru de suflet. Îmi aduc aminte că eu eram împreună cu un coleg care m-a surprins prin anunțul său aproape șoptit, învăluit într-o emoție reținută: „Uite-l pe Olimpiu Nușfelean!” M-am uitat cu discreție spre trecătorul singuratic, înalt, cu plete în vânt încadrând o față prelungă cu frunte înaltă (imaginea clasică a unui „geniu neînțeles”); dar sfiala din vocea colegului am deslușit-o treptat, de-a lungul timpului, la diferite evenimente culturale, mai ales literare unde Olimpiu Nușfelean era mereu prezent, de cele mai multe ori în calitate de amfitrion. Numele său pe un afiș asigura succesul și calitatea înaltă a evenimentului respectiv. Cu statura sa impunătoare, în contrast cu vocea domoală, ardelenască, domina asistența prin opiniile autorizate despre literatură și viața literară. Fără a avea pretenția unor polemici zgomotoase, „cuvântările” sale se impuneau ca adevăruri, ca judecăți de valoare de necontestat. Așa se face că, atunci când îl întâlneam cu diferite ocazii sau întâmplător pe stradă, mi se părea o ființă coborâtă din alte sfere pentru a aduce un fascicul de lumină și un oarecare echilibru în viața muritorilor de rând, pe care îi considera semenii săi; mi se părea o ființă protejată de un corp astral din a cărui strălucire se împărțeau cei din jur.

Dar, dincolo de prezența fizică prin statură și cuvânt rostit, l-am descoperit pe „Celălalt” Olimpiu Nușfelean citind „pe dedesubt” multe din scrierile sale. E de admirat forța și perseverența prin care a reușit să conducă atâția ani revista *Mișcarea literară* inițiată de ilustrul său înaintaș Liviu Rebreanu; suita de editoriale demonstrează o deplină cunoaștere a fenomenului literar și o măiestrie rar întâlnită în utilizarea sacrului instrument de

În fața casei Kafka, la Praga.

de scris/ vorbit – CUVÂNTUL. Pe de altă parte, ca autor de ficțiune, opera sa poetică îl ajută pe cititor să-l descopere pe scriitor „în visul său”, într-o altă dimensiune a existenței, cu cealaltă față a identității sale (*Eu, celălalt*). În schimb, proza îl relevă ca pe un om ancorat în realitate. Surprinzătoare sunt scrierile din volumul *Ultima zi a Peștișorului de aur* - niște miniaturi lucrute cu mare migală (demne de un adevărat

miniaturist), astfel încât textul foarte concis să declanșeze o multitudine de sensuri, de întrebări, de mirări. Aceste „tablete literare” (nu știu sigur în ce specie epică s-ar încadra, probabil sunt *momente* similare celor caragi-liene) sunt „povești cu tâlc”, semnificative pentru dramele umanității; multe dintre ele trezesc ecouri din *realismul magic*, unele creează interferențe cu basmul, în timp ce altele sunt de o crudă actualitate.

În perioada în care am fost colegi de catedră la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița, am descoperit în Olimpiu Nușfelean un adevărat prieten, un susținător în activitățile didactice și în proiectele de amploare cum ar fi „Primăvara poezilor”.

În unul din editorialele revistei *Mișcarea literară* (Anul IX, nr.4, 2010) distinsul coleg

susținea faptul că viața literară nu este personaj care să poată juca diferite roluri, „deoarece are o consistență vagă, căreia cu greu îi putem da un chip”; în replică, i-aș spune autorului că „Un Personaj” poate deveni viață literară, îi poate împrumuta chipul său, în măsura în care propria biografie se confundă cu aceasta. Acesta e chiar exemplul domnului Nușfelean, un adevărat om de cultură, un om cu mult bun simț și de o discreție rară.

Acum, când ne întâlnim la diferite evenimente sau întâmplător pe stradă, constat că acea aură de superioritate nu a pierdut din strălucire, dimpotrivă, s-a îmbogățit prin tot ce a realizat în plan literar de-a lungul anilor.

La mulți ani, stimate domnule Olimpiu Nușfelean!

Eugenia ZEGREAN

Peste amintiri nu se așterne zăpada

Cred că era prin 2013, într-o iarnă în care căzuse zăpada, când ne-a prins dorul unei scurte escapade la Colibița, să vedem munții și brazii acoperiți de zăpadă, să respirăm aerul hibernal, proaspăt, mirosind a rășină.

Soțul meu nu conducea mașina la vreme de iarnă, temându-se de pojghița de gheață ascunsă sub omăt și de ogașele din care roțile cu greu ar fi ieșit la liman. Doar cu ajutor. S-a înțeles cu Olimpiu să mergem toți patru, cu Ionela, soția lui, spre munte, cu mașina noastră.

În mașină era frig, radiatorul nu funcționa, nu știu de ce. De cum am ieșit de pe podul de la Mureșeni, am văzut că situația era mai gravă decât ne așteptasem, troienele erau mari, drumul nu era curățat, dar merita să încercăm, dacă tot am făcut drumul până acolo. Ieșeam dintre zidurile orașului, între care aveam impresia de depeizare.

Pe drumul Blajului mașina a înaintat greu, se „furdulea” mereu, luneca printre hârtoape, fiindcă atunci drumul nu era asfaltat. Nelu era îngrijorat, Olimpiu își masca neliniștea cu glume, Ionela era atentă și ușor încordată la felul în care soțul ei gestiona

situația, eu eram fără nicio grijă, priveam cu lăcomie prin fereastra aburită spre peisajul înzăpezit. Cu ei mă simțeam ca un copil în preajma celor mari.

Când a început o pantă mai abruptă, mașina s-a împotmolit de-a binelea. Am ieșit din mașină. Toți. Cei trei, care erau șoferi, s-au uitat să aprecieze situația, apoi, afară de Olimpiu care s-a urcat la volan, noi am încercat să împingem. Zadarnic, însă. Am ieșit iar afară. Nelu și-a aprins o țigară, privind îngrijorat în jur, regretând că acceptase experiența, Olimpiu glumea în felul lui ambiguu, Ionela era cuminte și spera în secret la o minune, eu mă uitam în jur cu o încântare secretă.

Salvarea ne-a venit ca din senin de la un bade căruțaș, cu doi cai voinici, roșcați, care trăgeau la căruța goală. Omul mergea cu treabă, undeva la Mița.

Din vârful pantei se vedeau munții înalți, albi de zăpada, lacul scânteietor, casele pierdute, drumul șerpuiind printre brazi. Nu mai aveam mult și ajungeam la „Anghelina”, cabana noastră...

Ileana URCAN

Olimpiu Nușfelean, bistrițeanul sub semnul culturii

Olimpiu Nușfelean este în ceas aniversar. Primind la naștere talanții culturii, a devenit unul dintre cei mai cunoscuți scriitori din Ținutul Bistrița-Năsăud. Spirit ludic, exigent când trebuie, dar și un prieten adevărat, promotor al valorilor naționale, Olimpiu Nușfelean și-a conturat un nume în literatura română. Multe sunt amintirile din redacția cotidianului *Răsunetul*, din a cărui echipă face parte de ani buni, cu distinsul coleg cărturar și jurnalist, redactor șef al suplimentului nostru cultural. Pentru echipa noastră este un exemplu privind modul în care își alege subiectele, editorialele sale având substanță și fiind printre cele mai căutate în paginile ziarului. Apoi, ca director al revistei *Mișcarea literară*, l-am admirat mereu pentru felul în care a știut să țină

aproape colaboratori importanți, să avem o revistă bine receptată de scriitori, dar și de conducerea U.S.R. Și apoi colaborarea constantă pe care o are cu Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Personal, am fost întotdeauna un admirator care cu timpul a devenit un ucenic ce are atâtea lucruri bune de învățat despre drumul pe calea literaturii. Îi mulțumesc pentru prietenie, pentru poveștile pe care le avem zi de zi, pentru drumurile pe care le facem împreună la evenimentele literare.

Îi dorim, eu și întreaga echipă *Răsunetul*, la mulți ani, sănătate, bucurii, îl felicităm pentru toată activitatea depusă în slujba culturii românești. Fie ca și de acum încolo să aibă cititori care să-i fie aproape și prieteni adevărați în lumea literaturii!

Menuț MAXIMINIAN

Olimpiu Nușfelean – 75

L-am cunoscut pe Olimpiu ca profesor de română și franceză încă de pe vremea când era metodist la Casa Corpului Didactic și apoi director; ca atare, nu m-am mirat că era redactor corespondent la publicația săptămânală *Tribuna Învățământului*, ca și redactor la *Didactica Nova*. Fiind de aceeași specialitate, ne întâlneam prin comisiile de bacalaureat unde-și apăra cu strășnicie principiile referitoare la cunoștințele elevilor, îndeosebi exprimarea orală și cea în scris.

Mai îndeaproape, prin anul 2010, am asistat la o dublă lansare de carte, e vorba de *Un om fără aripi* – proză scurtă și *Poem pentru cei care citesc în liniște*, 2009, de unde am rămas profund impresionat de faptul că un poet poate fi în aceeași măsură și prozator, ba mai mult, de-a lungul anilor, s-a dovedit a fi și un bun eseist, conducător de cenaclu, cronicar literar, ziarist, autor de reportaje și interviuri, recenzii și chiar traduceri din literatura franceză.

Ca director al revistei bistrițene *Mișcarea literară*, din 2002, a dovedit că e un

bun coordonator, m-a încurajat să public aici, să trec calitativ de la *Cuibul visurilor măierene*, la ceva mai mult. Astfel că, în ultimii zece ani, am reușit să ajung, acum, la un total de peste cincizeci de articole. Am avut onoarea de a-i prezenta, alături de alții, volumul intitulat *Ultima zi a peștișorului de aur* – proză scurtă, 2021.

Faptul că a scris și scrie încă poezie îi dă un aer visător, iar proza lui a căpătat tot mai multe valențe antologice. Amintesc doar câteva linii directoare ale personalității sale, creionate de Alex Ștefănescu, încă din 2010, care, iată, s-au cristalizat pe deplin, până la acest moment aniversar: „Olimpiu Nușfelean merge în viața literară actuală în vârful picioarelor, caută să nu deranjeze pe nimeni, nu prea vorbește despre sine, nu-i roagă pe critici să-i comenteze cărțile, nu dă telefoane juriilor care acordă premii literare, nici pentru el, și nici pentru alții, dar scrie frumos și atrăgător.”

La mulți ani! Putere de muncă, sănătate și inspirație în tot ceea ce mai ai de înfăptuit!

Iacob NAROȘ

Text de mică istorie literară provincială, pentru Olimpiu Nușfelean

Cu prilejul aniversărilor zilelor de naștere sau cu ocazia onomasticilor singura modalitate de punctare a unui atare eveniment se face ori encomiastic, ori în șagă, stârnind veselia generală. Cum se spune din străbuni: Nu e frumos să beștelești un om tocmai când se simte bine; de ai vreun reproș sau reținere, amână-le, dă-le uitării și așteaptă momentul *prielnic potrivit întocmai* ciondănelilor, fie acestea și amicale – concluzia fiind clară și demult știută: Cu sprijinul contradicțiilor în idei și fapte viața, oricare dintre vieți, are traseu bogat în evenimente, nu în încremeniri în proiect, hidoase, cum de pildă, ale muscalilor, veșnic puși pe hartă și rapt de orice natură!

Pe Olimpiu îl știu – nu sunt sigur dacă e valabilă și reciprocă – de la cenaclul „Lucian Blaga” organizat la Casa Municipală de Cultură Bistrița (1969), prin inițiativa unui grup de elită – despre care activiștii pcr ai vremii nu prea „aveau vreme” –, cenaclu botezat astfel, Lucian Blaga, pentru că tocmai se „deschisera ușile” naționale spre recuperarea perioadei literare interbelice – o frapare pentru noi toți și îndeosebi pentru mai vârstnicii intelectuali bistrițeni. Îi numesc pe cei mai activi dar și condeieri de seamă, literați și ziariști: Tit-Liviu Pop, Dumitru Andrașoni, Valentin Raus, Ion Cutova, Ion Moise; nu mai rețin dacă și Gavril Moldovan, care cocheta cu poezia, făcea acolo figură de prezență sau nu. [Despre perioada asta, după cum puteți constata la altă pagină, Al. Câțcăuan nu își amintește deoarece el începuse să dea târcoale Casei de Cultură a Sindicatelor, iar asta mult mai târziu, lăcaș de cultură unde, mai apoi, cenaclurile s-au unit, numit Cenaclul „George Coșbuc” la „inițiativa” lui Virgil Lorințiu, director, a cărui fiică, liceană, ați ghicit: Cleopatra Lorințiu, începuse să scrie poezie și să se manifeste în această direcție, cum mai înainte o făcuse, pe alte căi, poeta Domnița Petri.]

Iată că la Bistrița se manifesta, își arăta „chipurile” o emulație literară febrilă, care mai târziu (1975) a început să dea roade prin editarea unor culegeri de poezii, cum este *9 dimineți*, cu *poieze* semnate de: Adriana

Rodica Barna, Vasile Dâncu, Emil Dreptate, Cleopatra Lorințiu, Olimpiu Nușfelean, Luca Onul, Domnița Petri, Virgil Rațiu, George Roș – vrând-nevrând, viitori membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

Marea „ciondăneală” între mine și Olimpiu Nușfelean a început atunci când am pornit să înfăptuim ceva împreună, și împreună cu alții (2002), bunăoară, întemeierea revistei *Mișcarea literară*, serie nouă, și ținerea ei pe linia de plutire cu orice risc. Până în acele clipe nu avusesem cu Olimpiu motive de ceartă, de „contre” fiindcă nu aveam de dus la capăt împreună vreo carte, vreo publicație etc., până în acele momente eram pur și simplu prieteni și țineam unul la altul atât cât simțeau și lucrau spiritele noastre, deseori înflăcărate, nu de puține ori orgolioase.

Cum la apariția revistei *Mișcarea literară* luase parte activă și serioasă rebrenologul și editorul de renume Nicolae Gheran, nici nu a apărut publicația bine pe piața literară și alte 2, 3, că ne-am trezit cu o epistolă de la Niculaie Gheran, din care citez mai multe rânduri:

„Desigur, manuscrisul va trebui să-l recitesc [este vorba despre manuscrisul volumului *SERTAR* – Ed. Institutul Cultural Român, Buc., 2004], căci, uneori, spațiul restrâns al gazetei m-a obligat să comprim o acțiune ce s-ar fi pretat la o mai amplă respirație. Ca să nu vorbesc de îndepărtarea unor penibile greșeli de tipar, prezente și la case mai bune decât „M.L.”-ul vostru (reține abrevierea și asociaz-o cu sensul ei rugbistic – [revista „Mișcarea literară” – n.m., V.R.]).

Din pricina lor, sunt obligat să mă adresez acum domniei tale, ca vechi profesor de românește. Nu mă lăsa corigent, ci corectează în scrisoarea din 4 august 2003 [scrisoarea prezentă e adresată, de fapt, lui Olimpiu Nușfelean – n.m., V.R.], pe prima pagină, rândul 14: *v-a*, în loc de *va* (că nu vine de la *vacă*).

În articolul trimis, operează, te rog, patru modificări din mai multe ce aș fi tentat să le fac (de regulă, după ce scriu un articol, îl las o

zi-două să se răcească, pentru ca apoi, detașat total, să-l văd cu pixul în mână; termenul fixat de voi nu mi-a îngăduit acest lucru). [...]

Voi încercați să scăpați de pietricele din pantofi alergând desculți. Dacă vă place așa, „avansați înainte”. Numai că într-o sală de gimnastică, nu veți putea organiza niciodată o olimpiadă, apelând strict la prenumele tău (scrisoarea este adresată, de fapt, lui Olimpiu Nușfelean – n.m., V.R.) sau la toiagul lui Moise. Mai apelați din când în când și la Casandra, de regulă hulită, dar cu meritul de-a spune adevăruri.

Cu cele mai bune sentimente,
...”

[*Breaza, 5 august 2003*]

Și câte alte probozeli nu ne-a mai altoit Niculae Gheran, cu „jeratecul pe buze”, cum

obișnuia bunul și știutul Ion Creangă, altoiri și alduiri când ne era lumea mai dragă și mai lúcie. Însă, iată, au trecut toate, *dar însă* nu le-am uitat...

Olimpiu Nușfelean este un scriitor născut, nu făcut, cum Dumnezeu pe om, născut din pântec de litere și destinat de către vestalele satului Sfântu cititului, recitului și scrisului, împlinit din toate punctele de vedere: romancier, poet, eseist, hălăduitor te miri peste ce coclauri, peste ce tărâmurii de cristal și de aur, aur în pepite, nu în lingouri, râvnite doar de orgolioși, frustrați și avari în suflete...

Astfel, observ că Olimpiu Nușfelean nu are a-și mai dori altceva ci numai putere de lucru, sănătate, împăcare fără meandre cu frumoasa și isteța consoartă, Ionela, iar de la Dumnezeu numai bine. Urări cărora mă alătur cu întreaga-mi prietenie și cu strigare: La Mulți Ani!

Virgil RAȚIU

Omul Mișcării literare bistrițene

Nu pot preciza cu exactitate de când îl cunosc pe Olimpiu Nușfelean! Un lucru este cert! Primele contacte cu Olimpiu Nușfelean le-am avut după 1986 la Cenaclul literar „George Coșbuc”, care-și desfășura activitățile în ultima zi de joi din fiecare lună, la Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița. Era un apropiat al lui Ion Moise, Luca Onul, Gavril Moldovan, colegii lui de la Ziarul *Ecoul*, care frecventau această grupare literară, al cărui președinte devine în octombrie 2018.

Cel mai bine l-am cunoscut după revenirea în județ, în 1997, la Zilele și pe urmă Saloanele „Liviu Rebreanu” și la Festivalului Național de Proză, ajuns azi la a 42-a ediție, după revenirea pe plaiurile bistrițene a criticului și istoricului literar Niculae Gheran, care a adunat în jurul său pe cei mai importanți rebrenologi din județ și din țară.

Odată cu sosirea lui Niculae Gheran la Bistrița, s-a redeschis șantierul editării integralei critice *Liviu Rebreanu*, care se oprise în 1985 la volumul 17. Olimpiu Nușfelean s-a aflat și el printre cei care s-au alăturat acestui

măreț proiect, împreună cu Andrei Moldovan, Ion Moise, Ioan Pinte, Sever Ursa, Virgil Rațiu și alții, proiect care s-a finalizat în 2005 cu volumul 23. Cu această grupare de scriitori de la Bistrița, Niculae Gheran reușește scoaterea de sub tipar a integralei critice pomenite mai sus, Rebreanu fiind singurul scriitor român care beneficiază de editarea întregii sale *Opere*.

Rolul lui Olimpiu Nușfelean nu se oprește aici. În anul 2002, când subsemnatul, împreună cu părintele Ioan Pinte, după dispariția revistei *Minerva*, puneam la cale apariția la Bistrița a unei noi reviste literare, care până la urmă am decis să o legăm de Liviu Rebreanu, alegând titlul *Mișcarea Literară*, revistă care a fost lansată de marele romancier în 1924 la București, însă pentru scurtă vreme.

Încă de la alcătuirea primului număr, Olimpiu Nușfelean este numit director al acestei acestei publicații, pe care o conduce și astăzi, revistă care a ajuns la nr. 90. În primul editorial, intitulat *Cuvânt de început*, Olimpiu Nușfelean scrie: „Apariția unei reviste literare

este o punere pe cale într-un orizont de propuneri și așteptări dintre cele mai diverse și mai incitante. Indiferent de miza proiectului, este un act temerar mai ales atunci când piața cărții este concurată de piața de blugi, de Mercedesuri sau de acțiuni bancare. *Comercianții* din piața cărții sînt vînzători de iluzii. Asta în cazul cînd îi definim metaforic. Ei sînt agenți ai ideilor prin care ființa își află, își regăsește sau își întărește temeiul. E o căutare a unui temei cultural, o încercare, în care ne angajăm cu cele mai bune intenții. Apoi este și dorința de reflectare a fenomenului literar și artistic în ceea ce acesta are specific unor geografii culturale mai largi sau mai restrînse.”

La vîsle, în zona stațiunii Costinești.

Titlul revistei lui Liviu Rebreanu ne obligă mai mult, desigur. Însă preluarea acestui titlu se face în alte vremi, în alte spații literare, cu schimbări inerent gestionate de o altă realitate literară. Sentimentul secetei literare mai poate fi detectat. Acest sentiment, împotriva căruia se ridică fondatorul romanului românesc modern, trebuie contracarat. Dacă ar fi să ne referim direct la programul directorului de revistă Liviu Rebreanu, am putea spune – în termeni generali – că revista noastră ar aspira să se adreseze celor «care iubesc scrisul românesc de ieri și de azi».

Căutînd să reflecte «bogăția rîvnei creatoare», *Mișcarea literară* va încerca să-și deschidă paginile tuturor creatorilor de literatură și de artă din țară, indiferent de generație, de crez artistic sau de tehnici de creație. Va căuta să reflecte teme specifice literaturii de acum, prin mijloace care să exprime adecvat atât travaliul scriitorului, cât și să răspundă orizontului de așteptare al cititorului. În același timp, publicația noastră va dedica pagini distincte scriitorilor porniți de pe aceste meleaguri, cât și celor care trăiesc și scriu aici. Pentru noi, revista se constituie într-o șansă în plus de ieșire dintr-o anumită geografie a marginii, în relație cu o cultură națională, de la care se revendică.

Pornim la drum cu un bogat bagaj de intenții. Dar intențiile sînt validate numai de fapte. Am fi bucuroși să constatăm că revista va fi expresia unor fapte literare binevenite și așteptate de colaboratori și cititori”.

Liviu Rebreanu, în editorialul numărul unu, din 15 martie 1924, spunea: „...*Mișcarea literară* are astfel un rol de împlinit, special, în publicistica românească, mai însemnat poate decât gazetele similare în străinătate. Noi trebuie să fim veriga de unire între creatori și cititori. N-avem să oferim cititorului producția însăși ci să-i atragem atenția asupra ei. Selecția noastră se impune să fie și sceptică și iubitoare. [...]

Pornind așa, nu cunoaștem nici dușmani, nici prieteni, ci numai confrăți de drum. N-avem preferințe pentru anume curente sau biserițe, ci numai pentru opera de artă adevărată, ori de unde ar veni.”

În ceea ce privește opera literară a scriitorului Olimpiu Nușfelean, nu voi face referiri decât la faptul că este un scriitor autentic și bine poziționat pe palierul său și între scriitorii țării.

Acum, când Olimpiu Nușfelean se bucură de o vîrstă onorabilă, nu îmi rămîne decât să îi urez ceea ce-mi doresc și mie: La mulți ani cu sănătate!

AI. CÂȚCĂUAN

Platforme de debut și validare literară

Revista *Mișcarea literară*, una dintre importantele publicații literare din România, a fost fondată în 1924 de marele scriitor Liviu Rebreanu și a jucat un rol esențial în promovarea literaturii românești pe parcursul unui an. După o perioadă de pauză, revista a fost reînființată în 2002 în Bistrița, sub egida Uniunii Scriitorilor din România și susținerea Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, și continuă să fie un simbol al excelenței literare din județul Bistrița-Năsăud, cu un statut solid în cadrul cultural românesc. Publicată trimestrial, *Mișcarea literară* este dedicată nu doar scriitorilor consacrați, ci și tinerelor talente, oferindu-le o platformă de debut și validare în fața unui public larg și a unor critici literari cu autoritate. Sub coordonarea directorului Olimpiu Nușfelean, avându-i în redacție pe scriitorii Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Menuț Maximilian, ca secretar de redacție și corector pe Ionela Silvia Nușfelean iar ca tehnoredactor pe Adrian Năstase, revista a devenit un spațiu în care sunt promovate și lucrările autorilor tineri, iar, prin publicarea lor, aceștia pot dobândi recunoaștere în breaslă.

Pentru mulți dintre aceștia, debutul în *Mișcarea literară* a fost primul pas spre recunoaștere. Publicarea în paginile revistei nu este doar un pas important în cariera unui tânăr autor, dar și o validare a talentului său, o confirmare că munca depusă este apreciată și merită să fie cunoscută de un public mai larg. Cei care au debutat în paginile revistei bistrițene sunt numeroși, iar fiecare dintre ei aduce o contribuție unică la diversitatea literară românească. Daria-Maria Timiș-Varga, una dintre autoarele debutante, își amintește cu mult entuziasm momentul în care a văzut pentru prima dată un număr din revista în care era prezentă: „Bucuria mea era enormă când mă regăseam în paginile revistei, printre scriitorii pe care îi admir. A fost un moment definitoriu pentru mine, un punct de cotitură în cariera mea literară.” La fel, Naomi Sabo, o altă tânără scriitoare, a trăit o experiență similară atunci când a debutat în paginile revistei, mărturisind: „Apariția în revistă mi-a întărit încrederea în talentul meu și m-a făcut să realizez că pot să continui pe acest drum”. Un alt exemplu relevant este Maria Matean, o tânără poetă și cantautoare din Bistrița, care a debutat în revista *Mișcarea literară*, primind din partea publicației și Premiul pentru Debut

în Poezie. Maria Matean a lansat primul său volum de poezii intitulat *Atmosfera de vânzare*, Editura Eikon, 2023, un prim volum ce marchează o etapă importantă în calea aleasă. Publicarea în *Mișcarea literară* a fost un moment semnificativ în traseul său literar, iar premiul de debut i-a oferit încrederea necesară pentru a-și continua drumul în poezie.

Cenaclul „George Coșbuc” din Bistrița joacă, de asemenea, un rol esențial în dezvoltarea tinerelor talente literare. Acest cenaclu, organizat la Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, care-l are ca președinte de ani buni pe scriitorul Olimpiu Nușfelean, este un loc de întâlnire pentru scriitori și cititori, un spațiu în care tinerii autori își pot prezenta lucrările și pot beneficia de un feedback constructiv din partea unor scriitori și critici literari cu experiență. Întâlnirile periodice din cadrul cenaclului sunt o oportunitate pentru tinerii scriitori de a-și perfecționa scrisul, de a învăța din observațiile celor mai experimentați și de a descoperi noi perspective asupra propriilor lucrări. Participanții la cenaclu sunt încurajați să își exprime liber opiniile, iar atmosfera este una de sprijin și colaborare. Patricia Bozbici își amintește cu emoție momentul în care a citit un fragment din romanul său *Păun de mătase* în Cenaclu, în fața unor scriitori deja consacrați precum: Mirela Orban, Ovidiu Pojar, Menuț Maximilian, Ion Radu Zăgreanu, Victor Știr, Ioan Pinte, Olimpiu Nușfelean: „Am fost impresionată de seriozitatea și entuziasmul cu care mi-au primit creația. Această susținere m-a ajutat să am încredere în scrisul meu și să îmi doresc să continui.” De-a lungul anilor, opinii critice au mai formulat Veronica Știr, Eugenia Zegrean, David Dorian, Ioan Cioba, Attila Ratz, Mircea Măluț, mulți alții (ca și regretații Ion Moise, Andrei Moldovan, Alexandru Cristian Miloș, Vasile Cihorean) sau personalități invitate din țară la unele ședințe de lucru – Valentin Marica, Ion Mureșan, Leo Butnaru etc.

Sinergia dintre *Mișcarea literară* și Cenaclul „George Coșbuc” formează un ecosistem literar complet, un cadru ideal pentru dezvoltarea tinerelor talente. Generațiile de scriitori care au avut ocazia să debuteze în paginile revistei și să participe la întâlnirile cenaclului sunt dovada vie a impactului pozitiv, a dialogului fast. Prin susținerea și promovarea acestor inițiative, se asigură

continuarea tradiției literare și îmbogățirea acesteia cu noi voci și perspective. Astfel, *Mișcarea literară* și Cenaclul „George

Coșbuc” devin mai mult decât simple instituții culturale – ele sunt esențiale în formarea și afirmarea unor noi scriitori ai României.

Ioana Nectaria BĂLAN

A doua epistolă de la miazănoapte

Preabunului nobil și den Dumnedzău dăruit Olimpius Nușfeleanus den Bistritz, la cei 75 den ani, împliniți în 8 iuliu

Cetindu-ți slovele den cărțile Domniei tale și den gazetele românești, înțăles-am că înțălăpciunea lui Dumnedzău locuiește în mintea Domniei tale, carele ușuratu-mi-a înțălăgerea mărșului lumii acesteia și m-au înnoit pre dinlăuntru. Bucuratu-m-am că urăști vorbele cele dășarte, grozave, spurcate și scârnave carele întunecă sufletul, dară te încântă acelea nestricate, cu miezu. Luminațu-mi-s-a inima când văzut-am că nu te-ai semețit înaintea prietinelor tăi cu roadele muncii tale și nu ai ținut pizmă pre faptele lor bune, că așa cum mănâncă rugina pre hier, așa mănâncă pre om slava cea omenească, deaca i se va lipi inima de dânsa; făcut-ai bine că ți-ai păzit gura când trebuit-a, că așa cum să înfășoară volbura sau curpenul de viță și piiarde roada ei, așa, fătul mieu, piiarde trufia și mândetele roade ale omului și cum mănâncă carii copacii și gândacii îi lasă fără de frunză, așa și pizma-i piiarde sufletul. Cu toate că te-ai născutu în zodia lui Cuptoriu, cându omulu iaște predispusu la lungă hodină, de la tine învățat-am că șăderea fără de lucru face moarte sufletului, care merită luminat și izbăvit den toate răutățile. Drept urmare, socotit-am și gândit-am să mă îngrădescu și eu cu cele bune și de cele răle să mă leapăd, păzindu-mă de înșălăciune și de amăgitură.

Făcut-ai bine că ai răbdare să păzești limba românească și ai pus preț pre vorbe și snoave cu tâlcuri și ai rădicat pretențiunile de-a scrie să ia aminte cioflingarii și zurbagiții ca să-și înalțe gândul și cugetul pre potriva celor înțălepți cu vorbe bine tocmită și den folosință ca să-și lumineze mintea. Nevrednicii,

neprișcepuții și ceia fără chibzuială trebui-vor să se dumirească să nu poarte gânduri de răutăciune și numai după aceea să pună mâna pre condeiu, că întăiu trebe să te luminezi și mai apoi vei ajunje un om învățatu. Bine ar fi să-și păzească gura și să pună mâna pre cărți și călindare den felul Mișcării literare, den cari grijăști de 22 de ani. Mulți s-au depărtat și înstrăinat de carte și au sădit în mințile tinerești pohtele trupului cu patemi rele, făcând părtași și pre alții cu mințile subțiate ori hiclene să scrie spurcăciuni, în locu să se rușineze. În lumea asta rea, înșălătoare, pizmătareță și urătoare aieste lucruri depărtează de frumosu și bine. Iarăși îmi vine să suduiesc: Mațul iadului să-l înghită pe acela ce urăște frumuseatea vieții! Lumea să ia aminte că dragostea nu va peri, dară se va înmulți pizma, iară trufia să va înalța și să va cinsti dânsa și să vor înmulți plângerile sufletești, că diavolul iaște o hiară foarte zvăpăiată și cumplită și pune pre omu să vadă și să audă numai lucruri rele; datorința oamenilor iaște să-și păzească bine văzulu și auzulu ca să doarmă împăcatu.

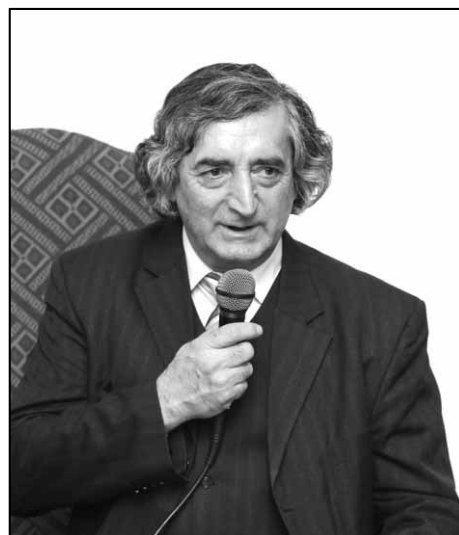
Bucură-te că au scris de bine despre cărțile Domniei tale oameni de samă ai țării noastre, precumu: Laurențiu Ulici, Alex Ștefănescu, Ion Holban, Gheorghe Grigurcu, Irina Petraș, Ion Pop, Viorel Mureșan, Cornel Ungureanu, Constantin Cubleşan, Mircea Popa, Ovidiu Pecican, Ion Buzași, George Vulturescu, Horia Gârbea, Andrei Moldovan, Andrea Hedeș și mulți alții pre carele îi rogu să mă ierte că nu-i amintescu aicea.

I bog te veselit. Amin.

Icu CRĂCIUN

(Grupaj îngrijit de I.S.N.)

Olimpiu NUȘFELEAN

Lectură

Hai să citim împreună
o poezie:
tu, cu vocea ta profundă și abia șoptită,
eu, cu mintea mea-labirint...
Prin câte galerii
înaintează sufletul tău
pînă să aflu
dacă ai prins
sensul abia încolțit
al poemului meu?

Împărțirea florii

Încerc să împart
în mai multe părți
o petală de măceș,
dar în câte?

Să o secționez, fin,
cu lama cu care m-am bărbierit
săptămîna trecută –
o maculare?

Mărunțită, cu un
miros abia ghicit,
oglinďă-rouă pentru soare...
spulberată de vînt?

Albă, albă, scăpată de
roșeața rușinii –

prin traumă –
macerată în vinul vechi...
cu ce scop?

În fine, cu decizie,
pe masa de scris,
într-un proces magic
de împărțire la infinit –
pentru cine?

Ea trece strada

Ea trece strada, pe zebra,
și eu nu o iubesc.
Ci numai pasul ei,
cît greutatea frumuseții ei, în aur...

Dar așa, la o iute privire,
ar încăpea foarte lejer într-un cîntec,
spus seara, cînd nu știi
dacă noaptea va avea un sfîrșit.

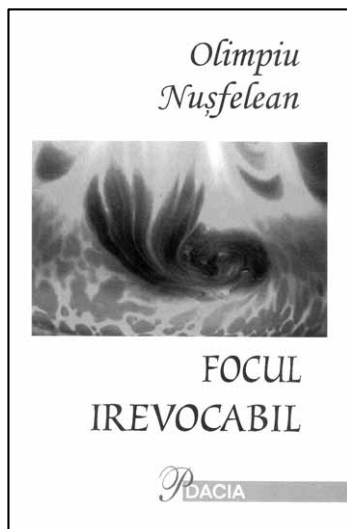
De o parte și alta a ei,
ținuți de mînă,
doi, trei, patru copii,
imaginari,
pe care cu nimeni nu îi va face,
căci e prea frumoasă
ca să-i dea cu mîna ei unui copil de mîncare.

O secundă – enormă! – ba mai puțin
mă fulgeră cu privirea

**În liniștea
poemului**

parcă spunându-mi:
tu nu ai nevoie de mine,
nu-mi vezi privirea tristă
în care speranța
unei iubiri sub clar de lună
de mult a pierit.

Frumusețea ei,
care de nimic nu are nevoie
și amprenta picioarelor

pe foaia asfaltului
citite degeaba.
Și nici măcar n-o
cuprind
în amintirea
poemului de
dragoste
citit în adolescență.
Nici un poet nu va fi
inspirat
de mersul
ce-i ascunde
nefericirea.

Cumpănă

Tu stai și citești stelele
în găleata de apă
scoasă din taina pustiei.

Șiruri lungi de cămile
scriu cărări imposibile
pe cerul de august.

Vine seara
și trag cerul peste mine
ca un cort
sub care cine-și mai caută adăpost?

Și dacă Dumnezeu ar călca
în trecere
peste foaia mea de hârtie
abia scrisă
luată de vânt în nisipul pustiei
ce-ar fi:
Dispreț sau Înălțare la cer?

Cântec despre îngerul trist

Îngerul meu păzitor ce o să mai facă
pe când eu nu o să mai fiu?
Poate își ia o vacanță,
derutat și el de răsăritul ridicat din moartea
mea.
Va vizita niște ceruri
în care eu nu l-am mai dus.

Obosit, își va pierde vreo aripă –
cine să-l mai jinduiască?
Doar el n-o să fie așezat într-un muzeu
precum Afrodita, cea fără brațe...

Cîntece despre îngerul trist nu o să fie,
cercetate de etnologi
în spuza istoriei...
Nici cititori în zborul lui întrerupt –
fiecare își vede de treabă
pe umăr cu îngerului lui –
cine să mai aducă dovezi despre mine?

Pînă și eu am ezitări în privința
smulgerii mele din viață.
Exist doar atît cît îngerul meu
nu-și ia zborul din metaforele imaginate de
mine.

Om care sfătuiește mulțimile

Potoliți-vă,
prea mult zgomot strică
bucuria privirii apusului
care sosește înfășurat
în toată splendoarea dureroasă
a soarelui agonizant!

Priviți-i sfârșitul
cu ochiul proaspăt deschis al melancoliei
căci îndată vine dimineața
și vă șterge toate visele.

O pecete pe înserare

Ești, Doamne, slab că în curînd mă pierzi?
Ești tare, că mă lași lumii ca rost?
Dar cît voi fi în cele ce n-au fost?

N-am vrut să fiu însingurat,
dar Tu mă faci însingurat prin moarte,
pecetea ce o las pe *Înserat*
n-o s-o mai scrie nimeni în vreo carte.

Nașterea mea a fost cîndva păcat,
Tu ești uimirea mea că viețuiesc,
nu viețuirea-n sine, ci, legat,

mă tot învăț neantul să-l uimesc.

Din toate, am ales să fiu cuvînt,
O lacrimă șoptită ieri de fire –
Cu mintea Ta, doar Tu pe tine, Te cuprinzi;
cui să-i mai fiu veșmînt?

În toată bîrfa lumii – semnul meu
Nu că exiști, ci că-s al Tău.

La *Gala Poeziei* de la Alba Iulia, pe lista lui Nicolae Manolescu.

- note biobibliografice -

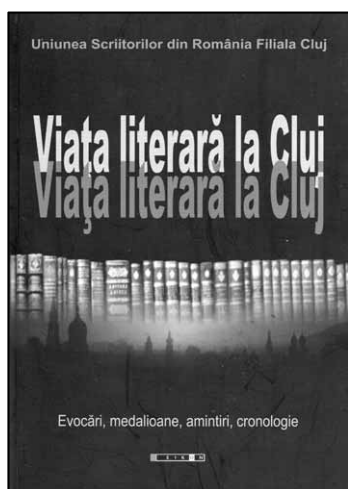
Olimpiu Nușfelean este un poet, prozator și eseist român.

S-a născut la 8 iulie 1949 în satul Șieu-Sfântu, jud. Bistrița-Năsăud, din părinții Maria și Oliver Nușfelean, agricultori.

În 1973 a absolvit cursurile Facultății de Litere din Cluj-Napoca, specialitatea română-franceză, cu o teză de licență despre artele poetice în literatura română, după care a predat româna și franceza în mai multe școli din județul Bistrița-Năsăud. A fost profesor de limba și literatura română, limba și literatura franceză la Colegiul Național Liviu Rebreanu din Bistrița și profesor metodist la Casa Corpului Didactic, unde o perioadă a fost director. A fost câțiva ani ziarist, la ziarul județean *Ecoul*, respectiv, după '89, *Răsunetul*. Mai mulți ani a fost redactor corespondent la săptămânalul *Tribuna învățământului*.

Activitate literară

Olimpiu Nușfelean este director al revistei *Mișcarea literară*, care apare la Bistrița din anul 2002 sub egida U.S.R., avînd ca editor Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, inițial prin Complexul Muzeal din Bistrița, apoi prin Centrul Județean pentru Cultură BN, iar acum prin Biblioteca Județeană George Coșbuc, făcînd parte din grupul de scriitori bistrițeni care au inițiat apariția revistei.

Din 1990 până în 2004 a făcut parte din redacția publicației *Didactica nova* (la a cărei apariție a contribuit în grupul de inițiativă) din Bistrița. După 1990 a făcut parte temporar din redacția revistei *Minerva*, Bistrița, ca secretar de redacție. A oferit consultanță la realizarea mai multor reviste școlare din județul Bistrița-Năsăud. Participă și, periodic, contribuie la organizarea „Zilelor George Coșbuc” și a „Saloanelor Liviu Rebreanu” din Bistrița, unde a făcut parte constant din juriile concursurilor de creație literară, participă la simpozioane sau festivaluri literare organizate în țară sau străinătate.

De-a lungul timpului, a activat ca membru al mai multor cenacluri literare („Tribuna”, „Echinox” – Cluj-Napoca, „Amfiteatru” – București, „Saeculum” al tinerilor scriitori transilvăneni, la Dej și apoi la Beclean, „George Coșbuc” – al cărui președinte este în prezent, „Abecedar” (vicepreședinte) și „Cenaclul de la ora 15”, de la Casa Corpului Didactic, din Bistrița.

Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj-Napoca (inițial Filiala Tîrgu-Mureș), din 1990. Membru al Uniunii Ziaristilor din România, din 1990.

A debutat în presa literară cu poezia *Flacăra mea* în *Echinox*, nr. 3, martie 1971, Cluj-Napoca, debut secondat de un grupaj de versuri publicat în același an în revista *Tribuna* nr. 35 din 7 august 1971, sub girul lui Victor Felea.

Colaborează cu poezie, proză, teatru, eseu, reportaj, cronică literară, recenzii, interviuri, traduceri din literatura franceză la majoritatea revistelor literare din țară.

A fost inclus cu grupaje de versuri sau cu proză sau a fost menționat în:

Popas între poezii tineri, Ed. Dacia, 1974 (antologie a debutanților, coordonată de Victor Felea);

Caietul debutanților, Ed. Albatros, 1979 (selectat la un concurs de debut al editurii, director Mircea Sântimbreanu);

Generația '80 în proza scurtă, Ed. Paralela 45, 1998, antologie realizată de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa;

Romanian writers of the '80s and '90s, Ed. Paralela 45, 1999, dicționar realizat de Ion Bogdan Lefter;

Dicționarul general al literaturii române editat de Academia Română, coordonat de Eugen Simion,

Dicționarul biografic al literaturii române de Aurel Sasu,

Dicționarul literar al județului Bistrița-Năsăud, Bistrița, 1997, realizat de Teodor Tanco. ș.a.

Volume publicate:

La marginea visului, Ed. Dacia, 1980, colecția „Debut”, cu o prezentare pe coperta IV de D. R. Popescu;

Poziția ființei, povestiri, Ed. Albatros, 1982;

Piatra soarelui, roman, Ed. Cartea Românească, 1987;

Libertate de noapte, versuri, Ed. Dacia, 1995;

Focul irevocabil, versuri, Ed. Dacia, col. „Poeți de azi”, 2000;

Câinii de vânătoare, povestiri, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004;

Eu, celălalt, versuri, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2004;

Iubește-mă repede și uită-mă iar, povestiri, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2005;

Poeme pentru cei care citesc în liniște, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009;

Tentația scrisului, eseuri, Ed. Eikon, 2011;

Spiritul sau strigătul, versuri, Ed. Tipo Moldova, colecția „Opera omnia”, 2012;

Să furi raiul cu ajutorul cuvântului, eseuri, Ed. Charmides, 2014;

Unde așezăm plînsul copilului?, versuri, Ed. Școala Ardeleană, 2020;

Ultima zi a Peștișorului de aur, povestiri, Ed. Charmides, Bistrița, 2021;

Om în mers, eseuri, Ed. Limes, 2022;

În liniștea fricii, Ed. Galaxia Gutenberg, 2024;

Viața prin delegare, eseuri, Ed. Galaxia Gutenberg, 2024;

Descinderi în neliniști de taină, interviuri, Ed. Charmides, 2024.

Premii literare și distincții:

Premiul de poezie al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca pentru volumul *Libertate de noapte*, versuri, Ed. Dacia, 1995;

Premiul de poezie al Filialei din Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Focul irevocabil*, versuri, Ed. Dacia, col. „Poeți de azi”, 2000;

Premiul I. D. Sârbu pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj-Napoca;

Premiul de proză al revistei Nord Literar pe 2009 pentru volumul *Un om fără aripi*, povestiri;

Premiul de excelență Avangarda XXII, Bacău, 2015, pentru cartea de eseuri *Să furi raiul cu ajutorul cuvântului*;

Premiul pentru scriitor consacrat la Festivalul Național de Poezie Virgil Carianopol, Caracal, 2019,

Premiul de poezie al revistei Convorbiri literare, Iași, 2023,

Premiul pentru eseu al revistei Poesis, Satu Mare, 2023 ș. a.

A fost distins cu *Meritul Cultural în grad de Cavaler*, 2004.

Referințe critice

Are referințe critice semnate de Laurențiu Ulici, Al. Piru, Valentin Tașcu, Alex Ștefănescu, Ioan Holban, Ion Vlad, Gheorghe Grigurcu, Mircea Muthu, Gheorghe Glodeanu, Paul Aretzu, Irina Petraș, Ion Pop, Viorel Mureșan, Cornel Ungureanu, Constantin Cubleșan, Mircea Popa, Ovidiu Pecican, Vasile Spiridon, Călin Teuțișan, Ion Buzăși, Mihai Dragolea, Alexandru Țion, Adrian Țion, Anton Cosma, Ovidiu Pecican, George Vulturescu, Horia Gârbea, Andrei Moldovan, Ion Zubașcu, Andreea Hedeș, Nicolae Oprea, Alexandru Ruja, Simona-Gratzia Dima, Florin Rogoian, Rodica Mureșan, Daniela Fulga, Cristina Frumos, Mircea Moț, Victor Știr, Viorel Chirilă, Menuț Maximinian, Carmen Ardelean, Imelda Chința, Hanna Bota, Simona Grazia Dima, Grigore Codrescu, Ion Radu Zăgreanu, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Vasile Filip, Iuliu Marius Morariu, Daniel Mariș, Cornel Teulea, Gabriela Rusu-Păsărin, Gelu Dragoș, Tit-Liviu Pop etc.

e-mail: olimpiu49@yahoo.com

La Zilele Prozei – Cluj-Napoca, 2023, alături de Victor Cubleșan, Andrea H. Hedeș, Simona Antonescu, Menuț Maximinian.

Student, pe Cetățuie, Cluj-Napoca.

Cu mama, Maria, sora Ludovica-Virginia (Gina).

Cu sora și unul dintre minjii copilăriei.

Tatăl, Oliver, pe Dunăre la Orșova.

Cu soția, Ionela Silvia, la Budapesta.

Foto-album Olimpiu Nușfelean

Satul Șieu Sfântu văzut din avion.

Casa natală văzută din avion, peste drum, centru-dreapta.

Jurnalul polifonic al lui Gheorghe Grigurcu

Victor ȘTIR

Editura Eikon din București a publicat, în anul 2023, cel de-al șaptelea volum al *Jurnalului* pe care-l scrie Gheorghe Grigurcu, un tom de aproape 500 de pagini, având pe copertă o fotografie a vestitei statuete *Gânditorul de la Hamangia*, sugerând că

textul este unul al gândurilor pe care scriitorul și le încredințează sieși, contemporanilor și posterității.

Așa cum s-a spus și la volumele anterioare, *Jurnalul* nu este unul al consemnării faptelor zilnice ale scriitorului, cum de pildă, al lui Liviu Rebreanu, ac-

țiuni care probabil nici nu există în sensul desfășurării unor întâmplări cu densitate care să se impună dorinței de a fi exprimate. Liniile *Jurnalului* sunt reflecțiile scriitorului care consemnează viața interioară, („turma gândurilor mele” – spunea Eminescu) în detrimentul

faptelor curente, exterioare. Alcătuitorul acestui jurnal există

în primul rând în spațiul abstragerii de sine din „poveste” ca epic.

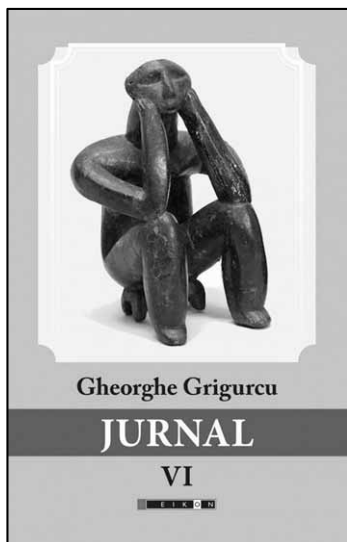
Se cunoaște, creierul uman este vizitat zilnic de câteva mii de gânduri, iar selectarea riguroasă, ordonarea acestora reprezintă pentru un autor de jurnal o aventură, un angajament deloc facil, dintre acestea urmând a fi prelucrate doar unele, cu puterea pătrunderii în procesul reflexiv, special generat, și asocierea

cu miracolul prin care viața face gândul viu, interesant, spre a se dori prizat de cititor. Aceste presupuneri sunt tatonări ale metodei de lucru a scriitorului, de fapt, ascunsă, fără acces celor din afară. Nici gândurile, nici ordinea lor, așa cum sunt „forjate”, nu sunt cunoscute exteriorității profane.

Diversitatea temelor cuprinse în volum se află sub incidența unei perspective diferite de cele de altădată, amintindu-ne conținutul antic – nu coborâm de două ori în aceeași apă, nu mai suntem nici noi aceiași, cu atât mai puțin apa care nu s-a mai întors în aceeași poziție de curgere.

Aflat la o vârstă – binecuvântare, autorul tratează cu interes, dar fără obsesie, senectutea, vârsta – vrednicie patriarhilor, dacă se poate spune. Pe aripa primei coperte se poate citi: „Senectute. Ani destui cu care nu mai ai ce face. Aidoma unor cărți groase pe care le privești așezate în raft, știind că nu le vei mai putea citi niciodată.” Maiestatea luptătorului tenace a celui ajuns la senectute; „condiția unui Sisif provizoriu”; „este domeniul vieții în care se cedează continuu și devine firească întrebarea, dar nu ai cedat mereu începând cu anii tinereții? Nu ai o rutină în această privință?” Privind pozitiv, autorul constată: „...este înregistrat încă un avantaj al vârstei actuale.”

Jurnalul are aspectul unui cvadrilog, alături de autor găsimu-se A. E., Scriptorul și Senectutea, fiecare formulând opinii, uneori cu diferență de abordare și asigurând în acest fel o anumită tensiune-factor animator, adesea generator al textului. AE constată că, „În prezent, viața este dominată de mijloacele tehnice ale prezentului, tot mai acaparante. Consumăm solitudinea astfel cum în marile

În chenar

orașe dispar treptat spațiile verzi, un soi de industrializare a sufletelor.” Cei patru heteronimi, voci prin care se exprimă autorul, dobândesc existență în ființa limbii îmbrăcată în gânduri de cea mai rară subțirime, în cele mai fine nuanțe, din mulțimea ideilor și faptelor (rare) observate de scriitor. Citate mai vechi sau mai noi, meditații asupra problemelor mari ale lumii sau asupra celor care alcătuiesc universul sufletesc al autorului se împletesc în țesătura textului, în contexte noi, primind înțelesurile vremii prezente. Nimic din ceea ce se trăiește sau gândește într-o viață, într-o lume cu multe fețe, nu pare să scape acestui jurnal; premonitoriu, în urmă cu ani, autorul a prevestit starea, intitulându-și uriașa antologie a poeziilor sale *Nimic n-ar trebui să cadă*.

Privind „Ființa prezentă, doar o parte a ei înseși. Moartea e menită a completa. [...] Senectute. Și dintr-o dată nu mai vezi în jur decât lucruri simple. Câtă înmărmuritoare grandoare are simplitatea a ceea ce ți s-a refuzat...” Este, dintr-o anumită perspectivă a autorului, o stare totalizatoare care nu evidențiază nici regrete, nici stări de exaltare, ci exersează puteri sapiențiale de echilibru și detașare. Asemenea unei cupole, sensibilitatea auctorială îmbracă inevitabilele asperități ale vieții, și mai mult, într-un tot cu vibrație armonică.

Poetul, criticul, eseistul Gheorghe Grigurcu se întoarce în *Jurnal* la unul dintre zeii săi tutelari, cu care se aseamănă și sub raportul înclinării spre meditație asupra lumii: Lucian Blaga, pe care l-a întâlnit ultima dată în 1959, „...la locuința acestuia”. „Blaga a fost ființa providențială a tinereții mele. Îl priveam mai mult ca pe un zeu decât ca pe un om.” Fără a fi scris o operă filosofică explicită, gândirea lui Grigurcu, în formă mai compactă, ar putea fi degajată din scrisul său, printr-o subtilă și atentă analiză a unui bun cunoscător.

Autorul-poet, după voci autorizate, unul dintre cei mai importanți de azi, exprimă, referitor la poezie, prin heteronimul A. E.: „O poezie cum un veșmânt monahal. O poezie cum un costum de baie. O poezie nud, spre a nu dezamăgi pornopoetii și îndeosebi porno-poetele”.

Rapelul la citate din cunoscuți autori români și universali – Eminescu, Blaga, Cesare Pavese, Marcus Antonius, monseniorul Ghika, Unamuno, Heidegger, Mircea Eliade, Clement Alexandrinul, Croce, Camus, Pascal Bruckner, Wittgenstein etc. – sugerează comunitatea de sensibilitate, acordul sau dezacordul asupra unor teme, opțiuni în câmpul lumii de litere pe care autorul o trăiește ca fiind cea veritabilă și veșnică, asemeni lui Adonai și Adam care au dat nume lucrurilor la începutul creației.

Relația cu scrisul, psihologia relațiilor dintre scriitori, scrisul propriu, scrisul ca fenomen public ocupă un loc privilegiat între temele abordate, observațiile fiind de mare prospețime, nuanțele de o coloristică plurală, aparte. Pletora de forme sub care se prezintă lingușirea între scriitori este atent observată și, alături de gândurile proprii, autorul îl aduce pe G. Papini: „Lingușitorul e cel ce spune, fără să le gândească, lucruri pe care cel lingușit le gândește fără să le spună”; sau „Lingușitorul e companionul vicios al vanitosului...”. Se pare, cei doi purtători de drapel pot merge doar mână în mână.

Jurnalul lui Gheorghe Grigurcu are statură aparte între jurnalele românești, ne gândim la cel al lui Titu Maiorescu, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Mircea Zăciu, Monica Lovinescu, prin formula abordată, prin stilistică și întindere, fiind inconfundabil – nu are zile, nici fapte exterioare sau intime, fiind un exercițiu stilistic de creație, de libertate.

Heteronimul A. E. prinde în „insectar” o categorie de „costumați” în mincinoasă evlavie care au fost în stare să mărturisească epifania care i-a vizitat găsindu(-se)-i vrednici pentru minuni ca în vremile când prorocii umblau cu Domnul pe pământ, având și „acoperirea” aferentă. Spune A. E. parcă privindu-i pe cuvioșii găsiți în „liste”: „Autori bisericosi: viespar de ambiții și simulări, de adulări și compromisuri, de cancanuri și *lucrături*, confortabil sediu al demoniei în sens creștin. Vreo doi dintre contemporanii noștri din această speță s-au putut apropia realmente de Domnul, trecând dincolo”.

Cu o îndelungată practică a scrisului, autorul este cunoscător al celor mai fine conexiuni cu realitatea care trece în text, cu

ficțiunea, de asemenea, cunoscător al psihologiei aparținătorilor breslei pe care-i observă adesea în postura raporturilor, cum s-ar zice, de „îndemână”, de conexiune viciată. „Tragedia” textului scris este „pronunțată” de A. E.: „Odată realizat, un text satisfăcător moare, devine o prețioasă mumie. Pentru a-ți continua scrisul se cuvine a te deschide unei alte experiențe, a risca în nădejdea unui nou final, a unei alte mumificări, dacă e posibil mai impozante”. Scriitorul este în poziția veșnicului început viu care, în final, sfârșește în pietrificare, în moarte. Observând altă zonă, A. E. constată: „S-ar putea ca dincolo, neexistând nici o oglindă, să nu te mai poți recunoaște.” Și totuși, o perspectivă asupra vieții: „Trăind, te sacrifici chiar prin acest fapt pe tine însuși. Murind, s-ar putea să nu mai ai ce sacrifica.”

Scriptorul, înclinat parcă să ordoneze, sistematizeze, tranșează: „Poetul și criticul, două oglinzi paralele. Între ele, așa cum îmi scria un poet, un strat gros de cuvinte cum frunzele toamnei zăcând pe podea”. „Suferința nu e nici trudă, nici odihnă, ci un soi de decorporalizare care suprimă diferența dintre cele două stări”, spune cu o logică amintind de Lupasco.

S-ar părea că senectutea, prin vocile diseminat pe parcursul întregului volum, a primit

un spațiu privilegiat: „nu cumva spiritual capătă diformități care le însoțesc pe cele ale trupului? [...] Psihicul compulsiv se revarsă în membrele neputincioase, apasă spinarea gârbovită.” Sau relația constant mai apropiată: senectutea – „Cu câteva decenii în urmă, ți-o reprezentai precum un fel de dependență în care vei depune lucrurile ce nu-ți mai sunt necesare, acum îți dai seama că a devenit masa ta de lucru.” Senectutea, un nou început: „O nouă imprimăvărare, în noiembrie. Pomii din jurul casei sunt, iată, plini de muguri, dragii de ei, muguri ai Neantului pe care-l consumă eroic”.

Nostalgie, speranță...? Pe cât de reală, senectutea induce îndoielile irealității sale de aceeași esență cu iluzia-maya orientală: „Senzația că se apropie o mutație ireală. Obsedat de ireal spre a face față realului pe sfârșite.” În partea opusă de gândire: „Tineretea e, vai, amânare.” E seninătatea care se dobândește cu trecere vremii, ceva din aceeași magmă cu nirvana.

Pentru A. E., heteronim înzestrat cu spirit ascuțit, este de efect scrisul reflectat în „Demonia minoră a scrisului”, iar „Amintirea (e, n. n.) o metaforă a timpului”.

O preocupare atât de industriosoasă, o creativitate atât de vie ne îndreptătesc să așteptăm cu mare interes volumul al VIII-lea.

Ierburi de câmp IV

Circuitul poeziei, dinspre real, spre fantastic, spre oniric

Ion Radu ZĂGREANU

„Eu, când scriu o poezie,/ nu mai sunt un om slab și de nimic.”
(Ion Mureșan)

Titlul volumului de versuri *Introducere în POEZIE* (Editura Charmides, Bistrița, 2023) al poetului Ion Mureșan te trimite cu gândul la un curs opțional din anii studenției, de la Facultatea de Filologie.

Poemul *Introducere în POEZIE*, cel care dă titlul volumului ar putea fi valorificat și didactic, pentru explicarea raportului realitate-ficțiune în opera literară, mai ales la începutul ciclului liceal. În el întâlnim și maniera poetică a autorului, acel circuit al poeziei dinspre real, spre imaginarul de cele mai multe ori fantastic și apoi spre oniric, spre neoexpresionismul oniric, acest traseu fiind urmat și invers, în cadrul aceluiași poem. „Nevasta” din poemul menționat ascultă poezia, chiar o citește cu „vocea” ei „interioară”, este încântată de ea, dar rămâne în real, nu poate percepe „viziunea” autorului, transfigurarea realului și reacția ei este vehementă: „Atât. Restul mi l-ai ascuns. Părțile frumoase ai vrut să le păstrezi ca să le spui doar curvelor tale!”... „Du-te dracului cu poeziile tale cu tot!”

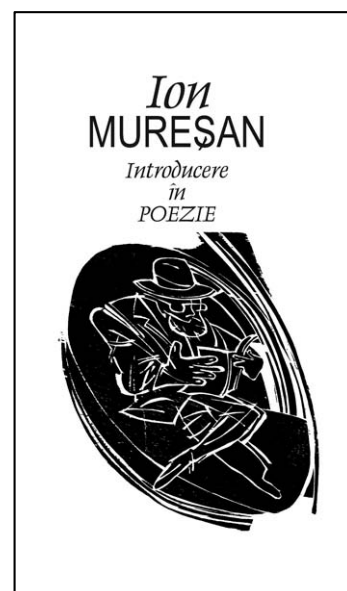
Poezia, „partea „luminoasă” (*Eu când scriu o poezie*) a vieții, îi conferă poetului un alt statut: „nu mai sunt un om slab și de nimic./ ...nu mai sunt un om neajutorat.” (*Eu când scriu o poezie*), deși percepția celor din jur a talentului este cea a unei infirmități: „brusc sunt proprietarul unui cărucior pentru infirmi,” (*Eu când scriu o poezie*).

În poeziile acestui volum realul, cu imaginarul și cu oniricul se amestecă, uneori nu mai știi în ce plan ești, totul este posibil ca în lumea basmului, ordinea firească a lucrurilor este schimbată. Se trece firesc din real în imaginar, în fantastic, acestea făcând parte

parcă din viața noastră. Doar în romanele Hertei Müller, fantasticul pare ceva cotidian în viața omenească.

Poeziile deschid uneori interpretări multiple. În incipitul unora ni se explicitează starea eului liric: „Eram foarte trist, căci eram mahmur.” (*Poem (mahmur)*); „dar el este foarte beat.” (*Om beat în pădure*); „Sunt un om bolnav.” (*Poem (bolnav)*); „Ieri seară m-am îmbătat atât de rău încât” (*Poem, la oglindă*); „Astă noapte am visat un vis pentru care nu am studii.” (*Poem cu tractor*) etc.

În poezia *Nu putem*, reîntoarcerea în copilărie readuce la suprafață și fricile acelei perioade: „Dar în ochii noștri este materie primă cât pentru trei lupi”, sau extragerea din edenul copilăriei pare imposibilă: „– Nu putem, nu putem!”. Realitatea exterioară, cea a „preajmei”, cum ar spune prozatorul Cornel Cotuțiu, este de multe ori paralelă, cu cea interioară, deși poetul încearcă să fructifice sfaturile mamei de a „trage cu coada ochiului la ceilalți și fă cum fac ei!” (*Poem (mahmur)*). Gândurile încep să vorbească, neînțelegându-se pe sine, poetul nu-și poate explica nici scopul deplasării unei femei „spre un deal

În oglinda lecturii

îndepărtat.”, așa cum o vede el din trenul, în care nu știe ce caută. Cei doi par a se compătimi reciproc.

Descifrarea sensului alegoric al unor poeme este când accesibilă, când ea suportă apelarea la alegorie sau parabolă. În completarea, să-i zicem micuței, arte poetice, din prima poezie a volumului, *Eu când scriu o poezie* și a *Introducerii în POEZIE*, ar trebui să adăugăm mai lungul poem, *Copilul cu două capete*. Repererele ajutătoare sunt evidente: „La 9 ianuarie 1955, într-un sat din Transilvania,”: data și zona de naștere a poetului. „Copilul cu două capete” este poetul. „Capul de pe umărul stâng” aparține persoanei poetului, cel care trece prin perioadele firești ale vieții, grădiniță, școală, este „capul care vorbește”. Capul de pe umărul drept este talentul lui, capul creator de poeme, cel care îl ajută pe poet să recupereze amintirile sedimentate în memorie, despre un timp parcurs, specificat prin câteva simboluri: „Magazinul sătesc”, cartea „Pionier cunoaște-ți țara”, „camionul Molotov al CAP-ului”, „Ziua recoltei”, „Președintele Sfatului Popular”. Interesant unde este ascuns „capul drept”, „în lada de zestre”, simbol al păstrării memoriei și a tradiției. În capul drept se află și „viziunea” poetului. Așezați „în fața oglinzii”, poetul și „capul drept” constată dispariția „copilașului” și prezența unui „omuleț bătrân, cu barbă,... care stă la o masă și scrie ceva pe o coală de hârtie.” Așteptare harului poetic, consecințele acesteia sunt cutremurătoare: „și aștept, și aștept, până când pielea de pe mâinile mele, de la coate în jos, cade pe masă.” Urmarea, poezia curge: „Literale care se încălesc unele pe altele, se împing și se mușcă. Carnea mâinilor mele este ca un câmp de bătălie.” Excursia organizată de către mamă, cu ochii legați, parcurge o epocă revolută a exagerărilor „lucrurilor minunate”. Oamenii obișnuiți sunt deranjați de cei „cu două capete”, de cei talentați și-i consideră o „arătare” care trebuie ascunsă.

Poetul, copleșit de sinceritate s-a „săturat” de „mecanismul acesta perfect” (*Dezagregarea*), al lumii în care trebuie să spui ceea ce ea ar vrea să se audă: „Idealul meu este să dezagreg mecanismul acesta perfect”.

Aceeași viziune o are poetul și despre lumea din jurul lui. Pentru a „se preface” că este fericit (*Poem despre fericire*), el schimbă ordinea firească de alcătuire a lumii, lucrurile, arborii, zgomotele intră unele în altele, iar în planul îndepărtat vede o lume frumoasă, o livadă, o domnișoară. Revenirea la ceea ce este obișnuit îi produce nefericire: „Acum, brusc, nu știu de ce, nu mai sunt fericit./ Toate lucrurile sunt la locul lor.” (*Poem despre fericire*).

Visul prilejuiește în câteva poeme escapade onirice. Într-un interviu cu Laurențiu Ungureanu (2015), poetul mărturisea că „Visul e un alt fel de poezie.”. Trenul (*Poem*), a cărui plecare îi amintește poetului de un cântec de luare în armată, ajunge într-un apartament, apoi „a apucat-o pe scări în jos și a ieșit din bloc.” (*Poem*). Tot în vis (*Poem rău*), se pot petrece și fapte abominabile, „în vis toți suntem niște animale speriate,/ cărora totul le este îngăduit etc.” (*Poem rău*). O secvență pare de basm oniric are în centrul ei, pe Ion și pe Maria, predestinați a fi „tăietori și uscători de apă.” (*Poem rău*). Ei taie apa unui râu și fac „scânduri de apă”. Maria îl ademenește pe Inspectorul școlar să intre în apă, taie râul „mai jos de el”, acesta va sfârși în „scândura uscată a apei.”, acest fapt fiind o posibilă răzbunare pentru că Inspectorul i-a scos din copilărie pe cei doi copii. Sunt ironizate unele tabuuri ale copilăriei, din comunism, cântecele ei, munca brigadierilor de pe „șantierul tineretului de la Bumbesti-Livezeni,” găsirea chipului Inspectorului într-un lemn crăpat, „gentuțele de pleu de la grădiniță.”. Toată povestea este de fapt o lungă alegorie simbolizând un traseu al nașterii actului poetic, al poeziei, pornindu-se de la o amintire șoc a copilăriei. Cei doi tăietori de „lemne de apă”, dobândesc „darul poeziei”, „Când am ajuns la vărsarea râului în mare.” Crima din vis este rezultatul a două imagini suprapuse, una despre inspectorul școlar, venit la școală, din care copilul reține „în memorie doar iarba verde, înaltă, și o cămașă albă tăiată de bretele de-un roșu aprins,” alta „prin găurile din memorie”, șocantă: „două pâraiașe de sânge lungindu-se-n zăpada din curte din porcul înjunghiat./ Două bretele care țin porcul legat de iarnă.” Traumele copilăriei se dizolvă

în vis. Tot acolo se răzbună și cei doi copii scoși forțat din copilărie. În vis se rememorează alte amintiri ale copilăriei, în poezia, *Poem cu tractor*. Din primul vers suntem avertizați că pentru visul acesta „nu am studii”, nu are școala de tractoriști. Privitul în oglindă declanșează curgerea amintirilor în care coexistă tractorul autohton „UNIVERSAL 450” cu „Kirovul” sovietic. În imaginația sa, copilului crede, când este rugat de mătușa lui, că somnul lui „pune în mișcare tractorul și batoza.” Ceremonialul primirii celor două tractoare, cel românesc și cel pe șenile, sovietic, al preotului bisericii este același. Simbolistica gestului se poate descifra ușor. Visul se termină sub plapumă. Repovestirea lui se face doar „oamenilor în care am mare încredere.”, ascunde teama de un trecut al fricii.

O altă descriere a unui vis se petrece în poezia *Ana în excursie*. Un profesor, plecat în excursie cu elevii se abate pe la mătușa lui, deși știe că ea este moartă. Copiii dispar și cei doi îi caută. Obsesia visului este căutare copiilor, probabil sechestrați de un Prinț căruia profesorul i-a defăimat castelul. Dacă deschizi poezia cu cheia parabolei, Prințul ar putea fi Puterea dictatorială căreia profesorul, poetul ar trebui să i se vândă, pentru a-și recupera opera, „copiii.”

La ieșirea dintr-un vis al copilăriei, are loc o luptă cu Făt-Frumos (*Poem despre lupta poetului cu Făt-Frumos*). Învinsul cere să i se taie capul, Făt-Frumos pleacă, este refuzat și de un grup de țărani, în drum spre „răscoala de la Bobâlna.” Copilul ia de bune stereotipiile acțiunii din basm, în finalul poemului, nu mai este copilul, ci poetul: „de aceea, chiar acum vă rog pe dumneavoastră: – *Tăiați-mi capul!*”

Aproape o poveste pentru copii, în aparență, întâlnim în poemul *Aeroportul*. Totul pare adaptat satului natal al poetului, Vultureni. Aeroportul „este amplasat în spatele Bufetului.”, avioanele au dimensiunile lor văzute, de la mare înălțime, de jos, zgomotele lor sunt ca ale unui bondar, dirijarea lor se face din podul Bufetului. Călătorii, ca niște păpușe, intră la sosire în „Camera de creștere”, la plecare (culmea!) spre New-York, trec prin „Camera de micșorare”. Poveste frumoasă, hazlie, parodică se termină grav. Avionul

dispare „deasupra cimitirului.”, el fiind „de unică folosință.” Atmosfera de basm este sugerată direct: „Sau poate că am fost și noi acolo, dar asta a fost demult și nu ne mai aducem aminte.”

Aflăm și câteva poezii cu tematică erotică. Întâi menționăm poezia „Poem de dragoste”, cred că una dintre cele mai frumoase poezii de dragoste din literatura română. Implorarea iubitei, are ceva din umilința îndrăgostitului din poeziile lui Costache Conachi. Poezia șochează prin ineditul imaginilor. Îndrăgostitul, „dezbrăcat în pielea goală”, în genunchi, sub rochia iubitei, fumează „un pachet de țigări!”. Nimic lasciv. Fumul o ridică pe partenera de cuplu „printre blocuri de la pământ.” Imaginile sunt extraordinare : „Eu cu fumul ultimei țigări încolăcit ca o funie în jurul gâtului/ să atârni ca un spânzurat de piciorul tău desculț/ și așa să mă înalț/ și să te ajung tocmai când să intri în nori,/ să te iau galant de mână și să te ajut să cobori.”

Căutarea „sufletului pereche” (*Poem despre sufletul meu pereche sau despre cumplitul măcel la care am fost martor în trenul personal Cluj-Napoca – Bistrița*) îmbracă hainele unui palpitant roman polițist, în aparență. Iubita este o apariție amintind de *Uriașa* lui Charles Baudelaire: „o femeie lungă, înaltă, și lată,/ o femeie... cât China.” Ea coboară și urcă în tren, „pe două zeci de peroane de gări.” Când îndrăgostitul se pregătește să-i adreseze o declarație de dragoste, nu mai găsește pe nimeni în compartimentul vecin. Își dă seama că sufletul lui pereche este „un depozit de suflete.”, iar femeia pereche este „un depozit de femei.” „Izgonirea din fotografie” înseamnă și excluderea din cuplul iubirii și dintr-un trecut comun (*Izgonirea din fotografie*). Tot o fotografie veche, cu un „zeppelin” îi provoacă imaginația poetului (*Rotterdam*) care zburdă pe traseul real, fantastic, oniric, creionând o viziune proprie despre „orașul dinăuntrul nostru.”

Contemplarea naturii, împăcarea coșbuciană cu soarta (*Vara*), comuniunea omului cu natura, le găsim în poezia *Și e atât de frumos*. Poetul pare a privi din rai, simțind ca în poezia *Belșug* a lui Tudor Arghezi, („Căci Dumnezeu, pășind apropiat,/ Îi vezi lăsată umbra peste

boi.”), peste el binecuvântarea divinității: „Umbra cuiva, nu știu a cui, mi se așază ca o dantelă pe față.” Poezia conține la început note de pastel, apare și o persoană feminină care copiază o poezie eminesciană. Versul refren „Și e atât de frumos de parcă-am murit demult.” răsună ca o împăcare, ca o acceptare.

Un obiect care apare des în aceste versuri este oglinda: „Eu stau în oglindă ca într-un autobuz.” (*Poem autobuz*). Ea schimbă realitatea și deschide drumul spre oniric: „oglanda goală ca un autobuz gol/intră în perete și se îndepărtează.” (*Poem autobuz*). Oglinda produce substituirii de persoane: „Căci dimineața alerg la oglindă și văd/că altcineva s-a sculat în locul meu./din patul meu.” (*Poem (bolnav)*); „Doamne/Aici în oglindă/A cui reflectare sunt eu? (*Poem, la oglindă*), sau de situații: „În loc să ies din camera mea pe ușă/Am ieșit pe ușa pe care am văzut-o în oglindă.” (*Poem, la oglindă*).

Un poem kafkian și orwellian este *Peștele pătrat*. Totul devine pătrat, chiar și natura:

„dealuri pătrate”; „Sclipesc pătrate stelele.”, poetului îi „ies din gură,/ Cuvinte pătrate.”.

Descrierea unor halucinații și a unor amintiri din copilărie (*Poem despre cele ce nu se văd*): „văd doar o fetiță în rochie albastră,.../ stă ghemuită în iarbă lângă un lan de grâu.” și găsirea unui „ghem de sfoară groasă”, luat și pus în buzunar, ar putea sugera un sfârșit tragic: „spânzuratul se leagănă./ se leagănă./ se leagănă.” Chipul poetului se multiplică: „toți bărbații de pe stradă îmi poartă capul,” (*Poem (bolnav)*), iar în fiecare frunză căzută din măr „e un cap al meu.” (*Poem (bolnav)*).

Moartea schimbă percepția despre cei plecați dintre noi: „când te cred mort, toți își amintesc cu drag de tine, toți te vorbesc de bine și chiar se gândesc să te caute, chiar să-ți citească cărțile, căci se simt un pic vinovați!” (*Ioan Es. Pop îmi trimite...*). Finalul acestei poezii este șocant: „Țin minte precis locul unde se află încă de pe vremea când eram viu!”.

Imaginea, regretatului său prieten, pictorul Miron Duca, apare parcă din ceruri, dintr-o „oglină cu meri înfloriți.”, ca apoi să dispară „și printre nori și printre meri râzând în hohote/ se îndepărtează.” (*Sub merii înfloriți*).

Bacovienei și diluvienei ploi, Ion Mureșan îi atribuie un alt efect. Din cauza ei „numele se îngălbenesc și cad de pe lucruri/ și de pe oameni,.../ înțelesurile se vestejesc în cuvinte/și cad din ele,” (*Poem ploaie*), poetul, urmând un traseu bacovian: „trupul meu se surpă./Acum a ajuns o grămadă de moloz.”. Însingurat poetul imploră divinitatea: „Stau în vârful ei îmbrăcat în palton negru și/ flutur spre cer un steguleț negru și/ croncănesc ca o cioară/ – Doamne, ține sufletul meu sensibil sub nori!”.

Cuvintele dobândesc puteri miraculoase: „Ori, dacă vreau să mut un obiect dintr-un loc în altul,/îi schimb în mintea mea numele/și obiectul se mută unde vreau eu.” (*Poem pentru un singur cititor*). A te muta în numele cuiva devine o obișnuință, poetul mutându-se și în numele cititorului: „Așa că, cititorule, îți știu deja numele./ m-am mutat în el și tocmai am terminat de citit poemul.” (*Poem pentru un singur cititor*)

Poemele noi, „pușori de soare”, (*Poezia pe care, cuprins fiind de melancolie, mi-o dedic mie*) ies în lume: „iar când le vor miji razele/ o să-i învețe să zboare”. Noua „recoltă” lirică din acest volum, nu diminuează scepticismul poetului, nu-i ușurează greutate întrebărilor despre sensul vieții: „El clătinându-se prin pădure./ Are în mână o butelie de vin roșu/ cu care lovește în dreapta și în stânga/ în trunchiurile copacilor./ El încearcă să audă/ minunatul sunet al lipsei de sens/ a vieții sale.” (*Om beat în pădure*). Poemul ilustrează afirmația poetului dintr-un interviu cu Xavier Montoliu Pauli: „Lumea interiorului unui păhar ne ajută să percepem fragilitatea existenței.” Dacă am înlocui „trunchiurile copacilor”, cu poeziile sale (în versurile poetului se poate întâmpla orice, ca în basme), probabil că s-ar deschide o ușă salvatoare.

Splendorile din Valea Mătrăgunii

Victor ȘTIR

Poezia lui Gheorghe Pârja se naște din privirea detașată, interioară sau exterioară, a lumii care nu are „nici miez, nici coajă”, ci pătimește de unitatea fără sfârșit. Acea lume o va fi săgetat cu privirea, în zilele Creației, Dumnezeu când a privit Valea Mătrăgunii, loc pe cât de concret aparent, pe atât de difuz metafizic și încărcat de semnificații, de la fizic, la magic și imaginativ: „Valea Mătrăgunii/ Este locul/ Pe care l-a privit Dumnezeu/ Într-o zi de duminică. (Creație) În text este adusă Mătrăguna cea frumoasă care poate induce percepția beatitudinii și narcoticul ce afișează în peisajul percepției îndoiala autorului care probează creația, substituindu-se Demiurgului fără o deplină conștiență a cheltuirii sale ca existent care „înălță” Valea spre lumină și cu propria-i lumină: „Să nu creadă poetul Ion Mureșan/ Că la mine în Valea Mătrăgunii/ Este foarte multă lumină/ Este doar lumina pe care am inventat-o eu/ Din creionul chimic, din cărbune.”

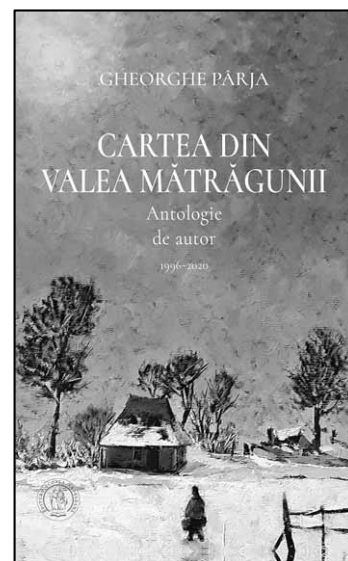
Floarea de mătrăgună este în tradiția veche românească planta cu virtuți miraculoase care poate stârni dragostea bărbatului pentru femeia dornică să și-l apropie ca iubit. Fetele tinere o culeg înaintea zorilor, pe liniște, după ce au parcurs, în grup, drumul până la pădure, sărutându-se, apoi se dezbracă și mimează actul dragostei fizice. Uzând de puterile magice ale mătrăgunei, tinerele descântă cerând să se mărite repede și cu cine își doresc. Apetisante, florile sunt otrăvitoare, consumatorul poate să-și piardă mințile gustând fructe negre de belladonna, cum se mai numește planta în acea fază de vegetație.

Privirea, ca ingredient al creației, își dobândește statut în discursul liric al volumului prin omniprezența luminii, leitmotivul despre care filosoful se întreba cândva dacă izvorăște din ochi și parcurge un drum până la obiectul căruia îi dă contur, formă și însușirea de a se

întoarce în ochi, sau porcede de la elementele lumii exterioare și se odihnește în ochi înfrumusețând lumea interioară a sufletului.

Cartea din Valea Mătrăgunii, antologie din șapte volume de poezii publicate începând cu anul 1996 și venind până în 2020, este pentru autor exercițiul sfășierii de sine așezat în producția poetică, opțiunea pentru un text sau altul fiind nu exercițiul libertății, ci zbaterea războinică a autorului cu sine și textele care „luptă” pentru un ipotetic drept la o viață nouă, la picătura de eternitate pe care o promite orgolios tiparul. Peisajul din „Valea Mătrăgunii” are generozitatea luminii culorilor dintr-un roșu și a șoaptelor sugestive pentru construcția ansamblului.

Poezia lui Gheorghe Pârja este una grea de sens, în duhul versului nordic al României, al Transilvaniei blagiene, al lui Goga și Ioan Alexandru, s-ar putea spune, numai că reverberațiile amintite nu vin ca influențe în *Cartea din Valea Mătrăgunii*, ci ca elemente captate ale unei atmosfere ce plutește staționar, desprinsă sau conținută în geografia și istoria toposului ca și concretizare a profunzimii de spirit, a etnicului, în cea mai autentică „ieșire din ascundere”. Poezia are însumarea de armonice naturale izvorâte din sonorile pământului și ale omului ridicat în orizontul luminii existențiale. Zicerea cu trimiteri spre sau dinspre natură este finisată în secretele „mori” ale inteligenței poetice unde minereul este mai întâi „tehnologic” disociat de sterilitatea gândului

însoțitor, apoi trimis spre retortele rafinării, purificării ideii, expresiei, spre cleștarul percepției. Timpul, istoria, cultura, variile forme de expresie ale înțelepciunii încap în poezie cu profunzimea conținutului și modernitatea formei, aliaj omogenizat la înălțimea temperaturii creativității vegheate de terminusul teleologic al travaliului maieutic abia sesizabil.

Poezia lui Gheorghe Pârja mărturisește încă o dată, dacă mai era nevoie, că versul modern are ca element coagulant povestea, mitul, iar, din fiecare poem, naratorul secret, același cu poetul sau o replică a sa, șoptește, mai discret sau mai accentuat, „scheletul” epic – portanța de poveste a conținutului unei structuri coerente, încastrate în faldurile frumuseții. Poetul achiesează la actul creației ca petrecându-se în interiorul unei convenții în care realul focalizează însăși realitatea, conferindu-i dimensiunea unei suprarealități dramatice, așa cum a formulat-o poetul Pârja, citând din Ion Mureșan: „Trebuie tată să rămâi între lucrurile utile/ eu voi dansa frumos în vis/ arătându-mi-se felinare umbroase.”

Universul poetic al lui Gheorghe Pârja este o însumare a zonelor semnificante ale toposului etnic românesc (mai ales din nordul țării), istoric, geografic, spiritual, concentrate toate, distilate, la flacăra talentului recunoscut de mari critici români care i-au comentat volumele apărute de-a lungul deceniilor, la intervale niciodată grăbite forțat, ci într-un ritm asemănător celui natural, în care omul locului își rostuieste gesturile fundamentale, precum anotimpurile în consecințele ciclului lor.

Portanța poeziei lui Gheorghe Pârja este asigurată de cele două aripi – dramatică și lirică –, fiind nutrită din tradiția populară a Maramureșului și de modernitate, binomul cel mai expresiv prin care se exprimă profunzimea

poetului. Poezia are liniștea, solaritatea înaltă în care se insinuează viguros sonorile modernității, cu finețea studiată, obținută prin travaliu sau doar ca un reflex al inspirației finisate în registrul superior.

Aportul tradiției populare este cristalin, mitul sau eresul, tot ce presupune structurarea limbajului pare a fi coborât din ancestral și îmbrăcat în straiul poeticesc de astăzi, proaspăt, viu. Dacă Sadoveanu știa să învie istoria dintr-un document, Gheorghe Pârja prezintă tradiția folosindu-se de puterea de a o învia, cum iar spune Domnul în vechime cuiva: *Ridică-te și umblă.*

Cuvântul trece din zona sa de abstracțiune în cea de concret și se manifestă ca fiind viu, înviat, purtându-se ca o ființă și împlinindu-și viețuirea în text, deopotrivă ca existență autonomă și purtător al vieții. Asociațiile imagistice ocupă spațiul poemului făcând abstracție de incongruențe și depărtări semnificante, jucând rolul concordiei cu eficiență expresivă maximă. Bunăoară, în *Secvență subacvatică* (pagina 273): „Moartea Păstrăvului întunecă Luna și se prăbușește în lac/ din coaja ei neagră locuitorii acvatici/ își construiesc casa cu ferestre veșnic închise./ Lumina coboară din vise, din ochii peștelui, harbonat/ câmpii și măguri țin în spinare păsări moarte/ căzute din cerul apei./ Moartea Păstrăvului ca durerea unei pâini feliate sâmbătă seara/ alături lumina lunii din apă.”

Nu uităm geneza simbolică a poemului mărturisită de poet: „Am stat de vorbă cu nucul, din fața casei, provocator de poezie. A clipit din frunze. Iar eu am privit în oglinda prunciei mele și mi s-a arătat biblioteca din șură. De acolo a plecat totul.” ...și este, în splendida frumusețe a poeziei române de azi, și nu numai.

Strigătul femeii-nasture

Monica GROSU

Ironice sau grave, viziunile lirice ale Andei Comșa-Chiș trădează o continuă glisare pe marginea unui cotidian exasperat de repetate căutări ale unui sens totalizator, ale unei forme desăvârșite. Conturul lucrurilor primește uneori expresii fantastice, alteori se pierde în visul încețoșat al incertitudinilor. Dominant rămâne strigătul expresionist al unei sensibilități acute, al unei atitudini tranșante, așa cum ne-o dezvăluie volumele de poeme publicate: *Un zâmbet mi se agață de buză* (2012), *În cealaltă parte a orașului* (2014) și, mai recent, *Femeia-nasture* (Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2023). Prefațat de Gabriela Chiciudean și însoțit de ilustrațiile lui Andrei Bako, acest ultim volum al autoarei invită la observarea realității cu o privire relativ severă, deschisă deopotrivă înăuntru și în afară, și construind notații sobre, tablouri încifrate sau geometrii acutizate de luciditate. Din loc în loc, aceste poeme se așază sub reflecții dostoevskiene, venite să accentueze adevăruri despre condiția umană.

În spațiul concret al zilei, autoarea observă că lumea și-a pierdut inocența originală, că scrisul și cititul sunt riscuri asumate cu grație, că până și cuvintele se cer retranscrise, explicate, decodificate. Fiecare zi sacrifică noi speranțe, deziluziile se repetă, iar vocea creatorului rămâne un strigăt în gol: „E un demon înăuntru/ Care se trezește/ se spală și face toate lucrurile în locul tău./ Tu vociferezi nu te aude nimeni/ ridici din umeri reciți poeme/ pe care doar el le aude./ Rânjește tu oftezi/ și fiecare câștigă/ pe partea lui de suflet/ încă o zi de sacrificat speranțe.” (*Zi de sacrificat speranțe*). Motivul unei dedublări sau înlocuirii a sinelui profund apare în mod repetat, evidențiind sentimentul alienării, al depozării de ființa autentică, lăuntrică.

Insatisfacțiile cotidianului conduc spre avaturile divinului: „Urletul dinlăuntru meu/ mă scoate din minți/ atât de bine încât perii albi/ mi s-au făcut pădure/ de jur-împrejur/ mâinile vor să stranguleze aerul/ doar ochii își cer întoarcerea/ nici o tăcere nu rămâne împachetată/ și nici un demon nechemat la masă/ din cauza urletului/ schimbarea lenjeriei din suflet/ se face greu/ mi se face foame de îngeri.” (*Urletul*).

E atâta lipsă de iubire în această lume bolnavă de singurătate, par să spună poemele Andei Comșa-Chiș. Absența unor conținuturi viabile naște revolta, ca și nevoia de a denunța convențiile, nimicul, suprafețele doar aparent liniștite. Limbajul devine calea unică, subversivă, teatrală, și totuși iluzorie de a comunica experiențele ființei: „Nu m-am învățat minte/ Să accept și să nu spun nimic/ Strigare să fiu dată afară/ Vociferez să fiu ignorată și mai mult/ Gesticulez/ poate cineva mă ia de mână în inadins/ în sfârșit scriu/ poate se îndură carnea de om/ și imprimă tăcerea din vârful buzelor/ în cuvinte.” (*Tăcerea din vârful buzelor*).

Preocuparea pentru un dincolo neverificabil dezvăluie și imaginea unei lumi abandonate în propriile-i eșecuri de mântuire. Mai multe poeme aduc în prim-plan tematica morții și a căutării divinului, însă într-un mod cu totul inedit, lipsit de stridențe și excесе imagistice. Dimensiunea metafizică a vieții

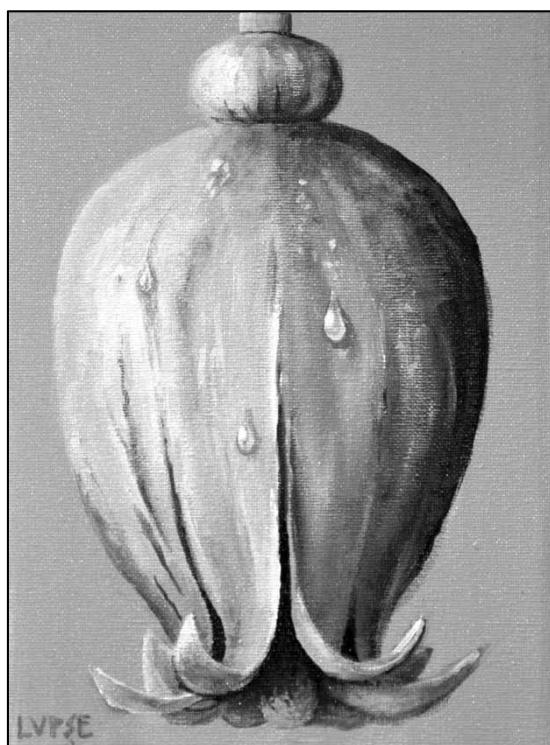

rămâne o preocupare constantă, așa cum este și grija pentru cuvânt, pentru percepția filosofică a existenței. În poeme predominant concise, Anda Comșa-Chiș încearcă să redea forme circumscrise unor idei, să coboare abstractul unei gândiri matematice, precise, stratificate (pe orizontală, ca și pe verticală), în expresii-simbol: „Nici măcar Dumnezeu nu ascultă,/ urechile îi sunt astupate/ de urletele Viilor în plină zi./ Nici măcar Dumnezeu nu vede/ plouă torențial cu vise spulberate./ Nici măcar Dumnezeu nu zâmbește/ pute a lehamite și a lene de mântuire/ pe un ciob de sticlă spartă/ un înger adormit/ camuflează tot peisajul.” (*Nici măcar Dumnezeu*).

Starea de angoasă și perpetuă amenințare, elementul exterior mai mereu agasant se repliază în versuri scurte, cu tonalități sarcastice și jocuri lingvistice de efect: „Lupta cu arme albe/ e ca și cum/ ai lua de aripi un înger/ l-ai folosi ca seceră/ să taie din lungul nasului/ celor prea fericiți.” (*Arme albe*) sau „Strada e plină de intenții ascunse/ după fiecare impresie/ stă la pândă un cuțit/ gata să se împlânte/ până în mijlocul cuvântului/ să-i scoată măruntaiele de

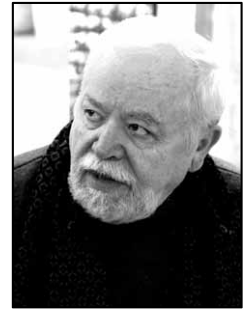
sensuri/ și să le întindă pe trotuar/ strada e plină de cuvinte/ măcelărite încă de la răsărit/ rușinate că înghit zilnic/ tentațiile unui ucigaș de cuvinte.” (*Ucigaș de cuvinte*).

Așadar, *Femeia-nasture*, „schița unui ideal”, adoptă o exprimare abruptă, întâlnind cuvinte din sfere semantice cu totul diferite, uneori opuse, din dorința de a coborî cât mai adânc și necruțător în propriile-i viziuni lirice. Astfel, Anda Comșa-Chiș își menține poemele într-o zonă a echilibrului dintre asperitățile realului și visul imponderabil, așa cum arăta și Gabriela Chiciudean în *Prefața* volumului: „E vorba de viață, așa cum e ea, cu bune și rele și multe neînțeleșuri și amăgiri, surprinsă de un creator care are capacitatea de a visa, care exersează încercarea de sustragere din fața timpului, care are puterea de a masca neîncrederea, și mai ales spaima, într-o lume plină de incertitudini. Situațiile își găsesc rezolvarea încet, cu pași mășurați, ca într-o problemă complicată de matematică, proces în care atenția e fundamentală. Ai greșit sau ai sărit o etapă, rezultatul va fi altul, cu totul altul, dar nu lipsit de frumusețea lui lăuntrică.”

Originea lumii I

O prozatoare erudită și talentată

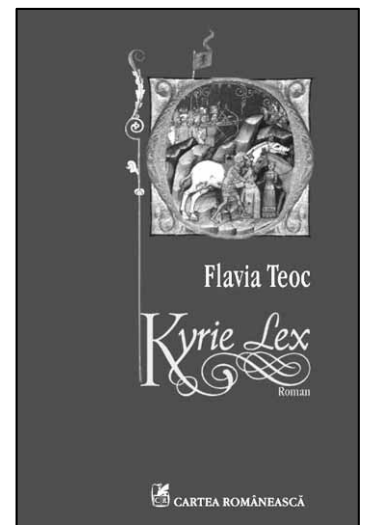
Icu CRĂCIUN

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, scriitoarea și traducătoarea Flavia Teoc și-a făcut studiile de masterat și doctorat în Cluj-Napoca, Aarhus și Roskilde. În calitate de cercetător asociat al Centrului de Studiu al antichității târzii (C-SAC), din cadrul Universității din Aarhus (Danemarca), a publicat mai multe studii despre poezia scaldică a poezilor regilor vikingi. La începutul activității sale literare, s-a afirmat ca poetă, publicând volume ca: *Înzeire* (1992), *Brațul pierdut* (2001), *De mur en mur* (2010), iar mai târziu *Istoria naturală* (2021), *Traerne skarpe ojne* (2022) etc. Ca prozatoare a tipărit opurile: *Povestea lui Teodor/La storia di Teodor* (2007), *The Dice* (2007), *If you ever get to Aarhus* (2022) etc. Firește, nu lipsesc și lucrări de specialitate: *Limbajul poeziei scaldice* (2017), *Si quis voluerit, scribat a linguistic approach to Perpetua's Passion* (2018), *Perspectiva sofianică în Saga regelui Harald* (2020). La toate acestea, adăugăm faptul că a tradus: *Oameni din Galilea* de Naim Araidi (2014), *Cântecul tigrului* de Claus Ankersen (2019), *Saga regelui Harald* (2019), *Ziua fără jurnal* de Allan Lillelund (2019), *Saga lui Erik cel Roșu și alte saga scandinave* (2024), traducere din limba islandeză veche, alături de Aurel Munteanu, publicată la editura Humanitas. În prezent, locuiește în Danemarca.

Kyrie Lex (povestea unei bătălii), cartea despre care facem vorbire mai la vale, reprezintă ediția a doua, revăzută și prescurtată (2024), prima ediție fiind publicată în 2009 la Editura Cartea Românească. În limba daneză a fost tipărită cu titlul *Kyrie Lex*, (Silkefyret Forlag) în Aarhus, (2021). Această ediție a fost tipărită la editura Synapsis din Aarhus (Danemarca) și este dedicată părinților săi.

Acest roman poate fi încadrat într-o paradigmă realist-istorică în care predomină contribuția ficțională a autoarei. Romanciera reconstituie evenimente mai puțin cunoscute ale istoriei, invitându-ne să fim părtași la ele. Mă refer la perioada migrației barbarilor peste teritoriile Transilvaniei, cu precădere în zona comunelor Chiraleș, cu vechea denumire Csehalom, care se traduce „dâmbul cu stejari”, și Lechința de astăzi, numită în vremuri îndepărtate Lechnitz, aidoma râului care o străbate,

din actualul județ Bistrița-Năsăud; e vorba, pe de o parte de cumani și varegi și, de cealaltă parte, oastea condusă de prințul ungar Ladislau, învingător fiind cel din urmă. Bătălia descrisă aici a avut loc în 1068 și este amintită în *Chronicum Pictum* precizează autoarea. Documentarea Flaviei Teoc este impresionantă. Cititorul află lucruri interesante despre *fântâna lui Gelu*, loc lângă râul Căpuș, unde a fost omorât voievodul român Gelu, în secolul al X-lea, despre cetatea Morisena (Mureșana), ridicată în secolul al V-lea, ce cuprindea orașele de azi Cenad și Sânnicolaul Mare, în care regele Ștefan I a înființat în 1030, dieceza de Cenad, condusă de Sfântul Gerardo, un călugăr benedictin din Veneția (erudita prozatoare menționează că Glad a fost voievodul unei formațiuni statale medievale timpurii în prima jumătate a secolului al X-lea, cu reședința la Morisena, astăzi Cenad), sau

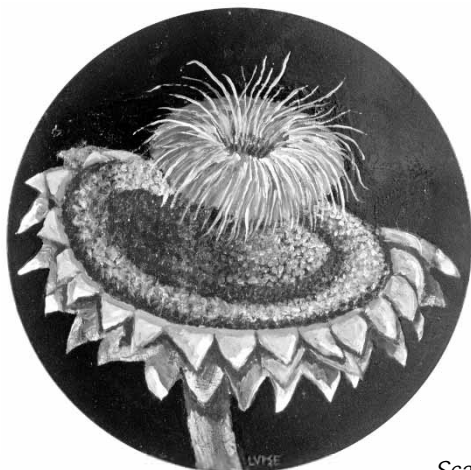
despre călugărul Hieroteus (Ierotei), cel adus din Constantinopol de voievodul Gyula în anul 953, ce a fost numit episcop peste un episcopat bizantin înființat probabil la Alba Iulia. Puțină lume știe că orașul Oradea era cunoscută, în vechime, sub denumirea de Varadia și că a fost ridicată în secolul al XII-ea de regele Ladislau cel Sfânt.

Pentru a fi cât mai aproape de adevărul istoric, Flavia Teoc a introdus în această carte stampe, hărți, desene, gravuri, inscripții, detalii din cronica lui Ioan Skylitzes din secolul al XII-lea sau după tapiseria de la Bayeux din același secol cu normanzii conduși de William Cuceritorul, învingători în bătălia de la Hastings din 1066, scene din viața rurală în Bizanț sau miniaturi medievale din viața Sfântului Dionisie Exiguul (fără teamă, cel smerit) (470-545 A. D.), românul originar din Dobrogea de astăzi, cel care a propus numărarea anilor începând cu anul nașterii lui Iisus Hristos. Extrem de utile sunt informațiile cu privire la Sfântul Cassian, cel recunoscut ca sfânt părinte al Bisericii, născut în Dobrogea în anul 360 și trecut la cele veșnice la Marsilia, în anul 435, sau despre episcopul, scriitorul, teologul și imnograful Niceta de Remesiana, care a trăit la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, ce a compus, printre altele, imnul *Te Deum laudamus* (*Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm*). Tot din acest roman am aflat că în perioada persecuțiilor creștine în Imperiul Roman una din pedepse era condamnarea la muncă pe viață în mină (în latină: *Ad metalla damnati*), iar numele satului Chiraleș derivă din *Kyrie Eleison*, după o rugăciune din limba greacă *Kyrie Eleison* ce se traduce *Doamne, miluiește*; de asemenea,

împăratul Imperiului Bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (905-959), în lucrarea sa *De Administrando Imperio* a descris atât garda varegă, cât și deplasarea varegilor cu bărcile pe Nipru și Nistru. Istoricii, cu siguranță știu (mai puțin cititorii comuni) că Vespasian a domnit ca împărat între anii 68-70 și a fondat dinastia Flavilor, dar și că a creat o flotă romană în Marea Neagră și a început construcția Colosseumului, inaugurat de împăratul Titus în anul 80, la un an după moartea împăratului Vespasian, iar Ștefan cel Sfânt, cel din *Gesta Hungarorum*, primul rege creștin al maghiarilor, este, pe linie maternă, nepotul voievodului transilvănean Gyula, botezat în Constantinopol în anul 953.

Personajele au personalitatea lor, fiecare cu virtuțile și metehnele sale, trăiesc aieva în imaginația lectorului. Barna, Tathos, Culma, Oslu, Canut sunt de profesie luptători, au povestea lor, deseori își rememorează episoade din existența mai mult ori mai puțin agitată. Am rămas plăcut surprins că romanciera a introdus până și o rețetă contra amigdalitei folosită cu 2000 de ani în urmă: faci gargară cu apă cu sare, ceai de ceapă și te ungi pe gât cu untură de porc, dar și de faptul că o trupă de teatru prezintă „povestea lui Ciprianus din Antiohia și a frumoasei Iustina”, legată de vânzarea sufletului, în schimb, „de-acum până în clipa morții vei trăi viața după poftele tale” rostește un personaj, ceea ce ne amintește, firește, de *Faustul* ghoetean.

Sunt absolut convins că romanul acesta va fi citit cu interes și fervoare, date fiind vremurile de cumpănă pe care le-au trăit strămoșii noștri în urmă cu peste o mie de ani.

Scal

Din ce direcție bat sufletele neobișnuite?!

Otilia ARDELEANU

Cunoscuta romancieră dobrogeană Diana Dobrița Bîlea pare o scriitoare nepământească, cel puțin după titlurile pe care și le alege pentru romanele sale: *Omul dintre două lumi* (2017), *Fântână în cer* (2019) și cel recent, *Fata cu ochii de lună* (2023). Este o prozatoare plină de imaginație, universul său fiind cerul și pământul ca prelungire a visului în realitate și invers. Personajele sale au o anume grație, care vine din sufletul autoarei și din îndemnarea de a surprinde diversele fațete ale acestora, introducându-le într-o lume cumva altfel, cu o problematică bine formulată, care încâlcește și descâlcește situații și stări.

Romanul *Fata cu ochii de lună*, dedicat fiicei sale, Denisa-Andreea, a apărut la Editura Junimea, Iași, 2023, și se bucură deja de opinii apreciative din partea unor personalități precum Constantin Dram, Carmen Neamțu, Titi Damian, Gela Enea ș.a.

Din primele pagini se poate observa asemănarea personajului feminin din acest roman cu personajul feminin dintr-un alt roman, Acolo unde cântă racii, al Deliei Owens, prin paralelismul evident dintre cele două creaturi sălbatice, una trăind într-o pădure, cealaltă pe lângă o mlaștină, diferența majoră fiind aceea că fata cu ochii de lună pare a fi ceva fictiv, pe când fata din mlaștină este una palpabilă, vie, este protagonista narațiunii.

Universul scriitoarei este cel al artelor. Este mediul cel mai propice în care își lansează personajele, cu o dibăcie și o eleganță extraordinare. Există multe cadre poetice în proza sa, concentrându-se nu numai pe mediul înconjurător sau pe scene sentimentale, ci și pe legături care țin de mitic, legendar și chiar fantastic. Proza sa, cum spuneam, alternează între teluric și celest, între real și ireal, aceste

treceri ori contopiri făcându-se cu o mare abilitate artistic-literară.

Wind Rose are un nume premonitoriu, va schimba ceva sau pe cineva. Cum se știe, roza vânturilor este o hartă grafică reprezentând frecvența vânturilor pe cele opt direcții cardinal-intercardinale, într-un anumit punct ori teritoriu de pe suprafața pământului și într-o anumită perioadă de timp. Ei bine, acest nume i se potrivește, dovedind-o încă de la început, prin apariția ei sălbatică, spontană, stranie, fictivă.

Acțiunea se poate petrece lângă Dunăre, fluviul cu trup fremătător, care face risipă de „fuioare de lumină”. Augustin Manu, personajul epicentric, este un tânăr artist, fiul unui prosper om de afaceri, care nu crede în reușita lui, dar susținut de mama sa, încrezătoare în talentul și în silința acestuia. Sosit în ostrov pentru a dispune de puțină singurătate, habar nu are ce urmează să i se întâmple și că aventura vieții sale tocmai aici începe. Are idealuri înalte. Este predestinat artei la vârf.

Să transformi un chip, un trup și un suflet întâlnit pe neștiute și îndrăgit pe loc într-o pictură cutremurătoare poate fi plăcerea cea mai intensă și fără vreun rival, în artă. Fata din scorbură are privire de chihlimbar și părul blond, revărsat ca o apă, picioare lungi, o zvârlugă care pierde tocmai când vrei să o atingi, să te convingi că e vie. E cumva un vis? O dorință? Un har? O eliberare de talent?

Dunăreanca și pictorul sunt cumva legați prin cordonul ombilical al întâmplării, acel cordon de rochie uitat dinadins într-o barcă. Sătenii de pe malul drept al Dunării îi spun ba năstrușnică, ba sălbatică, ba fata dracului.

Că este o poveste de dragoste e simplu de aflat din versurile nichitiene pe care autoarea le inserează ca dialog între cei doi: „Dacă florile și-ar dăruia oameni la fel cum oamenii își oferă flori, de unde ar fi tăiați oamenii?”. Și tot această inserție demonstrează că este o poveste fantastică în care fata sălbatică, „de neluat în seamă”, are cunoștințe literare, dispune de înțelepciune și discernământ, deși este aproape incredibil. Autoarea exagerează intenționat spre a spori magia sentimentului iubirii.

Iubirea se măsoară în vârtej, bulboană, vâltoare sau adâncire în măruntaiele fluviului până la sufocare. Dunăreanca nu poate întruchipa decât portretul libertății și al dragostei.

Tragismul din acest roman constă în pierderea vederii și a mâinilor în urma accidentului de pe munte, ceea ce, din punctul meu de vedere, aduce cu sacrificiul pe care fratele lui Albrecht Durer l-a făcut pentru a întreține vocația de pictor a acestuia, în situația în care tatăl nu îi putea ține în școală pe ambii fii cu înclinații artistice. Iar Augustin, aflat în situația absurdă de a nu-și putea duce la capăt dorința de a da viață lucrării Domnișoara Wind Rose, este expus sacrificării. Orice ar fi, el nu se dă bătut. În călătoria dificilă a vindecării, îl are alături și pe tatăl său. Dar nu numai! Cititorul va afla cine îl ajută pe Augustin să nu clacheze, să depășească disperarea, să-și recapete speranța.

Aș zice că romanul are o bine stabilită dimensiune spirituală. Baza, pedestalul tuturor întâmplărilor, al întregii povestiri, este Biblia. Autoarea scoate la iveală versete în diverse împrejurări spre a face legătura între sufletul uman și divinitate, considerând de multe ori că aici este cheia rezolvării tuturor neputințelor. Ba, mai mult, afirmă despre fata cu ochii de lună că: „Citise Biblia și credea că are acces la

unele dintre tainele lumii. Își însușise ideea că trebuie să facem bine celorlalți, nu nouă. Sau nouă mai puțin, cât să nu ne pierdem prin hățișul numit ceilalți”.

Ca să-și amelioreze suferința nevăzutului, Augustin se îmbărbătează cu amintiri mai tragice, mai complicate, spre exemplu cu imaginea unei fetițe care arăta înspăimântător, întrucât carnea ei se revărsa haotic, curgea, atârna, părea un obiect din picturile lui Dali, deformat. Un mic monstru care inducea frică ori dezgust. Comparându-și starea cu una mai gravă, capătă curaj, respiră optimism, chiar dacă în proporții reduse, și totuși este un pas înainte pentru el.

Apreciez stilul și patosul de regizor al autoarei dobrogene și cred că acest roman poate fi pus pe peliculă de film, are toate attributele unei acțiuni și ale unei psihologii care se poate derula pe ecran. Fantasmagoria îi reușește autoarei foarte bine. Pentru aceasta, prozatoarea folosește inversiunea: dualul, biblicul, science fiction-ul. Iată cât de modernă poate să fie!

Autoarea este o visătoare. Incurabilă. În transcendența viziunilor sale, accede și la corola de minuni a lumii blagiene.

Aflăm, aici, și o punte filosofică, de fapt, citind romanul, te adâncești în mirări, nedumeriri, extazieri, beatitudini la care reflectezi fără a avea pretenția că le poți elucida.

Există și o abordare medicală a subiectului, fie că e vorba de mâna bionică, ori de alte instrumente, accesorii, afecțiuni care să provoace interes.

De ce îi place unui cititor să pătrundă alte și alte povești de viață? Pentru că, probabil, ne confruntându-se cu valurile ei tumultuoase, este dornic să afle cum o duc alții. Nu din compasiune, ci dintr-un respect cuvenit fiecăruia. Avem aici un roman care vine cu o poveste tulburătoare, fascinantă, ca un origami stilistic realizat din spasmele lumii acesteia frământate, neliniștite, dure. O elegantă bijuterie filigran!

Epica meandrelor devenirii

Ștefan VIDA MARINESCU

Epicul romanesc, cu bogat insert de tribulații sentimentale, cu substrat autobiografic (dar tot o parabolă a „rătăcirii”!) din cartea lui Gheorghe Filip, *Îngerul păzitor*, pe ton confesiv, alert și analitic, are ca pretext (intrigă) o veste-șoc (să fie o farsă?): „Bunicul e pe moarte”. E, de fapt, profesorul „cel Mare”, Radu Călin, fost Director al Școlii copilăriei naratorului (personaj, eroul „subiectivist”). Soția sa, Ozana (a povestitorului), în stil frivol, e detașată de chestiune, ea având în plan o călătorie în Grecia, dar ne-uitând de... moștenire.

Astfel, solitar, povestitorul, cu flori (la care va renunța repede) și cu lumânări, se va întoarce pe Covurlui, la apa Văgnăului, locuri natale, descriptiv, la sat și școală, pe când „bunicul” (căruia îi datorează mult)... udă grădina!?

Evocator: părinții săi, apoi o slujbă umiltoare, de ospătar, ipostaza de meditator (în ale exprimării scrise) grație cuplului Eugen Milescu - Ursula, când, deja, tânărul e student. Printre elevii meditați: Ozana.

În altă ordine narativă: un sat cu dispensarul în paragină, pensionari la protest (cu pensii precare), un dascăl obsedat a scrie monografia comunei, plecarea copilului, cu familia, după clasa I – la oraș. Nostalgiile sunt „deferite” unui răspăr narativ, surâzător, eroul regăsindu-se la un grătar, la o bere. Și, după o scenă... intimistă, o cerere în căsătorie amânată (fără strategie?!) – el și viitoarea soție, Ozana, în vizită la căsuța părinților ei, lângă lac și lângă Dunăre, cu Achim-tatăl - mărunț, beteag și cu injecții (în conflict cu fratele Ion) și mama Ozanei, „balabusta” Niculina. Portrete, scenă de comicologie și echivoc.

Ozana va sugera că El, ca prof. universitar, va câștiga bine în străinătate, mergând apoi la ruda (cu litigiu) unde Ion, unchiul, și soața sa Ioana sunt siliți a semna hârtii de

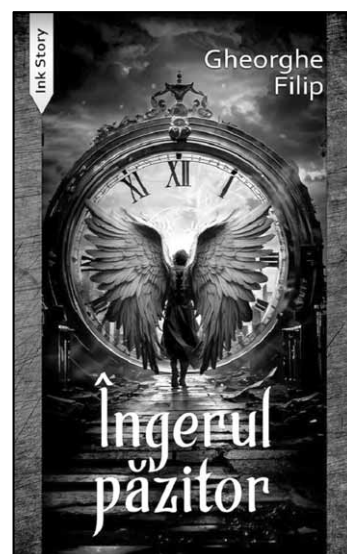
partaj, înaintate, ostentativ și favorabil sieși, de către Ozana. Spirit voluntar. „Cercul” ocazional se închide cu aluzii la lupte homerice.

Secvențial: tatăl „ginerelui” insolit, Costea, începuse Medicina dar a eșuat la șuruburi (fiul îl va vizita odată, acolo), iar mama, la un dispensar, unde va juca rolul gravidei pentru a-l îndupleca pe tată s-o ia de soție.

Nici acum nu luminează suficient îngerul „ne-adormirii”, nu luminează calea, iar tânărul narator se vede (flash back repetabil) înamorat de Cireșica, la școală, iar un medic, Viorel Coleașă, e chemat la tatăl său (ecouri din *Trâmbița...* și din *Cum să schimbi...*), medicul sugerând unui refractar al spitalului (după o experiență amară, firească!) și un consult psihiatric.

În partea a doua a prozei, natura epică e ingenios onirică, eterna Eva fiind un soi de alter-Ozana, retrospectivă cu imaginar caricatural, fiind, la șes și pe secetă, cu lirism inoculat și déjà vu, având statutul de privire panoramică, peste o tinerețe ușor traumatizantă. Femeia știe să plângă, autoanaliza, amplă, cuprinzând și prezența unui „tată” – don Vlădescu, se pare potentat, iar o aventură cu Marieta, deloc flirt ori pasageră, va complica ușor firul existențial. Și prozastic.

Cugetări și reflecții vaste, un ceremonial nupțial, atmosferă tipică, nași misterioși, o întoarcere la studenție, toate sunt „accidente” de parcurs menite a maturiza (?) un individ,

prin femei (ca la Preda) care sporesc... a lumii eroului incertitudine.

Devenit profesor și director de liceu (eroul, desigur), se iscă un scandal de pomină când un elev o va săruta pe profa de Fizică, în clasă. Romancierul e autoironic și persiflant, ca mai mereu, iar Ozana afirmă că postul lui i se datorează ei.

Aluziile, buimăceala, meditația la condiția omului, toate vor culmina cu moartea tatălui (bolnav), cu excesul de afectare al Ozanei și cu jalea mamei ori cu un camusian comportament al Fiului.

De oscilantă morală și tensiune epică, între amintiri, nostalgii și portrete, cu scene de

umor moderat, *Îngerul păzitor*, de la Ed. Ink Story (în 2024), este o căutare a revelației, printr-o memorie afectivă, de inteligență și umor a narației. Și cu un duh „protector” aproape impersonal. Dar, cu afirmată și legitimă dreptate a scriitorului *Gheorghe Filip*: un „înger păzitor” (fie și simbolic) salvagardează, fără compasiuni efemere, o cale existențială, un timp, în contra irosirii și a regretelor, conferind sens vieții. Iar drept concluzie (a sa): *Cartea*, în adevăr, este un statornic „înger păzitor” pentru un drum lung. Mai mult decât consolatoriu. Și rodnic, ca al acestui eminent scriitor.

Crin

Marian DRĂGHICI

ieșit la aer

ieșit la aer (așa credeam, că voi afla aer
respirabil afară),
mă văd cum îi duc lingura la gură cu
demâncare
de dincolo de uși și ferestre, din stradă

iar ea, cu expresia feței larg uimită că nu
reușea să mă vadă,
ca într-o doară plină de îngerească răbdare
deschidea gura și aștepta pe margine de pat

ca orice înger încă irelevant, care nouă (celor
fără de-nțeleș)
ni se păru un muritor oarecare –
și asta din crasă ignoranță orbitoare cel mai
ades.

în restul timpului

Se dedică Martei Petreu

Motto: „*Pe noi nu ne latră câinele
fiindcă mirosim a inocență.*”
(Sasha Dolinski, copil)

Doamne, a venit toamna și iată, pentru puținul
bronz de pe mine
m-a lătrat câinele: fluturii din stomac
nu-i mai miros a inocență!

dacă frunza nu pică la lătratul lui prea buimac
acoperă-mă cu starea Ta de prezență
și de întreabă cineva: bine, scrii, în restul
timpului ce faci?

răspunde-i adevărul – că scriind,
tot timpul din lume n-ajunge, în starea de
prezență să mă-mbraci.

**Poezia
Mișcării literare**

***

Doamne, și dacă e să vină însuși prăpădul
cum se tot anunță,
ultim

după ce ne strângem oalele și ulcelele din care
au băut munții,
din care munții au băut toată apa din cer
și de pe pământ,
lasă în urma noastră măcar un fir de iarbă
uscat

să-Ți cânte pe el lăcusta pustietății cât de
aproape liberi am fost – și-am ratat.

ce să mai scriu, mă opresc.
o sclipire de geniu – și simt cum stelele nu
oasele îmbătrânesc.

și jocul cu mingea în curtea școlii, paradoxal
ne ținea
într-un fel mai aproape de carte decât trebile
anoste de-acasă, ca prea firești.

scriu cu gândul la zid, la cititorul
care primește și face din bunăvoință ceva ecou,
și scriind în afluxul de rime
iau seama că nu i-am fost defel recunoscător
zidului

meu din puștime
ce-mi returnase de-atâtea ori mingea la picior
prompt tăcut,

iar dacă îi acord aceeași demnitate acum și
aici cu a onor
cititorului acestor versuri,
e că prin onor îl identific și îl salut.

***

după o vară găfăită extrem caniculară
probarăm dintr-un foc
pe pielea noastră îndelung exersată ce
înseamnă la ele
acasă delăsarea, răzbunarea și ura:

din câte pietre sunt în râu, una măcar nu a
scos capul afară
să cheme înapoi viitura –

iar asta nu se pune
fiindcă afară e încă ploaie?

fiecare pe cap cu veverița lui spărgând cu
piatra alune.
unica răsucire în somn –

a inimilor prea vioaie.

Floarea Mariei

Gheorghe VIDICAN

umbra zidului

umbra zidului are identitatea zgâriată
de degetele pușcăriașilor
în gamela lor spațiul e limitat
cu lingura de aluminiu precum într-o toacă
bat în dușumeaua celulei
sperând că va veni timpul luminii
confuză umbra zidului
macină trecutul în mojarul timpului
suferința se târăște ca un șarpe uneori șuieră
tăcerea e rețeta învingătorului
bate în piroane
libertatea falsificată a prafului de pușcă

umbra inocentului

umbra inocentului aruncă cu pietricele
în fereastra domnișoarei de pension
măduva tinereții îi fărâmă buzele
stă încremenită în așteptarea
ce-i înfloreste sub unghii
iluziile sunt pentru muritori
își murmură în bărbie umbra inocentului
încremenită în dorințe fereastra domnișoarei
de pension

înghite lumina soarelui
născocind dreptul la recurs al iluziei
ascultă sunetul prelung al tinereții lipsită de
curaj

în scârțâitul ferestrei a venit înserarea
umbra inocentului stă atârnată într-un hohot
de râs

umbra firului de iarbă

nesfârșitul se zvârcolește
în umbra firului de iarbă
de pe colină curge un râu de pădăii
e starea de poezie a clipei
o iluzie galbenă a ecoului
privirea e gata-gata să se sinucidă
s-a topit uimirea în umbra firului de iarbă
un foșnet de pași își recunoaște înfrângerea
frumusețea nu are leac
s-a topit în râul de pădăii
...și curge prin noi până se face dunăre

umbra scării de incendiu

dimineța a fugit din mine
prin umbra scării de incendiu
desfronzirea ei
se face în magnolia din curtea casei
lacrimile ei râd în hohote
îmbrățișând răsăritul
a încremenit înflorirea în magnolie
frica din trupul meu
se retrage cu torțe în glasul stins al nopții
a început marea debarcare
în grădina casei e forfotă
prin umbra scării de incendiu
coboară tandrețea mierlei negre
pe genunchii dimineții înfloresc șaptele
mamei

umbra somnambulului

din cireșul din fundul grădinii
coboară gâfâind umbra somnambulului
e anacronică precum mersul pe bicicletă
prin plete îi flutură o tandrețe privată
îi mărturisește caisului despre prima ei idilă
îi aud vocea recită din pablo neruda
la auzul ei înfloresc corcodușii
murmurul clipei adie prin smochini
o tandrețe ironică îi trezește la viață
în colțul gurii umbra somnambulului
are un trabuc din frunze de viță de vie
are remușcări că și-a părăsit prima ei dragoste

umbra prăpastiei

umbra prăpastiei cară pe umeri răsăritul
sudoarea ei sunt stropii de rouă a dimineții
umerii ei sunt arși de razele soarelui
clipa a evadat dintre zăbrelele timpului
stă veștejită în palma destinului
e un soi de încremenire a viselor
de pe marginea prăpastiei un lătrat de câine
ridică soarele deasupra privirii cosașului
sudoarea lui mângâie răsăritul
umbra prăpastiei adoarme obosită
în lătratul câinelui
poartă cicatricea unei tinereți zbuțumate
fânul cosit ne plouă în nări cu mirodenii

umbra poetului

murmură iarba sub povara răsăritului
umbra poetului răbdătoare așteaptă zbaterea
șoaptei
întoarce pielea ecoului pe dos
o vorbă de rămas bun al unui fluture
i se așază pe pleoapa stângă
jocul de-a baba-oarba pe colinele satului
îi salvează eternitatea
cu sfială și smerenie umbra poetului
făurește poemul tăcut se desprinde de trup
pornește pe drumul depărtat al desfrunzirii
în sârmana patrie a cuvântului
picătură cu picătură poemul se prelinge
peste trupul rămas fără umbră a poetului

umbra muzei

îmi întinzi mâna parcă ar fi o mască
există un târziu în care umbra muzei
vine obosită pe un drum ce topește cuvintele
degetele ei arată direcția poemului
nu există cale de întoarcere
el devine liber precum ființele ce hibernează
în ecou
umbra muzei își tatuează pe trup umbra lor
seamănă cu umbra unei femei frumoase
se machiază se demachiază de sensibilitățile
noastre
se dilată peste agitația străzii citește
trecătorilor poemul nescris
trăiesc într-un semn de întrebare îmi întinzi
mâna
îmi împarți amintirile trecătorilor ca pe un
mărunțiș

umbra cititorului

purificată liniștea poemului
duce dincolo de gratii umbra cititorului
din lăuntru lui se aud ecouri
parcă ar fi o fereastră deschisă
se recită poeme din stefan augustin doinaș
mistrețul cu colți de argint
umbra cititorului are pe buze cioburi de șoapte
o rană i-a încremenit în lacrimă
în vocea ei se sparg rigorile fericirii
își smulge inima din piept
o așază în cristelnița poemului
visătorii înlănțuiți ai terrei
stau în vitrina unei librării
ca niște lichele drogate de cuvânt

umbra cititoarei

mărul discordiei îi stă cocoțat pe brațul stâng
umbra cititoarei își desenează chipul
cu mâna stângă îmi deșurubează poemul
bucățică cu bucățică îmi cruță semnul mirării
mâna ei dreaptă călătorește prin trupul meu
îmi goleşte viitorul de liniște
pe șold și-a tatuat numele meu
un fanatism cumpărat din talcioc
îi simt suferința îmi inundă poemul
din gura ei se prelinge spre mine
lumina mistică a iertării

Ștefan VIDA MARINESCU

Eroticon

darul suprem

e demonul respirației ierbii
încordate ca o oaste în secunda
de dinaintea nemuririi
e cerul surpându-se dojenitor
peste lațul viselor nevisate
în bezna coruptă
e sângele tău femeie
cu plete fosforescente
viul argint ce-mi destramă
lupta cu mine însumi
înflorind păcatul nerostit
ție demon al arterelor mele
îți întorc darul cel de nemărturisit
mai aprins ți-l întorc
pentru că eu sunt numai o dată
o singură dată
de băut
apă vie
unic demon al arterelor mele

îngerească

dacă visezi un triumf
sărutându-ți genunchiul
e semn că fericirea
s-a îndepărtat
poemul devine distinct
îmbulzindu-se
în sine însuși
ca-n timpul
alarmei

bunicii
în subsolul paginii
salvatoare
devorând cimentul
maculat de absurd
ca un giulgiu bacovian
răsucit
ștreang
peste tâmpla Poetului

într-o veselie

alo cum o mai duci darling
cu greșelile
cu păcatele
hei tu mătă blândă
blondă fină virgină
tot nu ți-ai tăiat ghearele
tu boală veche
vino să ne talmăcim
să ne înnămolim
reciproc avantajos
mergând în mâini
cu cartea saltimbancilor deschisă
constituțional
printre prejudecăți în slalom
urias
hei veselo golanco
cum o mai duci
cu surâsul tău fraged de atâtea
minciunile
și sărutări precise promise
cum te mai descurci

șeri
nu nu la păr
ci cu economia asta
de piață

senzualitate

peste genunchii ei
o grădină de trandafiri
cu spinii săgetându-mi
degetele și ochii iscoditori
izvorul tăcerilor strivite
între dinții docili
într-un nimicitor balans
de flăcări și umbre
peste talismanul dintre
sânii rotunzi ironici
lumina plutind fericită

nemuritoare

îți spuneam: dragostea mea
e în mâinile tale,
în pletele-ți blonde,
furtuni de nisip,
îți spuneam: dragostea mea
e în mâinile tale,
în pianul închis
pe-un Chopin fără chip,
îți spuneam : dragostea mea
e în mâinile tale
iar tu, sigur:
nemuritoare

Ștefan Vida Marinescu (n. 22.06.1951) este membru al Uniunii Scriitorilor și al PEN România. Este autor a numeroase cărți de poezie, eseistică, critică literară, publicistică și proză publicate la 13 edituri. A obținut titluri științifice de doctor în Filologie și în Teatru. În 1991 a fondat Societatea de Litere și Arte „Placebo” iar în 1996 - Editura Euro Vida M., editând și opt publicații, printre care *Placebo*, *Singular*, *Mentor* și *Impressum*. Scriitorul a publicat în peste 45 de gazete post-decembriste și este inclus în mai multe dicționare, antologii și istorii literare. I-au fost consacrate două monografii critice.

de secole

trebuia să fie acolo o femeie
acolo pe nisip
înaintea cuvintelor
a tăcerii
țipase o pasăre
sângele nopții înobilase faleza
în pești solzii întorși
sângerău valul
pescărușii odihneau pe umede pânze
în conturul pasului Ei
furat de unde
o zeiță (de nimeni văzută)
cânta de secole
dimineața
dimineața iubirii

ierburi uscate

Cătălina SOARE-HÜLL

Moștenire

Un strămoș maur
mi-a lăsat moștenire
mintea clocotitoare.

Din Elada
urna unui filozof exilat
și poemul său
scris în lumina umedă a lunii.

Din Siberia visul străbunicului
devenit cutia de rezonanță a cătușelor.

Sunt bogata prizonieră a vieții
cu nenumărate încercări de sinucidere
mă zbat în proximitatea primăverii mele
care-mi desecretizează bățile neregulate ale
inimii.

E singura care-mi știe limitele.
Mă urmărește
de frică să nu mă transform într-un cameleon
înainte să-mi fac testamentul.

Construcție

Să te-arunci în vârtejul lucrurilor
pe care ți-ai așezat viața
să le întinzi în lumină
ca și cum ți-ai unge o felie de pâine cu unt
din pâinea proaspăt adusă.

Să mesteci încet
savorând fiecare clipă în construcție
Să-i fărâmi conținutul
să te sprijini de margini
să ai la sfârșitul zilei
puterea întregului.

Să fii părtașa inimii tale
să pătrunzi în căptușeala buzunarelor ei
Să-ți ascunzi acolo mâinile
să pipăi cu pielea uscată a degetelor
moliciunea întâlnirilor ei
să-i scoți cuiile ruginite
uitate de la primul atac
apoi să te așezi lângă ea o vreme
atât cât poate cuprinde iubirea
O viață de om.

Scufundare

Lumea întinde spre tine
un năvod străveziu
cobori cu el în adâncuri
gata de orice provocare
corpuri translucide
te strâng într-o îmbrățișare
care sugrumă țipetele
se-aude prevestitor câte un pescăruș
la fel de alb ca pânza corăbiilor
care-i usucă visele
într-un chip de dincolo de mare.

Orice final amânat
își rătăcește destinul.

Fragilitate

O amară ispășire
în câmpia plină de pădăii înflorite
ca o mișcare a întunericului
în rafalele vântului.
Muzica aceea a mișcării imperceptibile
ce se apropie de tine
fără să știi cât va înainta
cât de intens se va năpusti asupra pădăiilor
și le va smulge tulpinile pline de laptele
pământului
cum întunericul se va opri pentru o clipă
răscolind într-un ochi mort speranța
și nu știi cât va ține doliul
și când te vei ridica să pleci mai departe.

Regrete

Aș fi vrut să-mi fi rămas și mie
un loc
în picioare, la balcon
în întuneric
să mă văd prin caleidoscopul
la care tânjesc
și regăsesc ciob cu ciob
cuvinte plate
coborâte din poduri

Cătălina Soare-Hüll s-a născut la Sita-Buzăului, județul Covasna, a studiat la Liceul de Muzică „Sigismund Toduță” și la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. A trăit la Sibiu, unde a lucrat ca psiholog clinician și psihoterapeut cu formare în hipnoză clinică și psihoterapie ericksoniană. Din 2023 este stabilită în Cluj-Napoca.

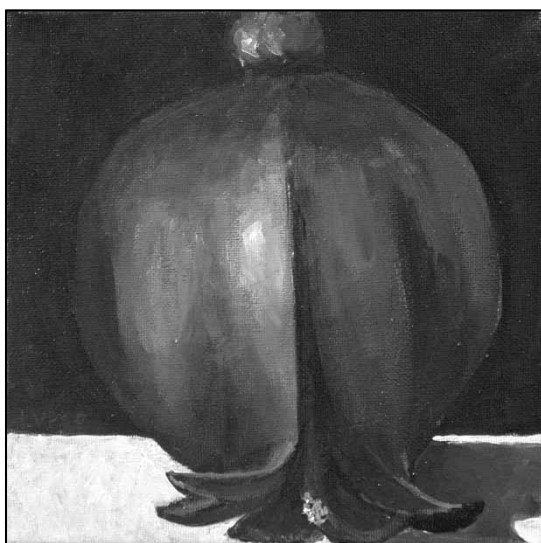
A publicat în reviste: *Acolada*, *Poezia*, *Caiete Silvane*, *Echinox*, *Transilvania*, *Revista română pentru literatură și artă*, *Steaua* etc. A fost inclusă în *Antologia Cercul Poeților*, vol. IV, Editura Colorama, 2020.

A debutat cu volumul *În transă*, Ed. Colorama, cu un cuvânt însoțitor pe coperta 4 de Savu Popa. Despre poezia ei au scris: Al. Cistelean (în revista *Discobolul*) Emilia Poenaru Moldovan (*Acolada*), Iulia Anamaria Ghidiu (*Nord literar*).

Este membră a cenaclurilor *Cercul Literar de la Cluj* și *Steaua*.

în care și-au uitat perucile
și eșarfele de bal
prietenele actorului din mine.
Am așteptat un salut fluturat
de o mână prin aerul
îmbătat de succesul eșecului meu.
Să-mi spună oricine
să mai stau.

Am rămas
pe bordura de piatră
până m-am convins
că rolurile au fost împărțite
pentru cel puțin un deceniu.

Rodie III

Teodor DUMBE

Necesitatea de a fi

Am o rană pe inimă cusută
cu fire din sângele lui Dumnezeu
prin care
dacă aş vrea să mă uit
aş vedea lumea de dincolo de noi

Fântâna din care bea Dumnezeu

uneori vreau să fiu doar cel care sunt
să uit de vocile celor din jur
să-mi mărginesc gândul
asemeni cerului de peste deal
în asfințit
sau poate fântâna
zidită lacrimă peste lacrimă
din care o să bea Dumnezeu

din trupul meu firav și plâns
să împrăștii lumină
peste cei care vin însetați și obosiți
ca să privească în fântâna
din care bea Dumnezeu

sau poate aş putea fi
un om rău
măsurând înaltul cerului
cu ochii dați peste cap
ori chiar
un șarpe zelos
ce-și lasă urma dinților
pe lacrima căzută pe fundul

fântânii

dar vreau Doamne să fiu cel care sunt

nu mai am glas
trupul meu încă respiră
și va da apă
pentru fântâna zidită
lacrimă peste lacrimă
din care o să bea Dumnezeu

să nu mă faci Doamne
să obolesc în zadar
lasă-mă să fiu cel care sunt...

La capătul celălalt al firului era Dumnezeu

aseară m-a sunat cineva
cu număr ascuns
m-a întrebat despre toate cele
dar despre mine
nu m-a întrebat nimic
știa totul
chiar și cu ce costum
sunt îmbrăcat
la orele dintre noapte și zi
apoi am aflat că știe
în ce an și în ce zi m-am născut
mi-a spus „La mulți ani!”
la capătul celălalt al firului
era Dumnezeu

Gândind la tata...

demult nu-l mai aud pe Dumnezeu tușind
și nici pe tata strigându-mă
să-i duc sus pe acoperiș
o cană cu apă
știi că ultima dată
când
l-am văzut pe Dumnezeu lăcrima
iar lui tata
îi sângerau mâinile și picioarele
i-am strâns picioarele de obrazul meu
și i-am oprit sângerarea
m-a privit lung
ca și când
iar aș fi făcut vreo boacănă
apoi mi-a spus:
poate că la noapte
mă va chema Dumnezeu
ca să-i duc o cană cu apă
tu ești bărbat
să nu mă aștepți că
drumul o să dureze o veșnicie...

O vorbă pentru sufletul mamei

nu știi câte zile voi mai pierde
de-aici încolo
în cimitirul în care
este îngropată mama
nu mai este loc
cândva în partea de-alături
era o bancă
pe care
stăteam de vorbă cu Dumnezeu
în zilele de duminică
cineva a mutat-o mai încolo
cu câțiva pași
și atunci hotărât
să nu mă mai așez
am cedat-o lui Dumnezeu
să mai poartă vorbe și cu ceilalți
știi că este un gest
pentru care
mama m-ar fi sărutat pe frunte
și mi-ar fi spus
ca din când în când
să-l mai invit și pe tata
să vorbim cu Dumnezeu despre sufletul ei

Umbrele copilăriei

imaginează-ți o pasăre
care și-a rupt aripa în zbor
imaginează-ți fântâna
din fața casei
adormită sub nuc
imaginează-ți fiecare brazdă
întoarsă cu plugul de lemn
și pe tata încălțat
poate
cu cizme de lut
și mai apoi
imaginează-ți
cum ridică mânuind secera
spicul căzut la pământ
și pe mama cu ulciorul cu apă
strigând: haideți să beți
că nici Dumnezeu
nu poate opri timpul pe loc

imaginează-ți copilul din tine
care ar vrea
să se întoarcă în trecut...

Orașul fără străzi

prin orașul meu fără străzi
circulă moartea
de mână cu singurătatea
niciun pieton
nicio mașină
și niciun birt ca altădată
la colț de stradă
doar Dumnezeu în mână cu o cheie
așteaptă în partea cealaltă a orașului

Ultima lacrimă

mi-am sculptat anii
pe ultima lacrimă
a mamei
dar unul
nu-mi ieșea la socoteală
era anul în care
mama s-a dus
să-l întâlnească pe Dumnezeu

Ofertă incontestabilă

Când ai nevoie de oameni
nu mai e nimeni în jur
când ai nevoie
să bați mingea pe maidan
nu mai este niciun copil
disponibil
când ai nevoie de încă o zi
moartea îți bate în geam
dar cui îi pasă de viața
pe care nu ți-ai trăit-o îndeajuns?...

Ca un vis

azi-noapte cineva
mi-a bătut în geam
semăna cu mine de parcă
ar fi fost fratele meu geamăn
și mă striga
pe nume teo teo
deși nu știu de unde
îmi știa numele

îmi părea foarte cunoscut
i-am răspuns
cu blândețea unui porumbel rănit
hai îmbracă-te și intră i-am zis
spală-ți picioarele și
așază-te lângă mine și dormi

a gândit cât a gândit
apoi a dispărut ca un vis

De vorbă cu Dumnezeu

luminile orașului se sting
una câte una
rămâne aprinsă doar cea
din dreptul patului
ca să pot să văd
pilulele de pe noptiera
invadată de boli și tristeți
asistenta mă întreabă
de ce dorm pe partea cu inima
pentru că mâine trebuie
să mi se facă eco-cordul și
nu o să dea bine în fața monitorului

sunt exasperat
închid ochii și-mi imaginez
o firimitură de fericire
gata zic
starea mea e una acută
iar Dumnezeu
mă privește cu indiferență
trebuie să mă conformez
că cine știe dacă fișa mea
va avea sau nu o suspiciune sau o
recomandare în plus
cauza probabilă a bolii mele
e în curs de investigare
experiența îmi spune să închid ochii
și să fiu puternic
indiferent de diagnostic
și între răgazul dintre ultimele clipe
să stau de vorbă cu Dumnezeu...
nu știu cum să încep
cuvintele mi se dau de-a rotogolul
și sunt trist
încerc să mă apropiu cu gândul
și-l rog
Doamne
semnează-mi biletul de trecere
de pe tărâmul vieții
pe cel al întunericului...
atât și nu îți cer mai mult

(text scris pe un pat de spital)

Apartamentul cu numărul 10

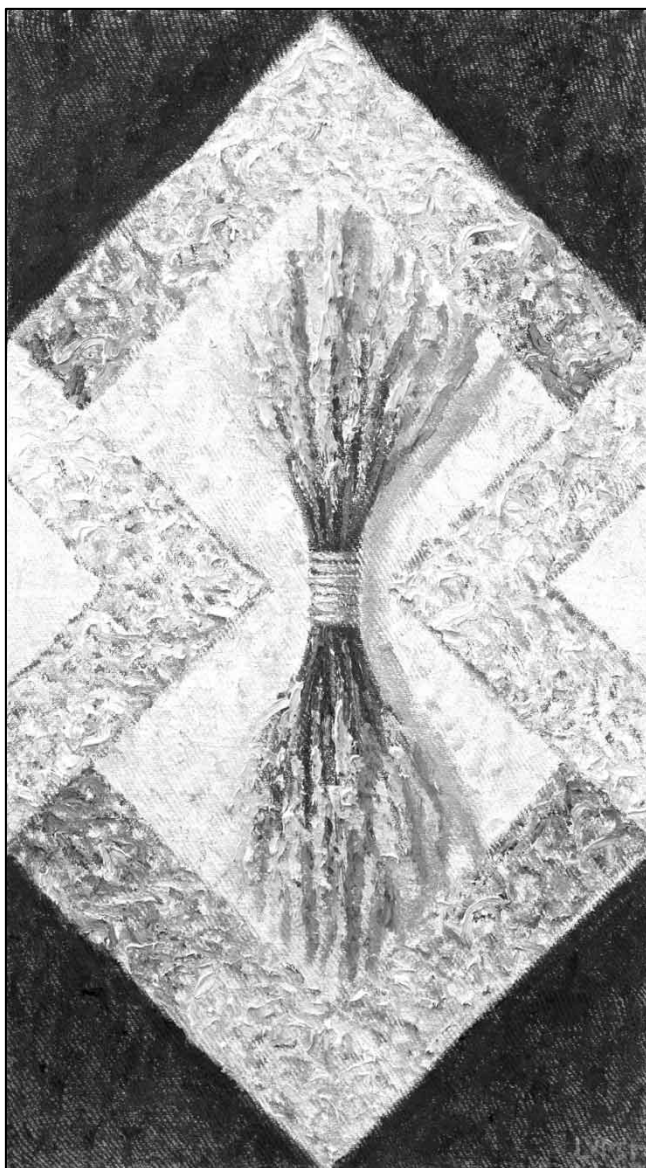
când rămân singur
afară plouă cu bulbuci
în apartamentul meu
doar umbra își face de lucru
se plimbă de ici-colo
și nu zice nimic
nu răspunde nici la ușă
când moartea se uită pe vizor
nu-i bai zic
o să aștept până încetează ploaia
și de teamă o să trag jaluzelele
apoi îi spun lui Dumnezeu
numărul apartamentului
în care locuiesc
deși întotdeauna am locuit
în apartamentul cu numărul 10

Îngăduință

azi sunt îngăduitor cu mine însumi
sunt îngăduitor și cu moartea
ba chiar
îmi voi reînnoi jurământul
de fidelitate

și o voi lăsa să coboare în mine
ori de câte ori îi va fi frig
nu
nu o să-i cer nimic la schimb
decât o liniște de încă o zi
apoi poate să umble desculță
prin ceea ce încă mai sunt

Florile lui Ion

Mircea COVACI

Poet

Altminteri
viața de copil era frumoasă:
mâncam puțin
fugeam la cufărul de lemn cu *jucărei*
dintre uși
pe covor jucam scenete vesele
până oboseam
luam altele
apoi adormeam —
copilăria un anotimp vechi
plutind deasupra nevrozelor —

visam cum
un camion fugea cu
jucăreile mele
alergam plângând după el
cu două găleți mici
să le aduc înapoi pline

doar atunci puteam
dormi liniștit
printre fluturi.

Cuptorul meu e un cactus

Mă îngrijorează
frunzele de cactus abandonate
când citesc pe ascuns noaptea la straja dintâi
la lumina hematiilor
scrisori pe foi violete de jurnal
în care poate sunt chiar eu

sper să afle acolo murmur de filosof genial
și sublim la grade înalte
în locul tânguiriilor de amiază
venind din țepii amintirilor
și din venele mele tăioase

un prometeu eșuat
tânăr ca soarele
îmi fură focul din genunchii înroșiți

în trunchiul meu încins
cu ramificații despre care
jur că nu știu nimic
se iroesc poeme cu aură de *fado* —
agoniseala mea de-o viață —
așteptând semnalul căderii
în măcinișul timpului
dincolo de marginea ca o lamă de ras a serii
și nu știu dacă vom trece sau nu
de mână
în lumea de dincolo.

Poveste din viitor

Totul va începe noaptea
dimineața de primăvară
va lăsa în urmă iarna
înghețată pe crengi
un ciot de copac retezat
va clipi dintr-un ochi muced
privind ridicarea cețurilor — șiruri de cuante
arcuite în trei puncte cardinale —
motiv pentru care

aripi de libelule vor pluti iar în voie
trecând munți energetici fără greutate
curcubeie ceva mai multe
recompuse în *metaklar* de copii cu părul alb
vor tulbura apa în zilele îngerilor

spectrale limbi urcate pe vârful ca un prag
aprins cândva de pulberea cosmică
vor depăna
solemna mea plecare
spre refugii dispărute
într-o așa-zisă perioadă de probă
alfa.

Rege desculț

Regele
își cheamă armatele
rănite pe apă și pe uscat înapoi —
retragere tactică *îndrăzneță*
îngăduită de lună —
marea
își trage valurile lovite în adânc
secretul pornit din gâtul zodiei
e adus înapoi în tăcere

departe de voi
cu mâinile întinse
îmi chem destinul măreț
ce m-a făcut cunoscut
îl zăresc dansând grațios
pe valul întors înapoi îi strig:
-Scapă-mă! Mă mai ții minte?
-Ei aș! Nisipul... Demult...

Nisipul mă mușcă de tălpi
ca un șarpe cu inel regal.

Metafizică

Singur gândul
gol și obosit
poate urmări inefabilul scurs în mine
cum își țese pânza nevăzută
corzi bine întinse plimbate
pe căi înguste
cunoaște bine geografia locului:
minciuni cu fețe mereu senine

adevăruri ieșind duhnind din șanțuri
mai ales noaptea

câte o lumină roșie uneori
tulbură ordinea firească
în locul limpezit de promisiuni
vine să-mi cerceteze focul
din ochii lacomi —
salbă de emoții discordante
cu semnul mortului —
ce mă ațâță ca niște salomei
legate la ochi

de ele mă tem cel mai tare
acolo și dincoace

Mircea Covaci s-a născut în 29 mai 1957 în municipiul Dej, jud. Cluj. Are studii superioare în domeniile Tehnic, Economic și Teologic, în Cluj-Napoca. Este pasionat de poezie, științele literaturii, filosofie și psihologie. A publicat poezii în revistele literare: *Steaua*, *Apostrof*, *Convorbiri Literare*, *Vatra*, *Caietele Silvane*. A debutat recent cu un volum de poezii.

Întoarcerea nefericiților

Nefericiții
își dezvelesc fețele
sfielnic
în spatele norilor așa cum
femeile din pânzele lui Rembrandt
își dezgolesc sânii

ei
prinți năpăstuiți peste noapte
sfâșiați pe dinăuntru
văd plutind tristeți peste tot —
molestare păsări trecute în alte lumi —
plănuiesc întoarcerea
trenurile sunt deja pregătite
udate cu lacrimi până la șine
îmi cer să-i ajut
eu cel neînvățat cu glonțul
pornit din țeva lucioasă a
prăpădului

un timp
vom bea împreună absint

pe puntea de unde se aruncă
norocul în gol.

Cântec de alungat ne iubirea

Degetele tale
modelate de un vechi harpist
sunt strunele zilelor mele gri

tu
dai un ocol larg porumbeilor mei triști
și firimiturilor de pâine
împrăștiate prin Piața Unirii
sau poate te văd într-un alt loc comun
însemnat cu șoapte de lăstuni
îmbrățișați sub felinar
apoi văd cum bați furioasă din aripi
poate-poate voi coborî din jilțul
din care număr pe ascuns
frunze și flori amare
puse de fruntea mea de păsări zen fără cioc
ce plutesc deasupra aromei de turtă dulce
din laboratoarele orașului
și cad ca o ploaie caldă
peste sfârșitul zilei
în timp de un eros nesimțit
tocmai atunci ațipi.

Seduția stelei

Noaptea e altceva — o mantie neagră
peste ditamai gura zilei

un vâl negru mușcă din semnul spaimei
zenitul e înfășurat ca o zeghe pe mort

contemplant ca un amant steaua *Polaris* —
formă ovală cu fața albă

ocolită prea mult de Stephen Hawking —
*curbura luminii se îndreaptă energic
în drum spre buza pădurii
nimeni nu poate împiedica asta* —

pentru scurt timp
aud foșnet ca de arbori doborâți de vânt
din cauza unui prieten einsteinian cu plete
și mustăți albastre —
Em Ce Pătrat —
greu de potolit în timpul programului
apoi se liniștesc toate
ca o moară cu pietre sparte
semn că
femeia de la capătul luminii
mă seduce cu rochia ei veche
grenă ca sângele
și nu voi afla niciodată
de când.

Murind

Murind
verbul
mă va
resuscita
sacadat o oră-două
voi renaște
într-o fâlfăire
de duh
ca o inimă
ca...

Ierburi de câmp I

Petru COVACI

Posibila simfonie

Clipocitul apei spulberă oglinda primordială. Fanfara însoțește, și ea, înserarea. Anticipând fulgii de nea (căzuți peste coperti prăfuite).

O singură clipă dacă s-ar prăpădi... timpul ar alerga, neputincios, către propria sa dispariție.

Convulsii de adevăr caută valul din care toate-au pornit. Pe firul istoriei. Sfidând lupta încărcată de griji.

Îmbătrânește copacul. Fructele se risipesc. O cupă de șampanie intonează melodii învechite.

Și, ca din senin... începe să plouă. Căruțele nesfârșirii cară pietroaietele veșnice. Imperiale convoaie se năruie, pier. Până se lasă, din nou, înserarea. Sfidând rugăciunea.

Bucuria e roasă de animalul fetid. Doamne, malefica stare zace (ca timpul pierdut). Cu zei spânzurați de icoanele făcătoare de pace, sub roțile acelorași cortegii de frunze.

Umbra trandafirului oferă libertate cocoșilor verzi?

Păsările își depun ouăle pe altarul unei biserici pustii. Câini desperați latră urma

stropilor de pe soclul clădirilor. O trâmbiță sfâșie aerul cu umbra neputințelor sale.

Călători dintr-o lume nemaivăzută frunzăresc mici fragmente dintr-un poem simptomatic. Criticii bolborosesc fragmente dintr-o blasfemie continuă.

Iată, înfloresc purecii pe obraji reci, ai petalei. Sfidând stropul viu, de nisip. Firul de apă, abia șiroind, își caută cu disperare esența.

Viitoarele leșuri calcă cu stoicism. Pe covoarele roșii. Îmbufnatele fețe se umflă pregătite să crape de superioritate. Talentul clocește oul suprarealist din care iese puiul acoperit cu pene de struț. „Așa se descoperă cheia succesului!”

Ingredientele unei rabinice stări naște bunătața celui introvertit, bucurie cu ochii mânjiți de tristețe.

Preacinstitele fețe își târâie starea prin băltoaca plină de credințe bolnave.

Purtătoare ale cuvântului-viu sunt toate cărțile. Care s-au publicat. Până n-au mai rămas decât zdrențele (din rugăciunea inițială).

Poate și cadavrele se vor pocăi. La pomul lăudat, unde putreziciunea pare magnifica stare.

Vremelnice și păcătoase mări pe covorul roșu vor osteni. De parcă ar călca, apăsător, mina gata-gata să explodeze. La cea mai mică atingere.

Noaptea devine, din nou, certitudine

Lumina portocalie? – ireală făptură.
Fragment din istoria unei secte abandonate.
Ocultă bizarerie înrămată pe creanga unui
copac auriu. Ruginire atrofiată. Semn de
pustiu. Fiolă de adevăr spartă deasupra unui
susur de apă.

Policandre festive se-aprind. Pentru robii
acelorași cazne. Preamărind aripile visului.
Ademenind clipa neînceptă. Izbînd-o de toți
pereții. Undeva, într-o țară îndepărtată,
coșcovită de trecerea anilor. Unde ne regăsim.

Insecte cu mici devieri corectează runele
prăfuirii. Pasărea cu părul vâlvoi probează
tumbe festive. Orașul pare introvertit. Pocăința
lâncezește în gura păcătosului. Precum o
mărturie păgână.

La ștrandul cu apă termală fac baie
câteva cercuri concentrice. Coțofene elitiste
sunt luate la ochi. Împușcătura pornește din
dosurile lor îngrijite.

Pe fundalul unui tablou manierist îngerul
futurist își pregătește doza de superficialitate.
Bântuit de întrebări regaliste, construind
socialismul. O, și ce comuniști avea România!
Ponosii și tăcuți, sfidând legea identității.

Devenind, tot mai mult, amărătele scule
de pângărit iarba.

Ca substantiv obișnuit

Renașterea pare un substantiv așezat la
căpătâiul celui dintâi adormit. Convoaie de
cruci prepară sfințenia. Și tărâmul credinței.
Rupte din ciripitul sublim sunetele compun
împărăția de neclintit. Cum se comportă și firul
de plumb.

Încătușată, închisoarea ascunde gardieni
ruginiți. Născuți dintr-o idee ușor clandestină.
Paharele sparte descoperă cerul plin de arhaice
stele. Chiar dacă bolta pare un teritoriu pierdut.

Călăreții destinului cară săgețile trase din
arcul răsculaților sobri. Îndeajuns numărați.
Spovedind un taur de baștină. Ori copita
arhaicei vaci. Aici, în regimentul pierzaniei.
Unde se vânzolesc năucirile.

Ceasul, rupt din peretele descărnat,
ticăie. La căpătâiul speranței bolborosesc
gloanțele pregătite să nască un bob încolțit.
Sub revărsarea de ape. Luminăție. Frig.
Demență existențială.

Scurt. Fără noimă.

Până vom birui. În colibele construite la
marginea atâtor virtuți. În dreptul cetăților
prăfuite - efemere entități, ca valurile unui râu
încâlcit. Rătăcind. De parcă împărați legendari,
stacojii, ar silui bucuria.

Plină de regăsiri, cuprinsă de zborul
ciudat, formându-ți propriul altar, tu muști din
fructul oprit.

Calvarul naște bureți lipicioși.

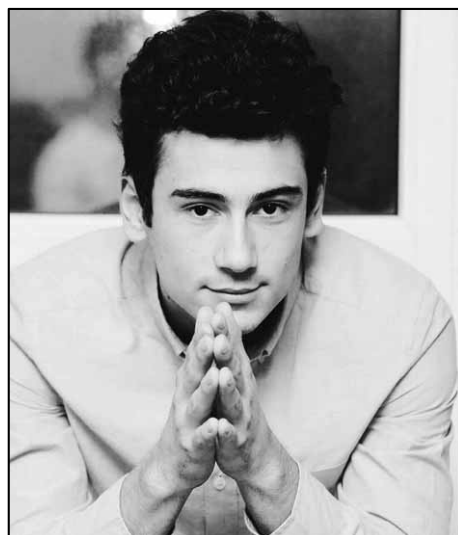
Pe umerii tăcerilor se așază aripa ta,
protectoare. Ca o simfonie posibilă.

Câte mere, oare, vor exploda? Câte
iertări vor spovedi șarpele păzind fântâna
iluziei? La capătul cărei liturghii ne va iubi,
poate, chiar Dumnezeu?

Ca un substantiv propriu, obișnuit.

Cosmin Andrei

TUDOR

Arhetip III

Pe când eram copil
Am înghițit de viu un păianjen cu cruce
Cu tot cu chelicere
Și cu tot cu cruce.
În țeasta mea
Și-acum
Păianjenul își țese liniștit pânza.

Arhetip XVI sau în oglindă

În hainele cu care am venit pe lume
Mă privesc în oglindă:
Stixul îmi strangulează gâtul
Încolăcindu-se ca un piton
De nouă ori în jurul lui
Aheronul mă strânge
De brațe și de mâini.
Îmi lepăd pielea deodată
Și piriflegetonul o arde cu apele lui reci,
Iar umbra-n spate-mi plânge
Lacrimile formând un râuleț care se varsă-n
Apa moartă a cocitului.
Copilul din oglindă
Râde-n susurul și clipocitul
Râurilor fison, gihon
Tigru și eufrat.
Se întoarce și se îndepărtează.
Umbra mică îl urmează
Ca un câine.

Arhetip XVII

Moartea a renunțat la mantia-i neagră
Și gluga nu mai ascunde
Osul hâd al țestei
Și nici șerpii din găvane.
Gluga s-a preschimbă în voal alb
Ce-ascunde-un păr blond
De 24 de carate
Și doi ochi de purpură
Și-obraji îmbujorați.
Moartea și-a aruncat coasa-n lucernă
Și-aleargă și țopăie pe străzi
De bucurie
În rochia-i albă
Cusută-n aur și argint.
Și trena-i lungă mătură pavajul.
Iar lumea toată,
Cum poate,
Râzând și plângând,
Îi cântă mariajul.
Că ea-i doar o suprapunere perfectă
A unei veșnice mirese
Și-a unei veșnice văduve
Aplaudată de unii oameni,
Plânsă și hulită de-alții.

Arhetip XVIII

Copilul mergea prin zăpada albă
Care-i venea până la genunchi.
Vântul bătea ușor dinspre răsărit.
Era ca o melodie.

Cosmin Andrei Tudor – scriitor, doctorand.

A absolvit Facultatea de Chimie a Universității din București, specializarea *Biochimie tehnologică*. Are, la aceeași facultate, un masterat de *Chimia medicamentelor și produselor cosmetice*. În prezent este student doctorand în cadrul Școlii Doctorale din cadrul aceleiași facultăți. A profesat pe postul de chimist-analist în industria farmaceutică, departamentul cercetare-dezvoltare, iar în prezent este bibliotecar.

Volume. Poezie: *Ochilor verzi*, Editura Cartea Românească (2019), *Ludi*, Neuma (2021), *Jurnal poetic*, Neuma (2023). Teatru: *Teatru: Ultimul viorist*, *Statuile*, *Răsăritul și apusul unui nebun*, Berg (2020), *Piese triste pentru cei prea veseli*, Neuma (2024). Proză: *Balerina*, Editura Neuma (2021).

A publicat în mai multe reviste din țară: *România literară*, *Neuma*, *Ramuri*, *Acolada*, *Expres cultural*, *Caiete Silvane*, *Litere*, etc. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala București – Poezie, din 2020.

Premii: Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru Cartea de debut (*Ochilor verzi*) pe anul 2019, Premiul Special la Turnirul de Poezie „Cununa de lauri de la Muntele Athos”, Premiul *Scriitorul lunii septembrie 2022* (la Gala Scriitorul anului), Premiul II Secțiunea consacrați – proză la Festivalul-Concurs național de literatură „Alexandru Macedonski” 2022.

Câmpul curat și alb

Ca o idee.

Copilul înainta cu greu.

Deodată i-a tăiat calea

Un șarpe alb

Fără umbră

Care mai mult se ghicea prin omătul
rece și alb.

Copilul s-a ținut după el

Până la rădăcinile unui arbore bătrân

Alb și el.

Șarpele a căutat adăpost dar nu a găsit.

Pentru a scăpa și-a mâncat coada.

Brusc a dispărut.

Copilul, văzându-l,

A început să-și mănânce umbra.

A pornit mai departe.

Cioara văzându-l de sus că umblă așa
fără umbră

A planat deasupra-i

Și i-a dat umbra ei.

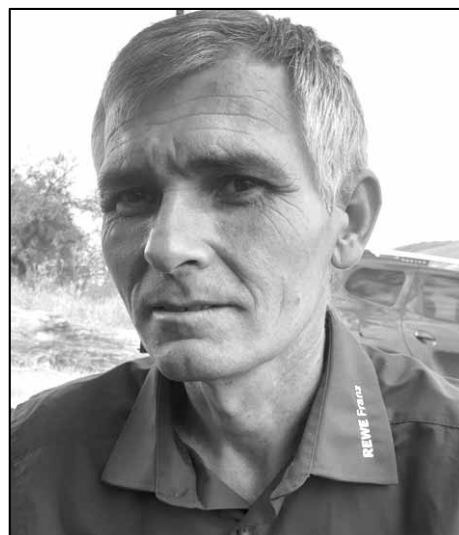
(Poeziile fac parte dintr-un viitor volum, în pregătire.)

ierburi cu ciulin

Călin POP

V

Sunt suflare de vânt pe pământ.
Minte și inimă am primit de la soare.

Stau la rând cu ploile și păsările –

Și acum vă rog dați-mi sufletul pereche
până nu se va preface în țărână

lumina

și întunericul în irizări de curcubeu.

Cine va moșteni gândurile-mi,
spice de grâu smulse din
ceruri mute?

XI

Un sâmbure alb de cireasă
e durerea mea –

Îl zvârl pe un câmp părăsit
să înflorească
precum un soare galben
în cerdac.

Când am iubit nu am știut
pe ce câmpuri să rătăcesc.

Un foc adânc și viu a fost
toată dragostea.

Vreau să mă ridic un mort viu
cu inima de gheață.

Mai bine un clown,
ograda cerului s-o mătur –

o paiată peste care vor trece
veacuri
deasupra buzelor mele
amare.

XVI

Domnesc peste anotimpuri
culori și parfumuri.

În scriptura inimii s-a adevărit
iubirea mea pentru tine.

Eu nu mint, păianjenul uriaș
pândește înserarea,

eu o contemlu captiv
dintr-un picur de ploaie.

Oamenii se prefac pe înserate
în giulgiu,

se întorc grăbiți la țipetele
pescărușilor.

XVII

Adevărul iese la iveală cum
ies efemeridele din nămolul
de pe mal

Călin Pop s-a născut în 7 iunie 1976, la Nușeni, județul Bistrița-Năsăud. A publicat cărțile de poezie: *Cușma Bunicului*, vol. I și II (2018); *Gânduri și vise* (2019); *Sub steaua vieții* (2019); *Bate, și se va deschide* (2021), volum tradus în limba franceză. Este prezent în antologia scriitorilor *Litera Nordului* (2021), realizată de Laura Cîrcu Munteanu.

apoi se prefac în fluturi.

O mărturie îmi sunt rănilile tale –
golfuri cu soare tropical.

Îmi spui cuvinte blânde,
pornim spre insule
ce nu există.

Pentru că nici bucuria
și nici tristețea
nu mă vor face să îngenunchez

precum timpul
în albul drum care duce
spre stele.

Lumea a fost creată de tine,

întreg pământul
redevine
o lacrimă
albastră.

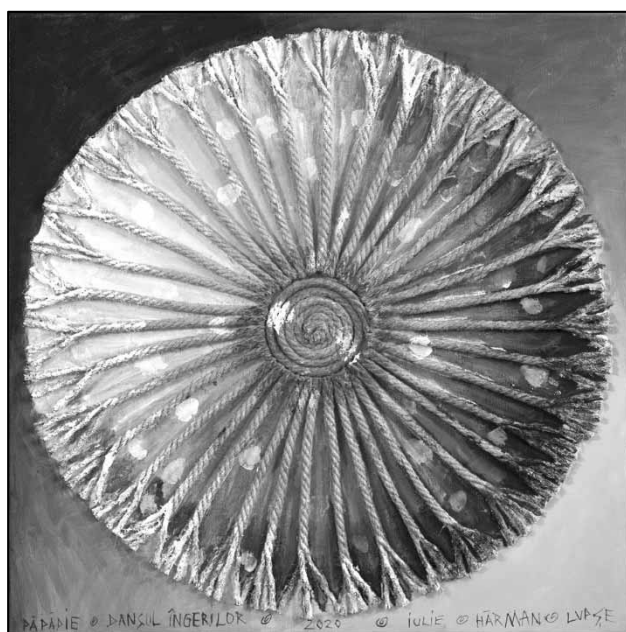
LII

Cei ce nu mai sunt
strigă celor vii în pustiu.

Dragostea ta mă apasă
și mă strânge ca o gheară.

În câmpul de lavandă
lăcrimează
inima mea.

(Poezii dintr-un volum în curs de apariție, *Exil în lanul de lavandă*,
la Editura Avram Art, Beclean, 2024)

Păpădie – dansul îngerilor II

Ion PIȚOIU- DRAGOMIR

Menutine

***
fuga
de
oglinzi
a
creat
iarba
neagră;
babelul
șerpuit...

***
doar
cu
roua
cuvântă
îngerii;
tăcerea
lor –
surâsul
Domnului

***
pe
eșafod:
„nu
vreau
ca
arborii
să
respire
aprobat!”

***
soarele
iese –
galant –
la
cafeaua
promisă
de
ultima
stea

***
nici
după
sfîțire
catedrala
nu
e
terminată;
Învierea
perpetuă

***
nu
cere
muntelui –
ca
dar –
ultima
geană
a
soarelui!...

Provocări lirice

***

în
coridă
sabia
matadorului
lăcrimează –
adesea –
în
numele
lui

Despre menutin

Menutinel este specie literară lirică (pl.: menutine), în care poemul are 9 (nouă) versuri, fiecare dintre acestea fiind un sigur cuvânt. Creația nu are titlu explicit și nu-l înlocuiește vreun termen din text, fie el și... boldat, după cum se poate constata foarte ușor.

Parabola, alegoria, oximoronul, paradoxul etc. sunt printre „ustensilele” frecvente ale menutinului... (I. P. D.)

***

câțiva
ciocli
au
primit
limuzine
aurite;
„să-ra-cii!”
șuiera
lunetistul

***

în
Allmirana
unicul
staniol
pentru
ambalat
păcatul
este
evlavia

***

luna
poartă

în
pântec –
sfîind –
fiul
risipitor
al
luceafărului

***

„face –
el! –
petalele
stele?” ...
și
voi
răspundeți
otrav
păcuros

***

săgeata
înfiptă
în
Măr –
logos
pentru
alămirea
poemului
vitreg...

***

pictorii
eșuează
cu
portretul
morții
numai
în
negru
sadic...

***

din
iadurile
mele
zâmbetul

clipind
al
mamei
întrupa
raiuri

***

repetasem
nedestul:
„te
iubesc!”;
mă
mir
că
sunt...
orb?...

***

apogiaturile
cerului
picură
peste
valurile
noptii;
jos:
diamante
râme...

***

încă
alergăm
spre
măgele
colorate –
le
și

în-ghi-țim
copios!...

***

lângă
parașuta
arsă
Icar
stoarce
regretele
scoase
din
mare

***

Allmirana:
simfonia
cerului
face
oamenii
părtași
la
în-fiorarea
pietrei

***

fulgerând
printre
dealuri
autostrada
evită –
atent –
poemele
fără
girofar...

Ierburi de leac II

Cristina Maria

FRUMOS

Panseluțele

– Îți amintești, măi tată, cum m-ai adus tu-atunci acasă de la școala aia, numai ce intrasem, greu, cu examen, când hop, te-ai gândit să treci munții pe jos, să te-nființezi în curtea liceului, că hai, cu tot cu bagaje și cărți, să vii acasă, gata cu școala, n-ai ce face tu aici, un copil am și eu, n-o mai lăsa pe mă-ta singură, eu mă duc la servici’, da’ ea stă toată ziua acasă și moare de doru’ tău, măi, băiete, la asta nu te gândești? No. Ați vrut și voi să mă fac învățător, apoi m-ați luat acasă. Suciți mai erați, zău... Și-apoi a trebuit să mai dau o dată examen în anul următor, ca să mă primească aia înapoi...

Bazil râse un pic amar aducându-și aminte. Și taică-său râdea, mai mult cu ochii, dar gura i se-nălță ușor pe sub masca de oxigen. Avea niște ochi albaștri închis iar fața lui brăzdată de cute era mai trasă. Era trasă și înainte, dar acum mai tare. Fusese slab dintotdeauna, cu fața prelungă, dar senină, fără apăsări, poate doar puțin obosit. Câteodată glumeț, alteori îmbufnat, certând pe maică-sa ba că-i zama prea fierbinte, ba că mămăliga-i tare, găsea el ceva care să-i facă să se ia un-doi la harță. Când se culcau sfâdiți, a doua zi nu era niciun dubiu că se va opri la crâșmă, în sat, îndată ce se va da jos din cursă, așa, numai ca s-o enerveze.

Proza **Mișcării literare**

Bătrânul adormise. Dormea mult de când îl trecuseră pe morfină.

Toată viața lui se trezise la patru dimineața, alergând la cursă – așa-i spuneau

toți autobuzului ăluia prăpădit – ca s-o prindă neapărat: cu guba și cu șapca aceea rusească, dezlegată veșnic sub bărbie, oricât de țeapăn era frigul de afară; primăvara și vara era mai bine și cursa venea mai goală, după ce oamenii își lăsau acasă cojoacele. Toamnele lungi îi priau lui cel mai mult, își puneau numai clop în cap, sveterul împletit de nevastă, bocancii ridați, traista deșirată pe umăr și la drum, să prindă cursa. Era singura cursă spre serviciul lui, și tot aia venea și-napoi, plină ochi cu muncitori de pe Bârgău, angajați la oraș, ca să-și facă o pensie. Când ieșea din tură, trebuia s-alerge mereu de la serele din ălalalt capăt al orașului până la autogară, ca să n-o scape, că apoi era mare necaz, trebuia să meargă la ocazie, și mașinile puține care treceau nu-l prea luau.

Dar îi plăcea munca la straturile de flori, că florile alea îi vorbeau și el le vorbea lor. Și le cânta. Era o treabă curată, de sortat, de spălat, de sădit și răsădit, de plivit, rărit, tăiat și adunat în saci de nailon, cu gura deschisă, ca să stea proaspete până dimineața, când venea mașina ca să le ducă la vreo inaugurare de fabrică sau la vreo reuniune festivă a membrilor de partid. Ce știa el? Nu-i păsa unde ajung florile. Știa doar că plecau și că, înainte să plece, el trebuia să le pregătească, așa, ca pe mirese, de drum. Panseluțele îi plăceau cel mai mult. Le planta târziu, toamna, ca să aibă putere tulpinile și să țină tot anul floarea lor colorată așa de frumos. Nu citise din cărți, avea numai patru clase, dar era de-ajuns. Panseluțe aducea și acasă cu desaga. Și trandafiri. Și câte-o tuia, când se putea. Dar panseluțele îi

erau cele mai dragi. Umbla cu ele ca și cum ar fi umblat cu ouă. Le sădea apoi în cercuri, în pat de pământ reavăn, adus cu roaba din grădină, după ce-l răsturna în forma anvelopelor de pe lângă gardul despărțitor dintre sură și ogradă. Apoi sta și le privea în picioare, ușor înclinat din cauza înălțimii, aprinzându-și țigară de la țigară iar când nu avea foc, striga după vreun nepot: mă, care ești acolo, adu-mi niște candile, i le aducea și el tot acolo, în același loc stătea, privind la panseluțele care se roteau parcă spre el ca să-i vorbească. Dacă soarele dogorea, le uda. Le uda din belșug, ca și când, dacă ele s-ar usca, el n-ar mai avea pentru ce să se-ntoarcă de la seră din oraș înapoi, acasă. Nu se-nterupea din privit decât dacă trecea pe lângă el mâțul cel târcat, că de vacă și de porci nu se-apropia. Asta era treaba neveste-sii.

– Cară, mă, batăr o vidără de apă la vacă, n-auzi că rage? Numa' de florile tale-ți pasă, mânca-le-ar jălea, striga ea, dar el, deși o auzea, nu se urnea.

– Iar boscorodești degeaba – îi spunea, fără ca ea să-l audă, c-o zicea numai așa, ca să nu tacă.

Privea mai departe panseluțele. Fața i se lumina, oboseala i se scurgea parcă în pământ, ba chiar mai și râdea cu nepoții, mai da cu un picior într-o minge, mai ieșea la portiță, dar nu sta mult, numai își spăla privirea, saluta luându-și clopul de pe cap vreun căruțaș care-l întreba ce faci, ba' Emil, iar el numai râdea și își pune clopul înapoi pe cap, închidea poarta-n urma lui și se-ntorcea la panseluțe.

Asistenta intrase-n salon ca să verifice sonda. Tusea îl trezi însă pe bătrân din somn și, deși se forța să nu se miște tare, zdruncinăturile îl făcură să se strângă de durere. Îl durea peste tot. Și cancerul, și prostata, așa zicea el: doare-al dracu' cancerul ăsta.

– Dacă știam, poate nu fumam și io atâta...

– Acuma-i târziu, măi tată, nu te mai gândi, comentă Bazil cu glas domol ca al lui taică-său. Ia și dormi, ca să te mai întărești. Perfuzia asta e plină cu vitamine. Vine și Uța mai încolo; îți aduce azi o supă bună de pui.

Slăbise, era numai piele și os. Prin deschizătura cămășii de pijama îi zărea coșul pieptului, alb, de un alb translucid, încovoindu-se din spirit de protecție peste plămâni micșorați și inutili. Îl auzea destul de greu

vorbind de sub masca de oxigen, dar știa că, și când îl durea, taică-său o spunea în felul ăla, distrat și resemnat, luându-se în bășcălie, înainte să-l mai mustre careva că toată viața lui fumase, încât era greu de imaginat că mai avusese și timp să muncească la sere-n oraș.

– Chiar așa, măi tată, nu știu cum de n-ai dat niciodată foc la serele alea, la câte pauze de fumat îi fi făcut!...

– Hî, hî, hî! Era râsul lui înfundat de sub mască.

Râseră amândoi.

Nu-i plăcu lui taică-său să meargă la câmp. La batoză niciodată n-ajungea, decât, chipurile, ca să adune baloții cu spicele uscate dezgolate după îmblătit. Îi găsea și pe nepoți acolo și se bucura. El însă nu-aduna niciun balot, ci rămânea și fuma liniștit la marginea ariei, ca să nu se aprindă miriștea și să facă vreo pozna cum n-a mai fost. Asta-i, își zicea, serviciul meu e care e.

Lumea-l lăsa în pace. Pe vremea aceea, oamenii lucrau în fabrici, treburi grele, la țevi, la sticlă, la lemn, ori în construcții, ori la turnat betoane. Nu era el bun la din astea. Și trupul lui subțire era astfel gândit încât chiar nu-l puteai vedea decât în seră, ca un lujer înalt între flori.

– Măi tată, auzi? Eu nu știu dacă ai avut noroc, ori Dumnezeu chiar te-a iubit! Ai văzut, badea George ce-a pățit, cum a murit săracu' la Canal, ori Nicu al lui Turja, mai știi ce-a pățit? Bătrânul își mișcă ușor bărbia prelungă în semn că-și aducea aminte. Bietul om, strivit de țevăraia aia de la baraj, ori celălalt, Vasile, de la răstoacă, rămas cu un picior după ce-l agățase gaterul ăla nenorocit. Lumea îndură multe, oamenii muncesc din greu și nimănui nu-i pasă în ce condiții anume muncesc. Să știi, tată, că legile ar trebui să protejeze poporul muncitor.

Bătrânul adormise din nou sau numai se prefăcea.

– Numai de n-ai fi fumat și tu atâta...

Bazil ieși din salon, aruncând înc-o privire în urmă, unde găsi un rest de grimasă dureroasă pe fața lui taică-său.

*

Bătrânul se uita pe geam și-i aștepta. Îi râdeau ochii albaștri de bucurie. Tare-i era dragă nora, mai ales c-avusese atâta grijă de el de când cu sonda. Fiu-său venea târziu și el de la școală, tot cu o cursă răblăgită, se trezea

devreme și ajungea noaptea. În ultima vreme îl tot căutau domni de la Culte, ca să îl racoleze pentru turnătorii și nu mai știa cum să se ascundă de ei. Veniră și acasă de vreo două ori, o dată îi văzuse chiar el, îl vizitaseră și la școală, unde-i primise cu răceală, că doar știa ce vor de la el, dar acum îi telefonau tot mai des și răspundeau mereu copiii – tata nu-i acasă. Știau și ora la care ar fi trebuit să intre pe poartă. Acum, că are pe taică-său bolnav, le răspunde că nu poate, din motive obiective. Într-un fel, era bucuros. Acum, însă, din două rele, problema cu domni de la Culte părea minoră. Deși nu era.

– Ia niște supă, socrurile, și se apropie cu lingura cu supă caldă de pui.

– Ce fac copiii?

– Uite, bine, peste câteva zile îi aducem să-i vezi. Îi aducem la petrecerea ta de pensionare, vrei?

Râdea bătrânul de bucurie. Nu-l mai durea nimic deodată. Nici nu știa ce-l bucura mai tare, petrecerea ori că vin nepoții să-l vadă. Tuși. Niște stropi de sânge ajunseră în supă, așa că Uța trebui s-o răstoarne în chiuvetă și să pună alta.

*

Medicul îi scrisese foaia de ieșire din spital.

– Îl puteți lua acasă de tot! Noi nu mai avem ce-i face. Aduceți apoi căruciorul înapoi, la spital. Și... pregătiți-vă pentru... O spuse aproape încându-se.

Îl urcară pe taică-său în spate, în Dacie. Lăcrimă când îi văzu pe copii.

– Bunule, hei, bunule, da' cân' vii tu de tot acasă?

*

Începură a se vedea serele îndată ce cotiră pe lângă parcul mare din Bistrița. Lumea îl aștepta.

Directorul îi ură sănătate și îi mulțumi pentru munca prestată vreme de 25 de ani. Nea Emil, să trăiești mulți ani! Colegii îi cântară la mulți ani și bătrânul începu a plânge.

– Numai o tură, domn' director, să mai dau prin sere. Pe la panseluțe mai ales...

– No, uite, nea Emil, vin panseluțele la tine, înc-o dată, să trăiești și să te faci bine, și nu mai fuma atâta, dă-l dracului tabac, nu vezi ce ți-a făcut?

Un coș mare cu panseluțe era pus pe masă, lângă tort. Ochii albaștri iar se umeziră. Avea un fel al lui de-a se fâstâci și atunci nu voia decât să fumeze. Aprinse în sfârșit țigara primită în dar de la Ionică, prietenul lui de navetă.

– Amu' nu-i nimic, trece, toate trec, domn' director, noi să fim bine!

Mâncare era din belșug. Femeile râdeau, bărbații fumau. Vinarsul mai ales le dezlegase limbile.

– Numai o dată să mai văd panseluțele, îi zise el lui Ionică. Du-mă în seră, hai, împinge încet căruciorul, să le mai văd o dată! Și mai dă o țigară...

Glicină

Dumitru PĂCURARU

Capitole de cheltuieli

– I-auzi, domnule, exclamă domnul Săndulescu. Uite că am găsit o chestie interesantă în caietul băiatului. Vasko, fii atent aici! Uite ce am găsit: Condițiile de viață ale oamenilor de serviciu. Subliniat. Ce naiba-i asta? Ia să vedem.

Alt personaj subliniat în carnețelul meu: „Vărul bunicului, om de serviciu la Comitetul Central al Partidului Comunist Român.” (Auzi, domnule, unde bate tinerelul acesta, la CC al PCR, comentează ironic domnul Săndulescu.) Vasko, lasă telefonul ăla și ascultă aici: „Tata nu ar fi trebuit să fie atât de disprețuitor la adresa unui om de serviciu pentru că mama a fost transferată la București datorită unui om de serviciu, un văr de-al bunicului.” Dar nu era om de serviciu oriunde. Lucra la Comitetul Central. Zicea mereu, „La noi la Comitetul Central s-a întâmplat cutare sau cutare lucru”. Când vorbea la telefon se prezenta „Miculescu de la Comitetul Central”. Suna foarte bine, numai că, după fuga lui Ceaușescu, a rămas descumpănit, ca vai de capul lui, dar tot s-a descurcat. Înainte era tare mândru, apoi doar fudul. Renunțase doar la „Miculescu de la Comitetul Central”. Deja se lăuda că el a fost luat ca model de referențiu G. Retegan în lucrarea *Condițiile de viață ale oamenilor de serviciu* scrisă în anul 1941, dar din cauza războiului apărută abia în anul 1945.

Așezată printre cele mai importante relicve ale familiei, broșura cu coperti portocalii *Condițiile de viață ale oamenilor de serviciu*, după gândirea tatei, trebuia să devină biblia

după care noi, eu și sora mea, trebuia să ne orientăm în viață. La pagina 42 era descris vărul bunicului meu care, prin relațiile lui, a reușit să-i transfere pe mama și pe tata din provincie, pe tata dintr-un sat, pe mama din Sighișoara, la București, adică în Capitală. Nu era de ici de colo să ajungi profesoară de germană la un liceu titrat din București și, din profesoraș de educație fizică, administrator la o importantă bază sportivă din Capitală.

M. C., 28 ani, 5 clase primare, necăsătorit. Doi frați au fost de ajuns la părinți. Și un pogon de pământ arabil, acolo în satul Vârtej din Ilfov. Așa că el, cel mai mare, a plecat în 1926 să-și câștige singur existența. Băiat dezghețat, ager la minte și mișcări, a fost primit ucenic la Capșa, puțină vreme după sosirea în București. În timpul din urmă era salarizat cu 2.500 lei lunar, locuință și masă. La Capșa rămâne fără întrerupere, până în anul 1935, când l-a ajuns din urmă serviciul militar. Sfârșește și cu acesta, dar n-a mai fost primit la Capșa. După puține alergări reușește să fie numit independent al Conservatorului de Muzică „Pro Arte” cu 3.000 lei lunar și întreținerea completă. Trei ani încheiați la stat în slujba acestei instituții și avea de gând să rămână aici multă vreme. Dar a fost desființată și s-a ales cu mobilierul unei camere și așternutul trebuincios.

Din 11 Februarie 1940 și până în 15 Februarie 1941 a fost om de serviciu la Centrala Editurilor Fundațiilor Regale, cu un salariu de 3.500 lei. Din pricina reducerii personalului, a

fost pus în disponibilitate. Are și de aici două rânduri de haine.

În 20 Martie 1941 a fost angajat camerist la Institutul Central de Statistică, cu un salariu de 3.500 lei lunar. Locuiește pe Str. Pecineaga Nr. 32, în cartierul Rahovei, despărțindu-l de Institut 4 km, pe care-i face de două ori pe zi cu tramvaiul. Având mobilierul necesar: o dormeză, una pătură, 4 cearșafuri, 3 fețe pernă, 2 scaune și o masă, chiria e scăzută în raport cu mărimea și așezarea camerei: 400 lei lunar.

Igiena corporală caută să nu lase de dorit. Face, uneori, 2 băi pe lună, la diverse băi publice. Nu-i lipsesc articolele de toaletă: săpunul, periuța de dinți și pasta, de asemenea brilliantină.

Masa de prânz și seara o ia la birturi populare cu 1.800 lei lunar. Dimineața mănâncă acasă hrană rece.

Veniturile lunii Aprilie au fost de 4.928 lei, iar cheltuielile de 4.064 lei, obținând un excedent de 864 lei, cu care a acoperit o parte din datoria făcută în luna Martie de 1.000 lei și a trimis fratelui concentrat 100 lei.

Nr. curent Cheltuieli Capitale de cheltuieli:

1. Locuință (chirie, luminat): 425; 4.0,
2. Spălat: 200; 4.0,
3. Alimentație: 2.516; 61.9,
4. Bere: 96; 2.4,
5. Igienă: 180; 4.4,
6. Nevoi intelectuale și morale: 135; 3.3,
7. Tutun, chibrituri: 192; 4.7,
8. Recreații: 80; 2.0,
9. Transport: 240; 5.9.

Pentru hrana rece, omul nostru a cumpărat în decursul lunii Aprilie următoarele articole alimentare:

Articolul Cantități (kg) Preț de cump. Lei:

1. Pâine 21 300,
2. Brânză 2 200,
3. Slănină 1 180,
4. Zahăr 1 36.

Citește în fiecare zi *Ordinea* și-și îngăduie să meargă odată pe lună la bal plătind 80

lei intrarea. Se bărbierește și se tunde la frizerie, „Când mă tund dau băiatului bacșiș 10 lei.”

E un om sănătos și o fire foarte veselă. Nu-l bat încă gândurile însurătoarei.

– Ce naiba-i asta? se opri domnul Săndulescu din citit. Este pe bune?

– Da. Este fratele bunicului meu, Miculescu Constantin.

– Și i-ai păstrat numele real?

– Da, este numele lui real. Prin anul 1950, încă tot om de serviciu la același institut, s-a lăudat că tot el, Miculescu Constantin, a completat răspunsurile în locul lui I. S., un băiat de 20 de ani, necăsătorit, cu care era prieten, om cu patru clase primare din satul Cetate, județul Dolj, prezent și el în cartea pe care nea Costache o arăta la toată lumea. Dacă vreți să vedeți, am scris mai jos.

– De ce ai copiat aceste date? întrebă domnul Vasko nedumerit.

– Le-am copiat doar așa, pentru mine. Ca să fac o comparație, ca și contabil, între veniturile unui tânăr în perioade istorice diferite, înainte de război, în timpul războiului, apoi după război, când la putere au venit comuniștii.

– Auzi, domnule! Să urmărești cariera unui om de serviciu în diferite perioade istorice... Interesant. Să mergem mai departe.

„La vârsta de 14 ani, reîncepu să citească domnul Săndulescu, atrăgându-i domnului Vasko atenția să lase naibii telefonul în pace și să asculte, I. S. a plecat din satul Cetate, județul Dolj, sat aproape de Dunăre, unde familia lui avea în stăpânire 4 pogoane de pământ arător, 1/4 arie în care cultivau pământ pentru vie, orz și «alte lucruri d'astea», o casă, un grajd și un pădul. Sunt doi frați. Tatăl lui l-a dus băiat de prăvălie în Caracal, primind pentru slujbă 800 lei lunar și întreținere. Un văr al său ce lucra în București l-a chemat la magazinul *Traian Drăgotescu* din bd. Pache nr. 104, unde era acesta angajat. A fost primit cu 1.200 lei lunar, locuință și mâncare. Doi ani a stat aici. Ne fiind mulțumit cu salariul a părăsit magazinul Traian Drăgotescu pentru bodega *Petrică Băiat Bun* din strada Matei Voievod 58. Îndeplinea slujba de piccolo în schimbul a 800 de lei lunar, întreținere, „dar ieșea mai mult din bacșișuri că

dădeau atunci boierii pentru că erau mai mulți bani”. După doi ani a plecat „fiindcă nu i-a convenit” lucrând cu ziua, până în 20 Martie a.c., când a fost primit în slujba Institutului Central de Statistică, cu 3.500 lei lunar.

Locuiește în Calea Moșilor nr. 92, o cameră mare de 8 pe 6 metri, împreună cu alți 10 inși. Sunt patru paturi în cameră. El stă într-unul cu un cizmar din satul lui. Aici locuiește și proprietarul. Mai stau două fete despărțite de ei printr-un paravan. Pentru partea lui de pat, plătește proprietarului 500 lei pe lună. Dispune de un singur costum de haine cumpărat în București cu 2.500 lei, anul trecut. Spălătul rufăriei îl costă 100 lei lunar. Masa o ia cu abonament la un birt popular din strada Vasile Lascăr nr. 21 cu 2.000 lei lunar. Dimineața mănâncă rar și atunci numai jumătate de pâine. Se poartă curățel și folosește briliantină. Se bărbierește o dată pe săptămână la frizerie și se tunde tot la două săptămâni, ceea ce revine lunar la 105 lei. Nu citește ziare, în schimb a fost de 2 ori la cinematograful Pache, plătind 50 lei intrarea. Salariul lui obișnuit nu i-a ajuns niciodată până la sfârșitul lunii, necesitând împrumuturi ce totalizau suma de 5.000 lei. Bani i-a împrumutat, pe rând, de la unchiul său, în vreme ce lucra cu ziua. La ridicarea salariului a plătit o datorie de 2.000 lei. În Aprilie, venitul de 5.000 lei a fost repartizat următoarelor cheltuieli.

Capitole de cheltuieli:

- 5.800 lei,
- 1. Locuință: 600 lei,
- 2. Spălat îngrijiri-corporale: 230 lei,
- 3. Alimentație: 2.000 lei,
- 4. Nevoi de ordin moral: 10 lei,
- 5. Distracții: 50 lei,
- 6. Datorii: 3.000 lei.

Mare greșală din partea unchiului Costache să se laude că a apărut în broșura cu coperti portocalii! Aproape fatală. Într-o zi au bătut la ușă, atunci stătea în Rahova, doi domni la costum care l-au luat la întrebări. Nu a fost nevoie să facă percheziție pentru că i-au găsit cartea pe masă. Aveau, ce-i drept, și ei un exemplar. În primul rând l-au întrebat dacă el este M. C. din cartea respectivă. A recunoscut,

cum să nu recunoască de vreme ce spusese la toată lumea? L-au întrebat dacă îl cunoaște pe I. S. din satul Cetate, județul Dolj. Le-a spus că îl cunoaște, sunt și acum colegi.

– Știi în ce împrejurare acesta a spus că înainte la crășme ieșeau mai multe bacșișuri că erau mai mulți bani în țară? A zis că nu știa. L-au mai întrebat dacă știe cine a scris cartea aia. A spus că știe, dar că nu a avut și nici acum nu are nicio relație cu acel tovarăș care nu este de încredere. Era adevărat că înainte au fost prieteni, dar pe urmă nu a mai stat de vorbă cu el pentru că i s-a părut că nu are o gândire sănătoasă. L-au întrebat dacă știe cum îl cheamă. A zis că știe, Retegan Gheorghe.

Declarația asta i-a prins bine. Așadar vărul bunicului, născut în satul Vârtej, Ilfov, s-a acomodat repede noilor realități politice ale anilor 1950. Când și-a scris biografia pentru intrarea în rândurile partidului comunist, un om mai deștept decât el, văzând cifrele pe care le declarase el în broșura *Condițiile de viață a oamenilor de serviciu*, l-a sfătuit că dacă va fi luat la întrebări să taie de la venituri și să mărească cheltuielile și să nu recunoască în ruptul capului că în anul 1941 el citea în fiecare zi ziarul *Ordinea*, publicația legionarilor, și mergea la bal plătind 80 de lei intrarea și că își permitea să se tundă și să se bărbierească la frizerie. Așa a făcut. În schimb nu a urmat recomandarea să ardă cartea aia deși a fost atenționat că n-o să-i aducă decât necazuri. Fiind un tip deștept, vărul bunicului și-a dat imediat seama că cei doi sunt anchetatori și, fără să fie întrebat, le-a spus cum îl chema pe cel care i-a recomandat să ardă cartea, completând că, de fapt, el nu citea ziarul *Ordinea*, ci *Scânteia*, și că acest lucru l-a completat cel care l-a pus să completeze niște formulare, adică tovarășul Retegan. De altfel îi era trecut numele pe broșura *Condițiile de viață ale oamenilor de serviciu*. Celui care l-a învățat ce să facă, un biet funcționar cumsecade de la cadre, nu a apucat să-i mulțumească pentru sfaturi pentru că încă de a doua zi de la vizita celor doi anchetatori, acesta nu a mai venit la Institut și de atunci nu l-a mai văzut. În urma acelei vizite a dat o declarație, în care cei doi i-au cerut să scrie că lucrurile acelea ce erau trecute în dreptul numelui său au fost puse în carte de numitul

Gheorghe Retegan, autorul acelei broșuri, fără să-l întrebe. Asta a fost tot. Cu acel G. Retegan nu s-a mai întâlnit și nu știe ce soartă a avut. (George Retegan – 1916-1998 – Sociolog, născut în comuna Căianu Mic, județul Bistrița Năsăud. După Liceul Militar din Târgu Mureș, urmează cursurile Facultății de Filozofie și Litere a Universității București, absolvită în 1942. În 1947 obține titlul de doctor în filosofie, cu mențiunea Magna cum laude. Încă din timpul studenției lucrează la Institutul Central de Statistică. După nouă ani petrecuți în cadrul Instituției Centrale de Statistică, în martie 1950, George Retegan este arestat sub acuzația de „crimă de înaltă trădare”, acuzație schimbată în „complot împotriva orânduirii sociale”, soldată cu patru ani de detenție.)

Așa s-a descurcat unchiul Costache, vărul bunicului din satul Vârtej, Ilfov. Drept recompensă a fost angajat om de serviciu la Comitetul Central al PCR de unde s-a pensionat și are o pensie bunicică, mai mărișoară decât pensiile altor oameni de serviciu de la alte întreprinderi.

Datorită relațiilor unchiului Costache, cum îi zicem în familie, ai mei s-au putut transfera de la Sighișoara la București, mama profesoară de germană și română la un liceu industrial. Pentru tata, profesor de educație fizică, nu s-a găsit un post liber în învățământ, dar a fost angajat la o bază sportivă, administrator. După ce mama și tata au reușit să se transfere din provincie la București, pe pilele și relațiile aceluși văr al bunicului, nu știu din ce cauză cei doi, bunicul și vărul, s-au certat.

„Mai bine murea el, în locul fratelui său, băiat bun, care a murit pe front, la Cotul Donului”, zicea bunicul despre unchiul Costache. Pe urmă, după ce s-au împăcat, tata a avut noroc tot cu vărul care nu a murit la Cotul Donului, în locul fratelui, pentru că acesta, tot prin relațiile sale, i-a făcut rost de câteva transporturi de hârtoage, dosare, manuscrise, cărți, mobilier, ba chiar și un seif uriaș, scoase dracu’ știe de unde de acel văr descurcăreț, ajuns, după Revoluție, liderul sindicatului oamenilor de serviciu din fostul palat al Comitetului Central al Partidului Comunist

Român. La revoluția din decembrie 1989, când palatul a fost luat cu asalt, vărul bunicului își luase câteva zile libere, plecase la țară, cu un coleg ardelean, să taie porcul de Crăciun. De fapt, nu era decât șoferul acestui domn, dar se dădea prieten cu el pentru că acesta făcuse parte din completul de judecată care l-a condamnat pe dictator și pe sinistra lui soție la moarte.”

– Băiete, se opri domnul Săndulescu din lectură, tu te referi cumva la Virgil Măgureanu, ăla de a ajuns directorul Serviciului Român de Informații?

– Exact, domnule Săndulescu, cum de v-ați dat seama? Eu nu am vrut să devoalez numele personajului. De fapt, zicea bunicul, unchiul Costache nu avea cum să fie șoferul aceluși domn Măgureanu pentru că nu avea permis de conducere.

– Auzi, Vasko, tânărul nostru prieten nu a vrut să „devoaleze” numele personajului. Deștept pentru un contabil, nu?

– Nu fi măgar. Nu mai face comentarii răutăcioase. Ține-ți ironiile în gușă. Citește mai departe.

– Da, am înțeles și mă supun, își țugui domnul Săndulescu buzele. Uite aici, am găsit concluziile, ca să spun așa, la chestia asta cu unchiul Costache, un pasaj despre colțul cu amintiri al familiei. Auzi aici: „Pe bună dreptate, unchiul Costache, adică Miculescu Constantin, era considerat un binefăcător al familiei noastre. În semn de recunoștință că a ajutat-o să revină în București, găsindu-i și soțului un serviciu bun, administrator la o bază sportivă, mama îi spunea, cu mare respect, *Unchiul Costache*. Colegii de serviciu de la sediul C. C. al PCR i se adresau cu un respectuos *Tovarășe Costică*. După Revoluție, intrând repede în afaceri, aceiași colegi au început să-i spună, nu fără respect și invidie, *Domnul Costică*. Tata, când venea vorba despre unchiul Costache, se uita fix la mine și zicea: din asta, adică din mine, n-o să iasă niciodată un om de afaceri cum sunt eu sau măcar cum este prostul de Costache. Pentru prieteni, și avea mulți, pentru că îi cam plăcea să tragă la măsea, a rămas același nea Costică, mare bulangiu.”

(Fragment din romanul *Irascibilul domn Vasko*, în curs de apariție.)

Emilia POENARU MOLDOVAN

Galben amurg

– Galben amurg zici?
– Da, ce poate fi?
– Unde ai găsit asta? Pe vreun site din ăla de amețiți care scriu poezii?
– Nu, pe un prospect de la uneltele tale pentru ingineri ratați.
– Eu, inginer ratat? Ce tot vorbești? Ce prospect?
– De unde ai scos tu că ăia care scriu poezii îs amețiți?
– Scuze, am vrut să spun retardați. Ce, nu văd la ce te uiți toată ziua? Am citit la tine pe ecran de câteva ori niște bazaconii cu rimă, gen *foaie verde lobodă, sunt o ledi slobodă*. Cu astea nu pui mâncare în farfurii.
– Ai citit pe dracu', la școala aia profesională de ingineri că facultate nu-i poți spune...
– Mami, dă-mi 20 de lei că ies cu fetele în parc...
– ...parcă v-a zis cineva că mai există și altceva decât ciocan și șurubelniță, d-apoi să știi ce e aia poezie.
– Mamiii!
– Taci, nu vezi că vorbește mamă-ta? Că vorbim?
– Tu să taci, eu îs în casa mea, și nu ești tatăl meu! Mami?
– Du-te ia din poșetă, vezi să nu iei mai mult, că verific! Ce ziceam?

– Că mă iubești, că nu mai poți fără mine, ai început să-mi scrii poezii... stai nu arunca cu ăla, că-mi spargi capul!
– Uneori chiar îmi vine să ți-l sparg!
– Mamiii, ai numai de 50, pot să iau una de 50?
– Stai că îți dau eu una de zece, îți ajung, ce vrei să-ți iei în parc, pune-i pe ăialalți înapoi...
– Nu-mi trebuie de la tine, nu ești tatăl meu. Pot, mami?
– Mai lasă-mă-n pace, i-ai și du-te odată!
– Așa vorbești cu fiică-ta? Pe urmă zici că io-s de vină... de câte ori mă pregătesc să merg să-mi văd și eu copiii, te apucă dracii!
– Pe mine mă apucă? Nu tu ai început? Te-am întrebat serios ceva și ai început cu jignirile, cu amețiții...
– Da, pentru că de când faci cursul ăla de conducere de calculatoare sau cum îi spune, în loc să înveți ceva serios, stai ore-n șir pe net, ai descoperit site-urile de prostii, de poezii de doi bani vreau să zic...
– De unde știi tu că-s de doi bani, ți-a zis *Sania* ta, marea profesoară?
– ...în loc să te uiți, dacă tot pierzi vremea pe calculator la ceva util, cum să gătești sau cum să aranjezi casa... și nu-i mai spune, te rog *Sania*, o cheamă *Sonia*, ți-am zis că mă enervează... îi crește singură pe copiii noștri, n-o băga pe ea în discuție, eu am părăsit-o și

stau cu tine și cu fiică-ta, care te tapează de bani pentru orice fleac, nu stai deloc cu ea, mai bine te uiți la toate tâmpeniile de pe Facebook... și acum poftim, tot tu te apuci de bocit, să nu-mi tihnească întâlnirea cu copiii mei. În loc să te bucuri că nu trebuie să-i aduc aici, o săptămână pe lună, cum s-a stabilit la divorț, nici nu ai avea timp de ei... șterge-te la ochi, tu dacă plângi, nu mai auzi? Vezi, ieși la geam că te strigă fiică-ta!

– Mamiiii! Mamiiii!

– Da, da, nu mai striga așa, că te aud... vino sus și spune-mi ce ai de spus. Cee? Ai pierdut banii?

– Lasă că cobor eu și văd ce s-a întâmplat. O trimit în casă, de fapt n-ar trebui s-o lași singură să meargă în parc, chiar dacă e aici la 20 de metri, are numai 10 ani... Mă întorc târziu, știi. Rudi are cerc de chitară și-l iau apoi pe Sorin și-i duc la o pizza, atâta mă

gândesc că pot face și eu pentru copiii mei, fără să faci istericale.

– Mamii, i-am găsit! Acum când am urcat înapoi, i-am găsit pe scări! Mă duc în parc!

– Aaa, nu, la spălat pe mâini și în camera ta! Vin imediat să facem lecțiile! Hai, fă ce ți-am spus, că am ceva de discutat cu tati...

– Nu-i tatăl meu. Și voi nu discutați, vă certați!

– Ce m-ai întrebat? Că nu mai știu... aaa, ce e „galben amurg”, habar n-am. Unde ai văzut scris? Și de ce mă rog nu te uiți pe Google?

– Mai înainte ziceai că stau toată ziua pe net... pe un prospect de medicamente – uite, conține „galben amurg”.

– Și la ce-ți folosesc, mă rog, medicamentele astea?

– La grețurile matinale...

– ...

În veci pomenirea lui

Am intrat în biserică, începuse deja slujba de pomenire la 40 de zile, figura calmă a preotului greco-catolic părea că exprimă mulțumirea unei datorii împlinite, sufletul mortului fusese condus acolo unde îi era locul „cu sfinții, unde nu este durere, nici întristare, nici suspinare, ci viață fără de sfârșit”.

Prietenul meu din facultate, mai mare ca mine cu patru ani, student strălucit, știutor de cinci limbi străine, fusese diplomat de carieră; imediat după terminarea studiilor economice a mai făcut un an de pregătire consulară la Ministerul de externe și a fost trimis la post tocmai în State. Mi-a fost foarte drag, a fost cel mai bun prieten al meu, i-am păstrat secretul chiar și după moarte. În America, unde înțelegerea pentru persoanele de altă orientare sexuală era cam cu cincizeci de ani, dacă nu mai mult, înaintea noastră, s-a căsătorit cu o femeie minunată pe care am cunoscut-o după revoluție, care a învățat de dragul lui și românește. Ea avea deja doi copii pe care el i-a înfiat și astfel a intrat în rândul oamenilor

„normali” după standardele societății conservatoare din orice țară. Ella era profesoară de drept la universitate, ea cred că a fost fermentul care l-a hotărât să ia atitudine publică la Vocea Americii împotriva comunismului și în special împotriva regimului Ceaușescu.

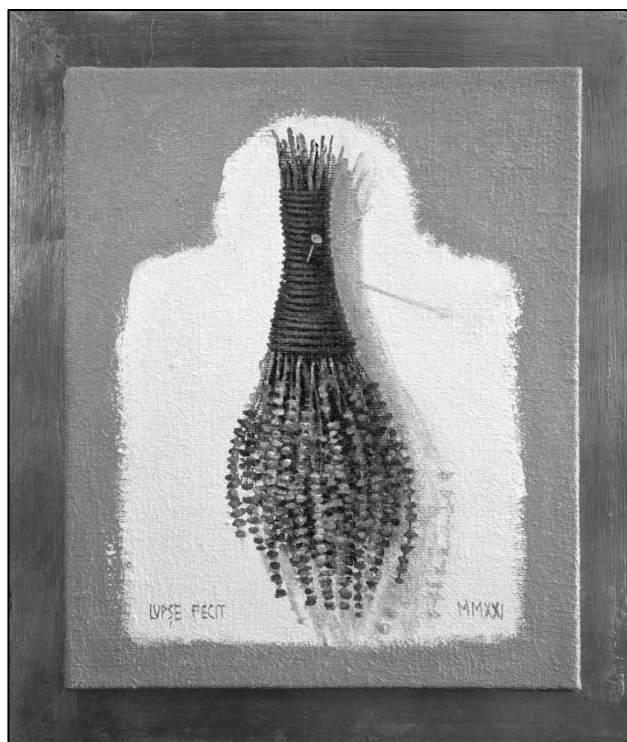
Eu, cum nu ascultam radioul, pentru simplu motiv că nu aveam așa ceva unde locuiam în Sibiu, habar n-am avut că el nu mai era în funcție, că autoritățile române l-au condamnat în contumacie. Am aflat la nunta mea, când, cu câteva zile înainte, m-a vizitat un domn distins, la vreo patruzeci de ani pe care nu l-am recunoscut din prima, cu un buchet mare de azalee și frezii, florile mele preferate. Noroc că eram singură acasă, doctorul, mirele meu de peste câteva zile, era la spital. Era marea dragoste a prietenului meu din tinerețe, venea să-mi aducă florile din partea lui și să-mi spună cât regretă că nu va putea fi alături de mine, fiind condamnat în țară, deci în imposibilitate de a mai veni acasă.

Și acum, după atâta timp, fără să fi fost la înmormântarea lui, mă întâlneam doar cu spiritul lui viu și generos în psalmodierile decente, fără înflorituri ale preotului, meditănd asupra tuturor amintirilor din vremea prieteniei noastre din facultate și apoi de după revoluție când a venit cu Ella și copiii, m-au vizitat și am făcut un periplu împreună cu ei și familia mea pe la mănăstirile din Moldova și apoi amintirile noastre de peste ocean, când ne-au invitat la ei în America pe toți și am stat o lună întreagă. Deși vorbeam despre absolut orice cu bărbatu-meu, nu i-am spus niciodată despre adevărata mea relație cu *americanul*, cum îl denumeam între noi, lăsând să plutească o incertitudine și o boare de gelozie, credeam eu, din partea lui. Că a înțeles perfect despre ce era vorba, mi-a dovedit după întoarcerea din State, când, după ce au adormit copiii, am văzut împreună – era perioada casetelor împrumutate – filmul *Eclipse totală* despre relația dintre Paul Verlaine și Arthur Rimbaud. Nu am zis nimic, doar mi-am repetat în gând „ce bărbat deștept mi-am luat”.

Amintirea *americanului* ne va bântui fără doar și poate, figura lui de cavalier al unui

hedonism temperat și plin de vioișie va dăinui mult timp în spiritele înalte, care *by the way*, nu au gen, omul generos și de o înaltă onestitate, iubitor al familiei rămase în țară, care știind sau nu că e *altfel*, l-au iubit fără rezerve, ocrotitor și tandru pentru familia lui din State care acum este toată în micuța biserică greco-catolică din Apuseni, pomenindu-l și ascultând slujba în românește, prieten bun și credincios pentru toți, mai ales pentru mine, acest om își merită odihna în loc cu verdeață, fără întristare și suspinare. A meritat și prezența discretă a unui bărbat în vârstă, puțin adus de spate, cu ochii în lacrimi pe toată durata slujbei, același care pe vremuri mi-a adus buchetul de azalee și frezii.

„Doamne, îndură-te spre noooi!”, cântau localnicii în biserică, răspunzând preotului la intervale egale, atmosfera autohtonă, atât de plină de farmec, estompând parcă durerea pierderii unei ființe dragi. „În veci pomenirea luuuui!” se auzea deja pe toți versanții munților din apropiere, în casele risipite pe coamele lor oamenii își făceau cruce, întrebându-se: oare cine o fi murit?

„Sfeștoc” cu ramă

Nic POPESCU

Nunta de argint

Vera răsuțește cheia de două ori și intră. Își aruncă geanta grea de vinilin pe gresia gri sau murdară a holului. Flecurile tocite agață cârpa de la ușă. Pricop e „pe calculator”, în sufragerie. Când aude cheia, închide iute site-ul pe care naviga. Își strânge halatul pe el și-și aruncă iute o bluză de trening în poală. Obrajii îi sunt aprinși, inima-i tresaltă în galop, tâmpilele-i sunt asaltate de picuri de sudoare. „Puii mei, iar a venit asta mai devreme acasă”. Capul pleșuv îi rămâne fixat spre ecran. Nu se sinchisește de intrarea Verei. Nici vorbă de pupic de bun venit.

– Bună, ce faci? întrebă Vera din prag.

Ochii ei verzi-fistic, cu irizații de început de icter, țintesc cele trei pliuri ale cefei lui Pricop. El se întoarce la ralanti în scaunul vechi, de gaming, primit de la un vecin. Își așază mai bine bluza mai sus de genunchi.

– Bună, bună. Uite, am terminat treaba mai devreme azi. Mă relaxez un pic, la un joc. Tu cum ești?

– Capie, iar nu s-a închis bilanțul de la câțiva bănuți. Parcă sunt blestemată, mereu mi se întâmplă așa.

Vera oftează și își îndreaptă cu greu spatele supus presiunii țâțelor – lubeniță. Își trece mâna prin părul rar, cu rădăcini la care vopseaua ieftină nu prea ajunge. Se apropie încet de scaunul lui Pricop, își drege vocea, înghite-n sec și spune șovăielnic:

– Prichi, m-am gândit la ceva, demult mă țin să-ți zic. Uite, ce-ar fi să facem și noi nunta de argint? Când ne-am luat, a fost doar o

petrecere cu prietenii, în casă la mămica. Mi-a stat mereu pe cap că n-am dansat, n-am avut și noi formație, că n-am făcut fotografii cu mese din alea lungi, cu aranjamente florale și multe feluri de mâncare. Pozele alea cu sarmalele umplute cu orez îmi fac rău și acum. Parc-a fost o petrecere de Crăciun din anii '80.

Pricop se scarpină în vârful cheliei, oftează și nu cedează impulsului de a spune „Nu” din prima. Răspunde calm:

– Da, Veruțo, hai s-o facem, dacă zici tu. Deși nu prea ne dau banii afar' din casă. Da' meriți și tu asta, dacă zici că ți-a rămas pe cap. Hai să vedem cum ne organizăm, pe cine chemăm. Sper că te-ai gândit și la asta.

Ochii Verei se însuflețesc. Dă fuga la vitrina cu bibelouri de porțelan și scoate un album foto cu pagini puține. Deși scurt, drumul Verei îi provoacă nostalgii lui Pricop. Chintalele de covrigi și savarine au lățit fundul cândva bombat al Verei. Altădată, ar fi sărit pe ea imediat. Acum, curul ăla de rață îl lasă indiferent. În plus, Pricop vede cum un fir de la ciorapul Verei s-a dus până sus pe pulpă. „Pfff, ce s-a ofilit asta! Și-ar trebui să mai treacă pe la pedichiură”. Vera se-ntoarce cu albumul și începe să turuie:

– Uite cine-a fost la noi și pe-ăia îi și chemăm. Eu zic să facem la „Drumețul”, aci, în cartier, lângă noi. Acu' douășcinci de ani am zis că e „fără dar” și chiar așa a fost. Nimeni nu s-a sinchisit să dea ceva. Au venit ca la pomană. Poate s-or simți acum. Numai mămica

ne-a adus serviciul ăla de cristal de Bohemia, uite-l în vitrină.

Vera se așază și ea pe canapea. Pricop își pune ochelarii cu rame turcoaz pe nasul cât o vânăta de dimensiuni medii. Se uită atent la poza în care apar invitații:

– Așaaa! Păi hai s-o chemăm pe mă-ta, că tot ziceai c-a pus ceva deoparte. Deși nu uit cum a strâmbat din nas când i-am zis că sunt veterinar. Cic-ar fi vrut un doctor adevărat pentru minunata ei fiică. În sfârșit, trec cu eleganță peste asta. De fapt, am trecut deja, altfel n-am fi vorbit acum de petreceri.

Pricop râde scurt și o măsea aurită luminează sufrageria. Vera dă din cap și-și frământă degetele în poală. Pricop urmărește cu degetul figurile din fotografia veche:

– La frate-tu am fost la nuntă, am dat o grămadă de bani, c-ai zis că na, un frate ai. Am chițait apoi trei luni de foame. Sper ca acu' să n-o dea cotită și să vină, cu sau fără fandosita aia de nevastă-sa. Ai mei nu mai sunt, dar o chem pe soră-mea, că nici ea nu ne-a dat nimic la nuntă, iar bărbac-su e acum în minister, la Protecția Familiei, sau cum i-o mai zice.

Vera se ridică și țopăie când pe un picior când pe altul, parc-o trece pipi. Își tot frământă mâinile și le șterge din când în când de fusta de tergal în carouri. Spune de-abia auzit:

– Da, e bine așa. Mai sunt și verii mei, Georgel și Panfil. Ei vin sigur, chiar dacă sunt în Moldova. Treaba merge bine la podgorii, de la ei sigur darul va fi gras. Și dacă ajunge și vără-tu, Tibi, de la consulatul din Franța...

Vera zâmbește cu riduri adânci. Gușa endemică îi acompaniază gesturile, într-un dans ce-l face pe Pricop să-și mute privirea de la ea spre geamul nespălat de-un cincinal.

– Da, hai că nu e rău, cred că se-adună ceva. Să zugrăvim și noi casa, c-așteaptă de doișpe ani un trafalet.

Pricop ține încă în mână poza de nuntă. Își trece degetul peste fețele tuturor, să nu rateze pe cineva. Dă mărunț din buze, mijește ochii și-și apropie fotografia de rama ochelarilor.

– Vero, ia stai, mai e cineva-n poză, acum văd, un tip cu mustață, nu-mi aduc aminte de el. Tu-l știi?

– De cine zici?

Se apropie, ia fotografia și-o îndepărtează de ochi, să vadă mai bine.

– Țsta mândru, cu mustață pe oală și c-un chintal de gel în păr, chiar în spatele tău. Nu te fă că nu-l vezi, că suntem cinșpe cu noi cu tot. Iar pe-ălalți i-am socotit deja.

„Nume: Nicolae Popescu, mi se spune Nic. Sunt copywriter și antrenor de tenis, nu neapărat în ordinea asta. Am urmat cursuri de scriere creativă cu Florin Iaru, Iulian Tănase și „Atelier de roman” cu Simona Antonescu. Am creat un grup de cititori și scriitori aspiranți, unde citim, scriem, ne întâlnim cu scriitorii, editorii de carte, ne dăm feedback reciproc. Avem și un Club de carte lunar, dedicat exclusiv cărților scriitorilor români contemporani. Am publicat texte de flash fiction pe site-ul Linternet.ro și proză scurtă pe site-urile liternautica.com și ficțiunea.ro. Am obținut premiul al III-lea la Concursul Național de literatură „Rețeaua literară” de la Bistrița, în anul 2024. Am publicat romanul *Eu, două femei și niciun câine*, la Editura pentru Artă și Literatură, în anul 2024 și, împreună cu Laura Stanciu, volumul de microficțiuni *Scurt pe doi*, la Editura pentru Artă și Literatură, în anul 2024.” (autoprezentare)

Vera ia fotografia și încearcă să o pună în album. Mâinile-i tremură, nu reușește să pună poza în folia ei. De-abia i se aud vorbele, deși încearcă să fie sigură-n glas:

– Aaa, Armand, doctorul, îl știi, e un vechi prieten de familie.

– Stai un pic, stai un piiiic! Prieten al cărei familii e Armand ăsta? Nu cumva e medicul tău curant, la care faci controalele alea periodice? Ce căuta el în sufrageria lu' mă-ta acu' douășcinci de ani? Și mai ales la poza oficială de nuntă?

Pricop sare de pe canapea și agită cu putere fotografia, mai să i-o bage în ochi Verei. Ea duce mâna la frunte, trage adânc aer în piept:

– Prichi, Armand a fost prietenul meu înainte să te cunosc pe tine. Și a trecut să-mi aducă un cadou de nuntă. Mi l-a adus când făceam poza și-a plecat. Mamei îi plăcea de el, că era doctor-doctor, dar eu pe tine te-am ales.

– Prieten, zici. Doctor-doctor, zici, ca mă-ta. Păi cum a plecat, fă, că văd c-apare în poza de nuntă. Deci ăsta e doctorul care te tot

controlează. Acum înțeleg eu treaba cu analizele astea. Teste Papanicolau în sus, Papanicolau în jos, te duci la el mai des ca la piață.

Pricop pufnește pe nas, dă din mâini ca o moară de vânt și începe să măsoare cu pași mari, în lung și-n lat, sufrageria familiei. Își apropie iar fotografia de ochelari și-o privește concentrat câteva secunde:

– Ia, ia stai un pic. Fii atentă aici, draga mea Vera! Vino, uită-te atent, foarte atent. Mie mi se văd ambele mâini în poza asta, nu-i așa?

– Da, spune ea, abia auzit.

Se albește la față și se clatină pe picioare. Pricop parc-a luat foc:

– Păi da! Iar pe talia ta de viespe de-atunci se văd clar niște degete. Și nu sunt deloc degetele mele, sunt ale lui Armand. În poza noastră de nuntă, pe talia ta de mireasă, Vera. Ce zici de asta?

Vorbele lui Pricop țâșnesc ca o rafală de mitralieră. Vera le primește drept în piept, abia poate să bâiguie:

– Eu, eu nu mai știu, am crezut că ești tu. Am crezut că ești tu, Prichi.

– Nu eram eu, Vera, nu puteam fi eu. Era medicul tău și prietenul Armand. El era și el a rămas în toți anii ăștia de controale periodice. Ahhh, și eu tâmpit, n-am văzut nimic, mă bucuram că ai grijă de ovarele familiei!

Pricop rupe poza-n două și i-o aruncă în față. Țeasta îi capătă nuanțe purpurii. Dă cu pumnul în masa de stejar din sufragerie și urlă:

– Măine mergem la notar, divorțez. Și ieșim mai ieftin decât la nunta ta de argint. Poți s-o faci cu Armand acum. Cu doctorul-doctor care să te controleze și mai periodic de-acum încolo.

Pricop își aruncă halatul albastru de molton cât colo. Smulge bluza de trening de pe speteaza scaunului și se îndreaptă ca un taifun spre ușă:

– Ce faci, Prichi? Unde te duci? Hai să vorbim, te rog, pot să-ți explic, îngaimă Vera, cu mâna la inimă.

– Nu-mi mai explici nimic, nu mai ai ce. Și eu sunt un fel de doctor, ai uitat? Mă duc să-i văd pisica Gildei, de la doi. Și ea are nevoie de control periodic!

Buzdugan II

Sonetul – poem cu reguli stricte

Mihai MERTICARU

Specie literară ce și-a impus niște reguli draconice, sonetul reclamă o formă fixă de creație, o structură destul de inflexibilă, din care, în mod paradoxal, își extrage suplețea și farmecul, adjudecându-și titlul de rege al poeziei. Acesta este un poem alcătuit din 14 versuri endecasilabice, organizate în două catrene și două terține, închipuind o fantastică nuntă între pătrat și triunghi.

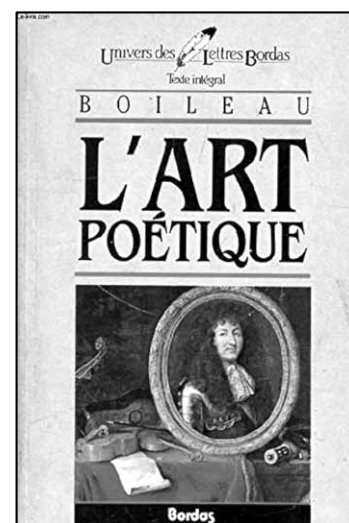
O regulă importantă stabilește că nu ai voie să folosești decât două rime, în catrene, ordonate după schema: abba/baab. În ceea ce privește terținele, doar aici se acordă autorului libertatea de a folosi alte două rime, după o schemă pe care o dorește. Așadar, într-un sonet perfect, din punct de vedere al formei, numărul rimelor nu poate fi nici mai mic, nici mai mare de 4. Alte reguli importante reclamă folosirea cu strictețe a versului endecasilabic (de 11 silabe) și a ritmului iambic, fapte ce conduc la obținerea rimei feminine, în care accentul cade întotdeauna pe penultima silabă. De asemenea, se recomandă ca „versul final să potențeze expresiv materia discursului” (Constantin Ciopraga) sau să fie în contrast cu primele 13 versuri. Altă regulă formulată de Boileau, în poemul *L'art poétique*, ne interzice să repetăm un cuvânt în cuprinsul unui sonet, cu excepția conjuncțiilor, a prepozițiilor și a verbelor copulative, dar și atunci când repetiția ți-o impune. Numai respectând aceste reguli, sonetul va ajunge să fie o reconstituire a Universului, cum vom vedea mai ales din cele ce urmează.

Din păcate, sunt destui autori de sonete care ignoră regulile amintite mai sus, fără să-și dea seama că la baza lor a stat o disciplină străveche, numită *numerologie*, adică știința numerelor care apelează la complicatele legi ale matematicii astrale. Această îndeletnicire

pornește de la concepția pitagoreică potrivit căreia teoria numerelor stă la baza întregii realități pământene și a armoniei cosmice: „Pitagora a spus că toate lucrurile sunt numere; mayașii însă au fost cei care au personificat numerele în zeiglife atât de exact, încât au sugerat că entitățile aflate la temelii lumii sunt simboluri matematice. Cheia însăși a cosmogoniei primordiale se găsește în numerele 13, 9, 7, 4” (Angelo Morretta, *Miturile vechilor civilizații mexicane*,

Ed. Tehnică, București, 1998, pag. 182). Ideea o vom întâlni și la Mircea Eliade care subliniază, printre altele, semnificația unor combinații de numere din civilizațiile mesopotamiene preluate de șamani: „După cum este îndeobște cunoscut, valoarea religioasă a numărului 3 – simbol al celor trei regiuni cosmice – a precedat valoarea numărului 7. Se vorbește și de 9 ceruri (și de 9 zei, nouă crengi ale Arborelui Cosmic etc.), număr mistic care se poate explica prin faptul că este multiplu de 3 (3 x 3), putând fi considerat așadar ca parte dintr-un simbolism mai vechi decât cel cuprins în numărul 7, care este de origine mesopotamiană” (*Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Editura Humanitas, București, 1997, pag. 256).

În toate filosofii și credințele religioase, cifrele sunt considerate drept factori care

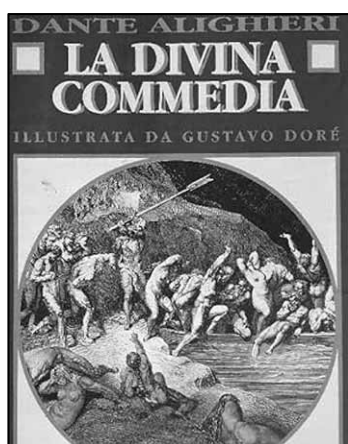

Arhitecturi poetice

organizează și reglează Universul. Numerele dețin cheia secretelor Universului și posedă puteri magice. Numerele pare sunt feminine, negative și pasive, pe când numerele impare sunt masculine, pozitive și active.

Adevărata artă nu se poate dobândi fără respectarea cu religiozitate a anumitor reguli statuate încă de clasicismul antichității greco-latine și preluate de clasicismul european al secolului al XVII-lea, care pune accent primordial pe ordine, claritate și echilibru, noțiuni exprimate magistral prin numere și figuri geometrice. Consultând orice dicționar de simboluri, vom afla că numărul 3 definește echilibrul și ordinea perfecte, totalitatea cosmică (lumea subpământeană – pământul – cerul), unitatea divină (Tatăl – Fiul – Sfântul Duh) și cea umană (trup – suflet – spirit) etc. Numărul 7 definește superlativul divin în toată splendoarea sa, altfel spus, perfecțiunea cosmică. *Patru* reprezintă plenitudinea lumii terestre, simbolizată prin cele 4 puncte cardinale, prin 4 elemente cosmice (pământ, aer, apă, foc), prin 4 anotimpuri etc. În Biblie, 4 apare ca număr sacru și ca simbol al armoniei, deplinătății și stabilității. Cifra 8 este numărul totalității și al echilibrului cosmic. 10, simbol al perfecțiunii, al totalității, este numărul desăvârșit care se află la baza întregii creații universale.

La o privire atentă, vom găsi toate aceste numere cu virtuți mistice în structura sonetului. Cele două terține sunt evidente pentru oricine.

În afară de cele spuse mai sus, numărul 3 are o semnificație protectoare și face trimitere directă la iubirea spiritualizată, la înălțarea prin iubire, ceea ce reprezintă, de fapt, tema predilectă a sonetului. Prin adunarea celor două terține, obținem numărul 6,

care reprezintă concurența dintre bine și rău, altfel spus, antiteza. *Unu* simbolizează principiul activ și se asociază lui Dumnezeu. E un simbol al totalității, al absolutului, al infinitului, al energiei creatoare, al sintezei, un

simbol unificator al contrariilor reconciliante. Numărul 4 îl găsim în primele două catrene, iar prin adunarea lor obținem cifra 8, ale cărei semnificații le-am arătat mai sus.

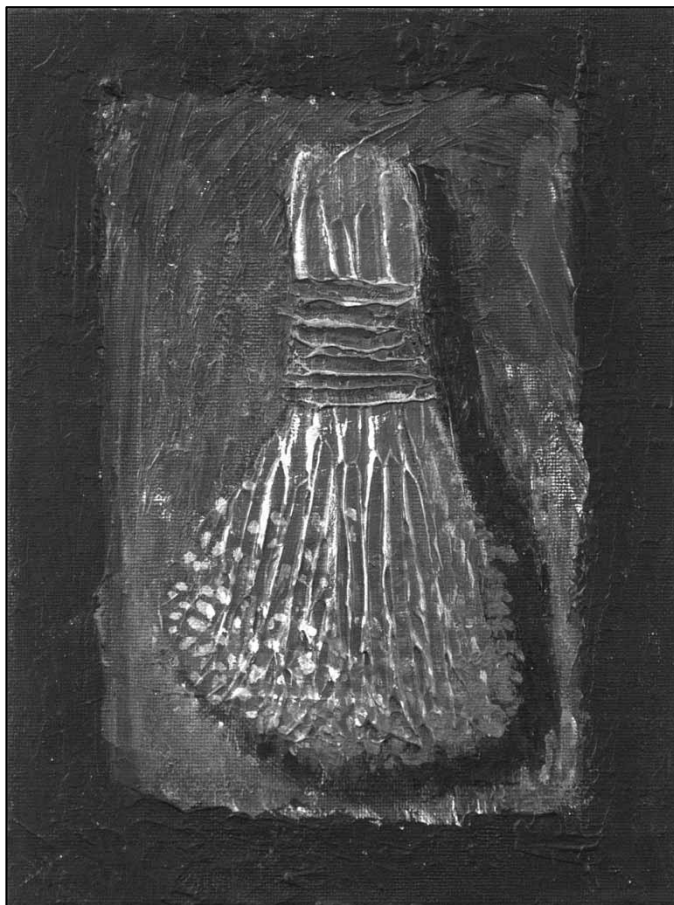
Mai departe, observăm că o terțină și un catren formează cifra 7, numărul perfecțiunii cosmice. De două ori 7 înseamnă 14, care este format din $1+4=5$, sub protecția căruia înflorește iubirea, acesta fiind submultiplul numărului perfect 10 și include toate semnificațiile lui. De asemenea, dacă înmulțim cele 11 silabe ale fiecărui vers cu 14, numărul versurilor pe care le conține un sonet, obținem cifra 154 ($1+5+4=10$). Apoi, din 3 versuri a 11 silabe obținem cifra 33, multiplul lui 3 cu toate semnificațiile lui înmulțite cu 10. Totodată, în ceea ce privește rimele, din primele două catrene, observăm o înlănțuire a numerelor impare cu cele pare și apoi o inversare a acestora, ceea ce înseamnă că aici, ca în întregul Univers, forțele antagonice mai întâi se opun, apoi se întrepătrund, armonizându-se, după care ciclul se repetă. Armonia din catrene este tulburată de rimele din terține, care nu mai cunosc aceeași asociere, pentru ca în finalul sonetului, ultimul vers (*unu*) să unifice contrariile, punându-le din nou în acord. Este același proces dialectic care stă la baza dezvoltării materiei, fenomenelor naturii și societății. Observând toate acestea, putem să-i dăm dreptate deplină lui Mihai Codreanu când afirmă că „sonetul este o expresie a tendinței spre absolut, spre desăvârșire în artă, care se realizează printr-o trudă sisifică”. Într-adevăr, cine năzuiește să escaladeze picul înalt al sonetului trebuie neapărat să treacă prin aceste furci caudine, deloc înjositoare, aidoma alpinistului care nu ocolește, ci înfruntă pieptiș peretele vertical al muntelui.

În sprijinul demonstrației noastre, trebuie să mai spunem că unul dintre titanii Evului Mediu italian, Dante Alighieri (1265-1321), autorul *Divinei Comedii*, și-a organizat arhitectura capodoperei sale pe simbolistica cifrelor 3, 9, 10 și 100 (pătratul numărului perfect - 10). Mai adăugăm că Dante ne-a lăsat și trei opere în proză, dintre care, în *Banchetul*, având caracter de autobiografie spirituală, se declară într-o continuă căutare a trei entități: înțelepciunea, adevărul și virtutea morală,

oferind celor invitați la acest banchet hrana spirituală a trei cântone originale. Deci, nimic nu este întâmplător în lucrarea erudiților vremii, motiv pentru care nu trebuie să le nesocotim mesajul. De ce am adus în discuție această problemă? Pentru că Dante Alighieri este cel care a perfecționat sonetul și l-a ridicat pe culmi neatinse de nimeni până la el, dându-i configurația care rezistă și astăzi. Mai subliniem faptul că fiecare vers al *Divinei Comedii* are 11 silabe. Să fie oare o simplă coincidență? Nicidecum. 11 reprezintă una din cheile *Divinei Comedii* și își trage simbolismul din conjuncția numerelor 5 și 6 care întruchipează microcosmosul și macrocosmosul sau Cerul și

Pământul. Numărul 11 mai reprezintă ideea de reînnoire și de comunicare a ciclurilor vitale. Cei doi de *unu* alăturați reprezintă dublul puterii lui *unu*, mama tuturor numerelor. *Unu* mai simbolizează principiul activ și se asociază lui Dumnezeu și Soarelui. Pitagoreicii îl considerau drept emblemă a înțelepciunii. În cabalism reprezintă inspirația. Ne mai putem îndoi atunci că structura sonetului se bazează pe simbolistica cifrelor amintite?

Ne mai putem permite să scriem sonete fără rimă, să folosim versuri de 8-16 silabe, să renunțăm la o terțină în favoarea unui distih ori să repetăm un cuvânt în același sonet? Răspunsul este categoric: nu!

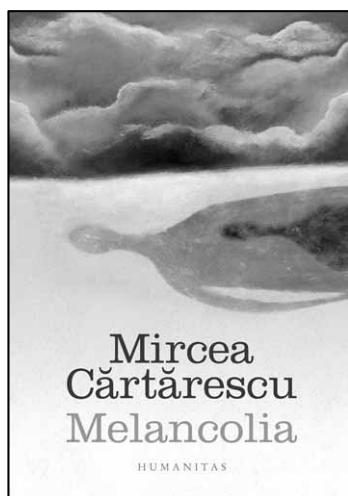
Buchet albastru

„Punțile” Melancoliei

Emma MIHĂESCU

Apariția volumului *Melancolia* în 2019, la 30 de ani după *Nostalgia*¹, a creat (poate și datorită titlurilor similare) multora ocazia trasării unei comparații între ele, în urma căreia a doua ieșea în câștig. Autorul a declarat însă că

Melancolia este absolutul scrisului său, la nivel stilistic.² Bineînțeles că, la modul general, considerațiile unui autor cu privire la propriile cărți, atât timp cât vizează criteriile axiologice, nu pot fi privite ca literă de lege, însă, în cazul de față, vorbim despre Mircea Cărtărescu. Acesta a dat

constant dovadă de hiperluciditate când a venit vorba despre a stabili valoarea literară a unei cărți – chit că aparținea lui sau altora. Ba mai mult, scriitorul a fost mereu mai rezervat în a-și lăuda scrierile, decât în a le lăuda pe ale celorlalți. Fiind și un cunoscător impecabil al literaturii – atât române, cât și universale –, este mai mult decât rezonabil ca, în cazul de față, păreri sale să i se acorde importanța cuvenită.

În tainele operei

Mircea Cărtărescu împarte scriitorii în patru categorii³ – a meșteșugarilor, a artiștilor, a celor care au făcut din scris o religie (și au încercat să răspundă la marile întrebări ale lumii) și a celor care l-au avut drept unic cititor pe Dumnezeu (și nu au ales să scrie, ci, pur și simplu, au scris, pentru că altfel nu s-ar fi simțit vii). Acestor autori le corespund, bineînțeles, și niște tipuri de cărți. Este foarte posibil ca

Mircea Cărtărescu să-și fi aplicat lui însuși taxonomia pe care a realizat-o și să fi vrut să creeze o carte care să se încadreze perfect în cea de-a doua categorie. Este evident că a izbutit, însă a mai avut o reușită, poate nu atât de evidentă – *mai binele este dușmanul binelui*, deci poate că în această zonă ar trebui căutate rezervele unora în ceea ce privește volumul. Miza acestui subcapitol este, pe de o parte, să explorăm felul în care *Melancolia* se încadrează în opera cărtăresciană, și, pe de altă parte, să vedem cum se construiește această carte în sine, ca univers închis (să simulăm, oarecum, impresia pe care ar fi dat-o dacă ar fi fost *prima* carte a lui Mircea Cărtărescu).

Ne propunem să începem cu volumul apărut în 2019 (care cuprindea *Punțile*, *Vulpile* și *Piele*), urmînd să explorăm cele două noi scrieri, care întregesc a doua ediție, definitivă, apărută în 2021. De ce nu a apărut direct ediția definitivă? Este foarte posibil să se fi ținut ca *Melancolia* să apară chiar când *Nostalgia* „împlinea” treizeci de ani, tocmai pentru a prilejui un dialog între cele două scrieri. În acest sens, trebuie avute în vedere chiar cuvintele scriitorului: „*Nostalgia* și *Melancolia*, cărți care-și răspund una alteia peste timp. Ele arată cât de mult (nu) m-am schimbat în această vreme. Ultima e cu mult mai bine scrisă decât prima, dar prima are energia tinereții care-i dă aripi în ciuda imperfecțiunilor ei stilistice.”⁴

Pînă la această paralelă *Melancolia* – *Nostalgia*, scrierile narative ale lui Mircea Cărtărescu au fost comparate mai ales avînd în vedere criteriile de „valoare”. Totuși, atunci când vine vorba de scriitorii foarte buni, nu credem că se mai poate vorbi despre oscilații axiologice, ci, așa cum se poate deduce din însele cuvintele scriitorului, oscilații *stilistice* sau *de construcție*. De asemenea, tot pentru

scriitorii foarte buni, a scrie într-un stil sau altul nu este ceva arbitrar, ci o *alegere*. Așadar, a spune că *Solenoid* este *mai bun* sau *mai rău* decât *Orbitor* este oarecum necinstit, deoarece aceste două scrieri nu seamănă suficient cât să fie comparate. Nici ca stil, nici la nivel de construcție. Apariția *Melancoliei* în 2019, alături de cuvintele pe care le-a rostit autorul despre ea, a trezit în public o dorință și mai mare de a face comparații – și, ca de atâtea alte ori în istoria artei, supremația s-a stabilit doar pe criterii temporale. În opinia noastră, nu este niciuna mai bună, deși ambele sînt extraordinare.

O primă diferență pe care o putem observa între *Melancolia* și *Nostalgia* (dar și față de celelalte scrieri cărtăresciene „de vîrf”) este că tiparul de narațiune al primeia este sensibil simplificat. Punctăm însă că această simplificare este una programatică, ce are drept efect o posibilitate a cititorului (chiar și nespecializat) de a parcurge narațiunile extrem de repede, acest aspect fiind destul de rar întâlnit la cărțile autorului de față. În genere, firul epic propus de Mircea Cărtărescu se împletește constant cu altul și cu altul, rezultatul fiind un adevărat fractal ce poate da de furcă unei persoane care caută ceea ce în engleză se numește *page-turner*.

În *Melancolia*, totul „curge”, iar asta este (din cauza faptului că și aici epicul se împletește cu liricul pînă la a crea acel *altceva* cărtărescian) un aspect cu totul și cu totul surprinzător. Dacă excludem narațiunile de foarte mici dimensiuni și pe cele din *Frumoasele străine*, nicăieri în opera lui Mircea Cărtărescu nu mai sînt ținute așa frîiele narațiunii. Da, există și aici digresiuni. Da, și aici realitatea se împletește ba cu visul, ba cu viziunea sau de-a dreptul cu halucinația, însă, repetăm, nicăieri nu este acțiunea mai limpede decât aici. Fascinant este cum scriitorul a reușit să ajungă la această claritate de cristal *fără* a-și sacrifica stilul (ba chiar înălțîndu-l, dacă îi dăm crezare) și fără a întîrzia sau anula parcursul puternic și implacabil al fanteziei, care-i caracterizează aproape toate scrierile.

Doinel Tronaru a numit această carte „moment de vîrf al corpusului cărtărescian, una dintre cărțile mari ale autorului, o viitoare

piesă de bază a canonului celui mai important scriitor român contemporan”⁵.

Emma Mihăescu este poetă, profesoară de română în București, doctorandă a Școlii Doctorale Litere, Universitatea București. Fragmentul face parte din teza de doctorat, în lucru, vizând opera lui Mircea Cărtărescu.

Mircea Cărtărescu a spus că unul dintre lucrurile care îi plac cel mai mult la această carte sînt „nelocalizarea și atemporalitatea ei, care o transformă într-o lume de parabolă și de basm”⁶. Într-adevăr, faptul că orașul (care era, de obicei, Capitala) nu mai ocupă un loc central în desfășurarea acțiunii – să nu uităm că, de multe ori, la scriitorul de față, Bucureștiul pare un personaj în sine – este, în primul rînd, inedit pentru acest autor. Cărțile de pînă la *Melancolia* explorau atît ceea ce ține de personaje în sine (visuri, halucinații, proiecții, reverii etc., cît și lumea în care acestea se desfășurau și care le devenea un soi de exoschelet. Ceea ce nu ieșea însă în evidență era înregistrarea „conștiincioasă” a *emoțiilor* personajelor, a sentimentelor lor – și mai ales înregistrarea lor *gratuită*, care nu dă naștere sus-numitelor visuri, halucinații ș.a.

Aici, nu se poate spune că orașul lipsește, doar că, nemaidîndu-se date recunoscutibile despre acesta, dialogul cu cititorul se realizează la un alt nivel.

Așadar, dacă de obicei Mircea Cărtărescu își face cititorul să identifice diferite zone din București, după care îl „păcălește” să nu le mai recunoască deloc, în urma unor artificii narrative de mare finețe, ce au de obicei în centru alunecarea în fantastic, aici lucrurile stau altfel. Plasîndu-se într-un univers necunoscut, lectorul este nevoit să-și imagineze propriul oraș, propriile străzi, cît de schematic sau detaliat dorește. În plus de asta, importanța pe care o avea orașul în scrierile anterioare o au aici, cum am zis mai sus, emoțiile și sentimentele aproape de starea brută. Bineînțeles că și aici unele dintre ele mai sînt matricea unor proiecții, însă asta nu se întîmplă mereu. În *Melancolia*, planul sufletului ține locul planului orașului.

Ne vom feri să supunem vreunei taxonomii cele trei scrieri incluse în această primă

ediție a *Melancoliei* – există argumente pro și contra pentru fiecare categorie posibilă. Accentul pe psihologia personajelor este prea pronunțat pentru o povestire, acțiunea este prea densă și prea alertă pentru o nuvelă, iar dimensiunile (mai ales ale primelor două) nu sînt în acord cu „cerințele” încadrării în roman. Credem că, în cazul de față, ar trebui procedat precum la *Nostalgia*, anume să punctăm arhitectura romanescă a celor trei scrieri și să ne referim la ele prin acest termen generic.

Un prim argument în favoarea existenței unei astfel de arhitecturi îl reprezintă titlurile scrierilor, care au o formă asemănătoare (pluralul feminin articulat) și un conținut – de asemenea – similar: toate cele trei substantive sînt nu doar folosite cu sensul conotativ, ci devin, pe parcursul textelor, adevărate metafore, de a căror descifrare depinde o înțelegere aproape completă a conținutului. Toți cei trei protagoniști (copilul nenumit din *Punțile*, Marcel din *Vulpile* și Ivan din *Pieile*) se află în pragul unor descoperiri epocale în viața unui copil sau adolescent: posibilitatea existenței în absența mamei (copilul fără nume), conștientizarea răului – în general – și a morții – în special – (Marcel) și trezirea sexualității, însoțită de încercarea de a se obișnui cu ideea de etern feminin (Ivan). De asemenea, onomastica protagoniștilor (sau lipsa ei) are implicații enorme în desfășurarea acțiunii: copilul din *Punțile* nu are nume, deoarece el este incertitudinea personificată și se definește, pînă la final, numai și numai prin relația cu mama; „Marcel” rimează cu numele surorii sale, „Isabel”, ființă de care este profund legat; Ivan *nici nu își vede propriul nume ca fiind al său* pînă nu îl aude rostit de cea de care este îndrăgostit, Dora. În plus, faptul că „Ivan” este o anagramă pentru „vina”, iar „Dora” trimite la o emoție extrem de puternică, poate sau nu să fie o suprainterpretare sau o coincidență...

Continuînd, cele trei personaje trăiesc aproape în comuniune identitară cu altele, care au fost numite mai sus. *Melancolia* joacă un rol important în fiecare dintre cele trei texte. Astfel, băiețelul din *Punțile*, chinuit de dorul mamei sale, „părea că se-nchină unui idol hipnotic și crud, al melancoliei”⁷, necunoscutul

din *Vulpile* transmite, prin expresia chipului său enigmatic, „un fel de sumbră melancolie”⁸, iar despre Ivan din *Pieile* aflăm, încă din incipit, că „(...) îl copleșea melancolia”⁹ – și, pe măsură ce lectura avansează, se poate deduce că aceasta este starea predilectă a protagonistului.

Punțile începe *ex abrupto*: „Mama plecase într-o dimineață la cumpărături și nu se mai întorsese niciodată”¹⁰. O lectură ciclică a scrierii dezvăluie că, de fapt, naratorul (omniscient, omniprezent, însă nu într-un tot impersonal, așa cum urmează să arătăm) se află, încă din incipit, într-o complicitate mai mult sau mai puțin evidentă cu personajul principal, băiețelul nenumit. Copilul este deci o interpretare superioară a ceea ce se numește *personaj-reflector*. De obicei, această categorie presupune atribuirea perspectivei narative, nu și a vocii narative, unui personaj (de obicei, protagonistul). Pentru a numi un personaj „reflector”, trebuie să existe în spatele lui și o narațiune *constantă*, de la care să se devieze *mai mult sau mai puțin* pentru a insera păreri sau sentimentele actantului. În *Punțile*, nu se deviază decît rar (și atunci, spre metaficțiune, așa cum vom arăta): pare că băiețelul îl ține pe narator de mîna și îi dictează ce să scrie. De obicei, personajul-reflector se întîlnește în romanul realist, iar naratorul unui atare roman nu deviază, de obicei, de la veridic și verosimil. Secvența „nu se mai întorsese niciodată”, pusă în paralel cu finalul textului, dezvăluie că naratorul nu numai că nu este obiectiv, ci și mimează obiectivitatea, în spatele lui ascunzîndu-se parcă o entitate aproape consubstanțială cu copilul, însă aflată la o altă vîrstă. Este ca și cum vocea narativă poartă o mască.

Numeroase pasaje ar putea fi puse în legătură cu stilul indirect liber (inserția nemarcată a cuvintelor personajului în discursul narativ), doar că, din nou, *Punțile* este o scriere cu alte legi. La fel ca în cazul de mai sus, stilul indirect liber presupune o abatere sau un sistem de abateri de la discursul narativ standard. Aici, aproape tot textul este o abatere. Poate că narațiunea postmodernă (în general) ar avea nevoie de un cadru teoretic prin care să se poată aplica aceste concepte, care, la origine, sînt de pus în legătură cu romanul tradițional.

Primele pagini sînt de o duioșie sfișietoare – avem în față o poezie a lucrurilor abandonate, a copilului părăsit de ființa supremă (mama). Pare că fiecare obiect din casă urlă a gol, a părăsire, iar copilul mai are puțin și ajunge să se simtă el însuși ca un astfel de obiect. Pe cînd mama era alături de el, toate obiectele pe care băiatul le lăsa în dezordine erau găsite a doua zi la locul lor. Odată cu plecarea mamei însă, toate rămîn, așa cum e și firesc, acolo unde au fost lăsate. Absența mamei se manifestă, așadar, și prin faptul că universul imediat al băiețelului devine static.

Atît în *Punțile*, cît și în celelalte texte din volum, există numeroase fragmente profund lirice, de o poezie pură. Un exemplu în acest sens („Aerul era rece și tăcut. Lumina se veștejea imperceptibil către seară”¹¹) are în prim-plan unul dintre simbolurile importante din text, cel al luminii. Felurile în care aceasta se schimbă odată cu ora sau cu anotimpul reprezintă tot atîtea modalități de a privi realitatea – o realitate văduvită de ființa supremă a Mamei, căreia, indubitabil, i se acordă, atît de copil, cît și de naratorul-complice, valențe demiurgice.

Marile evenimente ale acestei narațiuni se desfășoară, după cum ne arată o lectură circulară, în mintea copilului, care este capabilă de derularea celor mai complexe procese. Prin ochii naratorului, ce ne privește mereu din spatele retinelor personajului, sînt redată trăiri șocante, cum ar fi pierderea legăturii dintre semnificant și semnificat, ce ajunge să fie simptomatică pentru dispariția contactului cu însăși realitatea: „Cuvîntul «lumină» părea întunecat și posomorât față de haloul real (...)”¹². Deși secvența pare o simplă redare (poetică, ce-i drept) a admirației copilului pentru lumină, ea este și un simptom al unei căderi treptate într-o altă realitate. Divorțul de cuvînt este și divorțul de vorbire – fascinant este că, în textul de față, nu există nici măcar o singură secțiune dialogată.¹³

Copilul ajunge să se joace cu cele trei jucării ale sale și să se afle atît pe scena, cît și în culisele unui teatru al singurătății. „Piesa” creată de el reiterează o singură scenă, în care clovnul Hubert îl chinuie pe căluț, iar pisica îl apără. Băiatul joacă pe rînd fiecare personaj,

vocea sa răsunînd în tot apartamentul. Pentru protagonist, acesta este singurul leac împotriva liniștii asurzitoare generate de plecarea mamei, care, odată cu ea, pare a fi luat cu ea însuși cuvîntul. Faptul că scena are substrat traumatic este anticipat prin cuvintele naratorului: „Era, pe rînd, căluțul, Hubert și pisica. Sau, mai bine zis, era scena lor (...)”¹⁴. Ulterior, vom afla că băiatul a fost supus unui abuz de către tată, iar corespondența dintre jucării și cei trei membri ai familiei va fi lăsată, în aventurile copilului pe punțile ce duc spre necunoscut, dincolo de orice îndoială.

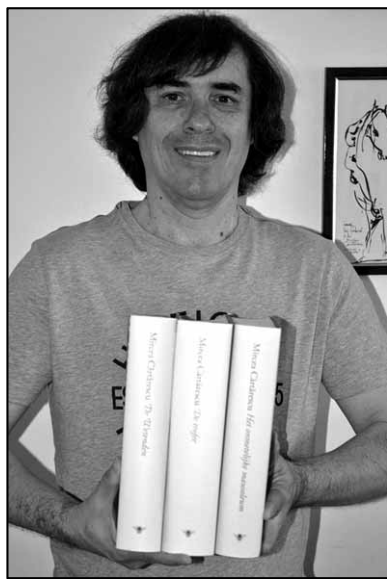
Lumea abandonată de mamă dă impresia că plutește ca o crisalidă în afara ideii de timp; se face referire adesea la un „înainte”, însă această coordonată ajunge să dea impresia că este de domeniul fantasticului. În viața copilului, orice pare posibil, mai puțin întoarcerea ei. Ba mai mult, nici fuga din apartament nu mai pare realizabilă. Această impresie este întărită de descrierea momentelor cînd băiețelul se întorcea din aventurile spre care îl duceau punțile și dădea (cînd încerca să intre în scara blocului) peste un noian de pămînt, care îl făcea să se simtă *ca într-un mormînt vertical* și îl forța să găsească alte căi de acces. Cuvintele naratorului nu fac decît să adîncească senzația de straniețate: „De cînd plecase mama la cumpărături se perindaseră de mai multe ori toate anotimpurile”¹⁵.

Atît acest text, cît și următorul, *Vulpile*, are reprezentat în el și stilul horror. Ne aflăm însă departe de sensul standard al termenului – mai degrabă, este posibil ca autorul să fi încercat să redea aici felul în care un copil percepe groaza. Modul în care frica extremă se îmbină cu gingășia, în ambele instanțe, ne arată, de parcă mai era nevoie, că în fața noastră se desfășoară țesătura unui maestru al literaturii. Dacă acceptăm definițiile standard ale liricului și epicului¹⁶ (liricului arată că un lucru *este*, iar epicul indică faptul că un anumit fenomen *s-a întîmplat*), putem trage concluzia că, în *Melancolia*, componenta lirică este de pus în legătură mai degrabă cu sublimul, pe cînd cea epică se asociază elementelor horror. În *Nostalgia*, pe de altă parte, atît cele două genuri literare, cît și coordonatele estetice¹⁷

erau mult mai strâns împletite – chiar pînă la a fi inseparabile, consubstanțiale aproape.

Dincolo de lumină, pe care, după cum am precizat anterior, naratorul o pictează ca pe un simbol central, se află noaptea – și acolo, coborînd treptele visului, copilul traversează punțile pe care cititorul le-a așteptat atît. Noaptea are, în scrierile lui Cărtărescu, valențe foarte interesante, iar cartea aceasta nu face excepție. Astfel, apartamentul în care stă copilul (și care are toate elementele unei fortărețe) este preschimbat de-a dreptul, atunci cînd nu mai este scăldat în lumină: „Acum, prin casă trecea noaptea, vîntul ei negru și înstelat. Nu mai era nici o deosebire între afară și înăuntru. (...) Noaptea pătrundea și în trupul copilului (...)”¹⁸.

În acest interval magic, băiatul coboară treptele somnului, iar apoi se trezește, în timp ce la geam i se arată magnifica punte ce îl scoate din închisoarea sa. Așadar, prima dintre

punți (căci vor fi trei) îl va duce într-o fabrică de cauciuc alcătuită după legi ce sfidează fizica și în a cărei hală centrală se află ceva asemănător unui uriaș manechin, din cauciuc, pe care naratorul, în eterna complicitate cu copilul, îl numește „cadavru”. Băiatului îi vin în minte

nenumeratele momente în care a fost chinuit de către părintele său (natura abuzului, pur fizică sau chiar incestuoasă, este lăsată intenționat sub semnul întrebării¹⁹) și, aproape fără să-și dea seama, numește manechinul de cauciuc „tati”. Trebuie punctat aici că, în lumea al cărei centru este copilul, vorba este sfîntă – informația care ne parvine prin cuvîntul rostit este așadar de mare importanță pentru psihologia micuțului. Este foarte posibil ca, din cauză că părintele său consuma foarte des alcool (se fac mai multe aluzii în acest sens),

dar și fiindcă îl trata inuman, copilul să îl fi depersonalizat cu totul pe acesta. Să nu uităm că și cauciucul, și alcoolul, au mirosuri greu de suportat – nu este exclus ca acesta să fie unul dintre motivele pentru care copilul să fi făcut respectiva asociere.

A doua apariție a unei punți are loc iarna (să nu uităm cum se succed anotimpurile în această lume neobișnuită); pășind pe ea, copilul ajunge într-un imens magazin universal, unde găsește o uriașă figurină de ciocolată înfășurată în staniol. Începe să umble prin figurină, pe care o asociază – cum altfel? – cu mama și lasă pisica (pe care o luase cu el în călătorie) sub inima stranie de ciocolată. Dacă luăm în seamă faptul că, în călătoria anterioară, clovnul fusese lăsat la picioarele uriașului din cauciuc, putem deduce care era locul fiecăruia dintre părinți în sufletul copilului. Însuși „materialul” din care este realizat acest avatar al mamei este simptomatic pentru felul în care băiatul percepe figura maternă – natura *comestibilă* a ciocolatei trimite, în acest context, atît către altruismul femeii (care a dat copilului viață, dar și ani și ani din viața ei) cît și la iubirea băiețelului pentru ea.

A treia oară cînd copilul are de-a face cu punțile este primăvara. Parcursul acestei experiențe este însă diferit – în mod miraculos, scara blocului a fost curățată de pămînt, iar protagonistul poate urca pînă pe terasă, unde găsește o punte verticală. Neavînd inițial idee cum să o urce, lasă căluțul jos, lîngă punte (să nu uităm că jucăria este avatarul său), își dă seama apoi că „N-avea de făcut decît să crească”²⁰, după care își imaginează, pe rînd, restul copilăriei, adolescența, viața de adult (cu tot ceea ce înseamnă ea) și bătrînețea. După această viziune, își ia căluțul cu el, reușește să ajungă în fața ușii apartamentului (afirmația este posibil să nu fie verosimilă în universul ficțional, dat fiind că naratorul specifică faptul că băiatul nu mai voia să atingă mobilele „pentru ultima oară”²¹), coboară treptele somnului și se întîlnește cu mama sa (nu se specifică dacă în vis sau nu). Cei doi se pierd într-o îmbrățișare „și rămân așa amîndoi, acolo, pe ultima treaptă a somnului, cum au fost mereu, cum aveau să fie întotdeauna”²².

Este foarte posibil ca, dincolo de orice, *Punțile* să vrea să arate cum trebuie să renunțăm la dependența față de părinți ca să ne găsim pe noi înșine – de aceea, băiețelul a abandonat păpușile care îi reprezentau mama și tatăl, dar a luat căluțul înapoi.

Ceea ce face acest text unul extraordinar este multitudinea de interpretări la care se poate preta – mai ales, pînă la ultima secvență, care pare a restrînge opțiunile. O primă variantă (și cea mai probabilă, mai ales dacă luăm în calcul sursa de inspirație a autorului²³) este cea în care mama copilului într-adevăr a plecat la cumpărături, iar băiețelul își trăiește, din toată ființa, senzația de a fi abandonat, ajungînd să nu mai discearnă teama de realitate și visul de trezie. A doua ipoteză pornește tot de la plecarea mamei, dar plasează absolut totul (pînă la întoarcerea ei) în registrul oniric. O a treia posibilitate o poate reprezenta plasarea întregii acțiuni în lumea visului (iar visătorul să fie ori un personaj pe veci necunoscut, ori copilul ajuns la maturitate – și a cărui voce se suprapune peste cea narativă). O a patra variantă explică acțiunea extrem de simplu: mama copilului este posibil să fi murit, iar el își trăiește agonia pînă la moartea proprie, într-un amestec de realitate și vis. A cincea variantă plasează întreaga acțiune *după* moarte, în Purgatoriu (sau, dacă nu se permite raportarea la religiile care admit existența Purgatoriului, într-un loc indeterminat, însă înainte de judecata personală); argumente în acest sens pot fi pămîntul de dincolo de ușa apartamentului, lipsa de coordonate temporale verosimile, singurătatea absolută. Dacă alegem să considerăm reale (în cadrul universului ficțional, bineînțeles) doar viața de familie și traumele copilului, atunci întreaga desfășurare de forțe la care sîntem martori este rodul unei minți care a pierdut, poate pentru totdeauna, contactul cu realitatea. Nu este exclus nici ca acțiunea să se plaseze integral în fantastic, iar fiecare element să fie doar încă o cărămidă pusă la fundația unei lumi de basm.

Sau poate că nimic nu este real – nici măcar în universul ficțional – iar totul, absolut totul, de la copil și pînă la mamă, este o imensă alegorie a abandonului.

Multitudinea de ipoteze enumerate (iar cele de mai sus nici măcar nu sînt toate cîte se pot formula) arată doar că, în ciuda dimensiunilor reduse, textul de față se caracterizează printr-o complexitate copleșitoare, ce se ascunde timid sub masca simplității.

Punțile sînt însă departe de a-și fi dezvăluit toate secretele. Un prim factor care poate constitui o adevărată legătură cu ceea ce este, dincolo de orice opțiuni stilistice, propriu cärtărescian, îl reprezintă inserția a mai multe elemente care par a trimite către eternul motiv al geamănului. În cadrul episodului cu femeia uriașă de ciocolată, băiatul are viziunea mamei sale care, cînd era gravidă, și-a desfăcut pîntecele în fața oglinzii, dînd la iveală fătul. Foetusul din oglindă și cel real ies din placentă și vor să se îmbrățișeze – ceea ce ar fi și reușit, deoarece oglinda parcă își pierduse puterile. Totuși, cei doi au fost opriți și despărțiți de mamele lor.

În cazul de față, oglinda nu mai este un simplu obiect, ci, mai degrabă, o adevărată poartă între lumi. Golul resimțit atunci este posibil să-l fi torturat pentru totdeauna pe cel rămas în lumea aceasta. Ipoteza geamănului mort nu trebuie ignorată nici în scrierea de față – poate textul arată cum este resimțită singurătatea de către cineva care, pînă la un punct, nu a trăit niciodată singur, avîndu-l alături pe fratele său.

Aceeași ipoteză poate fi sprijinită și de un alt fragment, situat în apropierea finalului. Acolo, ultima scufundare în somn și ultimul drum pe „lespedea ultimă, cea a visului”²⁴ se însoțește cu apariția unui alt copil, care „creștea din tălpile lui și-și afunda capul dedesubt, pe cealaltă parte a oglinzii (...)”²⁵. Poate că, astfel, copilul și-a dat seama că avusese cîndva o adevărată pavăză în fața singurătății, un frate, și că numai această dureroasă revelație (trăită însă în spațiul oniric) l-a ajutat să se echilibreze cu adevărat. Nu este exclus ca puntea a treia, cea către cer și către descoperirea de sine, să se reflecte și în jos, în vis, către frate.

Acceptarea ipotezei cu geamănul pierdut poate fi de mare ajutor și în interpretarea următorului text, *Vulpile*.

Un al doilea factor care înscrie această operă, la nivel de execuție, în galeria marilor scrieri cărtăresciene este cel metafictional. Jocul copilului poate fi văzut ca o *mise-en-abîme* (mai ales, datorită faptului că se insistă pe ideea că el era scena pe care se juca „piesa” respectivă), dar există două instanțe în care se încearcă în mod evident dărîmarea zidului dintre ficțiune și realitate²⁶. Astfel, după ce vede că jocul nu-i mai aduce bucuria de odinioară, copilul se lasă pradă unor sentimente negative; naratorul îi consemnează acestuia trăirile, spune ce se află în jurul său și felul în care se reflectă cele două jucării rămase pe masa de sticlă, iar apoi le compară strălucirea cu un element neașteptat: „licărind acolo așa cum și noi licărim aici, fără timp și fără substanță”²⁷.

Ieșirea din rol a naratorului se asociază cu două întrebări firești: care „aici” și care „noi”? Cu siguranță, „aici” are o valoare deictică asociată cu lumea noastră (sau, mai degrabă, cu acea realitate de gradul al doilea, la care am făcut referire mai devreme). A doua întrebare prezintă însă oarecare dificultăți: să fim oare în fața unui text cu narator colectiv (cum e și *Theodoros*)?

Răspunsul îl oferă o scenă dinspre finalul textului: copilul este chinuit, mai mult ca oricînd, de singurătatea atotputernică, așa că o declară cu voce tare și își întreabă căluțul dacă îl înțelege. După ce observă că nu primește niciun răspuns, se petrece inimaginabilul: „(«Dar tu înțelegi?»), mai spuse, întorcându-și capul în direcția ta imposibilă și de neînchipuit și privind-te-n ochii căprui, sau albaștri, sau verzi, sau doar întunecați, sau doar luminoși, ca un fluture ce-ar începe să bată din aripi, singur în centrul singurei cutii de insectar rămase într-un muzeu gol, străpuns cu singurul ac din univers, țipând după ajutor cu vocea lui pergamentoasă de fluture.)”²⁸.

Cealaltă jumătate a lui *noi* este, bineînțeles, cititorul, care se găsește, fără să-și aducă aminte că ar fi fost invitat, într-o lume necunoscută. Ceea ce urmează după această dezvăluire este o comparație dezvoltată inedită, care aseamănă condiția personajului cu cea a unui biet fluture, ajuns exponat fără voia sa, într-un muzeu în care nici măcar nu poate fi văzut. Metafora „vocea lui pergamentoasă de fluture” îi devoalează statutul de ființă de hîrtie, ficțională chiar și în universul ei ficțional.

Raul Popescu remarcă o posibilă complicitate a cititorului cu instanța narativă: „Copilul din prima povestire, *Punțile*, se adresează direct cititorului, aceluia *voyeur* al vieții sale singuratice, într-un mod frust, fără ocolișuri”²⁹. Este foarte posibil ca, în momentul respectiv, în care se înregistrează un soi de apogeu al singurătății, copilul să-și „vadă” cititorul și să-și conștientizeze atunci condiția *tocmai* pentru că este între viață și moarte, iar spațiul dintre ficțiune și realitate este tot unul dintre a exista și a nu exista. Să nu uităm că micuțul protagonist nu prea are la inimă cărțile – poate fiindcă îi aduc aminte de natura reală a lumii sale? „Puteai deschide o carte de o sută de ori la prima pagină: cuvintele erau aceleași, mereu aceleași, mereu aceleași cuvinte”³⁰, zicea cîndva naratorul despre părerea personajului său³¹.

Acum însă, nu este exclus ca fragmentul în cauză să fie doar un artificiu narativ – și doar naratorul să fie conștient de existența unui univers extratextual, nu și copilul. Acesta s-ar fi speriat, cu siguranță, dacă ar fi știut adevărata natură a lumii sale.

Oricare ar fi varianta mai apropiată de intenția auctorială, ne aflăm în fața unui artificiu metafictional extrem de interesant, care legitimează plasarea cărții de față în constelația cărtăresciană.

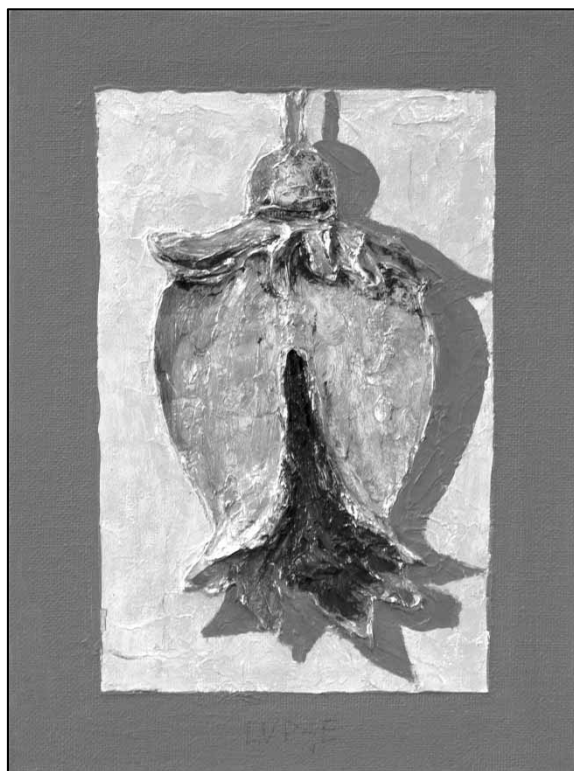
Note:

1. Apărută inițial cu titlul *Visul*, fără *Ruletistul* și într-o versiune cenzurată.
2. v. Simona Preda în dialog cu Mircea Cărtărescu, *Mircea Cărtărescu: „Melancolia” e una dintre cărțile mele „de suflet”, la care țin enorm*, sursă

online: <https://www.semndincarte.ro/mircea-cartarescu-melancolia-e-una-dintre-cartile-mele-de-suflet-la-care-tin-enorm/>

3. În alegoria imaginată de Mircea Cărtărescu, categoriile sînt niveluri – sau, mai exact, treptele

- unei piramide, deci situra la un nivel superior are și urmări axiologice.
4. Simona Preda, Mircea Cărtărescu, loc. cit.
  5. Doinel Tronaru, „Melancolia” cărtăresciană sau despre insuportabila singurătate a ființei, consultat online: <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/melancolia-cartaresciana-sau-despre-2004846.html>
  6. Simona Preda, loc. cit.
  7. Mircea Cărtărescu, *Melancolia*, București: Humanitas, 2019, p. 14.
  8. Ibidem, p. 87.
  9. Ibidem, p. 123.
  10. Ibidem, p. 7.
  11. Ibidem, p. 13.
  12. Ibidem, p. 17.
  13. În trecut fie spus, lui Cărtărescu i-a reușit aici inversul a ceea ce a realizat Manuel Puig în *Sărutul femeii-păianjen*, un roman al cărui corp principal (fără epilog) este redat integral sub formă de dialog (cu toate că acest dialog cuprinde, bineînțeles, numeroase narațiuni secundare și substituie narațiunea primă).
  14. Ibidem, p. 19.
  15. Ibidem, p. 21.
  16. Date de James Phelan în *Experiencing fiction. Judgements, progressions and the rhetorical theory of narrative*, Columbus: The Ohio State University Press, 2007, p. 22.
  17. Sublimul este o categorie estetică, pe când horrorul poate fi considerat un stil. În zorii acestuia, stilul fusese asociat cu ideea de grotesc, însă legătura este mai slab reprezentată astăzi.
  18. Mircea Cărtărescu, op. cit., p. 25.
  19. Există în acest sens și detalii tulburătoare, cum ar fi că micuțul era zgîriat adesea de barba de câteva zile a tatălui său, atunci când era agresat.
  20. Ibid., p. 59.
  21. Ibid., p. 61.
  22. Ibid., p. 63.
  23. La baza acestui text ar fi stat un element autobiografic: amintirea zilei în care mama lui Mircea Cărtărescu a plecat la cumpărături, lăsînd copilul singur (și neputînd să-i dea telefon) și s-a întors abia pe seară. (v. interviul citat)
  24. Ibid., p. 62.
  25. Ibid.
  26. Vorbim, bineînțeles, despre o realitate de gradul al doilea, care nu are în comun cu lumea noastră decît faptul că se pare că a fost clădită după asemănarea acesteia.
  27. Mircea Cărtărescu, op. cit., p. 35.
  28. Ibid., p. 53.
  29. Raul Popescu, *Trei povestiri. O singură melancolie*, sursă online: <https://www.litero-mania.com/trei-povestiri-o-singura-melancolie/>
  30. Mircea Cărtărescu, op. cit., p. 12
  31. Este posibil să identificăm aici și o mostră de stil indirect liber.

Originea lumii II

Paul PRECUP

Frank O'Hara – un poet printre artiști

Într-un eseu citat de Paul R. Capucci în studiul *William Carlos Williams, Frank O'Hara and the New York art scene*, O'Hara sugerează că, pentru europeni, arta americană a acelor timpuri părea să conțină o anumită violență ideologică exercitată asupra cano-nului, dar O'Hara nu o consideră violentă, nu vede această mișcare a scenei artistice ca pe ceva mai mult decât, pur și simplu, avangardă.¹ Pe lângă eseuri despre mișcarea artistică, O'Hara a scris și critică despre artele plastice.

În lucrarea *Frank O'Hara — The Poetics of Coterie*, Lytle Shaw menționează felul în care, nici în spațiul criticii, O'Hara nu a putut să scape de poezie, creând astfel din critica sa dedicată unor artiști

plastici precum Pollock sau De Kooning un spațiu hibrid unde o scriere academică, rigidă și concisă se întâlnește cu un scris poetic, tipic o'harian.²

Dacă privim printr-o lentilă opacă și formalistă, am putea observa aceeași „violență” aparentă despre care vorbește O'Hara și în poemele sale.

Fără scăpare

Transparența formei și conținutului ce alcătuiesc poetica o'hariană poate părea „sălbatică” atunci când îi citim poeziile pentru prima dată, dar această „sălbăticie” nu este nici ea decât

aparentă, fiind de fapt o nouă formă de liberă exprimare a sentimentelor.

Frank O'Hara pare mai mult să picteze tablouri decât să spună povești. În aceeași ordine de idei, O'Hara poate fi considerat un „poet printre artiști” pentru că și el pictează și modelează, dar nu cu materiale tangibile precum vopseaua sau dalta, ci cu materiale ce provin din imaginație, id est *cuvinte*.

Dintre expresioniștii abstracti, printre cei care au reușit să inspire opera lui Frank O'Hara mai ales din punct de vedere tehnic și formal se numără, mai cu seamă, Michael Goldberg și, desigur, Jackson Pollock. Gheorghe Crăciun relatează felul în care O'Hara adaptează în lumea poeziei tehnicile artistice numite *dripping* și *action painting*, pe care le preia de la Pollock.

Dripping sugerează un act spontan de împrăștiere a vopselei pe suprafața de lucru folosită. Trebuie evidențiat faptul că expresioniștii abstracti preferau să umple pânza pe care o foloseau fără ajutorul altor unelte precum suporturi de pânză. Ei acționau chiar și fără pensule. La fel cum vopseaua este împrăștiată aleatoriu pe pânză în cazul *drippingului*, așa și versul lui O'Hara este, în câteva poeme, dar mai ales în poemul său matricial *Odă lui Michael Goldberg*, împrăștiat pe foaie aparent aleatoriu, dar plin de sens odată ce alegem să ne aventurăm dincolo de faptul că poemul este autonom, nesupus unui model formal strict.

Cred că putem numi și acest fel de vers eliberat de constrângerile formei un fel de vers homosexual în cazul în care urmărim concepția

¹ Idee preluată din Paul R. Capucci, *William Carlos Williams, Frank O'Hara and the New York art scene*, New Jersey, Editura Fairleigh Dickinson University Press, 2010, p. 284.

² Idee preluată din Lytle Shaw, *Frank O'Hara- The Poetics of Coterie*, Iowa, University of Iowa Press, 2013, p.151.

lui Hazel Smith despre care am discutat anterior. Consider că este din nou cazul unei opere ce evadează din „lagărul” heteronormativității, deoarece în asemenea poeme cuvintele dețin autonomie completă, indiferent de concluziile formale sau semantice spre care am putea încerca să ajungem. Poate că, la fel ca Pollock, De Kooning și alți artiști abstracti, Frank O’Hara nu are nici el nevoie de pix/creion ca să provoace anumite reacții și sentimente în cititorii săi pentru că, exact așa cum Ștefan Stoenescu menționează în aceeași prefață la *Meditații în imponderabil*, O’Hara nu are nevoie de unelte ca să își realizeze poemele, deoarece el *este* poemul, suferind din acest punct de vedere un antropomorfism literar: omul *devine* poemul în timp ce scrie poemul.

Așadar, atunci când îl citim pe O’Hara, avem de-a face cu un paradox literar/ontologic la care nu consider că există un răspuns concis și obiectiv, dar care merită abordat. Când citim un poem semnat de Frank O’Hara, noi citim în interiorul poemului sau în interiorul autorului său? Stoenescu are, oarecum, un răspuns pentru această problematică pe care o ridică:

„Un poem de O’Hara tinzînd să capteze evanescentul mobil al cotidianului este un «poem de acțiune», în sensul că tot ceea ce se întîmplă în poem este poemul însuși. Altfel spus, poemul nu este în mod tradițional *despre* ce se întîmplă, ci întîmplarea nudă fără preambul și fără finalitate, atitudinea din subtext nefiind altceva decît aerul degajat al protagonistului-poet, franchețea cu care eul asumă realitatea, [...]. O’Hara se simte liber să comunice și să se comunice, iar această libertate transpiră prin toți porii poemului. O’Hara este poemul!”³

Putem extrage din această interpretare ideea că, fie ne dorim sau nu, intrînd în contact cu opera lui O’Hara automat intrăm într-un fel de relație intimă psihologică și ontologică cu poetul. Dacă poemul este exact ceea ce se întîmplă în lumea ce se desfășoară în jurul autorului, atunci înseamnă că ceea ce i se

întîmplă lui O’Hara ni se întîmplă intrinsec și nouă ca și cititori ai săi. De aici se poate afirma că atunci când îl citim pe Frank O’Hara noi *devenim* Frank O’Hara. Duncan Hose avea dreptate să îl mitologizeze pe O’Hara drept „*daemon*” sau fantasmă. Bântuirea nu e singura practică realizată de fantasma lui O’Hara. În cazul în care atribuim câte un spectru diferit fiecărui poem (asta deoarece fiecare poem reprezintă câte o întîmplare distinctă din viața autorului) putem considera că atunci când îl citim pe O’Hara fantasma sa e de-

Michael Goldberg, *Sardines*, 1955

monică fiindcă *ne posedă*. Cu fiecare poem citit, „demonul” Frank O’Hara capătă deplină autoritate asupra minților și corpurilor noastre, plimbându-ne prin dimineți caniculare de New York, muzee de artă, munți stîncoși, un Manhattan „vampirizat” etc.

Consider că singura concluzie logică la care se poate ajunge este că, deși a pierit devreme, artistul, criticul și nu în cele din urmă poetul Frank O’Hara trăiește prin cei care i-au citit poemele și i-au dus tehnica poetică mai departe, înspre contemporaneitate, fiind, ironic (exact așa cum i-ar fi plăcut), primul „demon” care a schimbat lumea în bine. Las mai jos, ca tribut și ca mulțumire pentru faptul că și eu am fost la rîndul meu adesea „posedat” de fantasma lui O’Hara, *Sardelele* pictate de Michael Goldberg despre care poetul vorbește în *De ce nu sînt pictor*.

Putem observa încă din titlul tabloului ciudățenia lui. Nu există *sardele* în tablou, fiind vorba doar de un amalgam alcătuit din roșu, galben și câteva cuvinte scrijelite la întîmplare pe pînză. Goldberg și-a intitulat această lucrare *Sardele*, deoarece s-a gîndit la sardele atunci

³ Ștefan Stoenescu în Frank O’Hara, *Meditații în Imponderabil*, op. cit., p.9.

când o realiza. Nu putem fi siguri dacă așa este. Interpretarea mea este că galbenul și roșul din tablou reprezintă cele două ingrediente în care sunt marinate sardelele de obicei: sos de tomate și ulei de floarea soarelui. Din punctul de vedere al sentimentelor pe care le evocă această lucrare, albul predomină pe pânză, iar această culoare reprezintă de obicei puritatea, dar în acest caz albul lui Goldberg este sinonimul incertitudinii, deoarece se pot observa foarte multe drepte și linii trasate aleatoriu pe acest alb.

De asemenea, există puncte ce par a fi incomplete pe pânză, care pot amplifica mai departe acest sentiment al anxietății. Vedem mai apoi, în colțul din dreapta sus al tabloului, scrijelit singurul cuvânt inteligibil din această lucrare, *exit*. Acest cuvânt poate sugera două idei opuse. Una dintre ele transformă albul în singura cale de ieșire din spontaneitatea tabloului, iar cealaltă propune faptul că *nu există scăpare* din interiorul acestei „sălbăcii” artistice.

(Scurt fragment din Lucrare de licență „Antropomorfisme citadine: Tema orașului în poezia lui Allen Ginsberg, Frank O’Hara și Andrei Codrescu”, coordonată de prof. univ. dr. Ruxandra Cesereanu, lucrare susținută, în 2024, de tânărul poet bistrițean Paul Precup la Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere, departamentul de Literatură universală și comparată)

Note:

1. Idee preluată din Paul R. Capucci, *William Carlos Williams, Frank O’Hara and the New York art scene*, New Jersey, Editura Fairleigh Dickinson University Press, 2010, p. 284.
2. Idee preluată din Lytle Shaw, *Frank O’Hara- The Poetics of Coterie*, Iowa, University of Iowa Press, 2013, p.151.
3. Ștefan Stoenescu în Frank O’Hara, *Meditații în Imponderabil*, op. cit., p.9.

Ierburi de câmp II

Introspecții și contraste – *Secundele melcului* de Ion Urcan

Maia LOLOIU

Ion Urcan (1955 – 2020) a fost poet și istoric, doctor în filologie, redactor în cadrul unor reviste importante (*Echinox*, 1976 – 1979), muzeograf la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud și profesor de liceu tot în același oraș. A publicat, în 1994, la Editura Echinox, volumul de versuri *Ad usum Delphini*, apoi *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu*, în 2004, la Editura Casa Cărții de Știință, *Contexte ale Țiganiadei*, în 2010, la Editura Paralela 45 și *O seară la restaurant*, la Editura Charmides, în 2016. Între anii 1985 și 2000, a ilustrat în *Jurnal* (Ed. Școala Ardeleană, 2023) modul în care viața (și literară) de zi cu zi se desfășura în orașul Bistrița. Antologia *Secundele melcului* (Ed. Școala Ardeleană, 2021) cuprinde poezii ale autorului publicate în volume, dar și câteva dintre versurile scrise înainte ca acesta să fie parte a echipei echinoxiste, „exerciții lirice”, precum și câteva poeme inedite din ultima parte a vieții.

Ion Urcan are un stil aparte de a surprinde lumea în versul său. Discursul liric este natural, universul poetic pare captat în secvențe și priviri, situații care stârnesc simțurile cititorului, iar poemele sunt cinematografice, oferind impresia unor scurtmetraje prin care lumea este privită cu intensitatea trăirilor unui copil, autentice. Poetul conturează în versurile sale ipostaze ale condiției umane, „tensiunea dintre rigoarea filosofică a gândirii abstracte și lumea materiei vii, lăsate la distanță”, „între privire și reverie”, menționează Ion Pop în prefața volumului. Același critic afirmă despre poet că avea „o adeziune la o modernitate lirică acceptată și asimilată firesc și echilibrat”, idee conturată de modul în care lirica lui Ion Urcan evoluează. Începând, mai ales, cu a doua jumătate a volumului, *O seară la restaurant* și *Acord final*, 2016 – 2019,

poate fi simțită dezinvoltura cu care poetul construiește discursul liric, un mod natural de a trăi, scriind.

În prima parte a cărții, *Exerciții lirice* (1972 – 1987), creațiile lui Ion Urcan sunt „poezii cuminiți”, în care poetul construiește imaginea lumii prin trăirea sa din cadrul naturii, din ipostaza gânditorului, a filosofului în căutarea sinelui, sau a privitorului, care observă viața și moartea, frica și liniștea. În poezia intitulată *Creion*, este observat contrastul dintre lumină și întuneric printr-o metaforă a devenirii omului în timpul vieții sale:

„Gângăniile oarbe ies din întuneric/ Și mor sub sărutările lumii”. Tot pe aceeași idee a contrastelor, în poezia *Toamnă*, vocea poetului este immortalizată în contextul romantizării anotimpului și este conturată delimitarea spațiului exterior de cel lăuntric: „Sufletu-mi doarme în puf de amintiri,/ Căldură e-n suflet și-afară e vânt”; în *Tablou* este conturată, subiectiv, starea interioară de liniște ca o punte de legătură între vis și realitate; universul divin și spațiul laic formează o dualitate a planului realității în poemul *Fără cuvinte*. Ion Urcan ilustrează condiția gânditorului în poeziile *Zbaterie* și *Abluțiune*, în care introspecția este spațiul esențial al vieții. Ideea de teamă, de moarte și întuneric este evocată în

**Comentarii
critice**

mai multe poeme, din diferite perspective: *Cogito* expune anticiparea și frica de moarte; în *Tăcere*, sufletul este conturat ca o „pasăre albă” care zboară spre finalul vieții; *Stampă medievală* redă distrugerea din lume; moartea depărtează omul de iubire, idee care este conturată în poezia *Tot mai departe*. În această parte de început a cărții, se regăsesc și poeme care abordează tema iubirii, adresate Cybellei: *Poem despre Cybella*, în care iubirea este schițată ca proces al revelației, cunoașterea prin iubire, care devine cadru ideal, utopic. Cybella este metaforă a trăirii, a experienței, nu a trupului: „Urcând spre cer/ Se-aude cântarea frumoasei Cybella”. În *Aceleiași Cybella*, iubirea deprinde contururi fizice și dezvoltă starea eului liric aflat cu iubita: „Inima cald-a iubitei/ Mi-adoarme-mpăcată în palme./ O-nvăliu în mine”. Despre modul în care trecerea timpului afectează, încet, istoria și viața oamenilor, poetul scrie în creațiile *Chalcidă* și *Templu pustiu*. În cel din urmă, poetul este în căutarea sensului vieții pe axa interminabilă a timpului, când trecerea ireversibilă și continuă a clipelor devine subiectul unui haos lăuntric: „Slujba mea caută nedumeririle ploii”. Cu haosul care depărtează sufletul de lume se confruntă și în textele *Poem*, *Nomansland* și *(Iată, acum...)*. În cel dintâi, este vorba de înstrăinarea de lume, o depărtare de ideea de familiaritate și apartenență: „Tot mai străin mi-e ce rămâne”. În cele două variante ale poeziei (*Singur pe plajă...*), Ion Urcan evidențiază instanțele singurătății, față de sine sau ceilalți. Unul dintre poemele care impresionează prin stilul cinematografic este *Balada spiritului însetat de real*, care prezintă secvențe ale lumii cotidiene în instantanee, dând impresia unui ritm de cadre pe secundă sau de o viață de om privită la microscop.

Începând cu anul 1994, perioadă delimitată în volum în a doua parte, *Ad usum Delphini*, „peisaj cu cuiburi și porumbei”, poetul accentuează stilul confesiv al discursului liric și conturează amploarea existenței umane inserând referințe ideatice despre moarte și credință. În versurile din *Edict* și *Nuvelă de campanie*, Ion Urcan ilustrează condiția omului

care se apropie de moarte; în cel din urmă, cadrul este împrumutat din lupte și armată, sânge și lipsă de viață. Tot în acest poem, Ion Urcan construiește o definiție a creației lirice: „poezia – această/ armată de generali,/ Și cu poetul, unicul ei/ Soldat”. Poetul surprinde universul divin pentru a construi o imagine asupra realității prin observarea contrastului dintre aceasta și o utopie lăuntrică: poezia *Peisaj cu cuiburi și porumbei* reprezintă o construcție amplă a lumii, de la „o scară albă de cuiburi uriașe pe care poți coborî din cer” la „În zori/ Lumea se naște ca o femeie goală/ Și porumbeii zboară spre înălțimea acestor cuiburi albe”. Textul acesta este un circuit spiritual, o coborâre din văzduh a sufletului, urmată de o ridicare la punctul inițial, circuit care are rolul de a simplifica experiența umană, dar de a amplifica trăirea spirituală. *Legatus Augusti* pare un poem-poveste, în care „narațiunea” este introspecție, iar eul liric este metaforizat în idealul uman, prin care este observată lumea din jur.

În următoarele diviziuni ale volumului, *Fabule didactice*, *Secundele melcului* și *Martie*, Ion Urcan revine la „poezia cuminte”, care pare să reveleze prin simplitate. Aceasta privește din nou condiția umană din perspectiva iubirii, a alternării anotimpurilor și a trecerii timpului, o idealizare a experienței omului răătăcit de sine în oglindirea realității. În cele din urmă părți ale cărții, *O seară la restaurant* și *Acord final...*, poetul explorează realitatea din perspectiva ipostazelor umane diverse, iar vocabularul utilizat pare să înflorească și să se îmbogățească cu muguri de emoție și senzație. Această a doua jumătate a operei oferă cititorului senzația unei ieșiri din banalitate, dar, totuși, o reîntoarcere la simplitate și esență. Începând cu anul 2016, poetul Ion Urcan cunoaște o revoluționare a stilului său poetic și se apropie de ideal.

Este de așteptat această trecere a clipelor, dar neașteptată este sculptarea minții omului odată cu acestea. Îi este revelator omului să observe procesul de organizare a ideilor și evoluția unui poet, „soldat al poeziei”, creator de lumi lăuntrice, titlu care poetului Ion Urcan i se cuvine.

Evelina BARLADEAN

O umbrelă veche

Tot port după mine umbrela aia veche
Și o țin în mână,
Fiind ea chiar și stricată și ruginită,
Fiind afară chiar și senin,
Fiind ea de niciun folos într-o furtună
adevărată,
O tot iau cu mine.
Sper doar ca ploaia care va începe ca un taifun
Să-mi poată spăla toate păcatele.

Câteodată sper că, ținând-o în mână,
Pe mine mă va lua vântul
Și nu pe ea.
Că ea va fi mijlocul prin care în sfârșit
Mi-aș da drumul
Și m-aș ridica cu picioarele de pe pământ.
Un curent care m-ar duce cu capul în nori și,
în sfârșit,
Aș visa.

O țin lângă mine, poate
Să-mi amintească mereu de faptul că
Atunci când plouă, se revarsă.

Însă în ceața ce se lasă după,
Doar umbrela veche mă distinge de celelalte
siluete
Și nu altceva.

Corăbii ce plutesc dar nu navighează

Am văzut o corabie
Cum se leagănă încontinuu la mal.
N-a avut niciodată un moment stabil,
În care să nu oscileze dintr-o parte în alta,
Sau un moment de răgaz, în care să-și
găsească locul pe țărm,
Chiar și atunci când avea tot timpul din lume,
Chiar și atunci când apele erau atât de calme,
Chiar și atunci când vântul nu bătea deloc
Și mi-a amintit de tine.

Deseori m-am simțit ca o ancoră
Care trage corabia în adâncurile mării.
O povară ce o ține în loc tot timpul,
Responsabilă pentru toate momentele
Când a tânjit după mai mult,
În încercarea ei de a se rătăci
Eu sunt greutatea ce nu-i dă drumul.
Deseori, mă simt vinovată,
Deseori, asta o
salvează.

**Literatura
tinerilor**

Dar chiar și așa, cum ar putea vreodată
O corabie să iubească o ancoră?

La ce tânjești și la ce speri

Îmi amintești de o muscă pe care am lovit-o în
treacăt,
Te zbați și te lupți cu propria ta ființă,

Respingi lumea și tot ce-ți oferă ea, dar
În același timp,
Te strădui mult prea mult să rămâi în viață.
Îmi amintești de o muscă care tachinează
permanent un om.

Îi tot testezi limitele și
Îl tot îndrepti spre marginile bunătații sale,
Te strădui mult prea mult să te distrugi.

Întotdeauna dai prea multă puterea altcuiva
Să decidă pentru tine
Lucrurile pe care nu le poți decide singur.
Ca și cum stai mereu în mijlocul unei furtuni,
Așteptând să te lovească un fulger.

Folosești linia dintre viață și moarte ca pe o
coardă,

Sărind dintr-o parte în alta,
N-aș putea ghici vreodată la ce tânjești
Cu adevărat.

Evelina Barladean s-a născut la 10 aprilie 2009, în localitatea Țintăreni, raionul Anenii Noi, Republica Moldova. În prezent, este elevă în clasa a IX-a, în IP Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, orașul Anenii Noi. A publicat, începând cu clasa a V-a, poeme și proză în paginile revistei pentru copii și adolescenți *Noi*, la rubrica „Capriciile muzei”, coordonată de poetul Leo Bordeianu. A participat la concursuri naționale și internaționale de literatură, printre care se numără concursul „Scrisori de mai”, organizat de Palatul Copiilor din Bistrița, ed. a VIII-a din anul 2023, unde a obținut Marele Premiu „Ana Blandiana”. (prof. Cristina Ursu)

Ușa inimii mele

Dacă inimile noastre ar fi niște clădiri,
Simt de parcă la intrarea în inima mea
Dinadins ai fi lăsat ușa deschisă.

Nu te-ai deranja să o închizi, să te mai
gândești odată dacă
Posesiunile inimii mele sunt atât de inutile pe
cât le crezi,
Lăsându-i pe toți martori la suferința mea,
Abandonându-mă într-un ocean de rechini
Cu o rană deschisă,
N-ai închide ușa, căci oricum,
Cine ar vrea să fure o bucațică din mine,

Ce gând de-al meu este destul de valoros
Încât să fie râvnit de alții.
De-asta ai lăsat ușa deschisă, nu-i așa?
De la bun început, n-ai crezut vreodată că
merită să intri.

Cine ar vrea să pășească înăuntru atunci când
Ai văzut cu ochii tăi cum
Singură bat la ușa mea, dar nu-mi deschid.
Deci, poate nu ești atât de greșit.

Cine observă agitația pământului

Lumea se mișcă pentru mine în moduri în care
Pentru tine nu s-a mișcat vreodată.

În fiecare zi,
Valurile spală scoicile de pe țărm și
Le plimbă în adâncurile mării,
Dar cumva,
Plaja este mereu plină de ele.

Întotdeauna se revarsă cu scoici și pietre
Pe care le vezi numai o dată,
Într-un fel lacomă, nevrând să împartă lumii
din ce are,
Într-un fel protectoare față de singura sa
posesie.

Mă face să mă simt neimportantă, liberă
Știind că eventual și eu voi fi o scoică
Răpită de la mal și azvârlită într-o mare vie,
În care nu stau pe loc
Dar în urma mea cineva întotdeauna
Îmi va acoperi urmele lăsate în nisip.

Indiferent de cât de mult vreau să contez.

Sentimente din cerneală

Cerneala nu s-a uscat de pe paginile
Scrisorilor trimise de tine.
Se îndepărtează prea ușor,
Mâzgălind totul în urma lor,
Așa că mă întreb
Dacă sentimentele tale pot fi la fel de ușor
Șterse și îndepărtate,
Dacă atunci când le voi atinge,

Se vor împrăști,
Și degeaba le-aș căuta eu
Pe suprafața foii albe.

Castele de nisip

E ca și cum inima ta ar fi devenit un deșert,
Iar eu te caut prin el.
Un deșert din nisipul singurătății cu care
Noi am construit un castel.

Vânturile tale mă împing în locuri
Unde nu te voi găsi,
Iar valurile cuvintelor nespuse
Spală orice amintire care a mai rămas la mal.
Atunci când furtuna ne ajunge,
Oglindim reciproc modul de a ne restrânge și
Întreg deșertul pare familiar.
O grădină și o temniță, un abis și o colivie,
Chiar și împreună, e ca și cum ai fi tu cu tine,
Deci tot te simți singur.

N-am ales să înălțăm un turn
Cu care vom urca spre eden,
Căci știm că ploaia îl va zguduia prea tare
Și nici nu suntem siguri dacă a existat
vreodată unul.
N-am ales să săpăm un tunel,
Căci știm că pământului n-are destulă milă
pentru a ne cruța
Și vom sfârși îngropați prea devreme.
Ca până acum, am ales ce-i mai sigur,
Să construim un castel.
O fortăreață, unde gândurile noastre vor fi
protejate,
Dar poate ar fi timpul să le oferim libertate.

Vânturile bat, iar
Noi continuăm să putrezim în castelul ce a
sfârșit și el în ruine,
Oricât de sigur l-am fi crezut noi.

Eu sunt speriată, dar tu?

Astăzi, am întâlnit o pată roșie evidențiindu-se
în grădina virescentă.

Mă bucurasem să văd o buburuză, când
Mi-am dat seama că e exact aceeași
Pe care o văzusem și ieri, și alaltăieri
Exact pe aceeași petală,
În același loc.

Jocuri secunde ludice, evitând discursul poetic explicit, poeziile Evelinei Barladean au o respirație largă, beneficiind de observații inteligente și imagini originale. Pe alocuri se remarcă o oarecare detașare de subiect, o sublimare și o transferare a lui într-o dimensiune cvasifilosofică. Practic, este vorba de o abandonare a subiectului în forma clasică a lui, acesta urmând a fi conturat din trimiteri, comparații, analogii, sugestii și detalii grăitoare. (Leo Bordeianu)

Dacă ai fi văzut o buburuză pe aceeași petală
Trei zile la rând, ai credea-o
Blocată sau moartă?
O buburuză, paralizată de consecințe
Sau condamnată de decizii?
Eu am fost convinsă că e moartă.

O buburuză își asumă riscuri prea mari
Pentru a se opri, prea laborioasă
Pentru a fi blocată,
Un mediu prea tumultuos
Pentru a-i permite liniștea.
E imposibil ca ea doar să se fi oprit,
E imposibil să-i fie frică să-și mai continue
cursa,
Sigur, și-a ales mormântul.

Am atins petala, chiar dacă n-aveam niciun
dubiu
Că buburuza ar fi ales să fie moartă
Decât blocată într-un loc.
Poate aș fi vrut să semăn mai mult unei
buburuze,
O supraviețuitoare pentru atât de mult timp
Încât un om n-ar credea-o niciodată prinsă.
Buburuza s-a mișcat.
Era vie.
Era vie,
Și părea de parcă este singura ființă
Care m-a făcut vreodată să mă simt auzită.

Alexandra CATAN

Arzând

flori de foc îmi ies din trup
înfloresc pe mine
mă parazitează
cum vâscul copacii

altă dată se închid
intră înapoi în piept
unde își au rădăcinile

uneori
îmi ies din ochi
se ofilesc și
îmi picură în palme
mă ard
ard totul în jur
cămașa de dormit
perna plapuma
toată camera e în flăcări

mă cuprinde focul,
îl cuprind înapoi
și stăm îmbrățișați
până dimineață

Flori pe buzele mele

aș vrea să culeg
sărutările tale
de pe buzele mele
să le pun într-o carte veche
mică la uscat

să le aranjez frumos
între pagini
ca pe niște floricele
să le presez bine
ca să le am mereu cu mine
într-un buzunar
din sufletul meu

Transparentă

Mi-am pus inima
la vitrină
tu ai spart vitrina
și mi-ai furat inima

păcat că
micul meu magazin
(de sentimente)
nu are un sistem de alarmă

Rugăminte

apropie-te
de mine
păpușa ta iubită
coase-mi mărgelile
colorate
pe ochi
să nu mai văd
mereu
același tavan
să țin

din refracția luminii
leagăn anilor
ce se duc

Fabrica de dragoste

inima-i
o adevărată fabrică
de dragoste
cred că
niște omuleți
micuți transparenți
lucrează zi de zi
din greu cu
materiale explozive
strălucitoare
periculoase
de nestăpănit
uneori
au mari accidente
când pompierii lor nu pot
stinge flăcările
se sparg baraje imaginare
creând cascade de morți
însă fabrica
lucrează și lucrează
fără să cunoască
vreodată
lipsa de
cadre

Sub umbra mea

îmi văd umbra
îi aud respirația
întreruptă de câte un sughiț
de-al meu
ea mă privește
disperată
încearcă să se lipească
de trupul meu
sleit de vlagă
tot plutind în jurul meu
mă bântuie umbra
îi e frică de mine
când mă vede plângând
trage aer în piept și
ca un fulger o văd
dispărând

Alexandra Catan, născută pe 24 octombrie, 2008, elevă în clasa a X-a LM, IPLT „Gaudeamus”, Chișinău. A învățat de mică să-și gestioneze timpul, alcătuiindu-și orare, agende, tabele, cartele pentru a învăța rapid și eficient temele, astfel încât să-i rămână vreme și pentru lectură, pasiunea ei cea mare. Mai are și alte pasiuni: studierea limbilor străine (engleza, rusa, franceza, greaca), muzica, pictura și lucrul manual (brodatul și croșetatul). Deși are cam multe ocupații, reușește să se implice și în activitățile casnice, iese la plimbare cu prietenii, merge la spectacole, la cinema, se îndrăgostește ca orice adolescent, dar, este cu adevărat fericită atunci când reușește să exprime în cuvinte fărâme din trăirile sale. (prof. Liliana Orehovschi)

Ca un glonte de foc

poezia
ca un glonte de foc lovește
desface și coase
îți intră între coaste
explodează în tine
apoi
se preface-n magnet
adună fărâmituri de suflet
le reciclează
în cuvinte
apoi cuvintele toate
se curmă
se risipesc
fără respirație
expirate
apoi
iar cauți
te chinui
te-omori
te minți
ca să mai se mai găsesc
printre
ruine
nesalvate
cuvinte vii
cuvinte anti-moarte

Proiecții

În fiecare noapte
mă aflu într-o sală

spațioasă și goală
tapisată în jur cu
scoarța cerebrală
îmbătrânită de acumulări
de substanță cenușie
și privesc în fața mea
spre un ecran
pe care sunt proiectate
amintiri

cu telecomanda în mână
le schimb după plac
încerc să adaug
sunet miros culoare

prin tot amalgamul acesta
disting sunetul vocii tale
parfumul tău
culoarea cuvintelor
pe care le-atârni
de felinare
ca pe niște
arabescuri
de aur

Invitație

vezi
cum am împrăștiat
fulgi sclipitori
în întuneric

vezi
cum lasă urme
luminoase
cometele
cum desenez
pe boltă
aurorele

ah
dar cum să vezi
am uitat
să te invit

acum vezi?

Ascuns în poezie

ți-au înghețat lacrimile
în ochi
în palma dreaptă ți-au căzut
cristale înghețate
în palma stângă strângi
mânerul valizei
iar în valiză ascunzi
un poet

În palmele tale

Când sunt cu tine
drumul se lungește
oamenii se depărtează
amuțesc
luna se apropie
stelele se arată
strălucesc mai intens

din vârful degetelor mele
se întind rădăcinuțe
ca firele de ață
care se înfig în vârful
degetelor tale
ca niște rizoizi

când ne despărțim
rădăcinuțele le smulg
din palma ta
inima le adună
într-un ghem
însă ușor le pot depăna
și înfige
înapoi
în mâinile tale

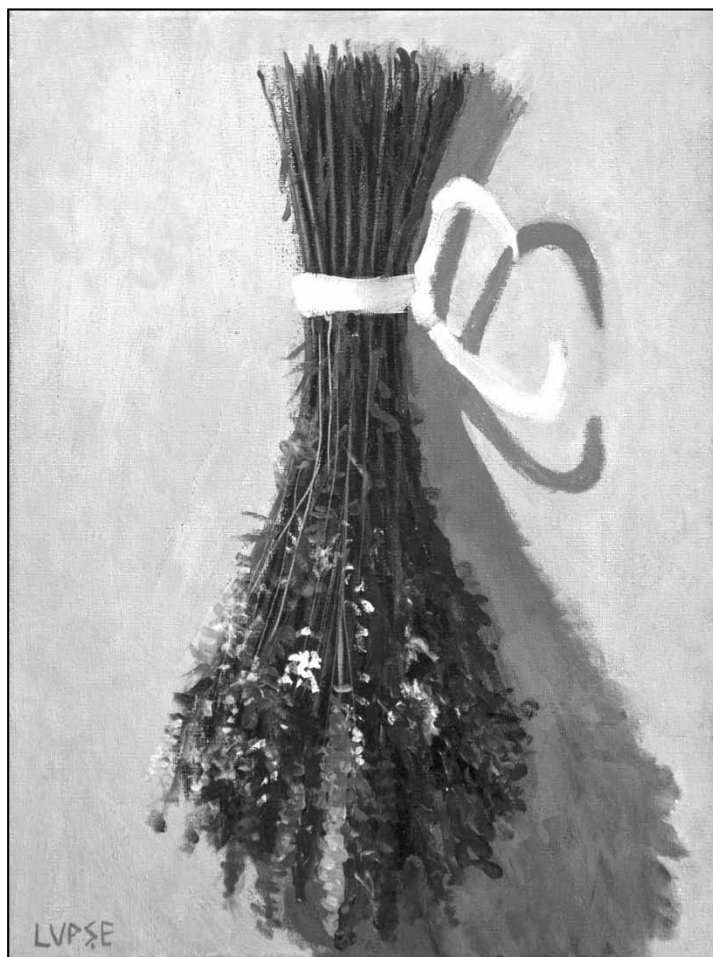
Trezirea

Se aude ciocanul plesnind
o bucată de fier
care urlă de durere
dong, dong, dong
urletul cutremură acele
micului meu ceasornic

până acesta se oprește
de frică
de emoții
de amintiri străine
urechile aud urlatul ciocanului
ochii văd oameni în vârful dealului
care smuncesc frânghia
în clopotnița de lemn
și clopotul sună
și pe toți îi trezește

la viață
Dong, dong, dong
aud și acum
și aș vrea să ies în stradă
să văd oameni
adunați laolaltă
ca la un eveniment mare
căci pentru mine e mare
m-am trezit la viață

Flori de câmp

Darius MUNTEANU

Verile de 2012

Verile de 2012
nu se împart la 2
și nu se compară cu
verile de 2006.

În 2006 aveam un an,
îmi creșteau plete din ceafă
și vedeam doar mingi de ping-pong pe pereți.
Nici măcar cai verzi nu existau,
ei au apărut doar atunci
când trăiam vara lui 2012
pe o bicicletă cu patru roți.

Verile din '12
nu erau colorate în cărbune roșu
precum cele din '18,
ci erau filmate cu un filtru de 1960
și pot fi revăzute
numai la acel televizor
cu două antene și bibelou.
În verile acestea nu existau
străzi sau case normale,
erau cartiere de lacuri cu piscină
și curți interioare imense
în care găseai, printre firele de iarbă,
salată de vara lui 2012.

Sigur, vara lui 2012 nu e
la fel de călduroasă ca 2023
sau la fel de nesigură ca 1914,
și chiar dacă o voi iubi și pe cea din 2048
în vara lui 2012 te-am văzut prima oară,

când camerele te urmăreau
și învățai să mergi pe o bicicletă
cu două roți.

Soneria se aude în stuf,
un copil se aruncă în apă.

Film pe cer

La mine pe cer
nu mai erau poze negre cu mamuți
ci inimi stropite în alb
și șterse cu gume albastre
ce săreau în pat și găteau plăcinte

Dimineața rula un film japonez
samurai cu săbii pe față
și mustăți ascuțite
jucau fotbal cu lanterne
și săreau în cap din leagăne

La prânz era un documentar
camere din pământ și flori
urmăreau triburi africane
care urlau și vânau
oameni de zăpadă vârgați

Seara era un film american
cowboy cu fețe de spice
și pistoale de ciocolată
călăreau șervețele șifonate
și jucau prinselea cu șerpi în cizme

Noaptea aceea,
toate filmele s-au certat între ele
japonezii au scăpat mustățile lor
pe spicele americanilor
americani au împuşcat în cap
prada triburilor africane
iar triburile africane au spart în mii de bucăți
lanternele japonezilor

Ceața s-a lăsat,
era război la mine pe cer.

Erau bombe pe cerul din Kiev.

Înclinație

Când vreau foarte tare să scriu poezie
mă așez într-un scaun cu roțile
și urc culmile unui deal foarte abrupt

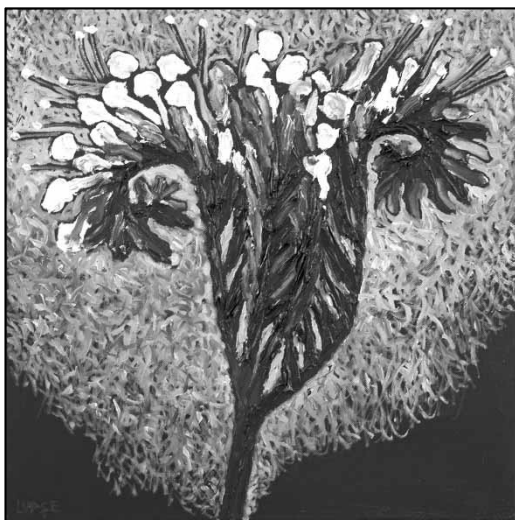
și dau din mâini
și-n roți mi se blochează pietre
și pietrele se sparg
și din pietre și mâinile mele
curge un suc auriu de portocale
și apoi cad în genunchi
mă julesc de cioburile de pietre
și mă târăsc printre noroi și pulpa de portocală
și când aproape ajung în vârf
din capătul celălalt al dealului
apare un copil pe scări rulante
și cu aripi uriașe de papagal.

Darius Munteanu s-a născut în 16 aprilie 2005, în Râmnicu Vâlcea. Este student în anul I la Facultatea de Drept din București. E membru al grupului de scriere creativă „Liternații”, coordonat de scriitoarea Ioana Nicolaie, membru al Forumului Cultural al Râmnicului. A susținut lecturi publice la Standul Institutului Cultural Român, Bookfest 2023, 2024 și Gaudeamus 2023. A participat la Festivalul „Literatura Tinerilor”, organizat de Uniunea Scriitorilor din România, septembrie 2024, la Casa Scriitorilor „Zaharia Stancu”, Neptun. Dintre numeroasele premii literare obținute în ultimii 5 ani, menționăm cele din 2024: Premiul I la Concursul Național de Creație literară „Ars Nova” ediția a XIX-a, secțiunea proză, Premiul al II-lea la faza națională a Concursul Național „Tineri Condeie”, secțiunile proză și poezie, participând în Tabără de creație „Tineri condeie”, Călimănești, Premiul I la Concursul Interjudețean de poezie „Nicolae Dragoș”, Motru, ediția a VI-a. A publicat în șapte numere ale antologiei *Ordinul Povestitorilor*, Editura Arthur, 2017-2021, pe Platforma online „O mie de semne”, în revista *Vâlcea literară*, nr. 12, iunie 2024, în antologiile *Lumea-n Gamă Marțiană*, Editura Arthur, 2019, *Jocuri și Jucării*, Editura Arthur, 2023, *Tinere Condeie*, Editura Zorio, 2022, 2024.

Copilul ajunge înaintea mea,
rânjește și zboară peste escalator.

În vârf el bea suc de portocale,
aruncă cu pietre în mine
și scrie poezie în gând.

Ce-aș vrea să fiu în locul copilului!

Floarea albinelor II

Raluca RUS

Cum să mă întorc la tine?

Strângeam atât de tare în pumn lemnul putrezit al gardului încât mâinile mele se înroșiseră de durere. Simțeam cum bucățelele de vopsea uscată se destrămau complet în palme, lăsând urme și zgârieturi adânci. Lacrimile mă usturau mult mai mult. În neputința mea, nu eram în stare să fac nimic decât să strâng din dinți și să privesc cum tot ce eu puteam numi „acasă” ardea din temelii. Doar căldura focului îmi încălzea obrajii și-mi usca lacrimile sărate înainte ca acestea să poată coborî mai jos de bărbie.

N-am să uit niciodată singurătatea în care m-am scufundat atunci. Nu era nimeni să mă ia în brațe, să-mi netezească părul sau să-mi întindă o batistă ca să-mi suflu nasul. Niciun cuvânt de speranță că „totul va fi bine” și niciun semn că cineva mi-ar fi fost cu adevărat alături. Toată lumea își băga mâinile în buzunar și privea în jos, ca și cum, dacă ai fi analizat destul de mult pământul de sub picioare, ai fi văzut cum va reveni totul la normal când vei ridica din nou privirea.

– Nu vrei să-l pun la spălat?

Ursulețul din mâna mea încă avea pete de murdărie de când l-am recuperat în ziua aceea. Într-adevăr, hainele albe de spital și blana înnegrită nu se potriveau prea bine. Însă ceva din mine nu voia să-l lase, ca și cum ar fi fost ultima bucatăică ce a rămas din tot ce a fost.

– Lizzie?

Dacă clilesc de două ori înseamnă că sunt de acord, iar dacă clilesc o dată înseamnă

că nu sunt de acord. Evident, persoana de lângă mine nu avea de unde să știe una ca asta. Mă ridic în capul oaselor și mângâi nostalgic pentru ultima dată blana ursulețului, înainte să i-l dau îngrijitoarei, știind că „la spălat” însemna de fapt „la gunoi”. Mă împăcasem deja cu gândul că mai aveam mult de stat acolo, datorită listei lungi de investigații pe care trebuia să le fac pe parcursul a cel puțin trei săptămâni, dacă nu apăreau complicații. Adeseori mă trezeam așteptând cu orele pe holuri în fața unor uși care nu se mai deschideau niciodată. Cel puțin așa aveam impresia când auzeam tic-tacul ceasului obosit. Presiunea pe care o simțeam mai ales în piept îmi făcea inima să bată atât de tare, încât dacă mă uitam pe sub bluză, puteam să văd cum mi se cutremură pielea ritmic.

– Mama mea nu-mi dă voie să stau cu picioarele așa.

Cufundată în gânduri și cu impresia că eram singură, tresar ca dintr-un coșmar ca să văd că prin spatele meu s-a strecurat un pici atât de bine, încât nu l-am observat.

– Mama mea nu-mi dă voie să am părul ciufulit, continuă el când vede că nu-l bag în seamă decât cu coada ochiului. Stă pe gânduri câteva momente, după care adaugă:

– Mama mea m-a învățat că nu e frumos să ignori oamenii, când vor să-ți spună ceva. E foarte nepolitic, să știi.

Poate nu trebuia să mă uit așa urât la el atunci. Era doar un copil și eu uitasem că,

totuși, ne aflam într-un spital, deci un copil bolnav. Nu aveam cum să mă supăr în orice caz. Totdeauna am avut o slăbiciune emoțională pentru băieții de vârsta lui, pentru că totdeauna mi-am dorit un frate mai mic. Sufla greu după trei cuvinte, ca un om în vârstă și putea respira doar pe gură. Avea dioptriile atât de mari, încât lentilele îi făceau ochii să pară supradimensionați. Când vorbea, lipsa unor dinți de lapte îl împiedica să pronunțe anumite litere corect și trebuie să recunosc – niciodată nu am încercat atât de tare să ascund un zâmbet. Era într-adevăr un personaj simpatic: statură mică, părul tuns periută și pijamale în dungi albastre și gri cu mașini.

S-a pus în fața mea și a început să bată dintr-un picior, cercetându-mă de sus până jos, exact ca picii din desene animate.

– Unde e mama ta?

– Ma...

Brusc, doctorul deschide ușa pe care o credeam neclintită, trântind-o cu putere de perete.

– Lizzie Lane?

– Eu sunt.

– Rezultatele dumneavoastră.

Nu eram pregătită să văd rezultatele, mai ales pe acestea. Pentru prima dată primesc niște rezultate în care afecțiunile sunt colorate cu roșu. Le iau din mâna doctorului, mă așez pe un scaun și încep să le frunzăresc prima dată lent, apoi văzând atât de mult roșu, privirea mi se încețoșează și nu mai sunt în stare să citesc denumirile lor. Le fac sul și îmi pun mâinile în cap, lăsându-mi lacrimile să curgă în voie. Pe hol nu mai era nimeni. Piciful dispăruse.

– Eu mănânc supa și cu lingura și cu furculița, îmi explica el molfăind în timp ce mâncam prânzul la cantină. Adică prima dată mănânc cu lingura și după cu furculița, asta ca să nu se supere pe mine pentru că nu-mi place felul doi.

Și apoi îmi arată cum separă legumele, cel puțin încerca să le separe, de lichid. Le strângea într-un colț și le lăsa acolo până ce își termina treaba cu lingura. Apoi, ca pe desert, lua furculița și mânca bucățelele de legume, lent, una câte una, în timp ce vorbea de zor și îmi povestea tot ce-și aducea aminte.

Nu-mi amintesc cum am început efectiv să stăm tot timpul împreună. Mai mult, pot spune că s-a lipit el de mine, ceea ce nu mă supăra chiar deloc. Mă făcea să mă simt mai puțin singură și neputincioasă și-mi sâcâia licărul de speranță. Cu toate acestea, era singurul care mă putea face să zâmbesc. Îngrijitoarele nu-și ascundeau surprinderea când dădeam de ele pe holuri și încercam să-mi ascund zâmbetul. Mă simțeam rușinată, ca și cum era interzis să zâmbești și să fii fericit într-un astfel de loc.

«Mă numesc Rus Raluca, am 18 ani și sunt elevă în clasa a XI-a la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” din Bistrița. Sunt pasionată de literatură, în special de poezie, o pasiune care a început la vârsta de paisprezece ani, când am scris primele versuri, inițial ca o joacă. Nu mi-am imaginat atunci că această activitate se va transforma într-o parte esențială a vieții mele și că voi ajunge să câștig premii importante.

De-a lungul anilor, am participat la diverse concursuri literare și am obținut rezultate semnificative. Printre cele mai importante realizări se numără Premiul I la Concursul de literatură pentru liceeni „Doru Pruteanu”, 2023, de la Sângeorz-Băi și Trofeul „Tudor Opriș” în cadrul Taberei Naționale „Tinere Condeie” de la Călimănești, în 2024. Aceste recunoașteri m-au motivat să continui să scriu și să îmi perfecționez stilul.» (autoprezentare)

– Mama mea nu mai e. Nici tata.

– Sora?

– Nici ea.

– Fratele?

– Nu am avut niciodată frate.

– Trebuie să ai pe cineva. Bunici? Un unchi? Doi? Mătuși ai? Sau verișori? Ai vreun verișor ca mine de mare? Îi plac și lui mașinuțele? Ne-am putea juca toți trei împreună! Eu iau mașinuța roșie, știu că e cea mai frumoasă, dar sunt mașinuțele mele. Tu poți s-o iei pe asta, spune el și-mi întinde o mașinuță neagră din colecția lui.

Mă usturau ochii la cât de tare mă abțineam să nu plâng. Atât de mult îmi doream ca viața să fie așa cum o vedea el. Toate problemele mi le transforma în curse de mașinuțe, din două cuvinte și trei mișcări, ceea ce mă făcea să mă înveselesc și chiar să râd. În cantină, în curte sau pe hol, el tot timpul avea cel puțin

două mașinuțe îndesate în buzunare, pe care le scotea când mă așteptam mai puțin. Câteodată îmi mai scăpau câte două lacrimi pe care le ștergeam rapid înainte ca el să poată observa.

Îmi plăcea la el că niciodată nu se lăsa afectat de situația mea sau de lucrurile prin care am trecut, atunci când i le povesteam. Nu a empatizat cu mine niciodată și nu m-a scufundat mai tare în tristețea mea. În schimb, mă făcea să râd, să zâmbesc, să chicotesc, să mă simt mai bine și să încep să cred că totul mai merită o șansă. Când aveam impresia că a dispărut iarăși, simțeam două mânuțe plâpânde care-mi cuprind picioarele încercând să mă îmbrățișeze de la spate. Atunci eu mă minunam, mă prefăceam că m-a speriat și îngenuncheam ca să-l pot strânge tare în brațe. Îl ridicam pe sus, ne jucam de-a avionul și-l lăsam să facă urme pe geamul meu de la salon cu degețelele lui mici, la care mă uitam din pat în fiecare dimineață când mă trezeam. Altfel îmi începeam ziua când știam că cineva mă așteaptă pe hol să ne jucăm cu mașinuțele.

– Nu se mai poate face nimic. Deja vă aflați într-un stadiu avansat și chiar mă mir cum încă puteți merge pe picioare. Îmi pare rău că trebuie să vă previn, dar –

– Știu, știu. Nu trebuie să continuați.

– Te putem externa, atunci.

– Să mă externați?

– Toate investigațiile au fost făcute.

Tratamentul este fix, dar nu te poate ajuta prea mult decât să-ți mai diminueze durerea. Nu-ți dorești și tu să mergi acasă, să fii aproape de familia ta, decât să putrezești aici?

– Eu...

Îmi mușc cu putere buza. Lacrimile mă înnădușă și simt că nu mai pot continua. Din prima zi de când sunt aici l-am urât pe doctor din cauza felului său dur de a spune lucrurilor pe nume, fără vreo tragere de inimă, de parcă eram un manechin de practică prea uzat ca să mai fie folosit și care trebuie aruncat.

Îmi târăsc picioarele pe hol pentru ultima dată cu toate lucrurile mele în două pungi,

sperând ca în ultimul moment să strige cineva că e o greșeală și că au externat pacientul greșit. Evident, nu a fost așa.

De la pici nu mi-am luat rămas bun. Nu că nu aș fi putut, dar m-ar fi durut prea tare. Încă mă gândesc cât de tare l-am supărat plecând așa fără să-mi iau rămas bun... Încă mă gândesc la ochelarii lui cu șnur la gât ca să nu-i scape, la papucii lui cu scai, la golurile de păr care se extindeau din ce în ce mai mult, la felul în care ajuta melcii să ajungă înapoi pe iarbă, la cum se străduia să lege florile strânse pentru mine cu un fir, dar niciodată nu reușea.

– Nu am să vă dau rest.

– Lăsați așa.

Am luat cu încredere punga, mi-am pus gluga pe cap și mâinile în buzunare înainte să ies înapoi în ploaia torențială de final de noiembrie.

– Nu este aici.

– Imposibil. L-ați căutat sub tejgheaua cantinei? Se ascunde des acolo când le supără pe îngrijitoare ca să nu-l găsească.

– Doamnă.

– Sau în magazia din curte, se mai joacă cu sculele grădinarului când acesta nu e atent.

– Doamnă..

– Uitați-vă sub patul lui, are un locșor unde se îngheșuie ca să se poată juca noaptea cu mașinuțele.

– Doamnă!

Pun o mașinuță roșie nou-nouță pe piatra rece brăzdată de ploaie și mă pun în genunchi. Noroiul îmi trece prin ciorapii subțiri și hainele de pe mine sunt ude learcă. Privirea mi-e în jos și nu-mi pot controla suspinele sau lacrimile. Mă aplec peste țărână și iau pământ în ambele mâini și strâng în pumn până mi se face pielea roșie de durere. Ploaia și frigul îmi bat obrazul și nu mai simt nicio parte din mine.

Poate că, dacă mă uit în pământ destul de mult timp, va reveni totul la normal când voi ridica din nou privirea.

(Textul de proză a primit Premiul I la Concursul de literatură pentru liceeni „Doru Pruteanu” de la Sângeorz-Băi, 2023.)

Adela ȘULEA

Meidung

Corpul meu este acoperit de găuri care înghit tot ce iubesc.
Corpul meu se autodistruge.
Corpul meu se mănâncă pe interior.
Mănâncă fiecare urmă pe care ai lăsat-o pe corpul meu spart.
Mănâncă fiecare amintire pe care o am.
Mănâncă fiecare ceașcă de ceai rece pe care nu am avut timp să o bem.

Ploaia se îngheșuie în crăpăturile de pe podea.
Oglindă spartă reflectă iluzia chipului meu.
Cioburile, lacrimile, firele de păr atârdate în chiuvetă.

Corpul meu se macină pe interior.
Corpul meu înghite fiecare val ce mi se sparge de coapsă.
Corpul meu este învelișul de foc al Pământului.
Corpul meu își lasă semne pe pielea mea mult prea curată pentru a fi iubită.

Razele de soare nu au loc să-mi intre în casă.
Florile mele ofilite sunt presate, apăsate, distruse în paginile fiecărei cărți pe care am iubit-o odată.

Urmele pașilor tăi de mușcăi de pe pereți.
Corpul meu ce trece prin prima faza a descompunerii : uitarea.

Meidung.
Moarte lentă.
Moartea mea lentă în palmele tale de tămâie.
Moartea mea lentă în corpul meu pustiu.

Ceva a murit în mine atunci când stăteam lângă tine dar tu nu ai observat...
Pentru că suntem obișnuiți să iubim doar atunci când mâncăm.
Dar m-am născut înfometată.
Nu contează câte inimi îmi întinzi pe masă.
Nu contează câți ochi se uită la mine atunci când merg cu fusta mea lungă pe stradă.

**Premiile
Mișcării literare**

M-am născut înfometată.

Păcat că vorbim despre viață doar atunci când corpurile noastre intră în starea meidung.

«Mă numesc Adela Șulea, m-am născut la 30 decembrie 2008 în Iași, am 16 ani, sunt elevă în clasa a X-a la Colegiul Național „Petru Rareș”, Suceava. Am urcat la vârsta de 5 ani pe scena „Festivalului de teatru pentru copii și tineret” cu monologul „Vreau să devin prințesă”. De atunci, am participat la mai multe concursuri de recitare. În anul pandemic 2020, am avut câteva încercări într-ale poeziei. Am obținut o mențiune la Festivalul „Ana Blandiana”, premiul doi la Festivalul Concurs „Ioan Cozmei”, Marele Premiu la Festivalul Național de Poezie „Costache Conachi”, 2024, premiul întâi și Premiul Revistei *Mișcarea literară* la Festivalul de Poezie „George Coșbuc”, 2024, premiul întâi la Festivalul „Nichita în luna lui Marte”, 2024. Colaborez cu Centrul Cultural Bucovina și Teatrul „Matei Vișniec”, Suceava. Frecventez cenaclul literar „Transfrontalier Mașina cu Poeți”, „Clubul de inițiativă literară” și „Casa de poezie Light of ink”.» (autoprezentare)

Reîntoarcere

Te-am îngropat de sute de ori...
În toate locurile în care am fost.
Dar încă te găsesc...
Te găsesc în crăpăturile palmelor și firele
mele de gene căzute în iarbă.
Încă ești aici și când nu ești.

Voi continua să găsesc aceleași persoane,
dar în corpuri diferite.
Voi continua să găsesc aceleași cicatrici,
dar ele vor fi în locuri diferite.
Voi continua să mă găsesc printre cioburile
de sticlă, dar în ele se vor oglindi mereu
alte persoane.
Voi continua să caut răspunsuri printre
cărțile de tarot, dar mereu dau cărțile pe
față ca să le interpretez pe dos.

M-am oprit din a aduce flori la mormântul persoanei care obișnuiam să fiu.

Am văzut atâtea versiuni ale mele arzând până la cenușă și dispărând.
Le-am privit în timp ce durerea îmi intra prin vene și se ascunde în găurile mele negre intrate
deja în piele.

Le-am privit în timp ce mă aplecăm să te învelesc,
În timp ce îmi tocam inima că să îți-o pot pune pe farfurie.

Aș vrea să nu mă simt așa.
Să îți vezi propriile defecte este ca pierderea credinței.
Nu mai cred în Dumnezeu.
Nu mai cred nici în mine.

M-am îngropat de sute de ori.
În toate locurile în care am fost.
Dar încă nu mă găsesc...
Nu mă găsesc în crăpăturile palmelor și firele mele de gene căzute în iarbă.
Încă nu sunt cu totul aici.

M-am oprit din a aduce flori la mormântul persoanei care obișnuiam să fiu...

Gânduri nespuse

Mă doare.

Pe corpul putrezit o să crească flori.

Pe corpul meu construit din corpurile altor persoane o să crească flori.

Pe corpul meu mototolit, împăturit și zgâriat de lacrimi o să crească flori.

Îți mai amintești când mi-ai lipit pozele trecutului pe corp?

Îți mai amintești când mi-ai adus o oglindă și mi-ai spus că: „asta ești tu”

Iar eu am început să plâng pentru că nu vedeam nimic?

Mă zbat.

Din ochii mei gravați cu amintiri vor crește flori.

Din ochii mei care au privit cândva cerul vor crește flori cu miros de stele.

Din ochii mei asemenea unor cd-uri zgâriate vor crește flori.

Într-o zi mi-ai spus că nu știi care este diferența dintre sacrificiu și sabotaj.

Dar eu o știam pentru că după ce îmi mușcam inima te lăsam să o admiri, iar tu nu spuneai
nimic.

Pentru că tu nu știi nimic

Tu nu ai pățit nimic.

Tu erai acolo și nu ai realizat că ceva a murit în mine, lângă tine.

Îmi înăbuș țipătul și lacrimile.

Printre degetele mele vor crește flori.

Printre degetele mele tăiate cu ață roșie vor crește flori.

Printre degetele mele ce poartă sigilii de argint vor crește flori.

Vor crește flori.

Din toată durerea pe care am simțit-o vor crește flori.

Măcar așa știu că nu a fost în zadar.

Dar tu nu vei veni înapoi.

Oricât de tare ai încerca să rearanjezi camera în care ne-am împrăștiat pe gresie,

Oricât de multe lacrimi ai aduce pentru a uda florile.

Eu voi rămâne aici.

Uitată printre obsesii și sacrificii și las lumina aprinsă măcar să pară că mă așteaptă cineva.

Am pe buze un cimitir de litere care au murit înainte să îți le pot spune.

Am înghițit toate aceste cuvinte și m-am înecat cu tot ce aveam de spus.

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine...

Dar nu sunt...

Sunt murdară de păcatele pe care le port la gât,

Sunt stricată, oasele pocnesc în mine asemenea gloanțelor

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine...
Tu te hrăneai cu zâmbetele unor oameni din frunze...
Tu împlânzeai sufletele visătorilor zgâriați ...
Tu iubeai fiecare chip, fiecare ciob, fiecare om...

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine.
Dar nu sunt.
Sunt răstignită pe crucea cuvintelor mele
Sunt ascunsă printre șinele unei gări fantomă
Sunt amortită, inima mea pompează doar lacrimi

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine
Voiam ca acest poem să fie unul de dragoste și nu unul de durere.
Voiam să trăiesc nu doar să exist...

Voiam să fiu și eu așa de simplă ca tine...
Voiam să fiu și eu așa de simplă...
Voiam să fiu și eu așa...
Voiam...

Outro

Acoperă-ți rănille.
Nu sângera peste oamenii care nu ți-au greșit cu nimic.

Corpul tău este o reflecție a minții tale.
Trunchiul meu este o reflecție a tuturor lacrimilor pe care le-am plâns.

Nu vreau sa îmbătrânesc.
Nu vreau ca trupul meu să plutească la un moment dat pe gresia albă din baie.
Nu vreau ca inima mea să prindă rădăcini în viața asta.
Nu vreau să am pliculețe de ceai lipite pe chip.
Nu vreau să îmi crească flori pe riduri și nici plumb pe inimă...

Unii oameni sunt născuți cu tragedia în sânge,
Iar eu am vorbit toată viața în șoaptă,
Am trăit tragedii imense în liniște...

Patricia BOZBICI

Păun de mătase

(Capitolul XXX)

„Speranță ajunsă credință
cărbune și floare de pară
evadare din umilință –
iluzia mea necesară”

(*Iluzia necesară*, Leo Butnaru)

Un țipăt vibrant, striat aidoma unei bucăți de lemn cu intarsii, inundă valea de la marginea pădurii de brad, alungând fazanii de lângă râu pe care pusese ochii de câteva clipe. Caleb se întoarse către direcția din care venea sunetul, încărcând pistolul odată cu alte trei arme ale inșilor din spatele său. Ieșind de după căruță sprâncenele i se curbară într-o mină uimită. Niciun indian nu isca un atac asupra lor, nici măcar un vițel apucat de streche nu-și croia drum spre el, ci o fetiță cu două cosițe împletite care se zbăteau în spatele unei rochițe din flanel chihlimburiu cu volănașe de dantelă în jurul umerilor și a tivului ce flutura pe jumătate desprins. Fugea cu ochii holbați de-ai fi zis că urma să se perpelească de groaza ce o anima.

– Addie? murmură când fata fu destul de aproape încât să îi distingă trăsăturile suave ale feței.

Fetița se aruncă în brațele lui, mânuțele ei se încleștară în jurul gâtului său și îi simți obrazul rece alături de inima care îi spârgea pieptul în lovituri de gong.

– Vine, scânci ea, vine!

– Cine vine, Addie? îi mângâie căpșorul ce se întorcea în toate părțile căutând parcă umbra vântului.

– *El grande y gordo*¹. Vrea să mă bată...

Printre respirațiile întretăiate ca și cum suflase toată dimineața într-o buccină pe frontul romanilor și spaniola repezită, Caleb crezu că fetișcana de abia scăpase din mâinile vreunui grobian, însă vietatea neagră ca smoala ce se ivi în dreptul lor îl făcu să zâmbească. Atacatorul ei, un curcan dolofan își etală trufaș penele în evantai urmat la o oarecare distanță de o femeie cu o încruntătură zdravănă și forme generoase. Părea prezentabilă după rochia din bumbac crem ridicată de șnururi în bucle, lăsând la iveală pliseurile crep satin ale unui jupon verde mentă, însă acesta era singurul epitet rezonabil al brunetei cu obraji puhați, sprâncene unite printr-o singură linie destul cât să frizeze și un nas turtit. Mutându-și privirea de la curcan la femeia căreia îi mai lipseau aripile pentru a desăvârși portretul unei harpii grecești, Caleb nu se putea hotărî care din cele două specimene o speriau mai tare pe Adley.

– Unde-i? Unde-i pramatia desfrânatei aleia? fornăi bruneta durdulie luând respirații

adânci după efortul care o făcea să asude la fel ca un cal după un galop întins.

– Căutați pe cineva, doamnă Lace? o întrebă fără să o lase jos pe Adley care își ascunse chipul în gulerul cămășii lui.

– Urechile nu m-au înșelat! se apropie glasul melodios și primitiv al celei pe care ar fi recunoscut-o chiar și în Grădinile Ranelagh² din zilele sale apuse. Doamnă Lace, te-ai gândit să mă onorezi în sfârșit cu o vizită pentru a te convinge de imoralitatea în care trăiesc?

Patricia Bozbici s-a născut în 7 martie 2006, în Cluj-Napoca. Este elevă în clasa a XII-a, la Liceul Creștin „Logos”, Bistrița, și membră în grupa de performanță a cercului literar de la Palatul Copiilor Bistrița. A participat la diverse concursuri de profil, dintre care menționăm: Premiul I la etapa județeană a Concursului Național de creație literară „Tinere Condeie”, Bistrița, 2023; Premiul „Lucian Pop” la Festivalul literar internațional pentru tineri „Vox Napocensis”, Cluj-Napoca, 2023, Premiul I la faza județeană, și mențiune la etapa națională a Concursului Național de creativitate în limba engleză „Speak Out”, Bistrița/ Brăila, 2024; Premiul al II-lea la Concursul Național de creație literară și artistică „Scrisori de mai”, Bistrița, 2024, Premiul al II-lea Festivalul Avangarda XXII, Brăila, 2024, Premiul al III-lea și Premiul Revistei *Mișcarea literară* la Festivalul Saloanele „Liviu Rebreanu”, secțiunea manuscrise elevi, Bistrița, 2024, Premiul I la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a II-a, 2024, secțiunea „Cum se construiește un miracol”. A citit proză în Cenaclul „George Coșbuc”, Bistrița, în februarie 2024, primind aprecieri favorabile din partea scriitorilor Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Ion Radu Zăgoreanu, Mirela Orban, Menuț Maximilian etc.

Grace ajunse la un pas de tivul Vanessei care nu se îndura să își detensioneze fălcile și să o ardă din priviri pe micuța lui războinică. Dacă situația ar fi stat altfel, nimic nu l-ar fi oprit să o ia în răs pe sora pastorului la cutezanța pe care o avea să-i vorbească lui Grace cu apelativele unei flușturatice, dar știa că o bună parte din aversiunea și ostilitatea care i se arătau erau numai rezultatul companiei sale. Nu se îndoia că doamna Lace fierbea de invective la adresa lui, le-ar fi acceptat pe toate,

totuși Grace nu le merita, iar Adley era singurul motiv pentru care nu o trimitea în cel mai cuviincios fel de unde venise. Doar că tânăra preluase conversația și îi dăduse clar de înțeles că implicarea lui i-ar fi adus numai noi scorneli pe seama lor.

Surorile Sánchez se postară intrigate în stânga căruței lor, Agnes părea tulburată de maniera disputei, strângând în pumn câte un deget, eliberându-l și repetând acțiunea. În dreapta lui, Cassidy ascutea nestingherit un capăt de creangă, ridică ochii de sub borul pălăriei la glasul lui Grace, ronțăind buruiana ce imita fidel spicul de grâu de când zorii își cântară refrenul spre exasperarea lui Lafayette. Cei doi vechi amici ai lor ajunseseră noaptea trecută, deși cu o intrare demnă de zelul briganzilor pe care îl purtau în vitrina sufletului, spartă, murdară și prea mică pentru existențe atât de tumultuoase.

Snowflakes care se sprijinea de colțul căruței avea mâinile încrucișate pe piept, o cămașă pământie cu dungi gri, bine clădit, robust, deși prima impresie pe care o lăsa era mișcarea lentă din cauza mijlocului bine hrănit, îi ajungea lui Grace până peste cocul din vârful capului. Părea că suferă de insomnie sau tembelism din cauza feței pe care o ținea mai mereu plecată, dar Caleb știa că era mai atent la ce se petrecea în jurul lui decât ar fi fost alții cu patru ochi.

– *La fille* are nevoie de ajutor? îi aruncă francezul o privire amuzată, urmărindu-le pe femei.

Cassidy trebui să scuipe buruiana pentru a nu se îneca în hohotul de răs.

– Dacă te bântuie manierele, scoate-ți batista pentru doamna Lace, o să aibă nevoie.

Caleb își fixă ochii pe Grace, îmbrăcată într-o cămașă albă din batist cu mâneci bufante și strânsă la încheieturi, o vestă bej pe care erau brodate căprioare și o fustă gri strânsă la spate într-o buclă. Poate că în aparență ființa subțire și mlădioasă ce lăsase poalele rochiei dintre degete cu o suplețe discrepantă pentru sălbăticia în care se aflau era vrednică de milă, însă maxilarul ferm, privirea intransigentă și colțurile gurii ridicate prea puțin pentru a trece drept zâmbet, mai mult din curtoazie, îi confereau o superioritate aproape palpabilă în

fața Vanessei Lace. Exuberanța de care deborda încrederea ei ar fi putut să dezarmeze un iacobin convins și ar fi mințit dacă nega că inima nu-i bătea mai repede, încurajat să creadă că poate locul ei nu era numai printre frunți pudrate, covoare persane și cohorta de servitori.

– Dacă nu îți poți ține pușlamaua lângă tine, mârâi indignată Vanessa, data viitoare când îmi fugărește curcanii o să-i smulg eu penele din coadă!

Grace își ridică imperceptibil bărbia, departe de a rămâne siderată, desfidând-o pe interlocutoarea ei.

– Doamnă Lace, știm amândouă că ai venit să-ți închei socotelile veroase cu mine, nu cu un copil incapabil să-și lege șireturile singur, darămite să îți fugărească ție păsările. Sora mea, căreia i te vei adresa cu domnișoara Sánchez dacă îți dorești să continuăm conversația, te asigur că nu s-a atins de curcanii dumitale.

– Mă faci mincinoasă, domnișoară? Crezi că soră-ta n-a fost auzită zbierând de jumate din convoi?

Caleb se îndoia că Grace avea cea mai modestă bănuială despre plimbarea matinală a lui Adley, cu atât mai puțin să cunoască implicațiile ultimei escapade. Ce știa însă, era că prefera să fie calomniată în zece limbi decât să recunoască posibila vină a micuței.

– Poți să crezi ce dorești, Adley Sánchez nu s-a atins de bunurile tale cum nu s-ar atinge nimeni din familia mea chiar de-ar trebui să lucrez într-un bordel ca ele să aibă ce mânca.

Perspectiva îi refulă, nu putea fi o exagerare mai crasă suprapusă cu imaginea tinerei femei, tot ce îi ținea pulsul la rece era înțelegerea ei redusă asupra acelei situații imunde.

– Bineînțeles, Vanessa îi scrută pe toți cu privirea și apoi reveni la Grace. Ți s-ar potrivi mai bine.

În loc să își strângă penele de păun, umilită, să pironească pământul în căutarea amorului propriu răstignit scabros pe altarul vanității unei femei a cărei veleitate se rezuma la întinarea fericirii ei, Grace o preveni ca după un reviriment de soartă:

– Furtul și cerșetoria nu sunt prioritățile mele, dar dacă bârfa și scandalul sunt la loc de

cinste pentru o creștină veritabilă ar fi trebuit să-l aduci și pe pastorul Smith. Ar fi plăcerea mea să-l introduc pe fratele dumitale micului meu cuib de vipere, a arătat un interes nemăsurat pentru familia mea în ultimul timp și mă tem că singurul mod prin care i-aș putea mulțumi ar fi o cină. Dar dacă dorești să mă faci subiectul unui alt cancan, *por favor*, include în acesta și invitația mea pentru pastorul Smith.

– Diavoliță mizerabilă, becisnico...!

– O zi bună și ție, doamnă Lace, îi tăie Grace proferarea, făcând o reverență plină de grație care o epată pe Vanessa și-i făcu ochiul stâng a se zbate în repulsie.

Ar fi putut pune rămășag că doamna Lace ar fi înghițit noblețea ei dacă i-ar fi putut stupi pe tivul rochiei, în schimb, imputarea îi era futiță și demnitatea compromisă de acușări pe care Grace le putea desființa de pe vârful limbii. Femeia își prinse poalele rochiei îndrumând curcanul către căruța sa. Era izbitoare analogia dintre cele două ființe, pasul legănat al curcanului, mersul neglijent al stăpânei lui, fustele înfoiate, coada exhibită, bărbia dublă, gușa roșcată, nici măcar găgâiturile disonante ale păsării nu lipseau, reproduse prin bodogăneala locvace a Vanessei.

– Asta-i fata ta? îl întrebă Lafayette cu mustața ridicată de un rânjet.

– Taci și îți păstrezi capul, îi aruncă Cassidy sobru, de altfel e mai mult decât capabilă să-ți umfle cotărcuța printre două fluturări de gene.

Caleb ar fi preferat să ricaneze, doar că Adley avea o expresie perplexă la fețele noi și argoul celor doi ca să-și permită luxul.

– Grace, i se adresă când se opri în dreptul lui, aș vrea să ți-i prezint pe Lafayette, arată către francezul de lângă el care își dădu jos pălăria în fața ei, lăsând la iveală o frunte lată crestată de două cicatrici deasupra de sprâncene, părul șaten până la maxilar fusese întins cu pomadă de vreo două zile, iar barba se rezuma la un triunghi modest cu mustața ascunzându-i buza superioară. Și Snowflakes; au ajuns aseară.

Pălăria ce ascundea fața lui Snowflakes se ridică încet, doar pentru a-și înclina fără vreun cuvânt capul în direcția ei și a lăsa la

iveală un trabuc între dinți, părul crescut neglijent până la umeri, doi ochi micuți, căprui, părând să privească descumpănit orizontul din spatele femeii.

– Îmi puteți spune domnișoara Sánchez, la fel cum o veți face pentru surorile mele. Nu mă interesează câtuși de puțin ce aveți de gând să faceți în afara căruțelor mele, dar dacă vă prind cu țigări, băutură sau remarci deșucheate și, să vă ferească Dumnezeu, cu orice alte încercări pe lângă fetele mele, puteți să vă căutați un alt loc unde să dormiți și pe altcineva dispus să vă umple stomacul.

– Încântat să te cunosc, domnișoară! îi răspunse Lafayette din colțul gurii ca și când Grace le-ar fi dat cele mai călduroase binețe.

– *Que lastima no puedo decir lo mismo*³.

Deși Caleb nu-i înțelese cuvintele, după felul în care îi zâmbise de complezență putea intui entuziasmul pe care îl mai păstra sau indolența unui chip regal care ar fi pretins că mereu se va găsi cozonac pentru muritorii de foame⁴ în timp ce ținând ochii închiși își lingea glazura de pe degete. Dacă a rămâne culant și reverențios în fața celor mai antipatice situații era posibil, Grace făcea o artă din conduita ei.

– *Gran lástima en verdad, cuando la joven es una vista tan encantadora*⁵, fură primele cuvinte ale lui Snowflakes.

– Un mexican, se întoarse Grace către el. Lucrurile sunt din ce în ce mai bune, oftă prelungit și îi pofti la micul dejun. Domnule Jones, poți să lași fata jos, are două picioare și o explicație de dat.

Înainte să o lase pe Adley din brațe, micuța scoase din mâneca rochiei două pene negre cu puncte albe, terminându-se în vârf cu o dungă de onix și puf ivory.

– Am vrut doar să am mărgelile și pene ca o prințesă indiană, scânci fetița punând calin revendicările din tezaurul curcanului pe lângă cele două cosițe. Nu o să-i spui lui Grace, nu?

Ochii ei rătăciră de la pene la surorile mezinei și înapoi la el. Caleb râse molcom gândindu-se cum de aceste două surori îl prindeau mereu cu garda jos.

– Presupun că nu-i voi spune.

Adley îi sărută ingenuu obrazul și fugi după căruță, nu înainte să îndese penele în buzunarele rochiei. Fără urmă de îndoială torționara lui topea în el stalactitele din peștera vechiturilor unde fiecare păcat avea prețul mai mare decât în realitate dintr-un singur motiv: întunericul avea o putere de creație, marea, deforma, intensifica. Cu toată obscuritatea cavernei, depunerile de solitudine, impasibilitate și infamie cădeau, se făceau bucați la simpla atingere a unui copil care îi îmbrățișa bezna.

(fragment de roman; titlu provizoriu)

Note:

1. *acela mare și gras* (din limba spaniolă);
2. *Grădinile Ranelagh* din Chelsea, Anglia, era un loc public supranumit și „grădinile plăcerii” în secolul al XVIII-lea unde au început să fie ținute, după modă, baluri mascate pentru nobili cât și pentru clasa de mijloc ;
3. *ce păcat că nu pot spune același lucru* (din limba spaniolă);
4. În Franța secolului XVIII, exista o lege pentru brutari, aceștia erau obligați să vândă briose la același preț ca pâinea cea mai ieftină în cazul în care rămâneau fără pâine;
5. *mare păcat, într-adevăr, când tânăra este o priveliște atât de încântătoare* (din limba spaniolă).

Post – scriptum

Valentin MARICA

V-am citit reportajele. Cuvânt de cuvânt, cu admirație și cu bucuria de a le acorda note mari. Cred că am acordat cele mai mari note de când, ca reporter, ca scriitor și ca profesor jurizez concursuri de creație literară. Spre marea surprindere să întâlnesc autori – de data aceasta *reporteri* – care dovedesc din plin creativitate, bogăție ideatică și lumină în a rosti bogăția și frumusețea limbii române. Chiar dacă unele reportaje din concurs se apropie mai mult de documentar sau de eseu sau chiar de jurnal, rămânând, însă, într-un tărâm al fascinației, consemnând superlative ale realității sau expresive și reverberante dialoguri interioare, mărturisind din tumultul vieții și al speranțelor. De aceea spun, citindu-Vă, că de AICI, din acest CONCURS, SE VEDE FOARTE DEPARTE! De aceea, în carnetul meu de reporter, v-am trecut numele, anticipând un timp în care vom fi COLEGI.

Concursul inițiat de distinsa Doamnă profesoară Ionela-Silvia Nușfelean e și lecție de școală – acea ORĂ DE COMPUNERE dintr-o ideală programă școlară – dar e și lecție de viață, paginile pe care le-am citit părându-mi și un joc de-a ziua cea bună, cu atâtea vocale și consoane surzând pe fruntea lumii, descriind-o și înseninând-o. Dar și așezând-o în îngândurate semne de întrebare.

E școala, așadar, *Aici*, numai că truda voastră și a domnilor profesori e *Aici* și viața; prin deschiderea gândului și a sufletului ca înfloriri ce anunță rod. Ar fi strigător la cer, scria Lucian Blaga, ca omida să nu se prefacă în fluture, rămânând în crisalida sa, disprețuind aripile. De aceea spun: *De AICI se vede foarte departe!* De aici, unde izbândesc ideea și vrerea unor adolescenți frumoși ca bobul ceresc al limbii române să nu se dea de-a dura, ci să lumineze precum grâul curat din colindul sfânt ce se apropie.

Dacă ar fi acum lângă noi blândul Poet *Grigore Vieru* ar spune, văzându-Vă și citindu-Vă, că un *VERDE NE VEDE*; verdele din metafora poetului fiind ochiul lui Dumnezeu și ochiul lui Eminescu. Sub ochii aceștia, sub zările aceste sunteți acum, *AICI*. Fiți bucuroși de aceste întâlniri! Ele sunt biruințe. Căci, repet: *De Aici se vede foarte departe*, dragii mei reporteri: Amelia, Patricia, Corina, Adelina, Elena, Nicolina, Amelina, Teodora, Bogdan, Maria, Mădălina, Analucia, Narcisa-Melisa, Mădălina din nou, Bianca, Roberta, Victoria, Noemi, Cristiana, Ioana, Gabriela, Anastasia, Ana, Aurelia Alexandra, Ana Teodora, Maria-Alexandra, Dora Andreea, Bianca-Maria, Tatiana, Andrei Alexandru, Riana, Andreea, Amalia, Daniela, Damaris.

Felicitări tuturor! adăugând o mică istorioară.

L-a întrebat tânărul călugăr pe bătrânul stareț când se va sfârși lumea. Și i s-a răspuns: *Când se va sfârși cărarea de la om la om!*

Ce cărare frumoasă, de la om la om, ce dimineață cu soare a lumii, a fost CONCURSUL acesta!

Cu afecțiune,

Valentin Marica

Tg. Mureș, 12 decembrie 2024

**Concursul Național
de Reportaje
„Romulus Rusan”**

(Scrisoare adresată mai tinerilor jurnaliști, liceeni din România și Republica Moldova, participanți la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a II-a.)

Pe drumul nervurilor sculptate

Damaris Sefora STUPINEAN

„Simțim că ne luptăm cu morile de vânt, că ideile ne-au fost luate și transformate în steaguri pe care le poartă ceilalți, care aveau interese, că am fost depășiți astfel, ca într-un maraton în care nu știm dacă mai are rost să alergăm.“ – Romulus Rusan

„Simțim că ne luptăm cu morile de vânt...” E ca un oftat. Abrupt. Reprimat. Ecoul cuiva care a renunțat să mai creadă în miracole sau în eroi. Dar eu? Eu nu mă lupt cu nimeni.

Sunt doar eu și morile de vânt...

Eu și morile de vânt...

Eu alerg și tot alerg, de dimineața până seara, pe o stradă din nostalgia orașului meu, acolo unde asfaltul pare să păstreze pașii uitării. Pe margine se află un copac. Prind una dintre frunzele lui în palmă, iar textura ei îmi spune o poveste. Liniile nervurilor sunt ca niște rânduri scrise din impulsivitate.

Drumul mă duce mai departe. În acea clipă, apare un bătrân sprijinit într-un baston. Privirea lui e atât de adâncă, însă nu-mi spune nimic. În tăcerea dintre noi, îmi arată cerul, unde soarele coboară lent. Simt că mă joc „v-ați ascunselea” cu existența. Pe când sunt doar un individ confuz, plin de întrebări. Cui să le adresez? Poate voi întreba timpul, care se scurge haotic, în timp ce morile de vânt ale vieții continuă să se zbată. Îmi dau seama că mă aflu într-un maraton fără sfârșit și tot alerg, alerg și iar alerg...

**Premiile
Romulus Rusan**

Și dacă această lume nu are capăt? Alergăm, ne zbu-

ciumăm, ne luptăm, dăm totul până la ofilire. Mă opresc pe marginea drumului, aproape sufocată de gânduri. La picioarele mele apare o broască, verde și atât de... nepăsătoare! Mă privește cu ochii ei bulbucăți, parcă batjocoritori, și sare mai departe. O urmăresc cu privirea, în timp ce dispare sub un tufiș. Broasca n-are mori de vânt. N-are întrebări,

n-are iluzii și așteptări. Ea nu are gânduri care să o sufocă din a sări mai departe și poate că, tocmai de aceea, e liberă. Ea se bucură de fiecare săritură, ca și cum ar fi prima și ultima dată când face acest lucru.

Eu, în schimb, mă uit spre soarele care atârână pe cer ca o portocală, gata să cadă, să explodeze și să mă golească de sens. Privind în jos, observ cum pământul de sub pașii mei pare să se topească, ca un ghețar care se prăbușește într-un ocean secăt.

La ce bun să mă fug? La ce bun să mă zbat, să încerc să apuc frunze de pe crengile unui copac care nici măcar nu-mi aparține?

Să te lupti nu pentru victorie, ci pentru ca lupta însăși să te țină viu. Pe când lupta nu este despre câștig, nu despre gloria unei victorii, ci despre fragila senzație de a rămâne real într-o lume a iluziilor.

Mă opresc pe marginea drumului, cu fața ascunsă în palme, și atunci... îl văd. Un balon roșu, singur, prins într-o creangă uscată, agățat de o lume care nu-l vrea. Se zbate ușor în vânt, tremurând ca o inimă care știe că va ceda. Mă uit la el și o lacrimă îmi arde obrazul.

Un copil apare dintr-odată, strigând disperat. „Balonul meu!”, exclamă printre hohote de plâns, iar cuvintele lui se pierd în aer. Se oprește, privind. Gura lui se deschide, dar nu are cuvinte. Iar în momentul acela, în privirea lui, mă văd pe mine, mai tânără, mai naivă, stând în fața unui vis. Copilul începe să plângă, iar eu nu pot decât să-l privesc. Nu pot să-i dau balonul înapoi, nici să-l consolez. Ce-aș putea să fac? Nu am superputeri, nu am pelerină, nu am nici măcar vreun plan secret pentru a salva această

zi și așa nereușită. Poate că, în loc de super-puteri, am doar... emoții. Așa că mă așez și eu, într-un colț, privind la micuțul care plânge ca și cum ar fi singura ființă din lume care simte durere. Suferința acestui suflet e o operă de artă. În această neputință, îmi dau seama că nu trebuie să-l consolez. Poate că, doar stând acolo, ca o statuie de marmură, îi dau exact ce are nevoie. Acea prezență tăcută, acel „nu ești singur în asta” care vine de la un om care nici el nu știe ce să facă, dar măcar a învățat să nu fugă de o lacrimă.

Poate că suntem cu adevărat vii doar atunci când suntem pe cale să pierdem totul. Că realitatea noastră, de fapt, se naște în momentul în care începem să ne dăm seama că balonul nostru, tot ce am crezut că este al nostru, tot ce am visat vreodată, se îndepărtează de noi, fără milă.

Ne place să credem că luptăm și că ne războim cu morile de vânt. Vrem să fim eroi, dar uităm că prima bătălie e cu noi înșine. Vrem să ridicăm steaguri pentru libertate, dar ne oprim la povești nemuritoare scrise pe frunze și lacrimi.

Poate că eroismul nu înseamnă să urci pe un vârf de munte, ci să rămâi pe drum când toți ceilalți pleacă. Suntem niște nevăzuți, care nu mai îndrăznesc să privească în ochii lor. Adevărul nu se află în vârfurile munților sau în steagurile ridicate de alții, ci în lupta nu cu alții, ci cu noi înșine. Adevărul nu se află în a deveni.

Lumea va trece pe lângă noi, va continua să se schimbe. Și astfel, ea va trece pe lângă noi, va zâmbi, va pleca, va plânge și va râde, iar noi vom rămâne, cu un zâmbet aiurit și cu ochii lipiți de cerul gri.

Damaris Sefora Stupinean s-a născut în 13 decembrie 2005, în Cluj-Napoca. E elevă în clasa a XII-a, la Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, Bistrița, frecventând și cercul de creație literară de la Palatul Copiilor Bistrița. Dintre performanțele sale, menționăm: Premiul „Leo Butnaru” la Concursul Național de creație literară și artistică „Scrisori de mai”, ediția a IX-a, secțiunea echipe, alături de Patricia Berbecar; Locul II, pentru eseu, în cadrul Campaniei Pro Cultură „S’love”, ediția a XVI-a; publicarea unui grupaj de poezii în antologia *Conexiuni* a Casei de Cultură a Studenților Sibiu, Editura Techno Media, 2024.

Și totuși, nu mă simt complet pierdută.

Între două respirații, mi-am pierdut ideile. Le-am văzut răpite de alte destine, într-un maraton invizibil, contra umbrelor, eșecurilor și crezurilor. Eu, totuși, cred că există miracole: cred că există artă. O artă care nu are nevoie de un scop bine definit, nici de o destinație concretă. Arta are nevoie doar să știe că este reală. Arta trebuie să supraviețuiască, fie și într-o lacrimă de copil, fie poate și în eterna inimă zbuciumată a celui care refuză să creadă că eroii... există.

(Premiul I la Concursul Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a II-a, 2024, secțiunea „O călătorie spre marea interioară”)

Premierea Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a doua, la Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu, Bistrița, 13 decembrie 2024.

Spiridon Vangheli – scriitorul copiilor geniali și al maturilor simpatici

Liliana OREHOVSCHI

În vara lui 1944, când au venit rușii „să elibereze” Basarabia, scrie Spiridon Vangheli în cartea sa autobiografică *Tatăl lui Guguță*, părinții lui, oameni gospodari din satul Grinăuți, județul Bălți, au lăsat pentru câteva zile casa și s-au refugiat în câmp, la harbuzărie, unde aveau o colibă. De frica soldaților eliberatori, mama lui a albit într-o noapte.

La absolvirea Facultății de Filologie a Universității Pedagogice din Chișinău, este luat „cu arcanul” la armată și dus în fundul Siberiei. De ce s-a temut în copilărie – n-a scăpat mai apoi. Coliba Albastră avea acum bolți de taiga.

Întors la vatră după 28 de luni, lucrează doi ani de zile la Școala medie din Năpădeni, satul de baștină al soției. Sprijinul moral al Eleonorei, lucrul cu copiii, natura extraordinară din preajma satului (altă Colibă Albastră) îi tămăduiesc sufletul și-l determină să scrie.

În 1960, Spiridon Vangheli revine la Chișinău în calitate de redactor la Editura Cartea Moldovenească, apoi redactor superior la Editura Lumina. Peste numai doi ani, se face observat cu cartea pentru copii *În Țara Fluturilor*. În 1963 îi apare a doua carte, *Soarele*, publică alte proze în culegerile: *Cele mai frumoase flori și Cine-a spus că-s mititel?*.

Literatura pentru copii

În 1964 vede lumina tiparului ingenioasa carte *Băiețelul din Coliba Albastră*, ilustrată de Igor Vieru. Este primit în Uniunea Scriitorilor. Îi apare culegerea de folclor *Auraș-păcuraș*.

În 1966, Vangheli purcede, împreună cu Grigore Vieru, la zămislirea unui „Abecedar” de suflet, ca să aprindă câteva luminițe în subterana în care se pomeniseră copiii sovietici. Încă nu știau câtă sănătate vor pierde,

luptând ani de zile cu toate morile de vânt care sprijineau regimul ce depersonaliza și deznaționaliza pe basarabeni.

În 1967, la Editura Lumina, apare cartea *Isprăvile lui Guguță*, care are să-l facă cunoscut în toată lumea. În anul următor, scriitorul va mai dăruia preșcolărilor o carte de căpătâi: *La noi la grădiniță* (povestiri, versuri, scenete, jocuri), dar va avea mari neplăceri: îi introdusese pe George Coșbuc, Barbu Ștefănescu Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voinești, Emil Gârleanu, Otilia Cazimir și alți clasici români. În același an, îi apare antologia *Conăcării* (folclor de nuntă). Direcția Editurii Lumina apelează la instanțele superioare și, în consecință, tot tirajul cărții (30 de mii) este arestat, gata să fie dat la cuțit. Poveste veche: conține și conăcării „românești”, ba mai mult chiar, la pagina 7 este o trimitere la izvorul respectiv cu caractere latine. Vangheli găsește argumentele necesare și reușește cu greu să „elibereze” tirajul. Se angajează consultant literar la Uniunea Scriitorilor din Moldova, unde, timp de 25 de ani, a condus Secția de Literatură pentru copii, împărtășindu-le tinerilor din experiența sa și ajutându-i să-și editeze cărțile.

Deși constrânsă de regimul totalitarist sau alcătuită în mare parte din traduceri din literatura rusă/ universală, cartea pentru copii din Basarabia se poate mândri cu un șir de opere semnate de Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, Victor Teleucă, Liviu Deleanu, Liviu Damian, Dumitru Matcovschi, Petru Zadnipru, Aureliu Busuioc, Petru Cărare, Ion Gheorghiu, Ion Druță, Ariadna Șalari, Vera Malev, Gheorghe Gheorghiu, Raisa Lungu-Ploaie, Valentin Roșca etc., care își vor reconfirma și mâine valoarea, întrucât surprind în operele lor esența copilăriei din toate timpurile.

Băiețelul din Coliba Albastră este o culegere de miniaturi lirice în proză, care exprimă cum percepe și gândește lumea un copil. Radu și Rodica îi au ca prototipuri pe cei care l-au inspirat pe Vangheli – proprii săi copii, cu numele neschimbate.

Chiar din prima pagină, facem cunoștință cu Radu, fratele mai mare care are tocmai trei ani, și sora lui: „Rodica e nouă, nu demult am adus-o acasă, am dat pe dânsa flori – eu un braț și tata – un braț”. Coliba Albastră este un suprapersonaj, adică o realitate simbolică cu valoare centrală în operă și se află într-o strânsă relație cu personajele principale, configurându-le destinul. Coliba Albastră e locul, unde un copil petrece cel mai mult timp: afară, pentru că tot aici, alături de Radu, trăiesc și Casa, și Pomii, și Vântul, și Iazul, și Soarele – toate personificate și scrise cu literă mare. Determinativul „albastră”, ne duce cu gândul la Planeta Albastră. Radu, ca un adevărat bărbat și frate mai mare, dăruiește Rodicăi, metaforic, pământul, adică tot ce știe el despre acesta, ghidând-o în plimbarea lor pe afară și comentând, așa cum poate, de la înălțimea vârstei sale, cum s-ar spune, ceea ce întâlnesc în cale. În ilustrațiile realizate de pictorul Igor Vieru, îi vedem adesea pe cei doi copii din spate, astfel subliniindu-se ideea „viziunii din afară”. S-ar putea spune că Radu este și personaj, și narator, el descrie ce vede și ce aude, fără să pătrundă în conștiința celorlalte personaje. Dar de fapt, narator nu este, pentru că lipsește o instanță *sine qua non* în epică – narațiunea. Textul este un monolog al băiatului care se adresează surorii prea mici ca să-i poată răspunde.

Viziunea băiatului asupra lumii este de un spirit de observație și de-o simplitate ca în proverbe: „Drumul e bun, îi lasă pe toți oamenii să meargă./ Ploaia spală pământul și pământul se face verde, verdele se urcă în copaci din iarbă./ Tractorul face țărână”. Copiii nu sunt singuri, ei au alături forțele benigne ale naturii, întruchipate în elemente personificate ale peisajului, care vorbesc prin semne, descifrabile pentru micul omuleț: „Râule, nu fugi, noi am venit la tine să ne scaldăm./ Rodico, taci și ascultă. Dacă vei fi cuminte, Pomii o să-ți cânte. Ei cântă cu păsările”.

Lumea pe care o explorează copiii este una plină de armonie și de dragoste; personificată, ar semăna cu o mamă care-și supraveghează copiii și zâmbeste auzindu-le gândurile, dar nu intervine, pentru a nu le încălca intimitatea. Iată cum filozofează el când stă să plouă: „Drumul trăiește culcat, dar pe deal se scoală și se uită în cer să vadă dacă nu vine ploaia. Iar când vremea e bună: Dealul s-a suit sus-sus și-a scos flori să le miroasă Soarele”. Un fenomen abstract, „vara”, se explică prin componentele lui foarte concrete, așa ca să-l înțeleagă fetița: „Vara e făcută din iarbă, căpșuni, flori, fluturi și buruieni”. Putem chiar presupune și unele întrebări ale surorii din felul în care răspunde băiatul: Ce face iazul toată ziua? Păi, se scaldă, ce să mai facă. De ce s-au strâns copacii în codru? Pentru că li-i urât câte unul. Ce face vântul în grâu? S-a ascuns să nu-l vedem noi, dar l-a înghimpat Grâul cu musteața și acum a ieșit și fugă în urma mașinii. De unde se ia Anul Nou? Din traista lui Moș Crăciun, bineînțeles.

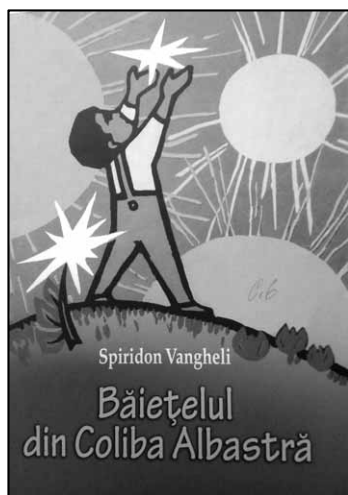
Într-o miniatură, Radu o liniștește pe Rodica să nu se teamă de întuneric, căci: „se aprind stâlpii și-o să facă găuri în noapte”. Lumea personajelor lui Vangheli este o lume care sfidează limitele, ca-n Micul Prinț al lui Exupéry, poți merge oriunde, chiar și pe altă planetă, dar aici nu-i niciun șarpe care să te scoată din copilărie prin moarte. Creșterea, la Vangheli, este un motiv de bucurie, ca în folclor: „Ii, Rodico, te-ai făcut mare, poți merge cu picioarele tale! Haidem afară, că în casă nu-i cer albastru și n-au unde se juca nourii, n-au unde zbura fluturii și avioanele”.

Ca-n orice basm, sunt aici și personaje negative, unul dintre ele este Noaptea, întunericul. Copiii sunt dornici de cunoaștere, care e-n formă de joc; atunci când lecția-joc se termină, suferă, de aceea Radu se răzbună pe ea zicând: „Noaptea e rea, a umplut Coliba

Albastră cu întuneric. Căinii o latră, Noaptea fuge dimineața și ia Luna cu dansa. Găsește chiar o soluție pentru a anula răul: O să prind deseară de pe deal stelele și-o să le pun în pământ, să crească mulți, mulți sori. Când se va duce la culcare unul, o să rămână pe cer altul”.

Un alt personaj pe care-l atenționează Radu este Vântul: „Vântule, să nu dai Pomii jos, că ei au Păsărele. Dacă nu ne ascuți, închidem portița și n-o să ai cum intra în ogradă. O să

rămâi în drum să te calce mașina cu roțile”. Alt personaj-strengar este Iepurele, care a ros picioarele unui mic copăcel. Radu îi face din deget și-l liniștește pe rănit: „Lasă că te ungem cu doctorie verde și-o să-ți treacă. Dar voi, Copacilor, de ce n-ați avut grijă?” Și Copacii se

fac deci vinovați că n-au avut grijă de pomul mai mic. Dar auzim aici, de fapt, vocea părinților care-l învață pe Radu să fie responsabil în rolul său, atât de important pentru familie, de frate mai mare.

Contemplând lumea, micului băiat îi vin gânduri despre geneza ei: „Știi de unde se iau stelele? Le fac Nourii. Când îl mănâncă pe Soare, nourii fac fărâmituri și ele se împrăștie pe tot cerul”. Deși alături de Rodica, pentru care este profesor cu materialele didactice mereu la îndemână: „Uite am două mâini și-s cu mine întotdeauna. Când li-i frig lor, mi-i frig și mie. Dacă se-nghimpă ele, și pe mine mă doare. Ele mă spală pe mine și eu le spal pe ele. Ele mă îmbracă în haine, eu în mănuși”, uneori i se face dor de bunicul și se întreabă: „Oare de ce bunicul a făcut drum până la el, în loc să-și pună ograda lângă casa noastră?” Altă dată, vrând să-și alinte sora cu un strugure, înțelege de ce ea se oțărăște: „Poama se face dulce în mâna mamei!”. Și eroul nostru își înțelege limitele: e mic și el. Dar tristețea nu durează mult: el și surioara lui au încă atâtea de văzut! Lumea este fascinantă și atât de caldă, un adevărat paradis pentru cititori.

Cititorul se poate transforma și el într-un fel de Radu și astfel, parafrazând miniaturile lui Vangheli, obține niște ghicitori pentru o eventuală Rodica:

„Cine bea ploaie pentru a o preface în omăt roșu?” (Harbujii)

„Cine-s puii Iernii?” (Fulgii)

„Cine-i cel care se uită la mine cu ferestrele și chiuie când mă vede?” (Trenul)

„Cine mână bobocii la gărlă cu nuielușe de lumină?” (Soarele)

Spiridon Vangheli este exploratorul unei lumi prin care trecem cu toții și o uităm. Lume în care m-am salvat și eu de întunericul verilor ploioase, de vacanțele fără prieteni, de școala aducătoare de necazuri. Cartea lui Vangheli îmi deschide și acum ușa spre satul bunicii, învecinat cu cel al scriitorului, sat în care oamenii, când se întorc de la câmp, iau cina împreună ba la un vecin, ba la altul, povestesc și râd la lumina unui bec de afară până târziu; se ajută reciproc fără să fi fost rugați și chiar știu să se înțeleagă fără cuvinte. Portretele personajelor, numele lor, regionalismele din replici mă fac să mă simt încă acolo, în nordul Moldovei, nu departe de orașul Bălți. Un sat fără nume sau poate satul Trei Iezi (satul lui Guguță), în care maturii, oaspeți docili, se mândresc cu copiii lor, îi încurajează în pornirile acestora, mereu nobile, și, uneori, intrând în joc, redevin copii. Lumea lui Spiridon Vangheli este un teren de joacă fără hotare pentru toate vârstele.

Satul povestirii este cu infrastructura funcțională: fermă, tâmplărie, școală, primărie, magazin, autobuz care te duce la oraș oricând vrei. Un sat fără nedreptăți, straturi sociale, corupție, poate numai unele confuzii ușor de clarificat, cu guvernare competentă și invizibilă. O lume perfectă, cu oameni aproape perfecți. Maturii merg la serviciu, lăsându-le astfel copiilor toată libertatea pentru a-și desfășura activitatea „artistică” de copii. Tuturor, și celor mari, și celor mici, le este dragă munca și omenia, însă educația tinerei generații este problema primordială, la care lucrează maturii tacit, prin colaborare. Toți educă/ se autoeducă, dar o fac atât de subtil, încât se pare că nici nu-s educatori aici, e o lume cu copii deștepți și maturi înțelepți. Când

bunicul îi spune lui Guguță că sunt prin casă câteva litere de turtă dulce de-ale lui Creangă, și nepotul nu le găsește, bătrânul îi arată o carte cu povești, iar Guguță rămâne uimit de înțelepciunea unui om cu doar doi ani de școală. Supărat pe sine că nu a salutat oamenii pe care i-a întâlnit în sat (mama îl trimisese după șofran și se temea să nu uite cuvântul), Guguță se autopedepsește, cerându-le consătenilor nesalutați să-l pună la lucru. Ajuns cam târziu la o gospodină care terminase deja toate treburile pentru ziua aceea, femeia inventează pe loc o sarcină – să numere ouăle. Ca pe un adevărat Făt-Frumos, pe Guguță îl ajută forțe supranaturale: câinele nu mai latră pentru că: „matematica e o chestie serioasă”.

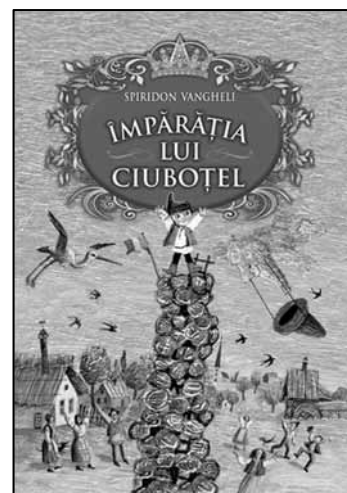
Nu doar satul îl educă pe Guguță. Ajuns la capitală în preajma Crăciunului, Guguță cu vărul său merg prin casele oamenilor să-i colinde (cartea este scrisă pe când tradițiile erau interzise). Niciunul dintre orășeni nu-i respinge, îi laudă, le dau dulciuri și chiar unul dintre ei aduce Televiziunea, ca să fie nu numai orășenii colindați. Astfel, îl văd și cei de-acasă, iar bunicul hotărăște că dacă nepotul i-a apărut la televizor înseamnă că negreșit va fi cândva ministru.

Ca și Radu, Guguță trăiește în Coliba Albastră, unde are și o școală, numai a lui: tatăl său i-a meșterit o bancă și i-a pus-o în grădină, să audă clopoțelul de la școala satului, unde n-a fost primit, din cauza că e prea mic. Guguță nu se plictisește în singurătate, prietenii lui sunt păsările, animalele, norii, soarele, florile. Fantazia lui este mereu activă, iar granița dintre vis și realitate nu se distinge. Acum îl urmărește pe tata care pleacă la lucru și îndepărtându-se devine tot mai mic. Și tot acum toți i se adresează cu „Măria Ta”, iar el, călare pe un cal alb, cu mantie și coroană împărătească, rezolvă problemele tuturor cât ai clipi din ochi: un băiețel și-a pierdut o rățușcă, Guguță poruncește să se caute rața în râpă și aceea este găsită. Guguță ceartă o fetiță că umblă cu focul, dar fetița îi spune că gătește pentru părinți, care-i sunt pe deal. Atunci Măria Sa o laudă și transmite părinților salutări și poftă bună. Un pici voia să coboare în fântână să verifice dacă se văd într-adevăr de acolo ziua stelele. Guguță îi poruncește să nu coboare, ci să rabde până

vine noaptea, preîntâmpinând astfel un eventual pericol. Măria Sa Guguță este, fără îndoială, un împărat foarte înțelept.

Într-o zi de iarnă Guguță face o mulțime de oameni de zăpadă, fapta sa este repetată și de alți copii. Astfel, noaptea, când sătenii dorm, o populație fericită de cetățeni de zăpadă circulă pe ulițele satului: bărbați și femei, copii care ronțăie țurțuri în loc de bomboane. Așa ar fi fost până la sfârșitul lumii, dacă n-ar fi coborât păsările cerului... Acestea nu-s deloc îngeri, chiar dacă vin din cer: îi insultă pe bieții oameni de zăpadă, incriminându-le incapacitatea lor de a crește și a culege grâne. Oamenii de zăpadă vin la Guguță. Totul se întâmplă noaptea, când părinții băiatului dorm duși. Guguță doar întredeschide ușa și-i întreabă: Ce s-a întâmplat? Oamenii de zăpadă pleacă cu buzunarele pline de boabe. Tot așa cum cititorul iese din cartea lui Vangheli cu sufletul plin de bucurie.

Împărăția lui Ciuboțel continuă lirismul din *Isprăvile lui Guguță*. Ciuboțel este cât o ciubotă, dar nu poate sta fără treabă acasă, așa că sfidează lacătul pe care îl pune tata la portiță și hoinărește prin tot satul și împrejurimile lui. Fiindcă n-are bunici, și-i face din zăpadă și comunică cu ei într-o limbă inventată pe care o știe și naratorul așa că ne-o și traduce. La moara veche se împrietenește cu un pitic, pe care Ciuboțel îl cunoaște datorită bunicii săi de zăpadă. Ca să fie voinic, Ciuboțel își pune părinții în leagăne și-i adoarme, așa că pe timp de noapte, cu puterea tatei, repară moara, duce sacii cu grâu, apoi pe cei cu făină de la moară pe la casele oamenilor. Toți cei din satul Turturica mănâncă pâine, covrigi și plăcinte de casă (în URSS oamenii nu aveau grâul lor, urmare a colectivizării forțate), iar pe-un fir de sârmă legat de vârful caselor gospodarii transmit colaci și covrigi piticului care locuiește la moara din vale. Spre primăvară, bunicii de

zăpadă așteaptă un oaspete enigmatic, pentru care bunica croșetează haine minuscule. Oaspetele e o fetiță de dimensiunea unei flori, Ghiocica. O așteaptă și părinții lui Ciuboțel, ca pe o fiică: îi fac o scăriță cu care să ajungă la căldarea cu apă, un pat dintr-un pantof de-al mamei... Ghiocica aduce primăvara, apoi împreună cu Ciuboțel merg și aduc ploaia din împărăția cerurilor, unde se mută bunicii de zăpadă, le rămân doar hainele împrăștiate prin curte. Dar Ciuboțel, la fel ca și Guguță, este liniștit pentru bunici, care nu se tem de moarte, fiindcă în viață nu au făcut nimănui rău. Povestea este frumoasă, iar limba în care este scrisă, lumina care răzbate dintre cuvinte este pur și simplu tămăduitoare.

Spiridon Vangheli alături de Liliانا Orehovschi, Liceul „Gaudeamus”, Chișinău, 2018.

La fel ca în *Isprăvile lui Guguță*, la sfârșit de carte, Ciuboțel zboară: piticul îl ajută să construiască un „ciuboplan” care decolează de pe Turnul Dorului. Mai devreme, tot piticul, meșter iscusit, îi construise un turn din piatra zidului ce înconjură curtea, Ciuboțel își capătă astfel libertatea mult râvnită și încrederea părinților. Turnul are menirea să le potolească copiilor dorul de mamele lor, când acestea sunt la serviciu. Relația specială cu mama o regăsim în toate cărțile lui Vangheli. Guguță, bunăoară, poartă în sân fotografia mamei și, când i se face dor, se uită la ea și oftează: „Săraca mamă!”, la fel cum o face în realitate și scriitorul, rămas orfan de mamă la 12 ani (vezi *Tatăl lui Guguță când era mic*). „Ciuboplanul” îi înalță pe toți doritorii deasupra satului, chiar și pe tata care

roșește când simte în buzunar cheia de la porțiță și „unde o scoate și sfrrr! o aruncă de sus ca să n-o mai găsească niciodată. Numai norul Gavril a văzut unde a căzut cheia, dar n-o să spună la nimeni: Gavril e omul nostru...”.

Cărțile lui Vangheli aduc în prim-plan valori ce stau la baza creșterii unui om. Una dintre cele mai importante este inspirația, o formă superioară a libertății, probabil semnificația zborului din carte. Numai copiii (sau maturii care mai pot fi copii) se pot bucura de o astfel de libertate.

Ștregaria este numele cărții, în care locuiește un băiețel obișnuit, care nu-i nici prea harnic, nici prea deștept, nici prea onest, dar ni-i simpatic totuși. „Acum de se întreceau la fugă doi băieți, el lua locul doi, de se întreceau trei, lua locul trei și iaca într-o zi s-a întors acasă bucuros că a luat locul întâi.

– Da cine-i pe locul doi? îl ispitește mama.

– Nu știu, strânge din umeri Titirică, că eu nu m-am uitat în urmă.”

Punctul forte al cărții este umorul. Naratorul râde împreună cu noi de naivitatea unui copil mai pragmatic decât Guguță și Ciuboțel, probabil mai mare decât cei doi, cu păcatele adolescenței, dar încă visător. Titirică nu este singur, interiorizat precum ceilalți doi protagoniști despre care am vorbit, ci cu prietenii săi și cu alți oameni din satul Cucuieți. Naratiunea este modul de expunere predominant în această carte, deși sunt și aici note de lirism. Râsul la Spiridon Vangheli este împletit cu note de dramă, bunăoară mama lui Titirică plânge de necazurile copilului său cam trăsnet „cu lacrimi rotunde și lungărețe”.

La fel este și în cartea autobiografică *Tatăl lui Guguță când era mic*, care apare în 1999. Copilăria autorului, care se produce în momentele cumplite din istoria Basarabiei, este povestită cu umor și ironie. Maturii din viața lui Vangheli au știut să-și ferească odraslele de violența istoriei, astfel încât aceștia să nu o prea observe. De aceea adultului Vangheli i se face dor de copilăria sa, așa cum a fost ea, cu dureri și nedreptăți, dar o povestește (poate selectiv) cu mult amuzament, așa cum o face încă în 1981 în *Ștregaria*. Optimismul și puterea cu care Titirică luptă pentru a-și depăși

condiția de omuleț ironizat de comunitate sunt asemănătoare cu cele ale lui Donuț, un băiețel real (scriitorul însuși) dintr-un sat moldovenesc interbelic, marcat de ororile secolului XX: antisemitism, ocupație germană, rusă, despărțire de frați (fratele Teodor este ofițer în Armata Română), deportări, colectivizare, foamete organizată, totalitarism comunist. Sunt chiar povestiri în *Ștreqaria* care vor fi reluate în *Tatăl lui Guguță când era mic*, cu alți protagoniști, de exemplu „Lutăria”, caz real din viața scriitorului care era cât pe ce să-l lase orfan și de tată.

Numele Titirică îl predispune pe cititor să cunoască pe cineva descris într-un mod obiectiv, ironic și să se recunoască, poate, în el. La fel este și Donuț, Spiridon Vangheli se autodescrie ca pe un copil obișnuit, cu calități și neajunsuri, dar cu părinți și frați extraordinari. Tata este mai bătrân decât ai altor tovarăși de joacă, are capul alb, dar nu e violent ca alți bărbați, inventează jocuri și jucării pentru copii săi, are mereu ceva interesant de spus. Cartea „Tatăl lui Guguță” conține un plan al curții casei părintești, desenat de fratele Pintilie, și o poză cu mama și frații lui Spiridon Vangheli. Familia este alcătuită din copiii din două căsătorii ale tatălui: prima lui soție a murit la 26 de ani, lăsând trei copii, pe care mama lui Vangheli, femeie foarte miloasă și sensibilă, i-a crescut ca pe ai săi, dar și ea moare devreme, la 38 de ani, lăsând nouă copii orfani. Descrierea atmosferei de dinaintea morții mamei și de după, strigătul lui Donuț de pe dealul harbuzăriei sunt pagini care emoționează profund și nu se uită. Într-o astfel de familie nu era posibil să nu crească toți copiii excepționali.

Povestirile din *Pantolonia, țara piticilor* au apărut în plină vervă creatoare a lui Spiridon Vangheli (1989), așa că sunt și ele o strălucită dovadă a stilului inconfundabil al scriitorului: vervă, spirit de observație, umor, metaforă, simplitate și claritate. Cartea adună frumusețea

neprefăcută a limbii românești în povestiri, parabile, miniaturi șlefuite până la poezie. Fiecare este o parte a întregului și, în același timp, fiecare are caracter independent, de întreg. Ne pomenim într-un univers de basm complet: cu un împărat și șapte împărății, dar fiecare poveste luată în parte este atât de bine lucrată din punct de vedere al expresiei și al mesajului, încât devine îndoielnic că ele sunt dedicate doar copiilor, probabil că sunt pentru copiii geniali. Spiridon Vangheli a scris mereu pentru astfel de copii!

Spiridon Vangheli oferind autografe elevilor, Liceul „Spiru Haret”, Chișinău, 2011.

Stilul acesta se regăsește și în traducerile lui Vangheli. Am clasa a cincea și, la sfârșit de fiecare oră, le citesc timp de 10-15 minute din *Pippi Cioraplung* de A. Lindgren. După sunet, elevii nu vor să plece la recreație. Pippi i-a cucerit sau Spiridon Vangheli? Le-am citit miniatura *Nucul din Pantolonia, țara piticilor* și efectul a fost același!

În vara aceasta, din nefericire, l-am pierdut pe Vangheli-omul.

Scriitorul Spiridon Vangheli însă rămâne cu noi în cărțile sale din care ne vorbește zâmbind despre Radu, Guguță, Ciuboțel, Titirică și Donuț, personaje din nemuritoarea literatură universală pentru copii.

Eugen Uricaru: *Vladia* – tărâmul puterii care aservește și al iubirii salvatoare

Viorel CHIRILĂ

1. **Formula epică.** Încă de la debut, E. Uricaru e preocupat de cristalizarea unui mod personal de a evoca teroarea istoriei, unul inedit, subversiv, parabolic, dar mai atractiv pentru cititor. L-a găsit în de-rigidizarea formulei romanului realist social-politic sau istoric aflat sub presiunea adevărului și documentului, întâlnită la Camil Petrescu în evocarea pașoptismului (*Un om între oameni*), urmând calea sadoveniană din *Frații Jderi*, unde găurile documentului erau umplute rezonabil de aportul imaginației romantice (fabulos, baladesc, aventură, eroic, magie, inițiere etc.) și formula lui Mircea Eliade care aduce în romanul subiectiv al experiențelor modelatoare, note de sacru camuflat în real, magie și mitic de sorginte orientală sau autohtonă, speculații eseistice, esoterism, sondări în inconștient etc. Autorul extinde libertatea sadoveniană în evocarea evenimentului istoric mult mai departe, și, după modelul mai recent al realismului magic, face din reconstituirea acestuia veritabile înscenări, hiperrealități, „născociri” cu minime tangențe la accidentele arhicunoscute ale realului de la care s-a pornit. Autorul nu mai vrea să impresioneze prin rigoarea unei însuflețiri veridice a istoriei, ci prin „voința de expresie”, prin mijloacele

Interpretări critice

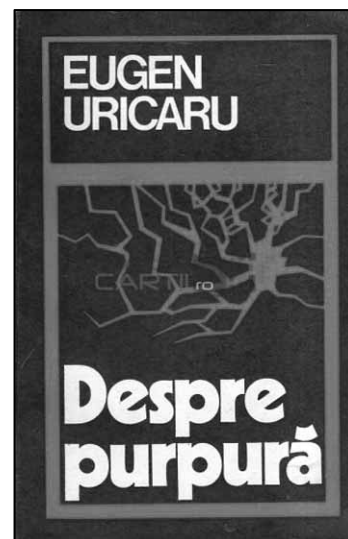
formale în care toarnă conținuturile, prin noutatea montajului de componente și, mai ales, prin insolitul materialului sufletesc ce întregeste schema adevărului istoric. De aici derivă explozia de ajustări sublimе sau oribile: lirismul delicat, fabulosul, magia, proiecțiile vizionare, erupțiile subconștientului, grotescul, bizarul, absurdul, alienarea conștiințelor, vecinătatea nebuniei etc. Cantitatea de ireal livresc romantic sau modernist e copleșitoare

în raport cu veridicul, ceea ce face ca prozele sale să pară un construct lucid, experimental, cu ingrediente atent proporționale pentru a atinge efectul maxim. Balanța obiectivitate-subiectivism pare dezechilibrată profund și pentru că omul din prozele lui E. Uricaru e înainte de toate o subiectivitate fluidă, în acțiune, ce și-a pierdut echilibrul lăuntric, care ține să se evidențieze în confruntările sale printr-o viziune accentuat personală, uneori deformatoare e proceselor și a pozițiilor ocupate în raportul de forțe. În acest mod, proza lui Uricaru urmează logica poeziei moderniste ce a renunțat multă vreme la fundamentele raționalității ce leagă conștiințele în favoarea fondului irațional personal ce devine aproape incomunicabil, ermetizând mesajul. Și în proza sa înregistrăm o explozie de subiectivități atipice, stranii, bizare ce depun mărturie despre evenimente, în momente de exaltare sau teroare, cu efecte derutante asupra cititorului format în grila mimesisului realist, mai ales că această explozie e dublată de dispariția punctului de vedere auctorial care să contracareze excesele celor dintâi. Imaginea evenimentului evocat nu mai e unitară, acesta se pulverizează în variante paralele, convergente sau antagonice, prin aportul subiectivităților ce ajung la cuvânt spre a-și expune varianta proprie. Efectul acestor depoziții divergente este impresia că romanul e o însumare de povestiri, din care adevărul lumii nu mai poate fi recuperat, devine inaccesibil. Suntem obligați să ne mișcăm printre aceste simulacre și surrogate de realitate, care toate vor să seducă, asaltează conștiințele cu îndreptățirea lor, năucesc receptorul, situație similară cu proiecția critică a lui Baudrillard despre postmodernitatea simulacrelor.

2. Cele două volume de proză scurtă, *Despre purpură* (1974) și *Antonia, o poveste de dragoste* (1978), conțin primele exersări epice pe tema puterii care aservește și a dragostei salvatoare. Puterea e camuflată încă de aici sub toponimul Vladia, unde se petrec cele mai multe din episoadele narate. Acesta e un derivat personal din slavul владеть (vladet') = a conduce, a stăpâni, din care româna are câteva nume proprii derivate foarte uzitate: Vlad, Vladimir, Vlădeni, Vlădescu etc. și substantivul comun vlădică = episcop, prezent în expresia „de la vlădică până la opincă”; toate, derivate care conțin ideea de stăpân și putere. Vladia ca parabolă a puterii subsumează multiplele ei ipostaze. Schopenhauriana voință oarbă de a domina pare întrupată de vița semisălbatică ce se întinde pretutindeni, strecurându-se pe sub praguri, învelind stâlpii cerdacurilor, surpând ziduri, năpădind curțile, înăsprind aerul cu mireasma dulceagă a florii și frunzelor sale. O forță oarbă e și noroiul galben ce invadează străzile, scufundă vechiul pavaj, făcând mersul un chin. O forță utopică e atribuită de unele personaje iubirii. Dar cea mai concretă e supraforța cinică a istoriei ce redistribuie puterea terestră, răstoarnă ordini, clase sociale, strivește depozitații, fanatizează aspiranții, le anulează umanitatea, le trezește instinctele refulate. Pentru deposedați e o rană, noii posesori se îmbată cu vinul ei simbolic, devenind monștri mai mici sau mai mari. În mâna primilor, puterea clădise o lume respirabilă, în mâna succesorilor devine unealtă destructivă a vechii ordini. Aceasta naționalizează vechile prăvălii negustorești, vila Katerina, Crama, vechiul restaurant etc., interzice opoziția, condamnă la dispariție vechea elită, exclude inițiativa individuală, înglobează toate formele muncii în colectivism. Voința de putere nu explodează, ci se cristalizează lent în conștiințele personajelor. Primele proze ale lui E. Uricaru aduc în față inși atinși de morbul puterii, dornici să se exerseze asupra victimelor ce le cad în plasă, un cuplu ce devine o dominantă. Îl întâlnim în *Din plictiseală*, unde un plutonier de miliție, Copaciu, își exersează puterea prin limbaj, își convinge victima, ce scăpase întâmplător de moarte, că ar fi vinovată de acel accident cu

treizeci de morți. În *Despre purpură* (alt simbol al puterii), un șofer terorizează cu sadism un tânăr întâlnit întâmplător, ca să rectifice o glumă: a pretins că ar fi găsit bijuteriile ascunse într-o vilă nobiliară, pe care șoferul le vâna de multă vreme. Ca să stoarcă adevărul de la glumeț, folosește forța limbajului pentru a se crede în pragul morții, când muribundul e dator să mărturisească tot ce are pe suflet. În *Totul e în ordine*, alt șofer, crezând că cel luat de ocazie în cabina sa e vreun inspector, îl încondeiază pe liderul local, inventându-i un portret de delăsător, cu speranța că va fi destituit. Dar pasagerul său era doar un profesor ce venea la post prin repartiție, în localitatea lor, care se amuză de ranchiuna povestitorului și se va convinge repede că lucrurile aici stau altfel. Alt text, *Inima care bate*, pune în centru trei generații de sași ardeleni, victime ale supraputerii simbolice, care e istoria, pe care n-au cum s-o agreeze. Bunic, tată și nepot își caută felurite refugii pentru a supraviețui noilor realități aduse de finalul Primului Război Mondial. Bunicul colecționează obiecte militare ce-i amintesc de gloria imperială a Habsburgilor. Fiul lui fuge de acasă de două ori cu iluzia că largul lumii, descoperit simbolic prin lumina unui chihlimbar, îi poate aduce împlinirea: ajunge inginer de poduri, are patru copii, se aventurează în politică, dar marele său proiect ingineresc e spulberat de alte răsturnări și capricii ale istoriei, al Doilea Război și urmările lui. Mezinul său fuge și el din târgul strămoșesc după himera gloriei politice, a unei posibile democrații, dar contextul istoric comunist adus de la răsărit îi spulberă toate speranțele. Se va întoarce și el, ca bunicul și tatăl său, la locul de baștină cu concluzia dureroasă că binele și răul, adică realizarea sau ratarea, nu mai stau în puterea individului. *Prietenul meu Sokol*,

aduce în față puterea prin figura energicului V. B., care reușește să se impună în Vladia prin cele mai bizare inițiative: ajustează calendarul, aducând sărbătoarea de revelion cu douăzeci și trei de zile mai devreme, iar lumea nu cârtește, ori pune la cale o anchetă sociologică prin care trece din casă în casă ca să afle tot ce se întâmplă în fiecare familie. Întrebările erau derutante, când generale, când intime: „Cât câștigi, de câte ori (probabil, consumați, n.n.) carne, era toamnă când l-ai făcut pe ăl mic, cunoscuți, prieteni, rude.” Montează pe marginea drumului „stâlpii fosforescenți” pentru a „civiliza” satul, încă neelectrificat. Născocoște tot felul de anecdote cu care își năucește adeptii, cel mai fidel cirac fiind învățătorul Sokol. Alt personaj, Cornelia, probabil cu un trecut frustrant, folosește puterea cuvintelor asupra lui Cristu, ca farsă seductivă. Nu mai crede în iubire, însă vrea să treacă în ochii lumii drept o devoratoare de bărbați, să-i aibă pe toți în carnetul ei de cuceriri. E o feminitate cinică, răzbunătoare, îl folosește pe Cristu ca să-i umilească pe foștii curtezani ce au dezamăgit-o; preferă farsa, umilirea celor care cred în cuvintele ei. Excelenta povestire *Antonia*, din al doilea volum de proză scurtă, conferă erosului o puternică dimensiune fabuloasă, unde realul și visul cu greu se pot separa. Paralel cu orizontul anodin al vieții de familie, având în centru pe profesoara Antonia și stomatologul navetist Dașu, se deschide un plan fantasmatic de care e responsabilă conștiința bovariceii neveste. Antonia, trezindu-se străină de prozaicul ei soț, e vizitată în vis de fantasma unui cal de circ, Orloff, care o conduce la stăpânul lui, petrece mai multe nopți într-o grădină magică alături de ciudatul „nălbar” de cai, care îi cunoștea nefericirea și o încurajează să îndrăznească în a-și remodela viața. Căzând de pe Orloff, își luxează un braț, bărbatul o oblojește și dimineța brațul e vindecat. Devine tot mai apropiată de omul din vis, se oferă chiar să plece cu el în migrație, abandonând căsnicia. În plan diurn, Antonia se întâlnește de câteva ori cu un exponent al puterii, Palibroda, care are puterea de a o fascina cu pasiunea lui pentru florile de mină, cu firea sa visătoare, îi acceptă avansurile, se lasă îmbrățișată de acesta, îi iese în cale pentru

ca intersectarea lor accidentală să se cimenteze într-o relație. De fapt, cavalerul oniric a pregătit soluția ieșirii din criză, terenul sufletesc feminin pentru a decide o nouă direcție. Cavalerul fantomatic dispare brusc, parcă pentru a lăsa locul liber bărbatului în carne și oase. Vidul existențial al Antoniei e astfel vindecat prin asumarea curajului de a experimenta o altă relație, lângă un suflet aidoma.

3. Romanul *Vladia* (1982), e o realizare epică de excepție prin echilibrul ingredientelor, o atmosfera sumbră și misterioasă generată de tehnica indeterminării, conturarea personajelor într-un halou de lumini și umbre, cu dimensiuni nedezlegate, un monolog interior contorsionat ce încorporează perfect meandrele conștiințelor și multiplele planuri ale trăirii, echilibrul pulsionilor sufletești materializate în izbucniri grotești sau oaze de magic, fantastic și lirism, concentrarea materialului într-o parabolă parodică, ironia necruțătoare din unele secvențe, gradația tensiunii conflictuale, forța aluzivă a descrierilor, un stil oral rafinat adaptat psihologilor, structura simetrică și finalul deschis. Acesta reia într-o formă extinsă germenii din nuvele. Tema puterii ce alienează prin aservire și a iubirii ce apără umanitatea primește o expresie memorabilă. Taberele sunt pe poziție. Noua putere e ilustrată prin câțiva inși comuni, fără discurs ideologic epatant, aproape fără personalitate. Lipsesc din sfera puterii: secretarul de partid, activiștii raionali și regionali, primarul, secretarul, preotul, doctorul, cârciumarul etc. În primul plan epic, cel al evenimentelor din Vladia, lumea mică, puterea e reprezentată legal de un plutonier de miliție, Copaciu, ezitant și servil; neoficial puterea e preluată treptat de un oportunist, Bașaliga – un inginer viticol, chefliu, cu instincte paternaliste, ce se închipuie o emanație a colectivului, însărcinat să apere ordinea locală; în cercul puterii gravitează și Mihălceanu – un surogat de director de școală, ce recepționează și aplică dispozițiile telefonice ale celui legal și, mai ales, sugestiile inginerului. În cel de-al doilea plan, reprezentând lumea de afară, unde evoluează tânărul Gelu Ravac, autoritatea e întrupată pasager, de un maistru șantajist și despotic, Dospinescu și un zidar-șef gurmand

și profitor, nea Titi Cherecheș. Cu toții fac regulile în sfera lor limitată, după dispozițiile venite de sus, dar mai ales în interes propriu. Opozanții sunt bătrâna K.F., fosta proprietară a vilei naționalizate, ce după dispariția protectorului și iubitului nu mai are ce aștepta de la viață; Antuza Adam, o voce a mesajului magic al locului și o tânără exaltată ce caută frenetic marea iubire; Adam Maxențiu, tatăl fetei, un țăran îndărătnic, ce-și vede de lotul lui și nu e dispus să participe la elanul colectivist; Croicu, un profesor de naturale, însingurat, îndrăgostit de fluturi; altul de istorie, Vicol Antim, un tânăr derutat și disputat de cele două tabere, cu rol de narator al mai multor episoade. În registrul lumii mari, se vor profila ca opozanți: Gelu Ravac, filoloaga Olga, intelectualul ostracizat, fascinat de budismul tibetan și profesorul de psihologia animalelor, Ionel Vartic, decedat la cutremur.

4. O putere în așteptare. De la început descoperim că puterea mediază o tranziție fără rupturi radicale, de la vechiul sistem de valori ce promova individualismul și elitismul spre cel nou, axat pe dizolvarea individului în elanul colectivist și fidelitatea față de autoritate. Trecutul cu conexiunile sale legendare e subminat cu pași mici, fără tulburarea comunității, excluzând teroarea. Sloganul noii autorități locale e păstrarea „liniștii” în comunitate. Dacă în alte părți lupta de clasă atingea intensități tragice, aceasta, în Vladia, rămâne pentru multă vreme o tensiune difuză, târgul trebuia să pară o oază de viață netulburată, unde natura și oamenii își continuă existența în ritmuri pașnice. Oamenii trebuie să aibă iluzia că sunt liberi, că-și pot împlini pasiunile. Deși deranjează, profesorul Croicu e lăsat să scotocească viile și grădinile pentru a-și urma pasiunea pentru fluturi, cel de istorie e tolerat să se întrețină cu fosta proprietară a vilei naționalizate, faimoasa iubită a prințului Șerban Pangratty, familia Adam e lăsată să-și ducă traiul în conformitate cu tradiția strămoșilor. Nu se pun la cale represalii iacobine, adversarii sunt urmăriți cu atenție, dar nu li se face viața un coșmar. De aceea cei ce ajung aici, nu mai pleacă, preferă climatul îngăduitor, regizat de Bașaliga. Individualismul pasional își poate

hrăni vegetațiile nestingherite și necenzurate, nu ca în alte părți. O spune tânăra Antuza când motivează faptul că nimeni nu mai vrea să se întoarcă de unde a venit: „Fiecare vreți să vedeți cât de departe se poate merge, să vă măsurați puterile, fiecare și-a inventat câte ceva, cum își inventează copiii câte un iepure sau un prieten, și îi vezi cum stau de vorbă cu el, ore întregi, singuri, și totuși în doi, în câte un colț de cameră, purtând conversații în care doar ei aud cealaltă voce...” Pornind de la această permisivitate, „fundătura” poate părea un loc cald în infernul războaielor și condamnărilor la ani grei de pușcărie, din epocă. Cel puțin asta ar vrea să se creadă Bașaliga. Majoritatea localnicilor sunt docili, nu se răzvrătesc în fața schimbărilor, supraviețuiesc aproape neobservați. Comunizarea și masificarea aduse de la răsărit și imperativul libertății conștiinței individuale nu se mai înfruntă deschis, cu toate armele la vedere, pe toate palierele socialului. Formula romanului social-politic e ajustată într-o parabolă parodică originală, unde informația epică tradițională ce reconstituie mediul, originea și destinul personajelor etc., este redusă la maximum, multe lucruri sunt lăsate pe dinafară, sporind taina, indeterminarea, vagul fantasmatic. Taberele nu mai dezbat, nu fac ședințe, nu pun în mișcare mulțimi, nu deschid polemici, nu țin discursuri, din contră, acestea își coboară obiectivele în mize mediocre. Prima le cere fidelilor o participare docilă la inițiativele și chefurile organizate de Bașaliga la restaurantul „Progresul”; a doua cultivă individualismul, „ieșirea din rând” și credința naiv-obstinată în mitul iubirii, care se cere apărată și reeditată perpetuu, căci numai ea asigură ordinea în lume. De la început se profilează două conduite existențiale: fidelitatea vasalilor față de suveranul local sau nesupunerea în fața colectivismului, urmărirea unei împliniri individuale, în libertate, într-o iubire autentică. Unii par niște detractori fanatici ai legendei despre vilă, alții niște naivi paseiști, apărători ai trecutului legendar al Vladiei. Asistăm astfel la o bizară luptă de negare sau afirmare a miracolului ce învăluia odinioară relația erotică dintre prințul aviator și tânăra pe care a instalat-o cu generozitate ca stăpână peste vila „Katerina”.

Reducția parodică se vede și din felul în care puterea și adversarii sunt comprimați în clișee proletcultiste: „noi” și „ei”. Negarea legendei țintește ștergerea trecutului din sufletele vlădenilor, ruperea lor de rădăcini, pentru a fi nevoiți să-ți întoarcă privirile spre prezent. Perpetuarea mitului erotic înseamnă sfidarea colectivismului materialist și a formelor de fidelitate servilă față de orice putere, și deci: libertate. Gravitatea istoriei e camuflată și atenuată în parte de utopia unor refugii protectoare, care s-o facă suportabilă. Epicul este țesut dintr-o rețea de sensuri și simboluri subversive, o atmosferă misterioasă, în care realul tragic se interferează cu magicul proiecțiilor compensative. Tema iluziei necesare, alternativa magică, echilibrează oroarea generată de contactul cu realitatea. O vreme relația de forță impusă de detractorii iubirii legendare ia aspectul toleranței, cele două moduri de gândire a binelui social par a se accepta reciproc, deși între ele există mereu o tensiune comunicată aluziv din priviri, din felul de a saluta, din gesturile stradale, din evitarea de a sta față în față și a dialoga. Supără solitudinea și privirea superioară a fostei iubite princiare ce respinge privirile provocatoare ale bărbaților din Vladia, aceasta urmând mitul fidelității romantice. K.F. e între două vârste și dispariția prințului ar trebui să o determine să coboare cu picioarele pe pământ, să se adapteze la noua situație, să devină mai puțin arogantă. Bașaliga, Copaciu sau Croicu îi aruncă priviri admirative, dar ea nu le ia în seamă, întâi pentru că suferința pierderii partenerului e destructurantă, apoi pentru că nu vede altă cale pentru destinul său decât devotamentul ascetic pentru tot restul vieții. O alegere ce nu e înțeleasă de cei din jur, ce prețuiesc clipa, bucuria de a fi oferită de orice ocazie. K.F. cultivă solitudinea pentru a nu-și trăda fostul partener, se închide în zidurile unei iubiri nobile pentru a nu decădea în proprii ochi, dar și ai lumii. Nu părăsește unitatea armonioasă simbolizată de erosul devenit mit, amestecându-se în lumea de jos. Adoptă constrângerile idealului, de aceea nu poate vorbi decât despre fantasma în care s-a izolat și numai în fața celor ce o pot înțelege. O minimă politețe se manifestă între adversari.

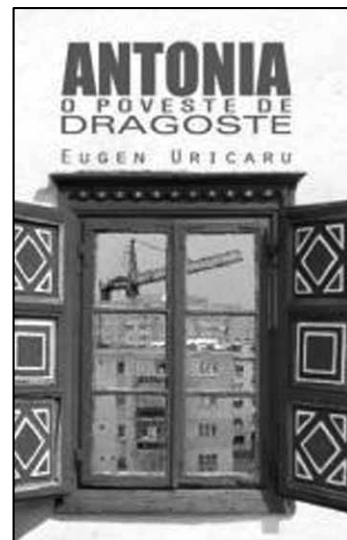
Detractorii dețin poziția de forță și ar aștepta ca perdanții, văzând mersul general al lucrurilor, să cedeze de bună voie. Dar lucrurile nu se întâmplă așa. Aceștia își apară felul de a fi promovând tacit mitul iubirii, îl mențin cald, sporind ceea ce deja era cristalizat în memoria colectivă, îl repovestesc cu nuanțe seducătoare ori încearcă să-l reediteze, fortificând speranța în magia lui salvatoare.

5. Aservirea tuturor. Bașaliga e marele administrator al fundăturii, el face ordinea aici în acord cu noua istorie, promovând ideologia colectivistă la nivel local, care se va traduce în aservirea tuturor. Încă de la sosirea în Vladia, Bașaliga a dovedit abilități de observator al fisurilor din viața locală. De atunci, Copaciu i-a descifrat dorința de putere, faptul că era înclinat să-și sacrifice celelalte calități pentru plăcerea de a dispune de cei din jur. Ispitele puterii erau mascate de lozinca „ocrotirii pașnicei vieți” a cetățenilor. Primul pe lista sa a fost plutonierul Copaciu, iar istoria aservirii e povestită chiar de victimă. Pe vremea aceea, Copaciu se credea un om cu simțul datoriei, independent, cu spirit de sacrificiu: se visa luptând cu răufăcătorii, căzând rănit în lupte imaginare. Se credea îndreptățit să cunoască tot ce se întâmplă în casele din Vladia, că vigilența lui asigură ordinea aici. Își făcea rondul, scotocea coclaurile unde s-ar fi putut ascunde eventualii inamici ai orânduirii. După ce se împrietenește cu Bașaliga, descoperă că acesta îi subminează treptat autoritatea, că vrea să-l transforme într-o anexă a voinței sale. E adevărat că inginerul a contribuit la avansarea sa excepțională, în loc de plutonier adjutant a fost făcut locotenent, deși nu avea școală de ofițeri, pentru ca ulterior să-l ia peste picior, numindu-l ironic „proaspătul nostru locotenent”, ca să-l umilească. Ani la rând inginerul nu i-a respectat autoritatea funcției, i-o lua mereu înainte, se amesteca în sarcinile sale de serviciu, îi aducea în față „problemele” ce trebuiau elucidate, iar el nu mai avea curajul să-l înfrunte și să-l oprească în a se folosi de pronumele „noi” când chestiunile îl priveau doar pe el. Bașaliga l-a avertizat că legenda despre vilă și locatara ei constituie o „problemă”, deși acuzația i se părea o exagerare,

dar nu l-a putut înfrunta, s-a conformat opiniei acestuia, închipuindu-și posibile subversiuni adăpostite de vilă. S-a amăgit că va găsi acolo „dovezile, capetele firelor ce îl puteau duce” spre presupuse „comploturi inimaginabile”. L-a invitat să-i fie martor la prima sa descindere din Vladia, dar ancheta nu a decurs cum ar fi voit, cât mai aproape de legalitate, ci cum a dorit inginerul: a scotocit toate camerele ore întregi pe motiv că prințul e considerat dușman al noii orânduiri și a confiscat pentru el corespondența și jurnalul locatarei. A înțeles mai târziu că percheziția vilei nu i-a fost de nici un folos, ci un prilej pentru Bașaliga să-l pună în umbră. Tot un fel de capcană, din care a ieșit pierzător, a fost încercarea de a afla adevărul despre eficiența productivă a Cramei. Deși cantitatea de vin produsă de podgorie era insignifiantă, inginerul mima belșugul, pretinzând că producția de vin e considerabilă și că e dusă anual cu un convoi de cisterne spre Comana. Lumea Vladiei era intrigată de presupusul randament al Cramei, căci nimeni n-a apucat să vadă convoiul de cisterne, oricât a spionat drumurile. Copaciu se vede căzând în farsa jucată de inginer celor din târg. O noapte întreagă spionează străzile, ascultă zgomotele posibile de motor, dar nu reușește să descopere nicio cisternă. Luat la rost mai tranșant – a fost singura dată când a făcut acest lucru – Bașaliga pretinde că mirajul pe care îl pune în scenă nu ascunde ineficiență economică, ci e un spectacol, un joc de-a baba-oarba colectiv, de care mulțimea are nevoie ca amuzament, ca să-și consolideze încrederea în munca depusă, pentru a munci mai departe. Iar acest joc nevinovat nu intră în atribuțiile sale de locotenent. Singura tentativă de a-l pune pe inginer în fața adevărului și a mistificărilor sale ticăloase a eșuat, era prea viclan să-l poată pune la punct. Ca să-i știrbească încrederea în sine, Bașaliga nu-i returnează corespondența confiscată de la vilă, spre a intra în legalitate, arhivând-o. Treptat omul cu ordinea se va obișnui cu condiția de anexă a inginerului, iar muștrările nu-i vor mai da târcoale. Se va lăsa folosit de inginer în diversele intrigi puse la cale: când îl umilește pe îndărătnicul Adam la restaurant, în punctul culminant, când pângărește grobian intimitatea bătrânei, provocându-i

moartea, ori când îl amenință pe Antim să nu se amestece în împrejurările legate de decesul bătrânei. Deși lecția pe care inginerul o aplică bătrânei i se pare o nemernicie, iar partenerul de anchetă un demon, Copaciu nu se poate opune abuzului, ci îl întregește cu gesturi și replici care să-i confirme „fidelitatea”. Când Bașaliga își descarcă furia împotriva „trecutului lor”, locotenentul îl completează: „Iar pentru ei istoria începe cu ei. Nu-i poți convinge că începe doar de la noi. Nu-i poți convinge că sunt în afara ei”. Locotenentul tolerează mârșăviile inginerului pentru că altfel n-ar mai avea loc în Vladia, iar în altă parte nu se poate imagina ducându-și viața.

Semnificativă în acest sens este și primirea festivă a lui Antim Vicol, ca profesor începător la școala din Vladia. Acesta e luat sub oblăduirea sa de Bașaliga, plasat în centrul petrecerii, apoi, spre dimineață, ca ghid privilegiat, îi prezintă străzile și clădirile reprezentative, momentul finalizându-se cu avertismentul să învețe repede regulile locului, dacă vrea să-i meargă bine. Aflăm că de un asemenea tratament cu funcție de familiarizare cu ierarhia locului ar fi beneficiat toți membrii colectivului ce gravitează în jurul său. Masa de la restaurant caricaturizează simbolul mesei rotunde a vasalității medievale, apostrofările și ironiile de aici au rol de a arăta novicelui cine e suveranul. În seara aceasta Vicol a fost în centrul atenției, dar altădată onoarea aceasta îi revine inginerului, care nu ezită să-și afirme primatul: „Ți-o spun fără să mă laud, dar fără mine, fără întreprinderea mea, tot târgul ăsta, mai plin de morți decât de vii, s-ar acoperi cu totul de noroi. [...]. Toți, ăștia de aici, [...], toți depind într-un fel sau altul de mine”. Dar după cazarea în vilă, tânărul profesor intră în parte în sfera de influență a bătrânei K.F. și ulterior a Antuzei, ignorând catehismul inginerului.

Devine un fel de confident sceptic al bătrânei și un asiduu curtezan al fetei lui Adam. Evoluția nu e pe placul liderului, cu timpul e bănuțit că complotază împreună cu acestea împotriva celor ce dețin puterea și astfel devine suspect. Chiar dacă e mituit cu o partidă de vânătoare, nu aderă decât formal la grupul puterii. Partida de vânătoare e gândită de Bașaliga ca avertisment: nu-și face datoria de spion pe lângă bătrână și la nevoie poate fi înlăturat, precum iepurii împușcați în lumina farurilor. Mai apoi, faptul că e îndurerat de moartea bătrânei și că își îndreaptă bănuielele de crimă împotriva inginerului, îl transformă în inamic indezirabil. În loc să se lase timorat, să le accepte autoritatea, Antim își folosește capacitățile clarvăzătoare în a reconstitui scena morții bătrânei, anticipată de Antuza. Exercițiul de reconstituire vizionară îi revelează monstruoșitatea inginerului. Antim ajunge să înțeleagă faptul că inginerul cu interesele sale este catalizatorul degradării relațiilor umane din fundătură. Sugestiv pentru noua înțelegere a lucrurilor este eseul neterminat despre regresia vieții în formele medievale ale fidelității față de stăpân. În ultima scenă, se citesc câteva pagini din eseul abandonat de Antim la vilă, prilej pentru materialistul Bașaliga de a sublinia încă o dată primejdia ce se ascunde în plăsmuirile umane rupte de studiul naturii, axate doar pe imaginația și subiectivitate: „...dintre tot ce există pe pământ, numai ceea ce e născut din mintea omului, ce a ieșit din el poate fi rău. Restul, restul e natură, tot ce e natural e bun”. Ipotezele lui Antim, în ochii lui, nu puteau fi decât aberații. În cazul lui Antim înregimentarea nu a funcționat, faptul că îndrăznește să-i acuze pe Bașaliga și pe Copaciu de crimă, îl pune în situația de a fi eliminat. Câțiva cheflii aruncă cu pietre în geamurile vilei, apoi vine anunțul că i s-a aprobat transferul în altă parte, un transfer bizar, prin care urma să practice pedagogia pe meleaguri africane.

Înregimentarea îl vizează destulă vreme și pe țăranul Adam Maxențiu; acesta e un obstacol în procesul de masificare a localnicilor, întrucât refuza să intre în modul colectivist de cultivare a pământului. Și-a înconjurat gospodăria cu un gard sfidător și

cultiva, în loturi mici, tot ce avea nevoie, promovând un mod de existență autarhic și păstrând intacte arhaicele acareturi ale străbunilor. Nu se amesteca cu localnicii, își făcea cumpărăturile la Comana, își păstra independența, nu se lăsa intimidat de invectivele și amenințările inginerului. Prețuiește hărnicia, munca migăloasă, chibzuința și memoria înaintașilor. Inginerul îl ia la ochi, ține să-l pună în situații umilitoare, căci nu e rău să știe că are și el o „problemă”. Semnificativă e scena convocării lui la restaurant, la o anumită oră, iar pentru că nu s-a conformat, este expediat cu ironie pentru altă dată, lecția de umilință fiind menită, nu să-i erodeze „căpoșenia”, ci să i-o radicalizeze, să confirme public înjurătura pe care inginerul presupune că i-ar fi adresat-o. După furtuna care a devastat podgoria, Bașaliga ține să demonstreze celor din jur că el și ideile lui sunt „binele”, iar individualismul lui Adam nu poate fi decât „răul”. Copaciu e sigur că inginerul îl stimula intenționat pe îndărătnicul Adam să fie și mai rebel, căci avea nevoie de el ca exemplu negativ. Tratamentul abil al inginerului, alternând oprobriul public, cu ajutorul ascuns, ca să reziste în poziția de opozant – un exemplu e momirea cu răsaduri – îl lasă pe manipulator să sperie că îl va aduce totuși pe recalitrantul de la „marginea marginii” „înspre miezul faptelor”.

Un ghimpe în coasta puterii e și profesorul de științele naturii, Croicu, pentru că făcea doar figurație la chefuri, prefera să toarne vinul pe jos ca să pară că ține ritmul cu grupul, umbla pe coclauri, prefera singurătatea. E terorizat și batjocorit de Bașaliga și Mihălceanu cu diverse ocazii, se ferește să spună ce gândește, când e la școală. Din cele două confesiuni în fața lui Antim, aflăm mulțimea de frustrări care l-au obligat să aleagă singurătatea ca soluție existențială. A suferit mereu pentru că lumea l-a privit cu condescendență, femeile nu l-au luat niciodată în considerație. Din adolescență a trebuit să adopte o conduită mimetică, să nu se distingă prin nimic de ceilalți, să treacă prin lume neobservat. Dar liniștea câștigată astfel a fost o singurătate chinuitoare. Ca să evite șocurile angrenajului social, s-a retras în propria bulă, confecționând o ingenioasă colecție de fluturi comuni, la care

a adăugat apoi corciturile ce imitau grosolan specia elitistă numită Vanessa Ligata. Copaciu și Bașaliga i-au tolerat scotocirile prin grădini în căutare de fluturi, dar s-au supărat când au aflat că ispitea oamenii cu întrebări subversive despre starea de fericire adusă de noul prezent. E poreclit „Croiculeț”, ironizat în diferite feluri, pentru că evita colectivul, umblând după fata lui Adam și după fluturi. Un fel de evadare e și faptul că lucra la un studiu ciudat despre mediile biologice și sociale închise, cu focalizare pe factorul ce coagulează în jurul lui echilibrul necesar perpetuării aceluși ecosistem, unde valorifică detalii din lumea Vladiei. Pentru senior, el era un evazionist deranjant, căci prefera fuga din „miezul faptelor” în lumea lepidopterelor; în loc să celebreze prezentul și valorile comune, instiga lumea să-și dorească un ideal absolut pe care l-a identificat cu „fluturele fericirii”, Vanessa Ligata, ce devenise o raritate, nu se mai arăta în natura Vladiei comuniste. Dar fuga lui din sfera inginerului nu are sorti de izbândă. Ca să-l lecuiască de ideal și să pună capăt instigărilor sale legate de precaritatea prezentului, inginerul va improviza în serele abandonate ale celor de la vilă, o crescătorie secretă de fluturi Vanessa Ligata, batjocorind nevoia omului de ideal, iar rătăcitul evazionist să pună capăt căutărilor. Apărând mistificatoarele clone, visătorul naiv nu vede mârșăvia, e obligat să recunoască faptul că „armonia” simbolizată de fluturii Vanessa e iarăși prezentă în viețile lor. Rătăcirea rebelului se încheie cu acest fals, idealul e atins prin mascarada sărbătorită la chef din final, unde Croicu e obligat de senior să-și demonstreze supunerea, dând citire paginilor din eseul lui Antim.

Un exemplu de înregimentare brutală e și insipida ucenicie a lui Gelu Ravac în echipa lui Dospinescu sau inițierea lui de către nea Titi Cherecheș în viața de șantierist docil superiorilor și atent la binele propriu. Primul îi calcă în picioare presupusul orgoliu de absolvent de liceu, ca să conștientizeze că aici nu poate fi decât subaltern, executant al celor mai absurde dispoziții. Celălalt se preface că-l ocrotește dacă învață să-și recompenseze superiorul zilnic cu conserve cumpărate din leașa proprie și muncind în locul acestuia.

6. Pledoariile iubirii. Steagul iubirii e reactivat, scos de la naftalină, întâi de retrospectivă confesivă a lui K.F., din bibliotecă, acum bătrână, în fața tânărului profesor de istorie, Vicol Antim, dornic „să răzbată până în ascunsele cotloane ale acestei lumi”. Rememorarea ei vizează fapte reale și imaginare de acum douăzeci de ani, e capricioasă, exaltată și fragmentară. Surprinde propriile trăiri excepționale și câteva scene sublimite trăite alături de prinț. Amintește de ciudata „fierbințeală” ce o cuprindea în fiecare primăvara, prin care fiziologia sa incontrollabilă ținea să-i vestească sosirea prințului, de frica inexplicabilă de întuneric – și atunci vila era luminată „a giorno” cu zeci de kilograme de lumânări de ceară, de „teama” tot mai chinuitoare, cu trecerea anilor și a propriei tinereți, ca aterizarea prințului să nu fie chiar ultima. Insistă apoi asupra întâlnirii lor mijlocite de providență. Într-o noapte simțea că se va întâmpla ceva miraculos, a coborât în toiul nopții în stradă, în fața conacului lui Hariton, unde era un fel de supraveghetor, iar prințul a apărut din întuneric, călăuzit de ploaie, anume spre ea, ca să-i ofere adăpost. S-au cunoscut, s-au plăcut și generosul prinț a luat-o apoi sub protecția lui, făcându-i cadou „acest chalet”, adică vila, unde să se fixeze și să-l aștepte, în ipostază de iubită, pentru lunile de vară. Idila lor ar fi cuprins clipe de fascinație calmă, petreceri cu invitați, bogate ospete cu șampanie adevărată, unde prințul prefera rării fierți într-un cazan special, cavalcade prin desișuri și pe coastele din jurul târgului, în relaxate partide de vânătoare, unde nu conta prea mult vânatul, ci bucuria contemplării peisajului. În ochii ei, prințul era un suflet excepțional, un experimentator și un aventurier în căutarea absolutului, pe care-l întrupa într-un zbor cu aeroplanul său fragil în jurul lumii. I-a rămas devotată prințului, deși șase luni pe an trebuia să îndure o singurătate devorantă, iar Hariton, negustorul de cereale, prieten al amândurora, susținea că prințul vine în Vladia nu pentru dragostea ei, ci pentru cura de raci, căci suferea de o boală rară, ce-i va afecta coordonarea membrilor, până la paralizie. A observat și ea îngrijorarea prințului legată de amortirea degetelor, replicile lui

referitoare la necesitatea unor mâini agile în timpul pilotajului, dar n-a avut indecența să-l întrebe dacă suferă cu adevărat de morbul lui Lampers, cum spuneau bârfele. A fost o relație caldă de iubire și protecție reciprocă, știa că prințul are nevoie de ea și era decisă să se sacrifice, așteptându-l mereu aici, chiar dacă acele vremuri miraculoase au trecut. Știa bine că povestea lor a devenit o legendă, că vila se încarcă de puterea magică a iubirii lor, căreia gura târgului i-a adăugat dimensiuni năucitoare, pe care ea nu le-a putut limita: „Iată cum, domnule profesor, se face că încă dintru început, oricât m-am străduit, n-am putut să feresc așezarea din calea misterioasei puteri ce stăpânise această casă”. E conștientă că legenda despre ei e privită cu dușmănie de noua putere: „Pe mine și pe el nu ne deranjează, însă ceilalți, ceilalți se simt loviți, terorizați, frustrați”. Deși vedea că femeia se străduia să nu iasă din perimetrele mitului, lui Antim, prestația ei i se pare doar un teatru rizibil, o mistificare. Mult mai târziu va înțelege că relatările bătrânei erau o ciudată formă de rezistență în fața răului ce se țesea în jur.

Exotica domnișoară Antuza Maxențiu subminează și ea noua ordine prin faptul că își exercită magia de factură erotică asupra dascălilor din târg, întâi asupra lui Croicu, apoi asupra lui Antim, îi abate de la necesara înscriere în colectivismul promovată de inginer. O vreme îndelungată îl face pe Vicol să graviteze în jurul ei, scoțându-l din cercul chefliilor. Face eforturi enorme să aprindă focul dragostei în sufletul ezitant al lui Antim, „își încearcă norocul”, apelând la toate trucurile seductive posibile. Portretul ei fabulos, de voce magică a locului, este, în mare parte, invenția lui Antim, al conștiinței sale derutate și fascinate de unicitatea fetei. Se trezește dorind-o fără voia lui, spionând-o cum vine spre școală însoțindu-și sora, urmărind-o în drum spre casă, scotocindu-i gospodăria la ore nefirești. Antuza nu-i înțelege insistența cu care se ocupa de familia ei, îl crede spionul lui Bașaliga. Când mărturisește că e atras doar de ea, îl roagă să n-o mai caute, până nu-și limpezește sentimentele, până nu va atinge pragul iubirii depline. Fata îi dă de înțeles că îi citește gândurile de la distanță, atunci când

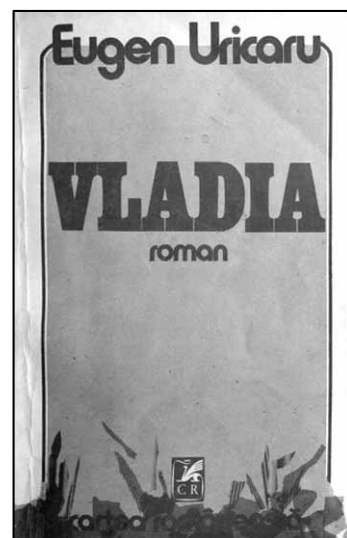
dârdăia ghemuit în grădina lor, i-a simțit disperarea și a venit să-l salveze: „«Aseară aveai nevoie și de aceea am venit»”. Când o va dori cu adevărat, ea va ști și va veni la el. La a doua ieșire nocturnă pe coclauri, Antim descoperă că locul unde călca ea emana o lumină albăstrie și avea puteri protectoare, orice pas în afară, te expunea unor pericole. Călcând greșit, s-a rătăcit, s-a trezit copleșit de o moleșeală ciudată, care i-a pus încă o dată viața în cumpănă, dar fata l-a simțit în primejdie și l-a salvat a doua oară. Ajunge să creadă că are puteri magice, căci atunci, când a îndreptat supărată degetul spre el, s-a prăbușit în mijlocul drumului, iar, la prima coborâre de pe platou, Antuza s-a răzbunat pe el provocându-i un blocaj mușchiular dureros, făcându-l să cadă ca paralizat. Fata îl năucește cu silueta fermecătoare, învăluită în felurite tipuri de luminiscentă, îl îmbie la eros prin gesturi pline de tandrețe, senzualism, o dorință sinceră de împlinire: „– Uită-te la mine cât sunt de frumoasă, spunea Antuza și se răsucea în fața lui, ridicând când un braț, când altul”. Aceasta îl farmecă și prin felul cum gândește, prin reminiscentele de gândire magică și momentele de analiză lucidă a lucrurilor. Se dă drept vrăjitoare, urmând exemplul bunicii, încearcă să-l lege de ea prin stropii de sânge ce i se scurg din buza mușcată intenționat. Zeifică grădina: „Nu vorbi ce nu trebuie, e vorba de *ea*, de *grădina*, niciodată nu știi cum reacționează, s-ar putea să ne pedepsească ori să ne accepte cu totul, în nici un fel nu e bine. [...] cel mai bine este să rămânem neutri, să nu-i trezim nici un fel de interes”. Crede că grădina magică ar cuprinde anumite locuri unde adâncurile ascund forțe ce pot neantiza ființele și lucrurile. Crede cu încăpățănare și în mitul eternei reînnoiri, cei îndrăgostiți, ce au dispărut, se vor reînnoiește, pilotul Saint-Exupery, din albumul de pe masa lui Antim, și prințul Pangratty, din legenda locului, vor reveni, „nici pe departe nu avem dreptul să rostim cuvântul *moarte*”, în legătură cu ei. Dacă unele laturi ale fetei par consecința unei frenezii tinerești fermecătoare, altele relevă o luciditate analitică uluitoare a realității din Vladia. Gândul ei profund surprinde mecanismul fatal al uzurii sociale ce le anihilează tuturor integritatea

conștiinței: „Nici Croicu, nici Mihălceanu, nici Copaciu, cu atât mai puțin Bașaliga, [...] participă, s-au lăsat furați ori târați de mistuirea leneșă, fiecare crezând că are altă soartă, să stăpânească ori să se izoleze în indiferență. Armistiții ori iluzii, atâta tot, frământarea, combustia lentă, dar sigură, a așezării îi va stinge, i-a cuprins deja eroziunea, surparea venind dinăuntru, din sufletul lor, care cu vremea a devenit friabil, asemeni tencuielii zidurilor imunde”. Din această „surpare” a conștiinței, vin neomenia, ura împotriva trecutului, a iubirii legendare și setea de putere dezumanizantă. Intuiește firea diabolică a inginerului care îmbină momeala cu șantajul pentru a aservi localitatea: „inginerul e destul de deștept să lase fiecăruia câte ceva, știe că nu e bine să lipsești pe om de propriile iluzii”. De asemenea, anticipează moartea bătrânei și prăbușirea Vladiei sub puterea nefastă a lui Bașaliga. Iar dacă moare ea, cineva trebuie să-i ia locul și să apare viața, altfel va fi un dezastru. Se întrebă disperată ce fel de oameni vor fi ei fără ea, doar ea e singurul lucru adevărat în rezistența lor simbolică, restul poate fi inventat. Crede cu obstinație că răul din lume poate fi oprit doar prin forța fortificantă a dragostei. Obsedată de iubirea miraculoasă a legendei, e și ea în căutarea unui partener pe măsură, ar vrea s-o reediteze alături de Antim, pentru că numai o altă mare dragoste mai poate salva târgul și viața de aici. Îl cheamă pe Antim să creadă în iubirea ei și să continue rezistența împreună. În ochii ei, Bașaliga și ceilalți sunt aidoma grădinii-neant ce pot anihila totul, de aceea trebuie opriți: „...și ei sînt în stare să distrugă, să stăpânească – tot o formă a distrugerii – și cinstea și onoarea, trecutul, libertatea chiar, dar dragostea, iubirea rezistă până la capăt. [...]. Despre ea vorbeam mai înainte, pentru ea trebuie să rămâi aici, împreună cu mine. Până acuma erau bătrâna și aviatorul ei [...], însă curând, foarte curând se va întâmpla ceva cu K.F. Trebuie să înțelegi, să te străduiești, n-avem dreptul să-i lăsăm să-și facă de cap; trebuie să ne opunem!”. Pendulând între iubita din studenție, cu care corespundează rar, și mistica Antuza, raționalismul tânărului refuză oferta, acesta reușește în ultima clipă să se smulgă din vraja farmazoanei.

Nu acceptase de altfel nici subiectivismele bătrânei K.F. nici născocirile esoterice ale lui Gelu. După eșecul cu Croicu și Antim, Antuza nu disperă, rămâne în așteptare, predestinatul poate să apară oricând și de pe alte meleaguri. Cel puțin acesta pare a fi rostul celui de-al doilea plan epic al romanului.

Și Gelu Ravac pare inițial un adept al închiderii vieții în perimetrele rigide ale materialității utile, considerată doar sursă de bunăstare. E prietenul din copilărie al lui Antim, în jurul lui se cristalizează planul lumii de afară, ce pare a merge în paralel cu evenimentele Vladiei, dar care se întâlnesc spre final. Mai puțin norocos, el ratează admiterea la facultate și devine muncitor constructor, apoi maestru în același domeniu. Pare prins iremediabil în mecanismul prefacerilor materiale și obligat să deservească interesul comun pe diverse șantiere. Deși modelează materia cu mâinile sale, fantazarea irumpe din subconștientul său din când în când. În copilărie scotocise clădirile abandonate și astfel cunoscuse un ostracizat al noului regim, ce trăia acolo clandestin. Pornind de la acesta, născocеște povestea ciudată a unui intelectual inițiat în budismul tibetan, ce își surmonta condiția disperată, inventând servitori imaginari care să-i țină de urât și să-i ușureze traiul. Proceda ca budiștii din Tibet, însoțindu-se de aceste entități mentale, numite *tulpa*, plăsmuite prin invocație de inconștientul propriu. Aceștia aveau conștiință proprie și se manifestau în lumea fizică, cu ei se putea dialoga sau se puteau folosi la diferite nevoi domestice. Același bătrân înțelept l-a inițiat și i-a stimulat dorința de a se elibera, la nevoie, din limitele realului, învățându-l să vadă dincolo de colinele unui peisaj, oameni și animale, plăsmuite de propria imaginație. Soluția din parabola filotibetanului, contestată repetat de Antim, va

rămâne în conștiința personajului un tipar eliberator din infernul realității, iar, la un nivel mai înalt, aceasta e chiar temeiul adânc al artei literare. După sinuciderea oropsitului – trupul zdrobit de caldarâm se evaporă miraculos –, o parte din obiectele sale îl vor însoți pe Gelu în cămăruțele închiriate prin orașele unde va lucra, semn că ispita ficționarului, trezită de acesta, nu se va stinge. În ciuda faptului că modelează ani la rând materia în sens strict utilitar, îl regăsim și pe Gelu între pledanții pentru eros. A doua prestație a sa în sfera mirificului eliberator este o poveste erotică stupefiantă pe care a trăit-o alături de Olga, o studentă filoloagă. Repara un zid în vecinătatea unui cămin de studenți. În ochii acestora, tânărul zidar devine o sursă de miraj, îi spionează mișcările, pun pariuri cine să-l cucerească, devine centrul unei întreceri ludice. Mai dexteră se dovedește Olga, care îi iese în cale și-l ia pur și simplu în posesie. Deși avea origini burgheze și o aștepta o carieră în sfera intelectuală, aceasta e dornică să trăiască clipa. E prinsă de narcoza dionisiacă a bacantelor, e fascinată de mușchii lui tineri, de atributele virilității, dorește să guste vraja erosului spontan. După câteva săptămâni de amor clandestin, decide să-l ceară de bărbat. Fata îl uluiește prin această conduită libertină, nonșalantă, directă, sfidând orice convenții, prin dorința năvalnică de a experimenta senzualitatea, prin faptul că proiectase în el un ideal de masculinitate. Era pentru prima oară idolul unei femei, scos din anonim, prețuit prin ceea ce este. Dar beatitudinea acestei dăruiri sincere și totale nu a durat decât câteva luni. Mai apoi, Olga îl va uimi și prin felul inexplicabil în care se eliberează din vrajă: nu-l mai recunoaște când ajunge acasă de la serviciu, ori când se întâlnesc pe stradă, trebuie să-i explice că el e soțul ei, că formează o familie, abia apoi privirea ei îngrozită se îmblânzește. După această înstrăinare inexplicabilă, va dispărea fără urmă. Gelu suferă pentru pierderea ei, i-a lăsat doar o pălărie ca amintire, nu o poate uita, e dornic s-o regăsească pentru a afla măcar motivul plecării. Trage concluzia că, probabil, nu fusese pentru ea decât un *tulpa*, o invenție vremelnică a imaginației sale exaltate. Aspirția i se

împlinește oarecum, căci zărind-o întâmplător, în Comana, pe Antuza Maxențiu, care purta o pălărie foarte asemănătoare, are iluzia că e chiar Olga și că experiența mirifică va putea fi reluată.

Semnificativă e și cea de a treia prestație himero-genă a personajului, coșmarul din final, trăit în hotelul din Comana. Acesta îl ipostaziază pe maistrul constructor în sicriu, după ce o grindă de beton i-a adus sfârșitul. Fostul său inițiator profan, nea Titi Cherecheș, îi stă la căpătâi cu o lumânare aprinsă, a cărei ceară fierbinte îi cade pe picior, opărindu-l. Reprezentările fluxului oniric se amalgamează, Gelu se vede alternativ în sicriu și în fruntea echipei de muncitori degajând molozul rezultat de pe urma unui cutremur catastrofal. Acționa cu subalternii undeva pe o stradă numită Uzinei, numărul 7, unde apar o serie de supraviețuitori ciudați ce-l căutau pe locatarul de la etaj, un bătrân profesor specializat în psihologia animalelor, Ionel Vartic. Abia de la ultimul dintre ei află că profesorul le era, nici mai mult, nici mai puțin, decât plâsmuitor, el îi inventase ca să-și depășească singurătatea. Murind el, proiecțiile lui, acești *tulpa*, se simțeau condamnați la o viață veșnică, pe care nu și-o doreau și pe care acum o blestemau. Ciudata plâsmuire pare mai degrabă un avertisment privind dezastrul pe care îl poate genera iluzia că materia poate fi supusă definitiv. Oricând aceasta, precum grădina Antuzei, se poate răzvrăti, devenind un „pumn” al adâncurilor ce poate anihila toate încropirile umane. Crezul profan în docilitatea betonului – ca materie despiritualizată și falsele călăuze – ca nea Titi – pot duce omenirea la catastrofă. Dezastrul din vis pare a prefigura o convertire a personajului, abandonul materialității profane. Dacă Antim evadează din vârtejul de ficțiuni compensative, optând pentru pragmatismul materialist, Gelu pare că urmează traseul invers, va abandona șantierul materiei sterpe pentru a se fixa în tărâmul ficțiunilor prin care spiritul se eliberează din alienare. Trezindu-se, află că Antim a plecat definitiv, a cedat șantajului, abandonând lupta pentru Vladia și viața de aici. Din descrierile lui Antim, Gelu era la curent cu manevrele lui Bașaliga și Copaciu de aservire a așezării. Însuși faptul că e fermecat de

descrierea Vladiei și a oamenilor ei ciudați, din scrisoarea lui Vicol, că vine să descopere această lume, e alt semn că a rămas un iubitor de istorii și tărâmurii insolite. În final, îl găsim decis s-o cunoască cu orice preț pe Antuza, de aceea ajunge în Vladia, poposește la restaurantul „Progresul”, unde vasalii lui Bașaliga sărbătoreau farsa cu fluturii și expulzarea profesorului indezirabil. E oaspetele lor de onoare, pe motiv că prietenul profesorului de istorie e obligatoriu și prietenul „nostru”. Dar părăsește agapa, amețit parțial de băutură, în parte și de vraja pe care Antuza o exercita deja telepatic asupra lui. Împrumutând chipul Olgăi, aceasta era în sala mare și îi luase în grijă sacul de voiaj. Perspectiva e deschisă, putem bănui că un nou cuplu, Antuza și Gelu, vor duce acțiunea de rezistență prin dragostea lor salvatoare.

7. Extirparea trecutului. Trecutul și simbolurile lui devin cu timpul malformații insuportabile, ce trebuie extirpate. Aerodromul unde ateriza odinioară avionul prințului, legenda iubirii miraculoase, colportată încă, de gura lumii, fără urme de vulgaritate, corespondența lui K.F. cu prințul, vila cu ferestrele sale enorme plutind deasupra târgului, privirea bătrânei însingurate, scrutând din salonul oval viețile oamenilor, devin treptat în ochii puterii forme de sfidare, semnele rezistenței, nesupunere. Cel mai înverșunat adversar al trecutului e Bașaliga. Îl descoperim inventându-și un adversar de netolerat din vilă și locatară ei. Își folosește logica înveninată, ca unele personaje din povestiri, pentru face din cele două repere inofensive ținte de atac. Dă cuvintelor sensuri neliniștitoare pentru a ajunge la concluzia că „nu se mai poate tolera la infinit această situație”. Ține să-l convingă pe milițian că nu-și face datoria și că trebuie să se implice chiar el pentru rezolvarea situației: „Trebuie să stabilim o dată pentru totdeauna o ordine clară, în care să avem încredere și dumneata și eu. [...]. Dar acest cuib de nobili [...] ne stă în drum [...]. Vila aceasta și proprietara ei nu fac decât să se opună, prin simpla ei prezență, să opună rezistență, să conturbe drumul firesc spre liniște”. Îi convinge pe cei din grupul său să vadă în bătrână un inamic ce uneltește împotriva tuturor. Existența unui aerodrom

necontrolat de autoritățile în drept, pe care poate ateriza „un individ care nu are nici o legătură cu lumea noastră, ba poate are motive s-o dușmănească”, sunt primejdiile ce se cer anihilate. Așa că toate aceste urme ale trecutului vor trebui anihilate, demistificate, ponegrite sau pângărite. Furia materialistă a lui Bașaliga se va grăbi să le submineze existența, să le conteste materialitatea, susținând că n-au fost și nu sunt decât ficțiuni, născociri menite să dea o aură romantică așezării. Ura lui Bașaliga și Copaciu împotriva trecutului se concretizează într-o grotescă scotocire de luni de zile prin desigurii pentru a găsi cărarea ce ducea spre platou și mai ales pentru a identifica locul unde s-ar fi găsit aerodromul. Nedescoperind nimic, vor decreta că aerodromul n-a existat niciodată, nici aeroplanul prințului. Pentru anihilarea relației de iubire dintre prinț și tânăra K.F., apelează la confiscarea scrisorilor și a jurnalului ținut de iubită, Bașaliga și le însușește pentru ca să nu mai poată fi citite de nimeni. Dovada scripturală trebuia să dispară definitiv. Apoi mistifică conținutul lor. La prima solicitare de returnare a lor de Copaciu ca să le arhiveze, pretinde că nu-s de niciun folos pentru anchetă, sunt scrise într-o franceză plină de greșeli, că ar conține numai detalii erotice indecente. La a doua solicitare, le neagă autenticitatea, relația n-a existat, scrisorile sunt doar născociri ale bătrânei, care și le scria singură, imitând poveștile de iubire din cărțile citite. Ca să dispară orice dovadă despre mitul iubirii, în punctul culminant, Bașaliga le rupe demonstrativ, le calcă cu bocancii plini de noroi, apoi le dă foc, gesturi dublate de un limbaj sordid: „Uite, asta fac eu cu trecutul dumitale, Madame, [...], să știi ca mă doare în c... de iubirea dumitale din tinerețe”. Cât privește anihilarea vilei și a grădinii sale, deși e un bun al statului, paragina e soluția cea mai eficientă. Nimeni nu mai curăță vegetația, nu repară mobilierul, interioarele. Consecințele paraginii sunt relevate de sinistra descriere a pereților decolorați de igrasie, a jegului acumulat pretutindeni, realizată de Antim, la prima trezire a sa ca locatar aici și de aluziile Antuzei cu privire la aruncarea mobilierului prin râpile din jur. În ambele cazuri, aceste forme ale materiei ce

slujesc trecutul sunt vinovate și trebuie să dispară. Punctul culminant al luptei cu „trecutul lor” urmărește anihilarea bătrânei locatari ce nu-și accepta retragerea umilă din scenă. Mândria de sine a ultimei exponente a lumii burgheze trebuia călcată în picioare, „baba” trebuia pusă cu brutalitate în fața oglinzii necruțătoare, despuiată cu forța, pângărită, pentru ca spiritul ei arogant să-și contemple mizeria corporală, trupul stors de viață, decrepitudinea. Secvența e de un grotesc incomensurabil. Pornește cu gesturi precipitate de ură și un potop de invective ce dezvăluie și o frustrare erotică: „De ce, Madame, de ce nu

lași lumea în pace, ce le trebuie oamenilor poveștile astea, pentru că povești sunt, nimic nu poate fi crezut...” Ulterior gesturile de despuiere violatoare devin bizare mângâieri, ce parcă scot trupul victimei din amorțire, îi resuscită vitalitatea, bătrâna parcă întinerirea, redevenind

femeie adevărată, emanând o lumină lăptoasă ca femeile îndrăgostite. Ulterior îi sfâșie toate veșmintele obligând-o să-și contemple trupul zbârcit și uscat în oglinda necruțătoare. Lecția nu se voia radicală, dar s-a încheiat cu o crimă. Intenția viza un avertisment mai aspru, baba” trebuie să înțeleagă că nu mai are loc în „prezentul nostru”, că trecutul ei trebuie să dispară tăcând, oprind ceremonialul confesării. Replica finală a lui Bașaliga e revelatoare pentru dorința de a interzice mitul, vorbirea liberă, dreptul la cuvânt al trecutului: „«Asta-i, bătrâne, zise inginerul, acum cred că-i gata, nu-i mai arde ei de nici o poveste, nici de aviator»”. Când Copaciu îi amintește că veniseră aici după scrisorile adevărate, inginerul îl asigură că nici acelea nu mai au valoare, vor dispărea odată cu ea. De acum, „Nimeni nu mai are nevoie de trecutul lor. Să se ducă în aia a mă-si cu toată istoria lor de dragoste!” Lichidarea trecutului simbolizat prin K.F. e regretată în profunzimea lor de Croicu,

Copaciu și Mihălceanu, dar interesul imediat îi face să vadă în ea și un avantaj: au scăpat de privirea ei muștrătoare care îi obliga să se opună măcar formal lui Bașaliga. De acum nu mai au de cine se jena că-și arată slugărnicia față de senior. Victoria puterii pare parafată: bătrâna a murit, Antim a dispărut, Croicu e mulțumit cu clonele Vanessa, Adam se va integra colectivului. Rămâne de văzut dacă Antuza și Gelu vor putea reînvia mitul erotic, ca să apere locul de alienarea materialistă.

8. Concluzii. Reușita romanului stă în acest experiment epic de ajustare a formulei romanului realist, într-o parabolă parodică în care realul grotesc stă alături de lirismul magico-fantastic. Confruntarea dintre putere și victime e coborâtă ironic în forme lipsite de monumentalitate, aproape banale. Spațio-temporalitatea e la fel de ștersă, abstrasă din istorie, un târg ciudat, o fundătură ruptă de lume, cu o topografie accidentată și o natură dominată de vitalismul dezlănțuit al viței, cu o umanitate apatică, cu străzi inundate de noroi galben, ce indică o decadentă lentă în rural. Reducția drastică a concretului social-istoric face ca lumea Vladiei să pară o născocire bizară, misterioasă, uneori grotescă, alteori lirică sau fantastică, unele personaje par marionete, clișee ale unor tipuri din romanul realist-obiectiv, altele simboluri din teatrul expresionist. Acest efect de tărâm imaginar, livresc, de proiecție născocită, cu vagi tangențe la realitatea istorică derivă din limitarea drastică a informației epice despre mediu, biografiile și experiențele actanților, cât și din deformările subiectivităților puse la lucru. Subminarea grilei realiste nu devine demers radical, nu atinge desfigurările lui Urmuz. Jocul autorului cu formele epicului se înscrie în postmodernitatea deconstructivistă, negația practică de autor e compensată de valorizarea rafinată a subiectivităților constructive, ce propun alte configurări pentru a devoala răul istoric. Istoria e mutată pe scena conștiințelor unde totul e evaluat continuu, totul e relativ, la discreția impulsurilor iraționale. Comunicarea autentică e subminată continuu, umanitatea nu mai are câmp de manifestare, domină nebunia, excesele, ura, dorința de anihilare a celuilalt.

Invenția, plăsmuirea, născocirea, proiecția, fantazarea, devin strategii atât ale victimelor ce nu mai suportă teroarea realului cât și ale călăilor. Întâi, mitizarea sau liricizarea referentului par niște porniri naiv-ludice, apoi se revelează ca forme de rezistență, mod de apărare în fața alienării. Reflectorii lui E. Uricaru par niște producători inocenți de „vorbe umflate”, de „hiperrealități”, de imagini

mistificate, dar repede aceste deformări se dovedesc expresii ale revoltei, ale spiritului subversiv, altele – ale voinței de a domina, de a induce în eroare, de a seduce interlocutorul, mai rar gratuități ale unor porniri pur ludice. În *Vladia* lupta pentru putere se revelează a fi o grotescă aservire sau o mârșavă înlăturarea a adversarilor, iar rezistența în fața răului – o succesiune de inocente și sublime naivități.

ierburi de câmp III

Fascinația mitică la Rebreanu

Ștefan VIDA MARINESCU

În *Jurnal*, scriitorul-fondator al *Mișcării literare* nota o viziune lirică adolescentină, el traversând o criză de friguri, la Iași, cu imaginea unei necunoscute. Imagine care va constitui geneza unui roman aparte în creația sa: *Adam și Eva*. Aici, Rebreanu abordează tema metempsihozei și a reîncarnării (printr-un ciclu expiator). Detalii pe care le găsim și în „Caietele” de creație rebreniene.

Model arhetipal, eroizat, reîncarnarea se fundamentează pe mitul androginului care, platonician, figurează despărțirea, simbolică, în două jumătăți și care, în Carte, se vor căuta timp de șapte vieți terestre, ratate din cauza păcatelor nemărturisite. Dar, în a șaptea viață, făpturile se vor

fi contopit, revenind, genuin, la starea inițială, integrală și integratorie.

L. Rebrenu mărturisea: „Viziunea de mult uitată mi-a reapărut în suflet atunci când m-am apucat să scriu o poveste cu reîncarnare”. Se înțelege că ficțiunea a alimentat „căile” românești, „ocrotind” și amplificând ideea centrală, a iubirii eterne. Iar „ctitorul”

Caietele Liviu Rebrenu

romanului românesc modern și-a pus grave întrebări – ca, mai târziu, Ionesco – despre bătrânețe, destin, viață și moarte, în mod original, alt-fel decât Eminescu în (prin) *Sărmanul Dionis*, fără romanțiozități și lamento romantic.

L. Rebrenu a păstrat un fir (epic), roșu, relevând (eliadesc!) că o viață completă poate fi trăită în/ prin mai multe epoci, scriitorul respingând teosoficul, adoptând conflictul ca specific prozei. El va conchide: „Viața omului e deasupra începutului și sfârșitului pământesc”, cartea *Adam și Eva* fiind: „cartea iluziilor eterne”.

La ideatica prozei însă vom adăuga, anecdotic: drama poezilor Șt. O. Iosif și D. Anghel, ambii îndrăgostiți (fatalmente!) de aceeași femeie, Natalia Negru, precum și invocatul, deja, motiv al metempsihozei, odată cu cele trei variante de titlu care vor sugera succesiunea vieții lor predestinate: *Poveste de reîncarnare*, *Șarpele* și – titlu final, rămas *Adam și Eva*.

În ciuda unor interpretări, romanul în cauză nu e o teosofie, deși romancierul a urmărit o sinereză mitologică personală, mizând pe androginismul platonician, pe metempsihoză, pe simbolismul indic al reîncarnării, pe cel numeric al transgresărilor terestre.

De la Orfeu și Pitagora, prin teogonia elină, re-modelată antroponimic de Platon, a cărui teorie a fost „adnotată” și corectată de Plotin, într-o metensomatoză, L. Rebrenu l-a supus pe erou caznelor existențiale iar pe eroină să supraviețuiască veghind și plângând pe eroul mort.

În transfigurări literare, ale unor concepte mitice, departe de didacticism, proza *Adam și Eva* rămâne o creație inedită a căutării frenetice a partenerului și a re-întregirii erotico-eroice într-o unică Ființă revelatorie.

Maria João CANTINHO

(Portugalia)

Maria João CANTINHO s-a născut la Lisabona și a trăit în Angola până la vârsta de 11 ani. A studiat filozofia la Universidade Nueva din Lisabona și și-a susținut doctoratul în filozofie contemporană, dedicat filosofului Walter Benjamin. A predat la Universitatea IADE, dar în prezent este profesor. Cercetătoare la Institutul de Filosofie al Universității din Lisabona, este, de asemenea, colaboratoare la Institutul de Studii Iudaice al Universității Sorbona IV. A publicat cinci cărți de ficțiune, cinci cărți de poezie și cinci cărți de eseuri.

Premii:

Premiul Glória de Sant'Anna cu volumul de poezie *Do Ínfimo*;

Marele Premiu al PEN Club cu eseu *Walter Benjamin: Melancolie și revoluție*.

Volumul de eseuri *Cosmopolitismo e Rêverie* a fost nominalizată pentru PNL (Planul Național de Lectură).

În 2022 a publicat volumul de poezie *Escopro e Luz*, iar o antologie a poeziei sale este în curs de apariție. Este membru al consiliului de administrație al PEN Clubului portughez și al APCL (Asociația Portugheză a Criticilor Literari).

Traducerea din portugheză în franceză: **Cecilia Basilio**.

Sosire la Valencia

Am pus picioarele pe pământul Valenciei
și am plâns ca un copil,
Poate că am mai privit încă o dată cerul,
în timp ce lacrimile îmi ardeau pielea.

Iată-mă aici, omul negru cu carnea ulcerată,
aici este rana
care a rămas dintr-un om,
o fiară bolnavă, scufundată
în rămășițele memoriei sale.

Am pus picioarele pe pământul Valenciei
și am plâns ca un copil,
lăsând în urmă morții mei,

în urmă, limba mea,
și visele mele,
iubita mea, pe moarte,
sub loviturile călăilor ei.

Tulcea

Tulcea, care acum se scufundă
în brațele nopții, lasă în urma ei
murmurul calm al apelor
și legănarea blândă a vapoarelor,
într-un rămas-bun de la vară. Am lăsat
noaptea să invadeze chipurile
și întunericul să înghită vocile
care cântă o nostalgie fără nume.

Echivalențe lirice

Voi adormi în acest loc,
unde o voce de demult
mă trezește,
Voi adormi, și puțin câte puțin,
misterul timpului va dezvălui
formele oculte ale nopții,
într-o scurtă șoaptă a infinitului.

În curând, păsările vor cânta în port,
așteptându-te
alunecând rapide prin zori,
făcând ziua strălucitoare.

Discipoli ai zorilor

Lasă umbra să coboare și să ne ducă departe
în misterul ei, unde totul
este trecere și prag, prezență
furtivă și incandescentă.

Râul curge și se îneacă în el
chipul tău, vocea ta,
poate memoria altor fețe
și a altor voci
care se încrucișează în faldurile timpului
devenind asemănătoare în întuneric,
poate că sunt doar rămășițe
ale unui vis străvechi
sau ale unei viziuni bruște
a eternității.

Aschenbach

Aschenbach se plimba printre umbre,
căutând, cufundat în nebunie,
lumina care l-ar putea salva.

Aschenbach rătăcea pe străzile întunecate
din Veneția, scufundându-se în fiecare chip
care reflecta decadența
și moartea, tânjind
la visul frumuseții.

Tadzio, Tadzio,
lumină în lumină, avansând
pe marginea mării,
arătând în depărtare

tot mai departe,
și viața însăși,
stingându-se în vis.

Poate că miracolul chiar este aici

Poate că miracolul este cu adevărat aici
Poate că nu, până la urmă.

Poate că e în aripa
care alunecă pe firul apei
sau în felul în care tu vezi albastrul înflorind

sau poate este chiar
acest „nu contează”
atunci când lumina izbucnește în tine
sau pe pagină

Sau poate e privirea ta,
tânjind să plutească

Poate că acolo se află rădăcina ta
care este rădăcina nimicului
poate că asta e miracolul
tău, de a vrea pur și simplu să înoți

și să te lași purtat
ca vântul atât de blând al verii
gestul tău
de a vrea să te lași dus

în mod secret,
un fel de nebunie care se revarsă
și plecând, plecând.

În spatele luminii

Scufundă-te în floarea lentă a singurătății
și adu la suprafață poemul
care se construiește cu precizie
cuvânt cu cuvânt, exact,
trebuie să-l lași să-și urmeze cursul.

Trebuie să înveți să respiri
Să asculți sunetul vântului
să deschizi ușa, lăsând să intre cântecul
păsărilor
cele mai vii fructe din copaci
un poem făcut din materie simplă.

Și trebuie să oprești meșterul
care sculptează limbajul
cu dalta sa
atent la vocile trecutului
și ale prezentului pur
care devine lumină în poem.

Voci care vin din copilărie

Voci care vin din copilărie
transformate în muzică pentru singurătate
ca soarele care strălucește pe ape
ele stârnesc presimțiri
care vin odată cu vântul.

Să nu poți uita
mareea înaltă, norii și albastrul
care au aprins după-amiaza
să nu poți uita
toate aceste lucruri
într-o altă vară, într-un alt loc
totul trece prin privirea mea absorbită
într-o duminică a orelor goale.

Vocile sunt cele care ne salvează.

Iar apoi vine poemul

Iar apoi vine poemul
făcându-și loc printre fisurile
realității, printre ochiurile viselor.

Un om reține cuvintele
vântului care trece
el vrea să le aducă în poem
dar ele se pierd în oglinzi.

Din fragmentele de cuvinte
se formează corpul poemului

întreg și inaugural
ca un animal
care tocmai vine pe lume.

În depărtare, lumina se stinge

În depărtare, lumina se stinge
dar noaptea se ridică

ca o felină
care-și înfige în noi
ghearele frumuseții.

Totul a rămas în urmă
lăsând beția
să ne învăluie
și să ne întâmpine
ca pe o lume nouă.

„Cel care stă în fața toamnei”

Tu ești cel care stă în fața toamnei
anticipând iarna
și casa cu un chiparos lângă ea.

În spatele ei este casa de lângă mare
casa tuturor verilor
cu palmierul ei care se leagănă
în briza blândă a serii.

Tu pictezi destinul
rămânându-ți să scrii timpul care nu este
și umbra îți plutește deasupra feței tale
în timp ce ții în mâini
un trandafir roșu.
Ce nume pentru acest trandafir?

A te privi e acest mister
de care mă împiedic mereu
urmându-te în litania despărțirilor.

Prezentare și traducere **Valeriu STANCU**

Metin CENGİZ

(Turcia)

Metin Cengiz s-a născut pe 3 mai 1953, la Kars, o provincie situată în estul Turciei. Este poet, editor și eseist. A fost profesor de liceu până la lovitura de stat din 1980, când a fost întemnițat pentru doi ani și acuzat pentru textele sale în perioada juntei militare. Este tradus în franceză, engleză, germană, arabă, ebraică, italiană, spaniolă, română, rusă și în multe alte limbi. Publică numeroase volume în țară și străinătate (Franța, Spania, Serbia, Ungaria, Japonia, Vietnam, Italia): *Suite à un déluge* (1998); *Un grand amour* (1989); *Lys qui écloit dans son venin* (1991); „A” *dans son état de soie* (1993); *Le livre des cantiques* (1995); *Au temps de la jeunesse* (1998); *Les hymnes de l'amour* (2005); *Cantiques pour nos jours* (2005); *La vie et Les Hasards* (2006), *La vie et la poésie* (2006); *Poésies complètes 1* (2007); *Les poésies de la liberté* (2008); *Poésies complètes 2* (2009); *Les images sont mon pays* (2011); *États de la terre* (2013); *poésies complètes 1 et 2* (2015); *les poésies du mal* (2015).

Este deținător al unor importante premii naționale și internaționale: Behçet Necatigil Poetry Award, în 1996, pentru volumul *Şarkılar Kitabı* (The Book of Songs); Melih Cevdet Anday Poetry Award, în 2010, pentru volumele *Bütün Şiirleri* (1-2), Tudor Arghezi International Poetry Award, în 2011 (România); premiul pentru Literatură al orașului Mersin, în 2014; Awarding the laureate, „Year of the essay” International Mediterranean Academy „Brothers Miladinovci” 2019, Struga, Macedonia.

Traducere din turcă în franceză: **Ferda Fidan**

Ca o pasare

1.

Ca o pasăre, viața zboară departe
Când întind mâinile spre trecut

Haine rupte, chip nedeslușit
Ceea ce văd acolo o creatură muritoare
Sunt ca grăul măcinat
Abandonat în infinit, cu totul dereglat

Cine își amintește de mine în aceste tenebre
Cine va evoca a mea culoarea galben-aurie?
Și eu eram un lăstar tânăr în această pădure
Frații mei, și eu am iubit cândva

2.

În timpul vieții mele am cunoscut durerile
morții
Ca o piatră fără să arate ca ea

Propria mea viață, casa pe care am construit-o
cu mare greutate
Unul după altul pereții i s-au prăbușit
Frunza care crește este un miraj sau un vis
Corpul meu un copac ros de insecte

Viața, spuneam, am trăit-o ca în exil
În case înghesuite pe străzi înguste
Am sărutat pământul cu toate rădăcinile mele
Am căutat și eu adevărul, frații mei

Revolta

În adâncuri rămâne o urmă a fiecărei furtuni
Lovind carnea arzândă
Înflorește și izbucnește în golfuri
Amintind doar vremurile străvechi
Ah, Malurile mute ale râurilor!
Omul dorește să bea această otravă

Vântul suflă pentru sine numai în pagini
În spatele său tremurul de safir al iubirilor trăite
– Cu toate acestea săgeata se înfige numai în fraze
Demonul grădinii tace pe veci –
Și numele nebun al unei dorințe în abisuri de marmură:
În Turcia gustul pământului, de asemenea,
suferă
ca și zilele poezilor

– Dragă, acesta este un uragan ciudat
de îndată ce vine vremea
va izbucni, izbucnește, a izbucnit!

Cu vremea

Cu vremea cineva vine
să se stabilească în inima mea
să-mi învelească trupul
să topească fierul care mă ține

să rostească vorbe pe care nu le ascult
niciodată
să-mi istorisească timp îndelungat o poveste
să-mi răstoarne lumea
să mă ducă departe

nu, nu numai asta vreau să spun
numai tu poți fi acesta
dar înțeleg la sfârșit
eu sunt cel care-și urmează drumul

Cu iubire mângâi funia de la gâtul meu

Parabola singurătății

a fost odată o femeie, un cântec al singurătății,
ce-și împletea singurătatea cu pietrele viselor
sale

arzând speranțele nălucilor
i-am spus: „de ce agiți acidul?”
„cade tencuiala de pe pereți de nefericirea
mea” îmi spune
„de îndată ce vocea mea devine vocea lăutei
fac dragoste cu această voce
pentru că este viața mea”

când îmi răspundea, visele ei plouau
peste viață ca ploaia de acid

Parabola vocii

din munți veneau vocile
valea era ca o mare irevocabilă
am galopat eu și tatăl meu
caii noștri erau în spume
„este posibil să găsești vocea” mi-a spus tatăl
meu
„printre alte lucruri posibile”
Ziua era o floare între noi

Parabola tainei

înainte omul a desenat ușa
apoi și-a întors fața către mare
și a spus „iată!”
ușa se deschidea spre mare

Îți mulțumesc, doamne!

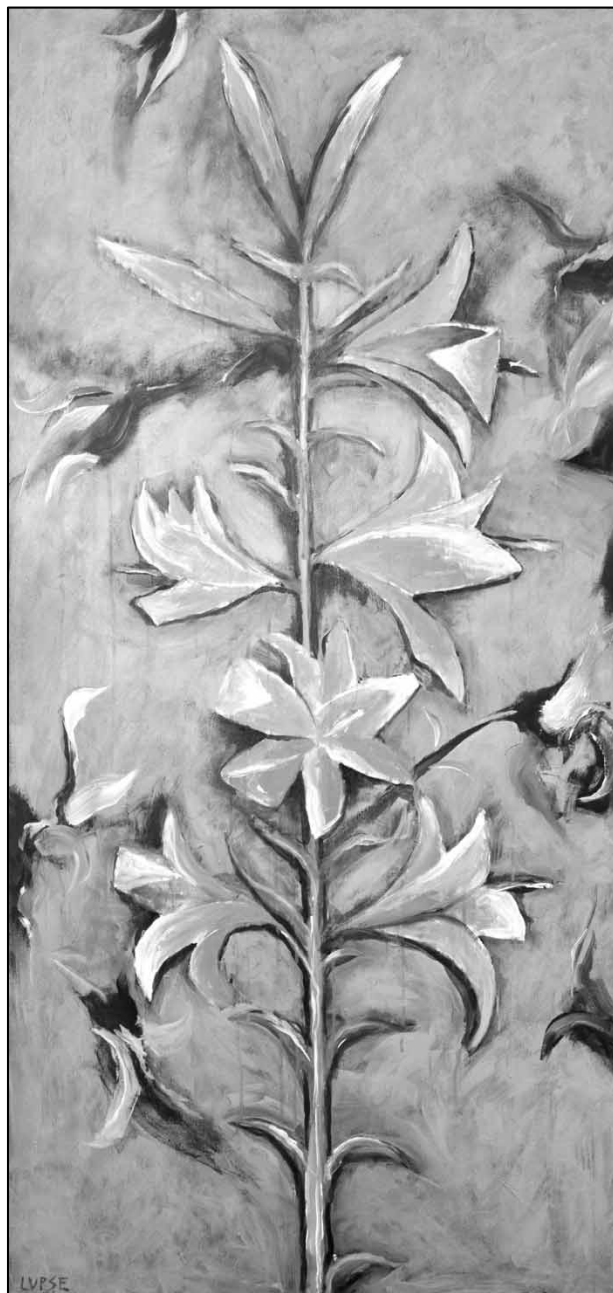
Îți mulțumesc, Doamne,
Pentru fructe și legume
Pentru pâine, pentru vin, pentru rachiu
Pentru bunurile adjudecate pentru casă
Pentru paturi, pentru cuverturi
Pentru bunurile pământului îndestulătoare pe
care ni le dai

Pentru lumina zilei, pentru noapte
Pentru stelele ce se deschid pe boltă
Pentru luna care privește voluptuos
Pentru copiii care fluierează la lună
Pentru toate, Doamne, pentru toate
Și de asemenea pentru sărăcia în care trăim
Pentru cea mai mare parte din iubirea mea
Pentru sărutările și îmbrățișările ei
Pentru parfumurile-i proaspete ca dimineața

Pentru trupul și pentru părul ei
Îți mulțumesc, Doamne,
Dar te rog să nu ne invidiezi
Pentru că nu ai ceea ce ne dai nouă
Nu ni le interzice nu face o otravă pentru noi

Dacă vrei întoarce-te în trecut și privește
Pentru a înțelege ceea ce se întâmplă
Am un mic hatâr să-ți cer
Nu vorbi, Doamne, în locul nostru despre
neliniște!

Prezentare și traducere **Mariana STANCU**

Crin – Floarea regelui

Petra BACIU

Marcel Lupșe și revelațiile formei

Natura, dincolo de a fi un context al existenței și cadru pasiv al exercițiilor plastice, devine măsura interioară a sufletului în picturile apreciatului artist Marcel Lupșe.

Universul complex al lucrărilor acestuia se revarsă într-o galerie de ipostaze formice fascinante. Este încărcată de sensuri, de emoție, de mesaje ample, cuprinse în formă și în fond, rătăcite și regăsite, reluate și prelucrate, care apoi plutesc într-o aură de expresivitate și sens.

Spațiul este structurat în funcție de principiul centrului. Deschizătoare a seriei, lucrarea *Flori de câmp* exploatează expresivitatea greutății vizuale, a ponderii formelor reprezentate. Verticala centrală are un rol catalizator ce slujește principiului simetriei. Elementele discursului plastic sunt subordonate echilibrului fizic. Structura sus-jos pe care se compun detaliile relevă un spațiu al dialogului, definit de texturi delicate, îmbogățite cu accente cromatice ce generează un efect de prospețime. Centrul de interes oscilează între un punct și o zonă prin varietatea detaliilor ce construiesc ansamblul.

Plastică

Suita lucrărilor ce au ca subiect „Ierburi de câmp” dezvoltă seria de interpretări sub semnul spontaneității, al fragilității perisabilului. Structurile reprezentate se ordonează conform aceluiași criteriu de menținere a întregului, dar se aerează, devenind delicate și luminoase. Cezura albă a panglicii este mai

puțin tranșantă, contopindu-se ca parte integrantă a diversității formice. Simetria se relativizează, formele dialoghează cu fundalul descriind umbre discrete într-o manieră ludică. Detaliile vegetale construite prin puncte colorate devin motive ritmice ce conferă diversitate expresivă și extind discursul dincolo de structura liniară inițială. Paleta cromatică se încălzește, amplificând efectul de plutire al ansamblului.

Seria „Ierburi de leac” sistematizează abordarea formelor naturale, descoperind și valorificând sugestiile constructive într-o manieră grafică ce poartă imaginea în zona-limită a punctelor. Acestea construiesc iluzia spațialității în subordonare față de concentrările formice, cristalizându-se în conglomerate ce dialoghează cu liniile compoziționale predominant verticale. Se revine astfel la austeritatea compozițiilor desfășurate în relația cu mediana, dar greutatea vizuală glisează pe verticală. Tensiunea interioară a punctelor exercitată asupra spațiului din jur, precum și desaturarea interpretărilor dirijează forța expresivă spre potențialul semantic pe traseul formă-sens.

Ca o constantă, fluxurile compoziționale sunt ghidate spre decodare pe axa sus-jos în întreaga suită de lucrări contemplate. Schimbarea perspectivei, manifestată în picturile florilor de albine, împrăștează repertoriul creativ prin inversarea direcțiilor de raportare. Astfel, compoziția se deschide și elementele vegetale interpretate dezvoltă dialoguri zvelte, elegante, reluate ca un ecou, în texturile

mărunte din fundal. Linia curbă se constituie într-un ritm ce deviază orizontală și verticală ca repere consacrate și diferențiază repaosul de mișcare. Liniile divergente ale detaliilor tulbură repaosul, dinamizând spațiul și reorientând forțele vizuale în jocuri spiralate.

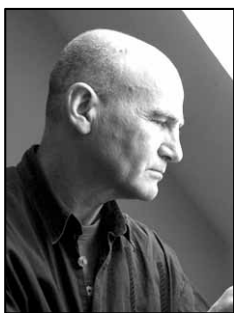
Buchet albastru și *Busuioc* sunt ipostaze ale exersării dinamicii cumulului de linii poziționale verticale dar de data aceasta în câmpul întunecat al fondului, generând tensiuni la întâlnirea dintre culoare, puncte și umbre. Forma descrisă de dialogul luminii în spațiul întunecat devine compactă și gravă.

Florile lui Ion și *Florile verii* poartă conversațiile plastice spre noi abordări ale structurilor, concavul și convexul disputându-și pe rând figura și fondul, într-o relație fluidă. Centrul de interes devine un stabilizator al dinamismului spațiului înconjurător, consolidând simetria compoziției și conferind unitate ansamblului. Accentele oblice slujesc tema, generând contraste între cadru și figură, condensând valențele expresive ale tușelor în zone de concretețe ce acționează ca vectori spre elementul purtător de sens, dispus median. În mod surprinzător, elementul central se reduce formic, plutind în spațiu, fiind definit și susținut de tensiunile exterioare.

Orchestrările compoziționale devin mai tranșante în interpretările ce redefinesc centrul, de această dată asumat la granița dintre construcție mentală și mimetism al naturii. Lucrările *Ierburi uscate* și *Ierburi de leac* poartă simbolul în relația cu fondul circular, fie dinamizat de umbra densă, fie pus în dialog cu ritmuri orizontale și registre de culoare. Centrul geometric este punctat de această serie, în care ecranul plastic captivează prin jocurile adâncimilor și are loc o recuperare treptată a obiectului cu o negare a spațiului explorat. Structurile înduse se reconfigurează în

intersecții de vectori. Centrul de forță, acumulând valențele expresive ale diagonalelor, ale razelor, absoarbe centripet punctele de energie ca apoi să le suspende pe marginea sferei, la granița dintre lumină și întuneric. *Păpădie – dansul îngerilor* este relevarea echilibrului subtil cuprins în dinamica detaliului aflat în relația cu mișcarea ansamblului, antrenând interacțiuni reciproce. Monologul formei este continuat de robustețea sferelor în lucrări ca *Rodie*, unde subiectele capătă o consistență statuară, evidențiind în dialogul dintre lumină și umbră o concretețe sculpturală. În cele din urmă, seria de interpretări generează imaginile monumentale ale *Originii lumii*, în care, densitatea motivelor capătă aspecte scenografice. Lumina și umbra învăluie forma centrală, simetrică, imobilă, suspendată în apăsătorul întuneric. Dirijarea accentelor discrete, deschise și compunerea reflexelor descoperă volumul cu un rafinat simț al contemplării conținutului, al cuprinsului și plinului ce se definește în relația cu golul. Acesta din urmă, încoronat de detaliile delicate ale învelișului protector, se ivește ca o promisiune în nuanțe calde, în contrast cu sobrietatea ansamblului. Ponderea este astfel abordată în altă ipostază. De această dată, urmărind traseul seriei, centrul de interes se detașează de cel geometric și poartă semnificațiile la baza lucrării, forțele vizuale acționând gravitațional, demonstrând că experiența vizuală este dinamică.

Meticuloasa explorare a potențialului expresiv al formelor vegetale este susținută de profunzimea semanticii asociate, fiecare secvență a procesului de interpretare fiind dublată de sensuri ce conferă atemporalitate lucrărilor. Această încastrare a semnificațiilor dilată exercițiile plastice spre complexitatea aproape sacră a unei revelații.

Nothomb și... „cultivă pasărea în tine!”

Alexandru JURCAN

Poate fi văzut pe Netflix filmul *Teama*, realizat de Alain Corneau, după romanul *Stupeur et tremblements* de Amélie Nothomb, scris în 2001 și recompensat cu Marele Premiu pentru roman, decernat de Academia Franceză.

Amélie Nothomb

Cartea a fost tradusă la noi de Dragoș Bobu – *Uimire și cutremur*, Polirom, 2002). Născută în 1967 în Japonia, scriitoarea e fiica unui ambasador belgian. Trăiește în Japonia, China, SUA și scrie romane echilibrate și expresive, extrem de con-

vingătoare. *Igiena asasinului* a devenit un best-seller. A mai scris *Atentat*, *Peplum*, *Mercure*, *Cosmetica dușmanului*, *Metafizica tuburilor etc.*

Japonia înseamnă triumful tehnologiei. Lui Roland Barthes politețea îi apărea ca fiind prin excelență un exercițiu al vidului. Viața personală nu trebuie să transpară. Interesele întreprinderii trebuie puse pe prim-plan. Cum începe romanul

Literatură și film

Uimire și cutremur? Cu sosirea ei la ultimul etaj al imobilului (autoarea fructifică experiența personală pe care a avut-o în Japonia, înarmată cu luciditate și umor). Acolo, domnul Haneda era șeful domnului Omochi, care era șeful domnului Saito, care era șeful domnișoarei Mori. „Iar eu nu eram șefa nimănui” – conchide autoarea pe 8 ianuarie, 1990, când liftul o „scuipa” la ultimul etaj, iar

fereastra din capătul holului „m-a aspirat ca hubloul spart al unui avion”.

Regizorul Alain Corneau (*Toate diminețile lumii*) practică o regie rafinată, care sondează abisuri fascinante. Comicul devine captivant, iar actrița Sylvie Testud e pur și simplu stupefiantă. Muzica de Bach conferă gravitatea care contracarează avatarurile filonului comic.

La începutul filmului vedem grădina, pământul și privirea copilului care se transformă în adult. Gata cu nivelul de jos, începe plutirea aparatului de filmat peste amețitoarele clădiri. Orașul văzut de sus, existența de roboți, ierarhizarea, curățenia excesivă, orgoliul nipon, supercivilizația, birouri labirintice și, mai ales, știința zâmbetelor. În prim-plan, mereu, uluirile personajului, până la sfârșitul acelei experiențe unice. Finalul adoptă o simetrie: de la fereastra de sus vom coborî spre grădina de la început..., „câtă vreme vor mai exista ferestre, până și cea mai mărunțică ființă omenească de pe pământ își va avea partea sa de libertate”. Personajul se joacă de-a căderea în gol, ca o eliberare de clișee și stereotipii. Confruntările celor două mentalități – orientală și occidentală – conferă o savoare aparte. Eroina afirmă că memoria sa funcționa după principiul WC-ului: „Seara trăgeam apa...o perie mentală elimina ultimele urme de murdărie”. Cu toate acestea, în fiecare dimineață „closetul meu cerebral era mânjit din nou”. Regizorul Alain Corneau servește textul literar cu o seriozitate impecabilă. A filmat în cartierul parizian *La Defense*, alt simbol al modernității care angoasează.

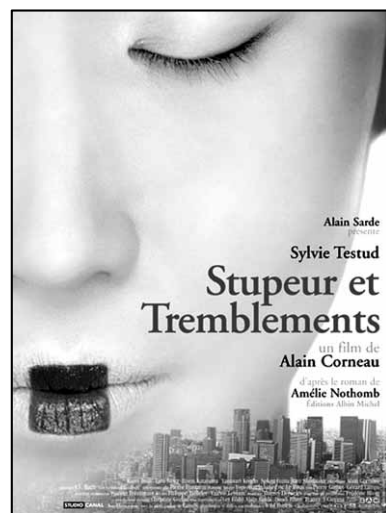
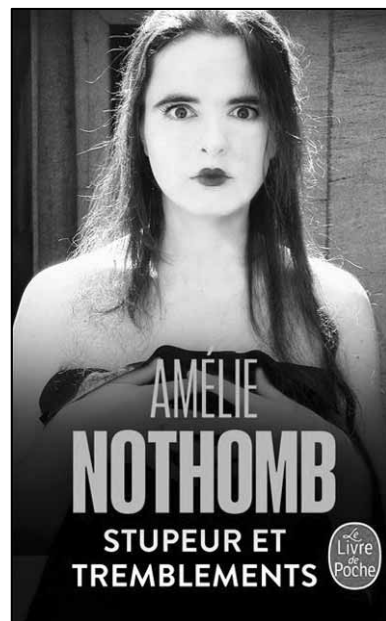
Din copilărie, autoarea simțea atracție pentru păsări. O obsesie aviară durabilă. Pentru ea, păsările însemnau libertate. Dar cu ce preț? Zborul implică eforturi considerabile. Căuta

metode de zburat și exclama: „Cultivă pasărea în tine!” Mult mai târziu a priceput că „a scrie înseamnă a zbura”. Adică evidențiază efortul depus. Scrisul implică și pericolul căderii, fiind asemenea unui zbor. După ce recunoști scrisul unui debutant? După „excesul de bagaje”..., fraze încărcate inutil. Cum să poți zbura cu asemenea poveri?

Amélie Nothomb a scris mult înainte de a publica. Abia al unsprezecelea manuscris a fost acceptat la Editura Albin Michel în 1992: *Igiena asasinului*. Romanul *Premier sang/Întâiul sânge*, Albin Michel, 2023, e o carte autobiografică tandră, crudă, ciudată, premiată (Prix Renaudot), care îl are drept personaj pe... Patrick Nothomb, tatăl său, crescut de bunicii materni cu afecțiune și răsfăț maxim. La 16 ani, e teribil de deștept. Bon-Papa îl va duce la celălalt bunic, la Nothomb din castelul Pont d'Oye, ca să devină mai bărbat, mai dur, mai pregătit pentru viață. Grand-Papa Nothomb e un baron decăzut, donquijotesc, care se dă mare poet. În jurul său, cei 13 copii mor de foame. O atmosferă demnă de Dickens... Patrick are insomnii și spaime, ascultând cucuvelele nocturne. „Eram mândru că am supraviețuit – mărturisește el – îmi plăcea să aparțin la ceata aceea de copii sălbatici”. Acolo trăiește o existență paralelă cu cea a adulților. Nimeni nu se plângea de nimic, iar bunicul, cu poeziile sale rizibile, „trăiește într-un fel de poveste, unde femeile sunt prințese” (tradu

cerile îmi aparțin). Peisajele sunt absolut mirifice, Patrick le adoră, le prețuiește, le visează. Are un defect major: leșină la vederea sângelui... proaspăt. E călcâiul său asumat de la Ahile citire. Va fi consul, va fi ostatic în Congo, dar fortificarea de la castel îl va proteja. Ajunge în fața plutonului de execuție. Gata, nu devoalez finalul. Afirm că romanul e un omagiu adus tatălui scriitoarei, decedat la 83 de ani, în 2020. Că autoarea a riscat și a scris la persoana întâi – un gest de iubire și de forță. Cu fanfanie, umor, ironie, precizie.

Buzdugan I

Ana Blandiana, Premiul Prințesa de Asturia pentru Litere – 2024.

Andrei Pleșu. Premiul Scriitorul anului ediția a IX-a, Iași, 2024.

Colocviul Național de Proză, ed. a XVII-a, la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, 4-5 oct. 2024.

Viață, literatură, societate – Conversații între generații, vineri, 15 noiembrie 2024, la sediul Filialei clujene, pe o idee de Irina Petraș. Invitați: Ioan-Aurel Pop, Varujan Vosganian, Menuț Maximilian, Gabriel Bota, Andreea Iulia Scridon, Alex Ciorogar.

Foto-album cu scriitori

Colocviul Național de Proză. Participanți, la încheierea dezbaterilor.

Zilele prozei – 5-6 octombrie 2024, la Primăria Beclean, cu participarea redacției revistei *România literară*. În imagine: Olimpiu Nușfelean, Angelo Mitchievici, Varujan Vosganian – președintele USR, Nicolae Moldovan – primar, Gabriel Chifu, Cristian Pătrășconiu, Menuț Maximilian.

Dezbaterea *Cititorul/ Scriitorul de proză* și întâlnirea cu cititorii a conducerii Uniunii Scriitorilor și a revistei *România literară*.

Imagine din sala de dezbateri.

Gabriel Chifu, Angelo Mitchievici, Varujan Vosganian alături de un grup de foarte tineri scriitori bistrițeni.

Zilele Prozei – 2024

Participanții la întâlnirea literară de la Primăria Beclean.

Decernarea premiilor Festivalului Național de Poezie George Coșbuc, ediția a 40-a, 25-27 oct. 2024, la Biserica ortodoxă din Coșbuc/ Hordou.

Horia Bădescu – Marele Premiu George Coșbuc, 2024.

Dezbatere pe tema creației coșbuciene – *Coșbuc în corespondență*.

Participanți la dezbatere.

Festivalul Național de Poezie George Coșbuc – 2024

Juriul Festivalului: Adrian Popescu – președinte, Al. Cățcăuan – secretar, Menuț Maximinian, Virgil Rațiu, Valeriu Stancu, Olimpiu Nușfelean.

În fața bisericii din Hordou.

Întâlnire literară cu elevi de la Liceul Sanitar din Bistrița.

Dezbaterea privind aspecte ale romanului actual, la Casa Colecțiilor din Bistrița.

Imagine din sala căminului cultural din Târlșiua.

Colindători din satul de baștină al scriitorului.

**Saloanele Liviu
Rebreanu – 2024**

Scriitori, profesori, inspectori școlari și o parte dintre elevii participanți la evenimentul de la Liceul Sanitar din Bistrița.

Prezentarea cărții *Dublu autoportret* de Varujan Vosganian și a unor cărți semnate de Horațiu Mălăele, la Biblioteca Liviu Rebreanu din Târlîșua.

Decernarea premiilor Liviu Rebreanu de către președintele Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian, pe scena Căminului Cultural din Târlîșua. Marele Premiu Liviu Rebreanu – Horațiu Mălăele.

Slujbă de pomenire.

La placa memorială amplasată pe locul unde a fost casa în care s-a născut romancierul. În imagine: Olimpiu Nușfelean, Ionela Silvia Nușfelean, Sonia Sarac, Ioan Pinte, Vlăduț Purja – primarul comunei, Menuț Maximinian, Valer Bindea, Patricia Bozbici, Ana Ciobanu, Vasile Barbu.

La bustul romancierului din Târlîșua, 27 noiembrie 2024.

Irina Petraș deschide reuniunea de iarnă a scriitorilor din Filiala Cluj, 29 noiembrie 2024.

Dana Buzura-Gagniuc lansează cartea *Buzura la Berința. Locul de unde nu a plecat niciodată.*

Imagine din sala reuniunii.

Poetul între poetese sau între muze.

Reuniunea de iarnă a scriitorilor Filiala Cluj aUSR – 2024

O parte dintre participanții la reuniunea de iarnă.

Slujbă de pomenire la casa unde a locuit Ben Corlaciul la Molișet, jud. Bistrița-Năsăud, 23 oct. 2024.

Fiica poetului, Ana Christina Corlaciul, lângă piatra comemorativă amplasată prin grija Primăriei Târlișua și a Bibliotecii Județene George Coșbuc din Bistrița.

Primarul din Târlișua, Vlăduț Purja, și primarul din Groșii Țibleșului, Nicolai Burzo, prezenți la eveniment.

Inaugurarea Bibliotecii din Târlișua în prezența soției, Florica, și a fiicei lui Ben Corlaciul. Alături de invitate, Vlăduț Purja, Camelia Tabără – vicepreședinte CJ BN, Ioan Pinteau.

Ben Corlaciul – 100

Imagine din sala bibliotecii.

Expoziție de fotografii și diverse documente la Biblioteca Liviu Rebreanu din Târlișua.

Ion Cristofor alături de patroana întâlnirilor literare ale Filialei clujene, lângă câteva creații plastice ale poetului, 24 sept. a. c.

Întâlnire cu Dan Culcer, 24 octombrie 2024.

Ruxandra Cesereanu – *Călătoriile inițiatice* – 5 noiembrie 2024.

Geografie și poezie – conferință de Gavril Pompei. 14 noiembrie 2024.

Sub reflector

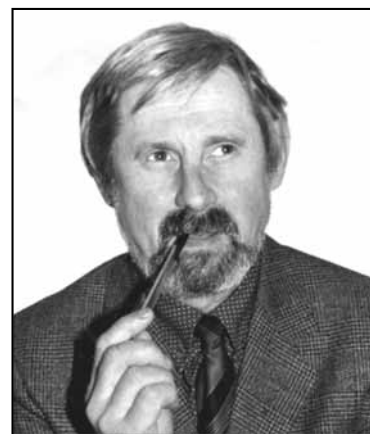

Conferința *Igiena și suferința în opere de artă* susținută de Laura Poantă, 20 noiembrie 2024.

Participanți la Interart.

Lucian PERȚA

Marian DRĂGHICI

ieșit la aer

întrat în manualul (de Limba și literatura
română
clasa a XII-a) deja mă vedeam și știam că toți
o să mă vadă
printre poeții români ce sigur o să rămână
dincolo de timp, cu numele măcar pe o stradă

despre arta mea poetică vor scrie uimiți
și cu o îngerească răbdare
zeci de critici ce fi-vor vrăjiți
de lumina ce încet din versurile mele o să
coboare

dar am fost trezit din visul fericit
de un... un muritor oarecare,
un ignorant, în sfârșit,
am ieșit la aer, la plimbare
și mi-am revenit!

Parodii pur și simplu

Ștefan VIDA MARINESCU

de secole

am știut totdeauna că pentru poezie,
în spatele unui poet,
trebuie să fie
o femeie, care, discret

să-l împingă înaintea cuvintelor,
în valul lor,
în orgiile prin care, sonor
trâmbița* metaforelor
să-l poarte spre edituri și totodată
spre dicționare
și antologii literare –
reverențele memoriei m-au ajutat
și nu e o întâmplare
că eu am văzut-o
și m-am însurat!

Teodor DUME

Apartamentul cu numărul 10

când se întâmplă să rămân singur
în **azilul din cicatricea** cuvântului,
apartamentul meu, desigur,
vărs **lacrimi pe altarul trupului**
și mă plimb în **cercuri**
printre **umbrele** din jurul meu –
adevărul din cuvinte e că uneori
și-n ultimul timp mai mereu,
mă tot uit pe vizorul ușii
în speranța că poate bunul Dumnezeu
mi-a simțit **durerea din spatele cărnii**
și va trimite, în fine,
o muză să mă aline –
poate că prea fac pe insistentul
și nu așa se face,
dar sper să nu greșescă apartamentul...
eu stau la 10!

Cătălina SOARE-HÜLL

Scufundare

Lumea din Cluj-Napoca întinde spre mine
de aproape doi ani o mână
prietenoasă și mie îmi vine,
parcă **în transă** deplină,
să o accept ca pe o provocare,
să particip la viața cetății,
și, într-o colegială îmbrățișare,
să-i cuprind toți poeții
de la Steaua și Cercul Literar
și așa să mă scufund în viața ei

chiar am și sper că nu în zadar
în această direcție câteva idei!

Gheorghe VIDICAN

umbra poetului

în **singurătatea candelabrului***
din **mansarda cu vitralii**, poetul
așteaptă răsăritul soarelui,
maltratată de liniștea ce încetul cu încetul
se destramă în ecouri citadine –
el știe că eternitatea nu o să-l salveze
jucându-se de-a baba-oarba prin sine
în căutarea poemului și că nu o să dureze
mult **înflorirea frigului** în cuvinte,
de aceea, **cu dimineața în priviri** o pornește
cu un nou manuscris spre o editură cuminte,
dar, ca o **pasăre rănită**, **umbra** nu-l mai
urmărește!

(*Cuvintele scrise cu bold reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorilor.
Lucian Perța)

Ierburi de câmp V

CITITOR DE REVISTE

fondată în 1906

Viața Românească

Revista Scriitorilor din România

Viața Românească
nr. 7-8/2024. *Niculae Gheran și profesorii*

Clujului. Dinu Flămând, poet și eseist, fost student la Cluj, unul dintre primii redactori ai revistei *ECHINOX* (o revistă studențească de pomină, lansată în anii '60 ai secolului trecut, prezentă regulat în lumea literelor până la „bătăia din decembrie 1989”), autor al câtorva volume de poezie și traduceri [din Fernando Pessoa, Jorge Semprun, Philippe Sollers etc.], este găzduit în revistă cu eseul „Un fado ca o spovedanie”, despre una dintre compunerile narative (romane) ale portughezului António Lobo Antunes, *Fado Alexandrino*, cea de a cincea carte publicată de acest mare autor portughez. (Referința din titlu face trimitere la celebrele fado melancolice cântate (fado lusitan/ *folclor urban*) mai cu seamă la Coimbra și la Lisabona. Eseul semnat de D.F. este mai mult decât complet în toate sensurile literare și informative eseistice. Hanna Bota dezvoltă comentariul analitic „Lumea mea și lumea ta”. Autoarea informează despre ceea ce face vorbire: „Cum văd eu lumea” este titlul cărții lui Albert Einstein, de fapt, o antologie din textele savantului, selectate de M. Flonta și I. Pârvu [Ed. Humanitas, 2015]. Răzvan Voncu oferă repere critice-eseistice despre „Ovidiu din Pont”, despre cetatea Tomisului, legile Romei imperiale, despre geții din Dobrogea, despre exilații din capitala Imperiului, Roma etc., un eseu literar, altruist construit, încărcat de sugestii și considerații istorico-literare care stârnesc curiozitatea multora. Răzvan Voncu nu de aspecte neelucidate ale vieții și operei lui Ovidiu e interesat, ci de aspectele insuficient reliefate ale șederii sale la Tomis și mărturia sa cu privire la spațiul locuit de geți și la cultura viticolă a acestora. „Ovidiu nu știa, după cum rezultă chiar din textele scrise de el, mare lucru despre acel teritoriu roman [Dobrogea de astăzi – n.m., V.R.] cucerit relativ recent, în 29 î.H., ca urmare a unei iscusite manevre politice a lui Marcus Licinius Crassus, care, intervenind în războiul dintre regele get Roles și pretendenții Dapix și Ziraxes, reușește să aducă întreaga regiune dintre Dunăre și Marea Neagră în componența Imperiului Roman.” În *Pontice*, în „*Scrisoarea a II-a. Către* [poetul Cornelius] *Severus*”, Ovidiu scrie cu mult „tact” poetic despre cetatea [Tomis – n.m., V.R.] în care avea un statut privilegiat: „Mă uit la țara asta, ce fel

de oameni sunt!// O, nu se află țară mai tristă pe pământ!// Sunt oamenii doar fiare la fire și la trup!// Nici legea n-o respectă cu firea lor de lup!// Aici dreptatea zace sub pumnul lor gemând!// Aici dreptatea piere sub spadele sunând!// Abia se văd la față, atâta-s de pletoși!// Se-mbracă-n piei de fiare și-n cioarecii păroși!// Al lor obraz întruna le e acoperit./ E apărat de geruri, de părul lung zbârlit!// Și-i recunoști pe vorbă, adesea, pe puțini./ C-au fost odinioară de felul lor elini –/ Mai au ceva cuvinte schimonosite-ncet:/ Barbar sunt pronunțate și cu accentul get!// Aici nu știe nimeni nici un cuvânt latin./ Și uit și eu latina, puțin câte puțin:/ De-atâta timp o vorbă latina n-am schimbat!// Poet roman, eu însumi grăiesc ca un sarmat!”... Cronicar activ la *Viața Românească*, Ion Pop scrie despre două volume ale lui Răzvan Andrei: *Jazz pentru iguane* [Ed. Brumar, două ediții, 2018, 2019] și *Raport către Walt Whitman* [Editura OMG, 2023]. Traian D. Lazăr analizează opul de „documente” scrise, *Niculae Gheran în oglinda corespondenței*, [Ed. Semne, București, 2024], ediție îngrijită de Rodica Lăzărescu, care cuprinde o parte a scrisorilor dactilografiate și electronice din arhiva Niculae Gheran. Acestea i-au fost încredințate Rodicăi Lăzărescu, „spre arhivare și valorificare”, întregul lot urmând, probabil, a fi scos la lumină ulterior. Dintre 160 de corespondenți, cei mai activi epistoleri apar a fi academicianul Al. Zub, istoricul literar maghiar Domokos Sámuel, scriitorul Vlad Mușatescu, academicianul Mircea Zăciu, profesorul Aurel Sasu, universitarul Vasile Fanache, preotul Clemente Plaianu. „În corespondența lui Niculae Gheran se pot descoperi fapte și informații privind tot ceea ce este legat de conceperea, redactarea, editarea, ecoul și importanța *Ediției Liviu Rebreanu* [s.m., V.R.] și altor publicații ale sale ori ale partenerilor de corespondență.” Ion Buzași abordează volumul *Poem de parfum și miresme* de Virgil Rațiu [Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024], cartografiind o lirică interogativă, acuzativă, responsabilă. Semnează pagini de proză: Hanna Bota, Leon Iosif Grapini, Emilia Poenaru Moldovan.

Tribuna nr. 532/
2024. Probleme arzătoare, azi: școala

românească! Educația din școlile și universitățile din România este în criză, și nu numai procesul

TRIBUNA
Revista de cultură • serie nouă • anul XI • nr. 532 aprilie 2024

educativ este într-o perioadă tulbure. Prof. Andrei Marga scrie – pentru a câta oară?, în articole din reviste importante, în volume publicate... – despre starea precară educativă, starea precară din învățământul primar, gimnazial și liceal care așază România pe ultimul loc în clasamentele din Uniunea Europeană, sondaje executate de diferite instituții taxonomice. Din 1991, tot pe ultimul loc din clasamente ne postăm, iar Ministerul Educației nu dă nici un semn că ar binevoi să se „trezească”, ba dimpotrivă, legile învățământului din 2011 și 2023 au politizat aceste structuri, le-au strangulat – conform nu știu căror „fumuri” și „planuri” venite din „hăul perdiției” globalizante, ba, știm! dar politicianilor nu le pasă – îngroșând amatorismul la decizii și, evident, alunecarea sub pragurile de performanță. Prof. Andrei Marga repetă analizele susținute în numeroase comunicări de profil și în cadrul unor întruniri-dezbateri, anume: Indicatori precum România campioană europeană la abandon școlar, la cel mai scăzut consum de carte pe cap de locuitor, la *analfabetismul funcțional* – sintagmă pe care, cred eu, mulți o înțeleg pe dos, o gravă tară de percepție a fiecărui individ, în sensul că: *funcționează și așa, conform demult-spusele: popor abia alfabetizat, neinstruit intelectual, ușor de manipulat!*, adică: *analfabetism care, totuși, funcționează!* –, ajungându-se la emigrare în timp de pace; toate indică totul despre starea educației naționale. Unii sociologi au constatat că neșcolarizarea atinge astăzi proporții de dinainte de 1938! Corupția în acordarea de diplome și titluri și slaba valoare de sub ele sunt fără precedent. Destul să luăm în calcul neputințele din deciziile economice, din accesarea de fonduri europene, din democratizarea și asigurarea unei justiții credibile, pentru a ne da seama de declinul profesional. Iar peste toate, disprețul pentru educație atinge culmi [mai ales în rândul guvernanților, al parlamentarilor, al, încă, președintelui României!, chiar al multor profesori, nepăsători-sinecuriști, dacă nu cumva, mai mult decât jalnici reprezentanți pentru astfel de posturi!]. „Este de mirare că universitățile nu reacționează la disprețul cu care este privită educația, arată Andrei Marga. În loc ca lectorii unora să se ocupe, ca nicăieri în Europa, de schimbarea penibilă a legislației mandatelor, precum în 2023, [...] nu ar fi normal ca universitățile să se exprime pentru valorificarea pregătirii absolvenților în folosul țării? Nu ar fi de revenit de la încremenirea în aranjamente păguboase, la competiția deschisă în ocuparea de funcții și de posturi, în acord cu ceea ce înseamnă universitatea la propriu?” Eseul analitic semnat de Andrei Marga se intitulează: *Ce ar face Spiru Haret?* Arătând cum

așa-numitul program „România educată”, lansat de... (toată suflarea știe cine, numai președintele nu!), sunt un exemplu de nepricepere, dăunător pentru țară, filosoful propunând *revenirea la Spiru Haret...* Dar mai știe cineva, om de „seamă”, chiar dintre profesori-învățători, cine a fost și a rămas Spiru Haret??!... Ca ministru, în zece ani, Spiru Haret, cunoscutul matematician și sociolog a condus, cum ca altul nu, elaborarea legilor, legi temeinic întocmite, care au reformat durabil educația din țară: Legea învățământului primar (modificată în 1896); Legea asupra învățământului secundar și superior (1898); Legea asupra învățământului profesional (1899) etc. Spiru Haret a dat componentele decisive ale reformei (educației) și a avut opțiuni care rămân și azi de actualitate! Învățământul nu a fost lăsat pe mâna repedevorbitorilor *influenceri*, cum sunt cei de azi, care trăncănesc una-ntr-una fără rost pentru că au mijloace „deștepte” de comunicare. Ei, multe și mărunte și cam încurcate înseamnă învățământul național la români! Ce s-ar petrece să ne revenim, să spunem NU abuliei *ideologiei corectitudinii politice?!*, a „progresismului”, port-drapelele idiotizării mondiale?!

Scriptor nr. 115-116 (7-8)/ iulie-august 2024. La Paști, o poezie de George Coșbuc de acum 125 de ani. **SCRIPTOR** [fondator

și coordonator Lucian Vasiliu, poet și editor] apare la Iași, este cea mai elegantă revistă de literatură și artă de la noi, împărțită pe secțiuni inspirate de originile limbii noastre, limba latină, ca să se știe: *semper ad meliora, semina sapientiae, historia magistra vitae, colloquium, aqua script, ars amica nostra, et în arcadia ego*. Sigur nu am cum le cuprinde pe toate în comentariul prezent, însă pe deplin voi selecționa cele mai interesante și, prioritar, voi semnala cele comunicate de scriitori clujeni. Paginile se deschid cu poezii de Maria Pilchin (Chișinău), Maria Atanasiu, Ion Beldeanu (1939-2024), Vlad Mușat, Gheorghe Vidican, și proză de Nicolae Prelipceanu, un fragment din romanul *Pe scara interioară [oglindea spartă]*, aflat în lucru la Editura Junimea, Iași. Emina Căpălnășan ne face cinstea de-a ne aduce *pâine și frazeologie pe pâine*, bucuria de a descoperi expresiile românești cu... *pâine*, un periplu lexicografic *bun ca pâinea caldă*. Spunem despre un om: *bun ca pâinea lui Dumnezeu*, iar pe un ton blând, cu prețuire: *este o pâine de om*. Când avem la îndemână toată puterea și toate mijloacele spunem

că avem pâinea și cuțitul (în mână). Tot despre resurse: *a mânca pâinea (și sarea) cuiva* are sensul: „a fi întreținut de cineva”. *A umbla cu pâine și apă* înseamnă „a căuta să ajuți pe cineva împotriva voinței lui”. Zgârcenia se poate exprima și prin prezența pâinii: *nu gustă nici sare cu pâine*, se spune despre omul avar. *A întâmpina pe cineva cu pâine și sare*: „a primi pe cineva cu mare bucurie” ș.a.m.d. Construcțiile particulare ale unei limbi operează cu sensuri speciale, tot așa cum tradiția operează cu emoțiile speciale ale fiecăruia dintre noi. Cristina Florescu analizează dubla semnificație a aceluiași semnificant, în limba română: *luna*, ca astru ceresc, și *luna*, „element temporal”. Nici în zilele noastre „povestea” *lunii*, indiferent de semnificația termenului, lingvistic, etimologic, nu este clarificată. Gheorghe Cliveti, cu prilejul sărbătoririi „Anului aniversar Avram Iancu”, evocă ani premergători și anul revoluționar 1848, întreaga *Revoluție română*, portretizând în efigii pe Gheorghe Bărnăuțiu și Avram Iancu, *Jurământul și programul* Marii Adunări desfășurate pe Câmpia Blajului denumită de atunci a Libertății. De reținut, *pentru toți românii*, din discursul lui Bărnăuțiu era că, din drept natural și istoric, consacrarea *principiului național* nu putea fi una „fragmentară”, doar „ardelenească”, ci *panromânească*. Iar mai mult de reținut e acel „sfânt adevăr” rostit de Bărnăuțiu ce a fost să-i fie stindard lui Avram Iancu, după a doua Mare Adunare de la Blaj, din septembrie 1848, când și-a îndrumat „frații revoltați” spre *război național*. Sunt de reținut dialogurile dintre Anastasia Dumitru și Ana Blandiana, „depănând” *Memorialul de la Sighet sau despre istoria ca viitor*; convorbirile dintre Teodora Stanciu și Alexandrina Cernov, despre românii noștri din regiunea Cernăuți, Ucraina, și revista „Glasul Bucovinei” care nu a mai apărut de anul trecut, și despre ceea ce ar trebui întreprins în sprijinul românilor din țara vecină; de reținut este și dialogul dintre Diana Serena Bunea cu criticul Daniel Cristea-Enache în seama volumului *Convorbiri cu Alex Ștefănescu*, apărut anul trecut la Editura Spandugino, București. Excelent este și eseu realizat de Ioan-Aurel Pop aplicat poeziei *La Paști* de George Coșbuc, versuri scrise cu circa 125 de ani în urmă, apărute în volumul *Fire de tort*. Aflăm astfel, de ce *Paști* și nu *Paște* (ca astăzi), semnificația „fire de tort”: *tortul* fiind o țesătură fină de in și cânepă, lucrată în casă, etimon preluat din latinescul *tortus*, legat de verbul *torquere*, din care am moștenit românescul „a toarce”. O suită de cronici și recenzii literare însoțește sumarul revistei, astfel: Constantin Cubleşan scrie despre volumul de poeme *Mâna scriitoare* de Nicolae

Panaite [Ed. Junimea, 2024]; Livia Iacob glosează pe seama unui nou volum de versuri de Marcel Mureșeanu, *Ultimul taciturn*, poetul înfățișându-se simplu, onest „de pe Promontoriul 85”, alergând pe un țărnam căruia îi lipsește urieșeasca deschidere a mării, adică infinitul de posibilități pe care le cuprinde phantasia creatoare, [Ed. Avalon, Cluj-Napoca, 2023]; Simona Modreanu se ocupă de o restituire editorială, publicistica lui Nichifor Crainic practică după eliberarea poetului din închisorile României comuniste, în revista *Glasul Patriei*, publicație exclusiv destinată românilor din afara granițelor țării, în scopuri lesne de înțeles, două volume reunite sub titlul «Renașterea Română», *În lumina libertății și Efemeride peste veac* [Ed. Junimea, Iași, 2024 – ediție îngrijită de Vlad Bilevsky.

România literară nr.

48/ 2024. Cronică de revistă cu jazz și

Virgil Mihaiu. Ethno Jazz Festival – ediția 22, la Chișinău – este imensa scenă pe care se desfășoară analiza muzicală cu gust natural de jazz semnată de inegalabilul iubitor și comentator muzical Virgil Mihaiu. Asistăm și citim cu bucurie: „În 2002 grupul *Trigon* din Chișinău, fondat și condus de Anatol Ștefăneț, împlinea un deceniu de existență. Ocazie sărbătorită prin organizarea primei ediții a surprinzătorului *International Ethno Jazz Festival*. Personalitate marcantă, magistru al violei și, totodată, spirit devotat tradițiilor din care și-a modelat concepțiile, Ștefăneț a condus spre înflorire sus-menționatele ctitorii: o trupă exponențială pentru ceea ce poate fi denumit – printr-o sintagmă enesciană – *jazz în caracter românesc* (implicit, moldo-român) și un festival pe măsura aspirațiilor estetice ale întemeietorului. În timpul scurs de atunci, Festivalul a devenit un mediu adecvat pentru plâsmuirea noțiunii de *ethno jazz*. Grație judicioasei selecții operate de programatori – Anatol, soția sa, Natalia (neasemuita făptură decedată prematur la finele anului 2020) și, mai recent, fiicele lor Veronica și Mariana – toate edițiile festivaliere au contribuit la clarificarea și dezvoltarea oarecum nebulosului concept fixat pe generic. Ajuns la cea de-a 22-a ediție în toamna 2024, Festivalul și-a consolidat statutul referențial în viața culturală a Moldovei de Est. Printre partenerii instituționali ai organizatorilor s-au numărat Ministerul Culturii din țara-amfitrion, Guvernul Helvet, Primăria Chișinău, ICR Chișinău, Ambasada Franței, Alliance Française... Importanța evenimentului a fost relevată și de participarea la gala inaugurală (în ospitalierul Teatru din

Centrul Cultural *Ginta Latină*) a președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, și a ministrului culturii, Sergiu Prodan. [...] O similară intensitate emoțională a generat și recitalul cvartetului condus de Ioan Streba. Originar din Iași și virtuoz incontestabil al clarinetului, acesta se făcuse cunoscut din fragedă tinerețe ca membru al ansamblului bucureștean *Ciocârlia*, înainte de a se stabili la Paris. Acolo și-a edificat o bună reputație, atât prin colaborări cu compatrioți de talia unor Toni Iordache, Gheorghe Zamfir sau Florin Niculescu, sau cu mari nume ale jazzului francez, precum Didier Lockwood sau Biréli Lagrène. Nu doar declarativ, ci și faptic, Streba își propune să «balcanizeze jazzul», respectiv să jazzifice repertoriul tradițional *manouche* [țigan]”. Alte nume de grupuri/ formații de jazz participante la Festival: Grupul italo-turco-olandez *Ottomani care mizează pe jocul de sensuri între denumirea istorică „otomani” și cea literală italiană, traducibilă prin „opt mâini” (sugerând o componentă de cvartet), Grupul *Cacha Mundinho*, un cvartet încă mai cosmopolit, Grupul german *Soulcrane care practică o muzică introspectivă, în răspăr cu vacarmul Terrei suprapopulate; liderul cvartetului este Matthias Schwengler, Grupul *No-Mad Spirits*, cvartet, situat pe coordonate stilistice radical diferite față de calmul altor grupuri, care au realizat un spectacol bulversant, de final. Răzvan Voncu analizează volumul *Cartea unui nonagenar* a poetului Ovidiu Genaru [Ed. Junimea, Iași, 2024] subliniind că recenta carte nu este deloc „cuminte” și „înțeleaptă” și nu conține nici măcar aluziv discursuri parentetice. Genaru e, dimpotrivă, ironic și mușcător la adresa prezentului și-și face simțită conștiința pozițională, inclusiv în chestiuni „la zi”, cum ar fi relația noastră cu lumea. Marta Petreu, poetă, prozatoare, critic și istoric de lucrări filozofice, trece în revistă cartea lui Mircea Flonta, *Filosofia într-o lume pragmatică. Impresii, experiențe, reflecții*, [Ed. Cartex, Buc., 2024], o carte frumoasă, generoasă, directă, din care orice om are ce învăța, inclusiv un principiu moral: „Cu cât ieși mai puțin și dai mai mult, cu atât ești mai valoros din punct de vedere moral”. În *liniștea fricii* este titlul volumului de poeme semnat de Olimpiu Nușfelean, apărut la Ed. Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2024, cronică realizată de Horia Gârbea, volum în care găsim referințe mai numeroase subscrise singurei Cărți din „raftul magicianului care nu a fost pârjolită vreodată, Biblia. Andrea H. Hedeș se ocupă de volumul de proze *La fel ca mine* semnat de Denisa Ștefan, Ed. Polirom, Iași, 2024. Printre numeroasele cărți de referință publicate de Nicolae Manolescu se numără și volumul *Scrisul și cititul*,**

carte apărută în 2002 la Ed. Polirom și reprezintă, înainte de toate, un elogiu suprem adus lecturii – notează Gheorghe Glodeanu „răsfoind”, cum consideră el, minunata carte semnată de N. Manolescu, și, mai departe: *Cititul și scrisul* este o carte fascinantă, în care N. Manolescu își demonstrează excelentele calități de povestitor și teoretician literar. Semnează poeme frumoase (fără peiorativitate/ o juma’ de pag. A3) Radu ULMEANU.

Nord Literar nr. 2
(249)/ 2024. Vitregii
în postumitate. Irina

Nord Literar
anul IV, nr. 2 (249), martie, 2024
Apus de Bari, Mito, sub egida Consiliului Județean Maramureș

Petraș, sub titlul „Contractul de lectură – răspunsuri/ răspunderi (IX)”, spune că oricât de profunde ar fi cunoașterea, știința, luciditatea unei persoane, realitatea nu i se arată în toate detaliile ei. Pe de altă parte, cuvintele nu au capacitatea de-a ne arăta pe dată *calitatea de adevăr sau minciună*. Și încă: Primul scriitor a inventat minciuna iar primul cititor a făcut-o să dureze. Încă de la început, pactul dintre scriitor și cititor introduce un acord tacit și o bună porție de încredere reciprocă. / Ion Papuc în microeseul „Genealogii culturale” spune că e important, indiferent ce faci, cum faci, să ai în spatele tău ca suport o genealogie culturală. Pentru a ajunge la exemplificarea temei alese, Ion Papuc rememorează o „legendă” legată de Thomas Mann, care, foarte de tânăr, tocmai publicase romanul de succes *Casa Buddenbrook* și era coplesit de infatuare. Într-o discuție despre cazul unui precursor, tânărul romancier spuse că, deși nu a citit cartea respectivului, este convins că e fără valoare. Întrebat cum poate să se exprime atât de drastic despre o carte pe care recunoaște că nu a citit-o, Thomas Mann dădu replica: Ce contează cu nu am citit-o, a citit-o bunicul meu... Pe firul unei astfel de genealogii, Ion Papuc scrie despre poetul, prozatorul, eseistul Radu Ulmeanu și despre Lucia Munteanu, autoarea unei monografii interesante și necesară, *Petru Bran. Precursorul învățământului românesc sătmărean și urmașii lui* (Ed. Pleiade, Satu Mare, 2017). Daniela Sitar-Tăut aduce noi informații (și finalizări ce țin de istorie literară) legate de biobibliografia lui Camil Petrescu. În urmă cu cinci ani, împreună cu Alexandru Buican au publicat două dintre cele trei acte ale unei piese de teatru necunoscute a lui Camil Petrescu, *Aici se repară ieftin roata norocului*. Îngrijitorul tomului, Alexandru Buican, cu această ocazie, a lansat un apel adresat unei eventuale persoane particulare care se întâmplă să aibă vreuna din variantele complete ale piesei spre a o reda culturii române. Această chemare a dat roade. În posesia unei

dactilografe a unei versiuni întregi a piesei lui Camil Petrescu se afla Florica Ichim, iar recent piesa a fost publicată cu textul integral. Camil Petrescu – scrie D. S.-T. – este unul dintre scriitorii cei mai vitregiți în postumitate. Spre exemplu, nu avem nici azi ediția de *Opere complete* Camil Petrescu, legatară testamentară a scriitorului nu a publicat manuscrise importante, nici nu a încredințat „lada” arhivei Academiei Române, cum se procedează. Ba, mai mult, nu a lăsat pe nimeni să se apropie de textele lui, mai bine le-a „risipit”, a pus piedici sau a sistat inițiativele editoriale, cum a fost cazul celor zece volume ale Editurii Naționale, care, deși, tipărite, au fost scoase din circulație. (Sunt convins că la mijloc nu a fost decât dorința de câștig bănesc a legatarului și-a altora, zic eu, cum a fost, demult, cazul *Jurnalului* lui Liviu Rebreanu, pe care Fanny, soția lui, înainte de a-l încredința editorului Niculae Gheran, l-a forfecat și a eliminat (imposibil de refăcut) pasaje care nu îi conveneau, dumneai și fiicei, Puia. Așa este cazul, de dată nu prea îndepărtată, a stopării de la publicare a operelor lui M. Sadoveanu, V. Voiculescu etc. Piedicile editării ori reeditării operelor unor scriitori, în acest sens, sunt diverse, ciudate, ipocrite. Gheorghe Glodeanu analizează volumul *Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme* sau *Invizibilul, descriere amănunțită*, roman de Gabriel Chifu (Ed. Polirom, Iași, 2004). Delia Muntean semnează cronică la volumul antologic *O sută și una de poezii* de Mircea Petean (Ed. Academiei Române, 2022, prefață de Ovidiu Pecican). Reflecții răsunătoare despre scrierile lui I.D. Sîrbu așază în pagină Ovidiu Pecican abordând romanul *Candid la Isarlâk, Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* și volumul de *Corespondență* din ediția de *Opere* ale scriitorului ardelean. Opera fundamentală a istoricului Gheorghe I. Brătianu este *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, o prezentare cu argumente istorice, judecăți istoriografice și adâncimi filosofice. Prin acest reper istoriografic, prof. Vasile Mârza publică volumul *Marea Neagră în opera lui Gheorghe I. Brătianu* (Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2021). Prezentarea cărții o realizează istoricul Marius Oprea. Zenovie Cârlușea analizează studiul *Istoria prozei fantastice românești* de Gheorghe Glodeanu (Ed. Școala Ardeleană, 2023). Nu mai puțin importante sunt recenzii semnate de Constantin Cubleşan (*Crima de pe podul Garibaldi* de Radu Țuculescu) și Raluca Hăsmășan (*Lacrima de pe obrazul mumiilor*, poeme de Valeriu Stancu). O altă abordare este cea a Deliei Muntean la romanul *Fata din copaci* de Ana Lăpușan (Ed. Limes, Cluj-

Napoca). Pagina de traduceri e rezervată poetului Julio Pavanetti (Spania), prezentare și transpunere în limba română de Valeriu Stancu.

Apostrof nr. 9/ septembrie 2024. Un număr bogat în

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

informații și analize literar-culturale. Ion Bogdan Lefter abordează în „jurnal de cărți”, în avans sumarului, tema Anchetei *Apostrof*, **Ierarhii literare**, subiect ce nu își îngăduie nimeni să îl cartografieze dintr-o perspectivă angajată superior. Redacția avansează trei întrebări care stârnesc interesul scriitorului: 1. *Cum se construiește o ierarhie literară? La modul ideal, ce criterii ar trebui să stea la baza ei?* 2. *Comentați „inflația” unor formulări de genul „X este cel mai mare/ important/ valoros poet/ prozator în viață”, care încearcă să transpună în domeniul literaturii clasamente cu iz sportiv. Dar în cazul postumității?* 3. *Oricât s-ar teoretiza ideea de obiectivitate absolută, imparțialitate desăvârșită, intervențiile criticii literare sunt marcate, mai mult sau mai puțin, de gust, preferințe, afinități, ba, de ce nu, chiar de simpatii și antipatii. Până unde acceptați subiectivitatea criticului literar?* Privitor la ancheta prezentată, câțiva importanți oameni de litere își angajează responsabilitatea răspunsurilor date, deloc lipsite de interes: Leo Butnaru, Gabriel Coșoveanu, Gellu Dorian, Radu Găvan, Vasile Igna, Alexandru Jurcan, Kocsis Francisko, Adrian Lesenciuc, Mihai Măniuțiu, Mihaela Mudure, Delia Muntean, Olimpiu Nușfelean, Ioan-Aurel Pop, Ioan F. Pop, Simona Popescu, Lucian Vasiliu. După aproape 35 de ani de la revoluția/ revolta românilor din decembrie 1989, Petre Mihai Băcanu dă la tipar volumul *Bilet de ieșire. Memorii*, apărut la Editura Vremea, 2024, și prezentat la Bookfest și Biblioteca Academiei. Despre ce este vorba... „La sfârșitul anului 1988, trei jurnaliști de la ziarul *România liberă* – scrie Ioan Cristescu în cronică sa – Petre Mihai Băcanu, Mihai Creangă și Anton Uncu, și-au propus să editeze un ziar clandestin, intitulat *România*, pe care să-l lanseze în apropierea zilei de naștere, 26 ianuarie 1989, a lui Nicolae Ceaușescu. Se cunoaște faptul că ziua de naștere a „conducătorului suprem” era prilej de cult al personalității. Pentru această întreprindere aveau nevoie de o tiparniță, ce va fi creată artizanal, de atragerea unor colaboratori etc. [...] În data de 24 ianuarie 1989, cei trei, și apoi colaboratorii, au fost arestați în urma unui denunț la Securitate al unei cunoștințe, medic din Pitești, devenit informator după ce fusese implicat în avorturi ilegale. După arestare și interogatorii, toți au fost trimiși în arest

la domiciliu, în diverse locuri din țară, mai puțin Petre Mihai Băcanu, care a rămas în sediul Securității, până în 22 decembrie 1989.” Volumul face parte din seria literaturii carcerale și memorialistica detenției. „Acest tip de memorialism are un scop mai clar, și anume, de a se adresa unui cititor nu pentru a-l impresiona la lectură, ci pentru a-l face părtaș la trecut, pentru a provoca și întreține memoria. Are, așadar, și o parte practică. [...] La lansarea de la Biblioteca Academiei, Petre Mihai Băcanu a mărturisit că urmează un volum II în care continuă cu anii de după decembrie 1989, ani în care procesul de mistificare a realității a continuat în alte condiții, dar cu aceiași participanți.” Două pagini sunt dedicate poetei, scriitoarei Ileana Malăncioiu. Despre volumul *Am reușit să rămân eu însămi* (Ed. Polirom, Iași, 2024, ediție definitivă – interviuri și alte mărturisiri) – scrie Mircea Moț. Asemenea, scrie și Dan Gulea: „Un leit-motiv al interviurilor din *Am reușit să rămân eu însămi* este volumul *Urcarea muntelui* (1985), desfigurat de cenzură pentru că acum poeta cobora în cetate pentru a clama durerea comună pe care se baza dictatura comunistă: «Va veni o vreme când morții nu vor mai încăpea/ În perimetrul strâmt al lor și vor ieși/ Și vor trece-n viteză pe Calea Victoriei/ Apărați de cordoanele celor vii»; interdicțiile de semnătură, ordinele Securității concentrate asupra unui volum de poezii definesc starea în care trăia și seria Ileana Malăncioiu în ultimi ani ai comunismului; alături de acest volum, o cheie socială explicată în interviuri urcă până la *Inima reginei* (1971)...”, poeme care pot fi citite și ca un protest social. Radu Constantinescu realizează o discuție tehnică cu prof. univ. Volker Wollmann, istoric și arheolog, plecat din Transilvania în Germania în anii '80, care aproape trei decenii și-a consacrat activitatea științifică unei tematici care în Europa superindustrializată de azi ține capul de afiș al politicilor guvernamentale: valorificarea spațiilor industriale dezafectate și prezervarea monumentelor tehnice, fiind preocupat de *arheologia industrială*. Volker Wollmann afirmă: „Termenul de *arheologie industrială* s-a folosit prima dată în anul 1896, într-o publicație apărută în Portugalia cu referire la morile de vânt. Apoi, în anii '50 ai secolului XX, [...] termenul a reapărut în condițiile în care în diferite regiuni ale Marii Britanii se înregistrau, în acea perioadă, o serie de realizări în domeniul prezervării monumentelor tehnice”. [...] În ce privește țara noastră (România – n.m., V.R.), după ritmul forțat al industrializării din ultimele decenii ale secolului trecut, s-a ajuns ca astăzi să apară preocupări serioase de punere în valoare a

monumentelor tehnice cele mai reprezentative, cum ar fi Combinatul Siderurgic Hunedoara, Uzina Constructoare de Mașini Reșița, Uzina Metalurgică Vlăhița și altele, intrate în atenția colectivelor de cercetare ale Muzeului Național de Istoria Transilvaniei din Cluj-Napoca, Muzeului Național Brukenthal, Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva etc. „Povestea” industrializării țării e lungă și cutremurătoare.

Caiete Silvane nr. 10/ 2024. *Cum este filosofia lui Blaga.* Marta

Petreu a fost prezentă la sfârșitul lunii septembrie a.c. la Zalău unde a susținut conferința „Filosofia lui Lucian Blaga”, invitată de Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj, Asociația Scriitorilor din județul Sălaj, Reprezentanta Zalău a Filialei Cluj a URȘ și de Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, în calitate de scriitoare și prof. emerit dr. la Universitatea clujeană. Recent, Marta Petreu a publicat la Editura Polirom (Iași) volumul *Filosofia lui Blaga*. Personalitate a culturii românești, Marta Petreu este o remarcabilă poetă, romancieră de raftul întâi, dar marile sale realizări sunt împlinite în domeniul filosofiei ca profesoară specializată în cercetarea filosofiei românești. A conferențiat și mărturisit despre „Filosofia lui Blaga”, Lucian Blaga fiind cea mai complexă personalitate culturală românească din secolul XX. El a absolvit două facultăți: Teologia la Sibiu și Oradea, respectiv, Filosofia la Universitatea din Viena, lăsând în urma sa o serioasă, inegalabilă operă literară dar și o opera filosofică de mare întindere, de peste 4.200 de pagini. Ca redactor șef al revistei *Apostrof* [1990-2023] (revistă ce apare la Cluj-Napoca), Marta Petreu a publicat la Editura cu același nume cărți cu documente Blaga (de exemplu, *Blaga supravegheat de Securitate*, de Dorli Blaga și Ion Balu, de asemenea, amintirile fiicei filosofului, Dorli Blaga, în principal despre tatăl ei), pe urmă, la începutul anului 2018, după ce a recitat opera, și-a propus să clarifice legăturile lui Blaga cu mișcările extremiste din România, publicând volumul *Blaga între legionari și comuniști* (2021). În anii ce au urmat, Marta Petreu a cercetat asiduu opera filosofică blagiană, a analizat scrierile filosofice, încununată acum de publicarea volumului *Filosofia lui Blaga*, un studiu exhaustiv, putem afirma, uimitor de bine structurat și articulat în argumente filosofice. În concluzie, conferențiară a spus: „Filosofia lui Lucian Blaga este un monument. Nu este un adevăr, dar nicio filosofie nu este un adevăr. Fiecare filosofie dă seamă numai pentru epoca în care a fost creată și

pentru un pic din epoca următoare. Personal, m-am simțit foarte fericită în timp ce am lucrat pe filosofia lui Blaga”. Citez din lucrarea *Filosofia lui Blaga* de Marta Petreu: „Spre surprinderea mea, îmi dau seama că filosofia lui Blaga răspunde celor trei întrebări formulate de Kant [Immanuel Kant, filosof german, 1724-1804, în lucrarea *Critica rațiunii pure* – n.m.]. La întrebarea ce pot să știu, Blaga a răspuns că nimic. La întrebarea ce trebuie să fac, filosoful român a răspuns că trebuie să creez cultură, în oricare domeniu al culturii, căci toate au aceeași valoare. Iar la întrebarea ce pot să sper, a răspuns că, din moment ce nu există viață după moarte, nu pot să sper nimic”. Viorel Mureșan semnează cronică și semnaleză volumul de poeme *Azi* de Ioan Moldovan, scriind astfel: „La 9 octombrie 2023 primeam, «cu mare drag», în cadrul lansării la librăria Bookstory din Cluj, ultima carte antumă din mâna poetului Ioan Moldovan. Prezența medicului curant în sală ne dădea fiori, dar și o rază de speranță că volumului *Azi*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2023, îi vor urma și altele, despre care să putem vorbi de față cu autorul. Însă el știa mai multe decât noi, când și-a ales motto-ul din eminesciana elegie cu iz testamentar *Cu mâine zilele-ți adaugi*. Și privea deja, într-un gest kavafic «cât de repede sporesc lumânările stinse». Cartea e un monolit textual, fără compartimentări meșteșugite în vreun fel, poemele adunându-se, toate, sub clopotul, parcă amenințând să cadă, al monosilabicului și neînduratului, în curgerea sa, *Azi...*” Carmen Ardelean a scris și publică prefața la volumul lui Marcel Lucaciu, *Scriitori din Țara Silvaniei 2*, aflat în lucru la Editura Caiete Silvane din Zalău. Alături de prefața pomenită, Marcel Lucaciu semnează pagina cu gânduri proprii, „Neliniști răzlețe [X]”. Meniuț Maximinian analizează cartea de poezii (în stil japonez) *Jurnalul cu haikuuri* de Ion Radu Zăgreanu. Alice Valeria Micu ne reține atenția cu eseu „Pledoarie pentru apropiere”, și veți înțelege despre ce este vorba din următoarele rânduri ale autoarei: Poate că sintagma cea mai detestabilă a ultimilor ani este *distanțarea socială*, apărută în degringolada

pandemiei Covid 19, o formulare grotescă care constă în imbecilitatea contextului, siluind limbajul în general și al limbii române în special... Mircea Popa se află la runda a IV-a a dialogurilor cu Ion Taloș, profesor, specializat în studierea cercetării oralității românești, folclor, etnografie, istorie veche. Alexandru Jurcan ne transmite câteva meditații la și despre „Anul Kafka”. Semnează poezii Viorel Tăutan, Silvia Bodea Sălăjan și alții.

Revista *Scrisul Românesc* nr. 11/2024 se deschide cu un comentariu dedicat

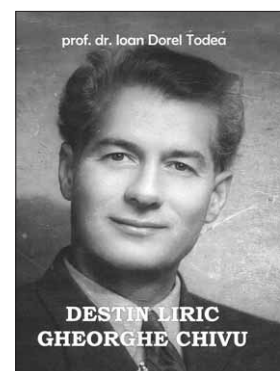
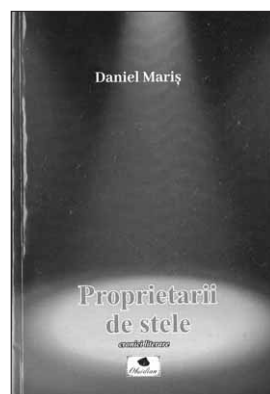
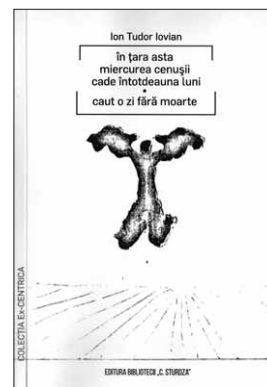
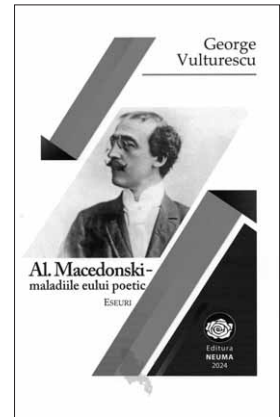
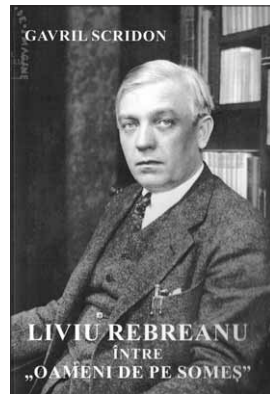
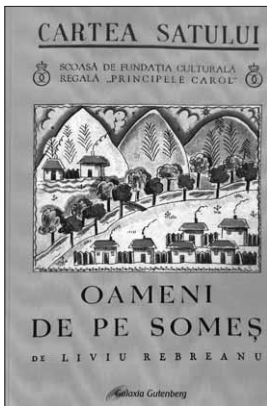

Ninei Cassian la centenar de către Florea Firan, prin care este semnalată readucerea în actualitate a poetei „prin publicarea principalelor opere și relevarea personalității sale în cadrul unor evenimente literare organizate în țară și în străinătate”, accentuându-i itinerariul de creație. În continuarea sumarului, Constantin Cubleşan scrie despre aniversarea a 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, pe o idee lansată din Mihai Eminescu, iar Oana Băluică are în vedere proza scriitoarei sud-coreene Han Kang, care a primit anul trecut Premiul Nobel pentru literatură. Ion Lascu se ocupă de specificul național conturat în special prin afirmațiile lui George Călinescu, Mihai Ene are în vedere suprarealismul pornind de la Manifestul suprarealismului semnat de André Breton, iar Andrei Codrescu glosează pe marginea IAA – Inteligența Artificială Avansează. Gabriela Păsărin afirmă despre Cătălin Negoită (vol. *Imperfect*, 2024) că „este scriitorul care exersează eseu metaforic și îl transpune în versuri care vibrează de o incandescență a ideilor despre iubire, despre ceea ce rămîne dincolo de uitare”. Dau consistență revistei textele semnate de Rodica Grigore, Emanuel D. Popescu, Dumitru Radu Popa, Adrian Sângeorzan (proză), Alina Ancuța, Carmen Firan (*O poveste*, poem), Dan Ionescu, Dan Duțescu, Geo Constantinescu, Theodor Damian ș. a. O publicație elegantă și cu cârlig la lectură. (V.R.)

Originea lumii III

ÎN VITRINA CU CĂRȚI A REVISTEI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Marcel LUPŞE, *Mahrama busuioc*